

Güvenlik Stratejileri Dergisi

ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR
VE LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ATATÜRK STRATEGIC STUDIES
AND GRADUATE INSTITUTE

Cilt / Volume: 20
Sayı / Issue: 48
Ağustos / August 2024

BASKI / PRINTED BY

MSÜ Basım ve Yayınevi Müdürlüğü / TNDU Printing and Publishing Office

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ / CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Millî Savunma Üniversitesi
Atatürk Stratejik Araştırmalar
ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Yenilevent / İSTANBUL
TÜRKİYE

Web : gsd.msu.edu.tr/
dergipark.org.tr/tr/pub/guvenlikstrjt
E-posta: makale@msu.edu.tr

Cilt/Volume: 20 • Sayı/Issue: 48 • ISSN 1305-4740 • E-ISSN 2822-6984
Uluslararası Hakemli Dergi / International Peer-Reviewed Journal

**Atatürk Stratejik Araştırmalar
ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
adına Sahibi ve Sorumlusu**

Prof. Dr. Faruk UÇAR (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Editör / Editor

Prof. Dr. Gültekin YILDIZ (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Editör Yardımcıları / Assistant Editors

Doç. Dr. Barış ATEŞ (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Öğr. Gör. Esra Ecem ŞAHİN (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Arş. Gör. Alperen Kürşad ZENGİN (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Arş. Gör. Dağhan YET (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

İngilizce Dil Editörü / English Language Editor

Öğr. Gör. Dilek KARABACAK (MSÜ, Fatih HATEN, İstanbul, Türkiye)

Yayın Kurulu / Editorial Board

Doç. Dr. Barış ATEŞ (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Doç. Dr. Güngör ŞAHİN (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Doç. Dr. Zeynep SELÇUK (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BÜYÜKAKSOY (MSÜ, ATASAREN, İstanbul, Türkiye)

TARANDIĞIMIZ VERİTABANLARI / DATABASES INDEXING OUR JOURNAL

EBSCO Publishing - Academic Complete Search

DOAJ

Central and Eastern European Online Library (CEEOL)

ULAKBİM-CABİM TR Dizin

Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü yayını olan Güvenlik Stratejileri Dergisi, yılda üç kez Nisan, Ağustos ve Aralık aylarında yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler eser sahiplerine aittir; Millî Savunma Üniversitesi ve Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü sorumlu tutulamaz.

Güvenlik Stratejileri Dergisi is an international peer-reviewed journal and published tri-annually in April, August, and December. The opinions, thoughts, postulations, or proposals within the articles are but reflections of the authors and do not, in any way, represent those of Turkish National Defence University or of Atatürk Strategic Studies and Graduate Institute.

DANIŐMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Mustafa KİBAROĞLU (MEF Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Lindy HEINECKEN (Stellenbosch University, South Africa)
Prof. Dr. Heinz GÄRTNER (University of Vienna, Austria)
Prof. Dr. Carlo MASALA (University of the Bundeswehr Munich, Germany)
Prof. Dr. Yunus YOLDAŐ (Milli Savunma Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Gerhard MANGOTT (University of Innsbruck, Austria)
Prof. Dr. Burak Samih GÜLBOY (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Hikmet KIRIK (İstanbul University, Türkiye)
Assoc. Prof. Stephen GRENIER (John Hopkins University, USA)
Assoc. Prof. Adem BAŐPINAR (Kırklareli Üniversitesi, Türkiye)
Assoc. Prof. Hakkı Hakan ERKİNER (Marmara Üniversitesi, Türkiye)
Asst. Prof. Dorota DOMALEWSKA (War Studies University, Poland)
Dr. Giovanni ERCOLANI (Murcia University, Spain)

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

Terörizmde Sırada Ne Var? Yeni Bir Terörizm Dalgasına Yol Alırken.....	157
What is Next in Terrorism? On the Way to a New Wave of Terrorism	
Selim KURT	
On “New War” Thinking: Moving Beyond the Current Debate.....	181
“Yeni Savaş” Düşüncesi Üzerine: Mevcut Tartışmanın Ötesine Geçmek	
Tarık SOLMAZ	
Does Military Expenditure Impede Sustainable Development?	
Empirical Evidence from NATO Countries.....	195
Askeri Harcamalar Sürdürülebilir Kalkınmayı Engelliyor mu?	
NATO Ülkelerinden Ampirik Kanıtlar	
Emre AKUSTA	
Doğu Akdeniz’de Türkiye İçin Önemli Bir Güç Çarpanı:	
İskenderun Limanı ve Stratejik Önemi	215
An Important Power Factor for Türkiye in the Eastern Mediterranean:	
Iskenderun Port and its Strategic Importance	
Ozan TUNA, Muzaffer YAMAN, Abdullah Talha KILIÇ	
Cyberactivism in Syria: Emergence, Transformation, Potentials, and Limitations.....	239
Suriye’de Siber Aktivizm: Ortaya Çıkışı, Dönüşümü, Potansiyeli ve Sınırlılıkları	
İyad HELWANI	
Yazım Kuralları.....	265
Submission Guidelines.....	269

Terörizmde Sırada Ne Var? Yeni Bir Terörizm Dalgasına Yol Alırken

What is Next in Terrorism? On the Way to a New Wave of Terrorism

Selim KURT*

*Doç. Dr., Giresun Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü,
Giresun, Türkiye
ORCID: 0000-0002-0462-5791
E-posta: selim.kurt@giresun.edu.tr

Geliş Tarihi / Submitted:
17.02.2024

Kabul Tarihi / Accepted:
25.06.2024

Öz

Siyasal amaçlı şiddet kullanımı olarak özetlenebilecek olan terörizme dayanak oluşturan fikirler zaman içinde dönüşmüştür. Bu dönüşümü açıklama amacı güden teorilerden biri olan ve David C. Rapoport tarafından ortaya atılan “dalga teorisi” modern terörizmin günümüze kadar dört dalga halinde ilerlediğini iddia etmektedir. Dördüncü dalga ise halen içinde bulunduğumuz “dini dalga”dır. Kendisinden önceki dalgalardan gerek motivasyon gerek organizasyon, hedef seçimi, eylem sahası, kullanılan taktikler ve teknolojinin etkin kullanımı gibi hususlarda önemli farklılıklar arz ettiği için bu dalgayı “yeni terörizm” olarak nitelendirenler de bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen niteliklerdeki farklılaşmanın en belirgin olarak görüldüğü olay ise hiç şüphesiz 11 Eylül saldırılarıdır. 2023 yılına ait Global Terör Endeksi raporunda ise dini motivasyonlu terör örneklerinin zirve yaptığı 2016 yılından bu yana yüzde 95 oranında azaldığına dikkat çekilmekte olup, bu durum “şimdi sırada ne var?” sorusunu akıllara getirmektedir. Yakın dönemdeki terör eylemleri incelendiğinde ise ideolojik çeşitlilik, merkeziyetsizleşme ve bireyselleşme, dezenformasyon ve ölümcüllük gibi nitelikleriyle ön plana çıkan yeni bir terörizm dalgasının doğuşuna şahitlik edildiği görülmektedir.

Anahtar Kelime: Terörizm, Dalga Teorisi, David C. Rapoport, Bireysel Terörizm, Aşırı Sağ Terörizm

Abstract

The ideas underlying terrorism, which can be summarized as the use of violence for political purposes, have transformed over time. One of the theories that aims to explain this transformation, the “wave theory” put forward by David C. Rapoport, claims that modern terrorism has progressed in four waves until today. The fourth wave is the current “religious wave”. There are also those who refer to this wave as “new terrorism” since it has significant differences from its predecessors in terms of motivation, organization, target selection, area of action, tactics and effective use of technology. The September 11 attacks were undoubtedly the event where the differentiation in the above-mentioned qualities was most evident. In the 2023 Global Terrorism Index report, it is pointed out that religiously motivated terrorism has decreased by 95 percent since its peak in 2016, which raises the question “what’s next?”. An analysis of recent terrorist attacks reveals the emergence of a new wave of terrorism, characterized by ideological diversity, decentralization and individualization, disinformation and lethality.

Keywords: Terrorism, Four Waves Theory, David C. Rapoport, Individual Terrorism, Far-Right Terrorism

Extended Summary

The history of terrorism in the sense of the use of violence is as old as human history. The emergence of the nation-state as the basic political unit and the instrumentalization of violence by dissatisfied groups against the state in order to achieve their demands have caused the use of violence for political purposes to be defined as terrorism. The beginning of terrorism in the “modern” sense dates back to the late 19th century. Since then, various sub-state groups have resorted to politically motivated violence for various reasons. One of the most important classifications of these reasons is David C. Rapoport’s “wave theory”. Rapoport argued that modern terrorism has progressed in four successive waves up to the present day. The first of these waves was the “Anarchist Wave”, which began in 1880 with the popular Russian terrorist organization Narodnaya Volya and lasted for nearly forty years (until the beginning of the 20th century). This wave was followed by the “Anti-Colonial Wave” that started in the 1920s and lasted until the 1960s, and then by the “New Left Wave” that started in the 1960s and largely ended in the 1990s. The last wave defined by Rapoport is the “Religious Wave”, which started in 1979 and is expected to continue for another 20-25 years if it shows similar characteristics to its predecessors. In this framework, Rapoport predicted in his first studies that the wave of religious terrorism would end in 2005. However, in an article published in 2013, he revised the date by stating that the fourth wave will extend until 2026. This raises the question of “what the next wave will be?”.

On the other hand, it has been observed that the concept of “new terrorism” has become more widely used to characterize the globalized and increasingly destructive religious wave, especially after the September 11 attacks. The distinctive features of this wave are generally categorized under six headings. The first is that they operate in loosely organized networks as opposed to the strong hierarchical structures of classical terrorist networks. The second is that they are largely driven by religious impulses instead of political and nationalist ideologies with secular characteristics. The third is that the perpetrators of terrorism operate in the international arena. Fourth, their choice of victims is random and without any sensibility. Fifth, they seek and use weapons, including weapons of mass destruction, that will enable them to kill as many people as possible. The sixth is that they follow current technological developments very closely and use them effectively both in their propaganda and in their attacks.

It is possible to argue that “new terrorism” with the aforementioned characteristics is a break with the past and a harbinger of the emerging new terrorism environment. For this purpose, first of all, the distinctive features of the conceptualization of new terrorism are examined in order to form an idea about the characteristics of the emerging new terrorism environment. Then, the new terrorist environment is analyzed through three terrorist attacks (2011 Norway attacks, 2019 The Christchurch mosque attacks in New Zealand and 2022 Buffalo Shooting in US) that have come to the fore in recent years, and the characteristics of the next wave of terrorism that awaits us are tried to be revealed. These terrorist attacks have been chosen because they exhibit distinctive characteristics that distinguish them from the religious wave we are allegedly experiencing. It is thought that these characteristics will give us an idea about the new wave of terrorism that is likely to emerge in the near future. Therefore, by categorizing the aspects that distinguish them from their predecessors, but which are also similar within themselves, an attempt has been made to make a prediction about the new wave of terrorism that awaits us. Of course, it should be noted that these qualities also bear similarities with previous waves of terrorism at certain points.

At this point, considering both the conceptualization of “new terrorism” and the attacks examined, it can already be predicted that the wave of terrorism that awaits us in the future will cover the whole world, will increase in lethality, will benefit more from developing technology and will have a flexible organizational structure. However, in addition to these similarities, the emerging terrorist environment also has its own unique differences. One of the most important differences is that the motivation behind the attackers’ actions has turned into a much more diverse far-right orientation, including religion. This can be clearly seen in the manifestos published by Breivik, Gendron and Tarrant. These manifestos list a wide range of justifications, from Islamophobia to anti-immigrant, white supremacist, anti-Semitic and anti-LGBTQ sentiments. Another difference is that the possibilities provided by advancing technology have significantly reduced the need for organizations in terms of the ideological transformation required for terrorism and the weapons needed for action. This, unlike before, points to a decentralized and individualized terrorism environment. This situation can be considered as a sign that individuals will be at the forefront of this new wave. In this framework, it is thought that the best expression to be used to define the new “wave” of terrorism would be “self-radicalized individual terrorism”. Of course, it is obvious that such a terrorism environment will significantly complicate counterterrorism campaigns.

Giriş

Şiddet kullanımı manasındaki terörün tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Tarihsel süreç içerisinde ulus-devletin temel siyasi birim olarak ortaya çıkması ve hoşnutsuz grupların isteklerini elde etmek için şiddeti araçsallaştırarak devlete yönelmesi siyasal amaçlı şiddet kullanımının terörizm olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. “Modern” manada terörizmin başlangıcı 19. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. O tarihten günümüze kadar çeşitli devlet altı gruplar değişik nedenlerle siyasal amaçlı şiddete başvurmuşlardır. Bu nedenlere ilişkin en önemli sınıflandırmalardan biri ise Rapoport’un “dalga teorisi”dir. Modern terörizmin dört dalga halinde günümüze kadar ilerlediğini iddia eden teoriye göre halen “dini dalga”da yer almaktayız. Ancak dini terör dalgası içerisinde de dini dalgadan kopuş ve yeni bir dalgaya hazırlık evresi olarak kabul edebileceğimiz “yeni terörizm” kavramsallaştırmasının kullanılmaya başlandığı da görülmektedir. Yeni terörizm yeni bir dalgadan ziyade eskiden yeniye geçiş aşamasındaki bir ara durak olarak nitelenebilir.

Rapoport her halükârda dini dalganın 2026 yılında sona ereceğini iddia etmiştir. Bu ise akıllara, bir sonraki dalganın ne olacağı sorusunu getirmektedir. Çalışmada bu sorudan hareket edilmiş ve bu soruya bir cevap bulunmaya çalışılmıştır. Bu cevap bulma arayışında ise üç terör saldırısından faydalanılmıştır. Bu terör saldırıları farklı nitelikleriyle içinde bulunduğumuz iddia edilen dini dalgadan ayırt edici özellikler sergiledikleri için tercih edilmişlerdir. Bu özelliklerin gelecekte ortaya çıkması muhtemelen olan terörizm dalgasının nitelikleri hususunda bizlere fikir verebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bunların kendisinden önceki dalgalardan ayırt edici ama kendi içlerinde de benzerlik gösteren yanları kategorize edilerek bizi beklemekte olan yeni terör dalgasına ilişkin bir öngörude bulunmaya çalışılmıştır. Elbette bu niteliklerin daha önceki terörizm dalgalarıyla da belirli noktalarda benzerlikler taşıdığı da aşikârdır.

Bu amaçla öncelikli olarak çalışmada dalga teorisinden söz edilmiş, ardından da büyük ölçüde dini dalga ile bizi beklemekte olan yeni terör dalgası arasında bir geçiş evresi olarak kabul edilebilecek olan “yeni terörizm” kavramsallaştırması ayırt edici özellikleri çerçevesinde incelenmiştir. Daha sonra ise içinde bulunduğumuz terör ortamı son yıllarda ön plana çıkan üç terör eylemi üzerinden analize tabi tutularak, bizi bekleyen bir sonraki terör dalgasının nitelikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. Tarihsel Süreçte Terörizmin Dönüşümü: Dalga Teorisi ve Yeni Terörizm

Terörizmin gerisinde yatan motivasyonlar tarihsel süreç içinde dönüşmüştür. Bu hususta alanda en çok kabul gören çalışmalardan birinin de David. C. Rapoport'un "dalga teorisi" olduğu söylenebilir. Bu çerçevede Rapoport'un birbirini takip eden dört terörizm dalgası tanımladığı görülmektedir. Bu dalgalardan ilki 1880 yılında popüler Rus terör örgütü Narodnaya Volya ile başlatılan ve yaklaşık olarak kırk yıl süren (20. yüzyılın başlangıcına kadar) "Anarşist Dalga"dır. Bu dalgayı 1920'li yıllarda başlayan ve 1960'lı yıllara kadar devam eden "Anti-Kolonyal Dalga" takip etmiş, ardından da 1960'lı yıllarda başlayıp büyük ölçüde 1990'lı yıllarda son bulan "Yeni Sol Dalga" gelmiştir. Rapoport tarafından tanımlanan son dalga ise 1979 yılında başlayan ve kendisinden önceki dalgalarla benzer özellikler göstermesi halinde 20-25 yıl daha devam etmesi beklenen "Dini Dalga"dır.¹

Her türlü terörist davranışta olduğu gibi dini terörizmde de radikalleşme kavramı öncelikli bir yer işgal etmektedir. Radikalleşme, bireylerin siyasi hedeflerini gerçekleştirmenin bir yöntemi olarak siyasi şiddeti benimseyip sürdürme sürecidir. Kavramın, karmaşıklığı nedeniyle belirli bir düzleme oturtulması çok da mümkün değildir. En iyi şekilde, bir dönüşüm hikâyesi anlatmak için zaman içinde biriken küçük değişikliklerin bir toplamı olarak anlaşılabilir. Radikalleşme ve aşırıcılık kamusal söylemde sıklıkla kullanılmakla birlikte, "radikalleşme" terimi medyada aşırı bir zihniyeti benimseyip şiddet eylemleri gerçekleştirebilecek kişileri tanımlamak için kullanılırken, "aşırıcılık" siyasi görüşleri veya nefret kampanyalarını savunanlara atıfta bulunmaktadır.²

Dini radikalleşmenin ortaya çıkmasına neden olan gerekçeler ise genel olarak üç başlık altında toplanabilir. İlk neden, bir aidiyet ve kimlik duygusuna olan arzudur. Bu, ırkçılık veya dışlanma gibi deneyimlerle beslenebilir. Bazı insanlar topluma uyum sağlayamadıklarını hissettikleri için aşırılığa yönlendirilebilirler; diğerleri ise hayatlarının boşa gittiğini ve hayatlarında bir amacın olmadığını hissedebilirler. Bu duygular, ekonomik veya siyasi sorunlar veya sadece yoksulluk tarafından daha da kötüleştirilebilir. İkinci neden, bireylerin ya da grupların özellikle ayrımcılık veya adaletsizlikle karşı karşıya kaldıklarında doğan güçsüzlük hissidir. Güçsüzlük hisseden insanlar genellikle kendilerini ifade etmenin bir yolu olarak şiddete başvururlar ve bu durumun diğerleri (masum siviller gibi) üzerindeki olası sonuçlarına çok az dikkat gösterirler. Üçüncü neden ise, internet erişimine paralel olarak Twitter ve Twitch gibi sosyal medya platformlarının yaygınlaşması nedeniyle iletişim teknolojilerindeki değişimlerin ortaya çıkardığı artan sosyal izolasyondur. Bu platformlar bizi daha önce hiç olmadığı kadar bağlantılı hissettirebileceği gibi, aynı zamanda başkalarının online olarak yaptıklarını doğrudan etkileşim olmadan görmemizden dolayı daha da izole hissettirebilmektedir.³

Son yıllarda şiddet içeren aşırılıkçılıkta dünya çapında bir artış yaşanmıştır; bu durum kısmen küreselleşmenin neden olduğu ve daha fazla bireyin kendi çıkarları doğrultusunda radikalleşmesine yol açan ayrılıklara bağlanabilir. Bu ise terörizmde artışa ve dünya genelinde hükümetler tarafından uygulanan güvenlik tedbirlerinin sıkılaşmasına neden olmuştur. Yirmi birinci yüzyılın başından bu yana Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da sivil hedeflere yönelik terör saldırıları binlerce insanın ölümüyle sonuçlanmıştır. Teröristler mesajlarını sosyal medya aracılığıyla kolaylıkla yayabildikleri için bu durum sadece fiziksel güvenlik

1 David C. Rapoport, "The Four Waves of Rebel Terror and September 11", <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/>, erişim 15.10.2019.

2 Tahir Abbas, "Conceptualising the Waves of Islamist Radicalisation in the UK", *Journal of Contemporary European Studies*, 2023, s. 2-7.

3 Age, s. 2.

için değil aynı zamanda küresel güvenlik için de bir tehdit oluşturmaktadır.⁴ Bu noktada ise karşımıza küresel bir yönelime sahip olan dini nitelikli terör dalgası çıkmaktadır.

Rapoport ilk çalışmalarında, 1980’li yılların sonunda başlayan dini terör dalgasının 2005 yılında sona ereceğini öngörmüştür. Ancak 2013 yılında yayınlanan bir makalesinde dördüncü dalganın 2026 yılına kadar uzayacağını ifade ederek tarihi revize etmiştir.⁵

Bu noktada dini terörizmin de kendi içinde ikiye ayrılabilceği söylenebilir:⁶

1. Bunlardan ilki 1979-2001 yılları arasındaki dini terörizmin klasik dönemidir.
2. İkincisi ise 2001 yılından 2020 yılının başlangıcına değin uzanan ve kendisinden önceki terörizm dalgalarından belirgin şekilde farklılıklar arz etmesi nedeniyle “yeni terörizm” olarak adlandırılabilir olan modern dönemidir.

Belirtildiği üzere çalışmada modern terörizm Rapoport’un işaret ettiği dalga teorisi çerçevesinde ele alınarak incelenmiştir. Bu noktada esasen “yeni terörizm” olarak nitelendirilen aşama yeni bir terörizm dalgası olmayıp “dini dalga” içerisinde kabaca 2001 ile 2020 yıllarını kapsayan bir ara dönemin değişen özelliklerine işaret etmek için kullanılmıştır. Bu dönemi nitelendirmek için “küresel terörizm”, “uluslararası terörizm” vb. gibi farklı kavramlar da kullanılabilir. Bu konuda literatürde tartışmalar olduğu da bilinmektedir.⁷ Ancak “yeni terörizm” ifadesi kapsamında terörizmin değişen niteliklerine ilişkin literatürde derli toplu bir açıklama mevcuttur ve bu nitelikler çalışmada belirtilen bir sonraki aşamaya ışık tutması nedeniyle söz konusu dönemi tanımlamak için “yeni terörizm” kavramının kullanımı tercih edilmiştir. Diğer taraftan yukarıda da söz edildiği gibi bu terim terörizmin herhangi bir dalgasını tanımlamak için kullanılmadığı gibi terörizmin dönüştüğü ya da gelecekte dönüşeceği bir durum olarak da nitelendirilmemiştir. Bu nedenle dini dalganın ikinci aşaması olarak müşahade edilebilecek olan “yeni terörizm” kapsamında tanımlanan ayırt edici özelliklerin incelenmesi beklemekte olan yeni terör ortamı hususunda bizlere önemli ipuçları verecektir. Bu dalganın ayırt edici özellikleri ise genel olarak altı başlık altında toplanmıştır. Bunlardan ilki klasik terörist ağların güçlü hiyerarşik yapılarının aksine yeni terör örgütlerinin gevşek bir şekilde organize edilmiş ağlarda faaliyet göstermeleridir. İkincisi laik karakteristikli politik ve milliyetçi ideolojilerin yerine büyük ölçüde dinsel motivasyonlarla hareket etmeleridir. Üçüncüsü terörizmin faillerinin uluslararası arenada faaliyet göstermeleridir. Dördüncüsü kurbanların seçiminde herhangi bir hassasiyet göstermeyip, rastgele hareket etmeleridir. Beşincisi kitle imha silahları da dahil, mümkün olduğunca çok sayıda insanı öldürmelerine olanak tanıyacak silahların arayışı ve kullanma arzusu içerisinde olmalarıdır. Altıncısı ise mevcut teknolojik gelişmeleri son derece yakından takip ederek, gerek propaganda faaliyetlerinde gerekse eylemlerinde etkin bir şekilde kullanılmalarıdır.⁸

4 Age, s. 7.

5 David C. Rapoport, “The Four Waves of Modern Terror: International Dimensions and Consequences”, <https://www.researchgate.net/publication/286896869>, erişim 15.10.2019.

6 Böyle bir ayrım da rol oynayan en önemli olay hiç şüphesiz 11 Eylül saldırılarıdır. Bu saldırı hem dini dalgayı tüm dünyada görünür bir hale getirmiş hem de eylemlerinin küreselleştiği hususunda herkesi ikna etmiştir. Daha fazla bilgi için bkz. Selim Kurt, “‘Yeni Terörizm’in Geleceğin Güvenlik Ortamına Etkileri: Dağ Örneği”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 13:25, 2019, s. 144.

7 Yeni terörizm kavramı literatüre yer etmişse de literatürde kavrama yönelik eleştiriler de mevcuttur. Bu konudaki eleştirilerden bazıları için bkz. Isabella Duyvesteyn, “How New is the New Terrorism?”, *Studies in Conflict & Terrorism*, 27:5, 2004, s. 439-454, Andreas Gofas, “‘Old’ vs. ‘New’ Terrorism: What’s in a Name?”, *Uluslararası İlişkiler*, 8:32, 2012, s. 17-32. ve Alexander Spencer, “Questioning the Concept of ‘New Terrorism’”, *Peace Conflict & Development*, 8, 2006, s. 1-33.

8 Duyvesteyn, “How New is the New Terrorism?”, s. 443.

1.1. Organizasyonel Yapı

Geleneksel terörist gruplar açıkça tanımlanabilen ast-üst ilişkisine dayalı hiyerarşik bir yapıya sahiptirler. Ancak yeni terör örgütlerinin, gevşek bir şekilde eklenmiş uluslararası bir şebeke kullanan, karmaşık ve belirli bir biçimi bulunmayan bir organizasyon yapıları vardır. Yeni ve eski terörist gruplar arasında yukarıda belirtilen organizasyonel farklılıklar daha çok dini dalganın en önemli temsilcisi olarak kabul edilebilecek olan El Kaide örneğinde barizdir.⁹

Bu noktada El Kaide'nin döneminin benzer nitelikli örgütleri olan Hizbullah, Hamas ve Filistin İslami Cihad gibi örgütlerden ayrıldığı en önemli noktalardan birinin organizasyon yapısı olduğu söylenebilir. El Kaide, yapısını kademeli olarak katı bir hiyerarşik modelden çeşitli ağ yapılarına dönüştürerek günümüzdeki son derece dağınık ve çok yapıli örgütsel tasarımına ulaşmıştır.¹⁰

Bu bağlamda terör örgütlerinin organizasyon yapılarına göre sınıflandırılmasında genel olarak kabul gören ikili bir ayırım olduğu söylenebilir. Bunlar hiyerarşik ve şebeke tipi ayrımlardır. Ancak El Kaide'nin özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında büründüğü yapı farklı organizasyon türlerinin de dillendirilmesine neden olmuştur ki bunlardan biri de Mishal ve Rosenthal tarafından önerilen kumul örgütlenme modelidir. Söz konusu yapılardan ilki olan hiyerarşik yaklaşım sosyal kimliklerin, sınırların ve aktörlerin seçimlerinin sabit, istikrarlı ve tutarlı olduğu varsayımına dayanır. Ayrıca, hiyerarşik bir güç yapısının önceden belirlenmiş olduğu ve resmi ve açık kurallara göre kurulduğu varsayımı da yaygındır. Dolayısıyla hiyerarşik düşünce tarzı, aktörler arasında sosyal kategorileri ve grup sınırlarını aşan resmi ve gayri resmi bağların potansiyel ve gerçek etkisini görmezden gelme eğilimindedir. Bu noktada Afganistan'daki varlığının ilk yıllarında El Kaide'nin, hiyerarşik algıya uygun bir yapılanmaya sahip olduğu söylenebilir.¹¹ Ağ yaklaşımını benimseyenler ise, sosyal yapıların belirli aktörler arasındaki tekrarlanan etkileşimlerden kaynaklanan ve diğer oyuncularla bu etkileşimlerin yokluğundan türetilen değişim sistemlerine dayandığını iddia etmektedirler. Ağın kendisi, örgütler arası bir ağ oluşturmak üzere belirli bir örgütün ötesine de genişleyebilir. Bu nedenle, ağ yaklaşımı, aktörler arasındaki değişim ve karşılıklı bağımlılık süreçleri üzerindeki bu etkileşimlerin etkilerini kabul ederken, bulanık sınırların olduğu örgütler arası bir bağlamda aktörlerin ilişkilerine odaklanır.¹² 1998 ile 11 Eylül 2001 tarihleri arasında El Kaide'nin büyük ölçüde bir ağ davranış biçimi sergilediği iddia edilmiştir.¹³ Diğer taraftan, El Kaide, 2001 yılında ABD öncülüğünde Afganistan'a yapılan saldırının ardından yeni bir operasyon tarzı benimseyerek, ABD tarafından oluşturulan stratejik kısıtlamaları ve askeri engelleri stratejik avantajlara dönüştürmeyi başarmıştır. El Kaide'nin faaliyetleri, hem hiyerarşik hem de ağ perspektiflerinde bulunan geleneksel örgütsel yapıların iki temel önkoşuluna meydan okumuştur. Bu ilkelere göre, örgütlerin davranışları açık bir bölgesel mantık ve kalıcı bir kurumsal mevcudiyet ile yakın bir bağa dayanır. El Kaide örneğinde, iç çekirdeği bazı operasyonlarda bu iki ilkeye dayanmaya devam etse de, belirli bir bölgesel konuma bağlılık yerine bölgesizleşme ve kurumsal varlık yerine ortadan kaybolma El Kaide'nin örgütsel alametifarikaları haline gelmiştir. Bu iki yapısal özellik, 11 Eylül saldırılarından bu yana El Kaide'nin faaliyetlerine rehberlik

9 Walter Laqueur, *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*, Oxford University Press, New York, 1999, s. 40. ve Gofas, "'Old' vs. 'New' Terrorism", s. 22.

10 Shaul Mishal ve Maoz Rosenthal, *Al Qaeda as a Dune Organization: Toward a Typology of Islamic Terrorist Organizations*, New Haven, Routledge, 2004, s. 4.

11 Age, s.4.

12 Age, s. 5.

13 Age, s. 6.

eden ve stratejisini şekillendiren benzersiz operasyonel ilkeler olarak ortaya çıkmıştır.¹⁴ Bu noktada mevcut örgütsel yaklaşımların El Kaide'nin faaliyetlerini sağlam bir şekilde tanımlama ve tatmin edici bir şekilde analiz etme çabasında karşılaştıkları zorluklar, yeni bir kavramın önerilmesine yol açmıştır: kumul örgütlenme. Söz konusu kavram, El Kaide'nin stratejik davranışının bölgesel varlık ile ortadan kaybolma modu arasındaki bir bocalama sürecine dayandığı argümanlarına dayanmaktadır. Kumul örgütlenme kavramı yeni politik düzenin bölgesizleşmesi konseptinden ilham almakta olup, "jeopolitik baş dönmesi" olarak tanımladığı bir dünya imgesini yansıtmaktadır. Kumul yapılar neredeyse rastgele hareket eder, bir bölgeden diğerine geçer, her bölgeyi etkiler, özelliklerini değiştirir ve bir sonraki hedefine ilerler. Bu metaforu terörist örgütlerin dünyasına uyguladığınızda ise, jeolojik kumulluk ile örgütsel kumulluk arasında benzerlikler ortaya çıktığını ve birinin diğerine evrildiğini gözlemleyebiliriz. Yani, El Kaide gibi, belirtilen şekilde hareket eden terörist örgütler, küresel bir etki yaratırken yerel unsurlarla birleşip ayrışan, hızlı hareket eden bir varlık dinamiği içinde hareket etmektedirler.¹⁵ El Kaide ile benzer özellikler gösteren İŞİD'in de bölgesizleşme ve yok olma kriterleri noktasında kumul bir örgütlenmeye sahip olduğu söylenebilir. Bu özellikleriyle El Kaide ve İŞİD gibi örgütler çeşitli yerel eylemlere küresel bir çerçeve sunan ve onları aynı zamanda birleştiren "franchise" bir örgüt görünümündedirler. Bu gibi şemsiye örgütler, dünya çapındaki eylemleri motive etmek için coğrafi olarak geniş bir alana dağılmış olan eğitim kamplarında eğitilmiş ve motive edilmiş daha küçük bir hücreler ağının yaratılmasını da teşvik etmektedirler. Her bir hücrenin küçük doğası, hücre liderlerine güven atmosferini besleme imkânı tanıdığı gibi, grup üyelerinin, yüksek risk almalarına sebep olacağından, örgütten çıkma hususunda korku yaşamalarına da neden olmaktadır. Her bir hücre bağımsız bir şekilde kendi başına hareket ettiği için, hücrelerden herhangi birinin kimliğinin bir terörist saldırı sonucunda ortaya çıkarılması, diğer hücrelerin veya şemsiye organizasyonun otomatik ve kolay bir şekilde tespit edilmesine ya da bir karşı saldırıya maruz kalmasına da engel olmaktadır.¹⁶

1.2. İdeolojik Arka Plan

Geleneksel terörizmin devrimci (Marksist/Leninist) ve milliyetçi nitelikleri ön plana çıkan laik bir karaktere sahip olduğu söylenebilir. Bu örneklerde terörizmin hedefi dar ve siyasi nitelikte olup, büyük ölçüde yabancı yönetimlerin devrilmesini ve self-determinasyon ilkesinin uygulanmasını içermektedir. Yeni terörizmin ideolojik motivasyonu ise büyük ölçüde dönüşümsel ve vahiye dayanan inançlara vurgu yapan dinsel doktrinlerden türetilmiştir.¹⁷

Rapoport bu dalgada Yahudi, Sih ve Hıristiyan terör gruplarının da bulunduğunu ancak sözde İslami anlayışa sahip olan grupların hem daha uzun süreli hem de daha önemli bir küresel etkiye sahip olduklarını belirtmiştir. Rapoport, "intihar bombacılığı" ile "şehitlik" kavramının, bu dalganın ayırt edici taktikleri olduğunu ve bu dalgayı daha yıkıcı hale getirdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca bir diğer ayırt edici özellik olarak da sözde İslami grupların kendi toplumları için sosyal hizmet kampanyaları yürütmelerini göstermiştir. Bu ise taraftar gruplarının genişliğini ve bağlılığını artıran bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁸ Bu dalganın en tanınmış dini devrimci örgütü olan El Kaide'nin amacı bütün dünyadaki

14 Age, s. 8.

15 Mishal ve Rosenthal, *Al Qaeda as a Dune Organization*, s. 12.

16 Anne Rathbone ve Charles Rowley, "Terrorism", *Public Choice*, 111:1-2, 2002, s. 11.

17 Andrew Heywood, *Küresel siyaset* (çev. Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir), Adres Yayınları, Ankara, 2013, s. 345. Duyvesteyn, "How New is the New Terrorism?", s. 445. ve Gofas, "'Old' vs. 'New' Terrorism", s. 25.

18 David C. Rapoport, "Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Religious Wave", https://www.researchgate.net/publication/321171687_Terrorism_as_a_Global_Wave_Phenomenon_Religious_Wave, erişim 15.10.2019.

Müslümanları kutsal bir savaşta birleştirmektedir. Bu ise yeni terörizme küresel bir amaç ve bu çerçevede tanımlanabilecek olan hedefler vermektedir.¹⁹

1.3. Operasyon Alanı

Geleneksel terörist gruplar büyük ölçüde açık bir topraksal yönelime sahiptirler ve eylemlerini genellikle kendi ev sahibi bölgeleriyle sınırlı tutmaktadırlar. Diğer taraftan yeni terörizmin faillerinin uluslararası seviyede faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Ulusal bağ ve düşüncelerle bağlı olmayan bu yeni terörizmin en önemli temsilcileri olan El Kaide ve IŞİD'in uluslararası terörist faaliyetlerinin genişliği, bizi yeni terörizmin küreselleştiği hususunda ikna eden en önemli delillerden biridir.²⁰

Bu durum IŞİD'in küresel ölçekte önemli bir tehdit olarak belirmeye başladığı andan günümüze kadar gerçekleştirdiği eylemlerin coğrafi dağılımının genişliğinden de açık bir şekilde görülmektedir. Örgüt, 2013 yılında tamamı Irak'ta 14 saldırı gerçekleştirebilmişken, 2016 yılına gelindiğinde eylem gerçekleştirilen ülke sayısı 17'ye yükselmiş, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin liderliğindeki koalisyon güçlerinin saldırıları nedeniyle 2018 yılında saldırı gerçekleştirilen ülke sayısı 13'e gerilemiş ve azalış trendine girmiştir. 2021 yılında sadece üç farklı ülkede (Afganistan, Irak ve Yeni Zelanda) saldırı gerçekleştirilebilmiş, 2022 yılına gelindiğinde ise azalan trend tersine dönmüş ve saldırı gerçekleştirilen ülke sayısı 7'ye çıkmıştır.²¹ İleri de belirtileceği üzere 2022 yılında görülen bu yukarı yönlü kırılmada kendi kendine radikalize olan ve gerçekleştirdiği eylemlerde IŞİD'e biat ettiğini ifade eden "bireysel" teröristler son derece önemli bir rol oynamıştır.

1.4. Kurbanların Tespiti

Geleneksel teröristler kurbanlarının tespitinde adeta cerrahi bir hassasiyetle hareket etmişlerdir. Bu duruma bir örnek olarak 19. yüzyılın sonlarında Çarlık Rusya'sındaki terörizm verilebilir. Bu terörizm türü belirli kişileri öldürmeyi, belirli bankaları soymayı ve belirli rehinleri kaçırmayı hedeflediği için noktasal bir hassasiyet arz etmektedir. Yeni terörizm ise eylemlerinde ayırım gözetmeyen, masum insanları da öldürüp yaralayan, keyfi ve öngörülemeyen, savaş sözleşmeleri ya da yasalarını tanımayan ve savaşçılarla savaşı olmayanlar arasında ayırım yapmayan yeni bir olgu haline gelmiştir.²²

IŞİD sözcüsü Ebu Muhammed el-Adnani'nin Eylül 2014'te yayınladığı bir bildiri örgütün eylemlerinde ayırım gözetmediğini gösteren en güzel örneklerden biridir. Söz konusu bildiri de el-Adnani "Eğer kafir bir Amerikalıyı, Avrupalıyı, özellikle hain ve pis bir Fransız'ı, Avustralyalıyı veya bir Kanadalıyı, kafirlerin savaşındaki herhangi bir kafiri, İslam Devleti'ne karşı koalisyona katılmış ülkelerin vatandaşlarını öldürebiliyorsan, o zaman Allah'a sığın ve her ne şekilde olursa olsun, nasıl olursa olsun onu öldür." ifadelerini kullanmıştır.²³

19 Gus Martin, *Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar* (çev. İhsan Çapcıoğlu ve Bahadır Metin), Adres Yayınları, Ankara, 2017, s. 188.

20 Duyvesteyn, "How New is the New Terrorism?", s. 443. ve Gofas, "'Old' vs. 'New' Terrorism", s. 23-24.

21 Tim Lister vd., "ISIS Goes Global: 143 Attacks in 29 Countries Have Killed 2,043", *CNN World*, <https://edition.cnn.com/2015/12/17/world/mapping-isis-attacks-around-the-world/index.html>, erişim 30.11.2023.; The Global Terrorism Database, "ISIS", <https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=country&search=ISIS>, erişim 30.11.2023.

22 Martin, *Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar*, s. 161.; Spencer, "Questioning the Concept of 'New Terrorism'", s. 10.

23 Michael Weiss ve Hassan Hassan, *IŞİD Terör Ordusunun İçyüzü* (çev. Emine Arzu Kayhan), Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2016, s. 24.

1.5. Kullanılan Taktikler

Terörizmin bir diğer “yeni” özelliği ise teröristlerin kimyasal, biyolojik ve nükleer kitle imha silahlarına erişim arayışlarının, bunun başarı şansının ve bu silahları kullanma istek ve arzularının gittikçe artmasıdır.²⁴ Geleneksel teröristler stratejik, politik ve etnik sınırlamalar içerisinde hareket ettikleri için kitle imha silahlarının kullanımı hususunda çok da istekli değillerdir. Onun yerine uyguladıkları şiddetli ateşli silahlar ve patlayıcılar ile sınırlandırılarak, nükleer, kimyasal ya da biyolojik saldırılara müsamaha göstermeyecek olan politik destekçilerini yabancılaştırmaktan kaçınmışlardır. Yeni teröristler stratejik ve politik mülahazalarla daha az bağlı oldukları gibi, kitle imha silahlarının kullanımı hususunda da daha isteklidirler.²⁵ Ayrıca kitle imha silahlarının erişilebilir hale gelmelerinin yanı sıra saklanmalarının kolaylaşması da bu silahların kullanımını teröristler için daha da cazip hale getirmiştir.²⁶

Dini motifle hareket eden terör örgütlerinin özellikle ideolojik bakış açıları dolayısıyla seküler muadillerine göre şiddete daha meyilli oldukları iddia edilmektedir. Bu nedenle anılan örgütler mümkün olduğunca çok insanı öldürmekte ya da öldürmeyi planlamaktadırlar. Bunun iki nedeni bulunmakta olup, bunlardan ilki kitlesel kayıpların Tanrı tarafından arzu edilen bir çıktı olduğu dini-ideolojik inancıdır. Dini gruplar dünyayı “biz” ve “onlar” bakış açısına göre ikiye ayırma eğilimindedir. Bu nedenle muhtemel hedeflerin listesi son derece uzundur ve eğer mümkünse bu hedeflerin önemli bir bölümünün yok edilmesi de arzu edilen bir durumdur. İkinci neden ise “tırmanma döngüsü” adı verilen durumdur. Bunun temel argümanı ise daha şiddetli eylemlerin medyanın daha fazla dikkatini çekmesine karşın, kamuoyunun şiddete duyarlılığını azaltmasıdır. Bu ise terör örgütlerini daha da şiddetli eylemlere yönlendirmekte olup, bu noktada ise karşımıza kitle imha silahları çıkmaktadır.²⁷

Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda ise, dinsel rakiplerini tamamen ortadan kaldırma veya küresel bir kıyameti tetikleme gibi aşırılıkçı amaçlarını gerçekleştirmek için yeni terörist grupların nükleer, kimyasal ya da biyolojik silahların kullanımını hususunda daha büyük bir potansiyele sahip oldukları söylenebilir.²⁸

1.6. Teknolojinin Etkin Kullanımı

2005 yılında, El Kaide’nin ikinci komutanı olan Ayman al-Zawahiri’nin o dönemde Irak’taki El Kaide lideri Abu Musab al-Zarqawi’ye gönderdiği bir mektupta “Biz bir savaşın içindeyiz ve bu savaşın büyük bir kısmı medya sahasında gerçekleşiyor.” ifadesini kullandığı iddia edilmiştir. Bu söz terörist faaliyetlerde medyanın önemine dikkat çekse de, teröristler artık propaganda yapmak için klasik medyaya güvenmek zorunda dahi değillerdir. Bunun yerine, teröristler, interneti kullanarak klasik medyanın işlevlerini yerine getirebilmekte ve hatta bu işlevlerin daha da ötesine geçebilmektedirler.²⁹

Teknolojinin gelişimi nasıl sıradan insanların hayatlarını kolaylaştırıyorsa aynı şekilde terör örgütlerinin hayatlarını da kolaylaştırmaktadır. Bu durumun özellikle internet tabanlı sosyal ağların yaygınlaşması için geçerli olduğu söylenebilir. Böylelikle teknolojinin

24 John Deutch, “Terrorism”, *Foreign Policy*, 108, 1997, s. 11.

25 Antony Field, “The ‘New Terrorism’: Revolution or Evolution?”, *Political Studies Review*, 7:2, 2009, s. 200. ve Walter Laqueur, “The New Face of Terrorism”, *Washington Quarterly*, 21:4, 1998, s. 171.

26 Rathbone ve Rowley. “Terrorism”, s. 11.

27 Angus M. Muir, “Terrorism and Weapons of Mass Destruction: The Case of Aum Shinrikyo”, *Studies in Conflict and Terrorism*, 22:1, 1999, s. 81.

28 Field, “The ‘New Terrorism’”, s. 200.

29 Ariel Victoria Lieberman, “Terrorism, the Internet, and Propaganda: A Deadly Combination”, *Journal of National Security Law & Policy*, 9:1, 2017, s. 95.

geliştirdiği ve yaygınlaştırdığı kitle iletişim araçları sayesinde hem gerçekleştirdikleri eylemlerin izleyici kitlesini genişletme imkânı yakalamışlar hem de dünyanın her yerinden daha fazla eleman-destekçi kazanma olanağına kavuşmuşlardır.³⁰

Bu noktada hemen herkes istediği mesajları internet tabanlı sosyal ağlar aracılığıyla paylaşabilir hale geldiğinden, terör örgütleri de söz konusu mecralara daha fazla ilgi göstermeye başlamışlardır. İnternet, teröristlere büyük ölçüde düzenlemelerin ve sınırlamaların olmadığı bir ortam sunmaktadır. Sosyal medya, herkesin rahatlıkla katılım sağlayabildiği ve geri bildirimde bulunabildiği bir mecra olduğu gibi, erişilebilirlik yönüyle hiçbir sınırlamaya tabi değildir ve çift yönlü olarak sohbet etmeye ve gruplar kurarak hızla topluluklar oluşturulmasına imkân tanımaktadır.³¹ Ayrıca internet tabanlı sosyal ağlar dünya nüfusunun çoğunluğuna kısa sürede erişim olanağı tanıdıkları gibi kitlelerin düşüncelerini değiştirebilme açısından da önemli bir etkiye sahiptirler.³² Bu ortamda, teröristler, sınırsız sayıda web sitesi ve sosyal medya platformu aracılığıyla propagandalarını oluşturabilmekte ve yayabilmektedirler. Binlerce yeni üyeyi örgüte ve amaçlarına katılım sağlamaları için ikna etme olanağına kavuşmaktadır.³³ Bu nitelikleri dolayısıyla da günümüzde internet tabanlı sosyal ağlar, pek çok açıdan terör örgütleri için son derece faydalı bir araç işlevi görmektedirler.

İŞİD, bilgi çağının internet ve diğer teknolojik araçlarını istismar eden ilk terör örgütü değildir. Usame bin Ladin tarafından 1980'lerin sonlarında kurulan El Kaide, interneti geniş çapta kullanmış, al-Shabaab'ın ise 2011 gibi erken bir tarihte Twitter'ı kullanmaya başladığı tespit edilmiştir. Ancak, bu platformların kullanımı, her iki örgütün de medya stratejisinin temel bir özelliğini oluşturmamıştır.³⁴ Bu noktada İŞİD'in, şimdiye kadar teknolojik olarak en gelişmiş propagandayı oluşturduğu söylenebilir. Bu propaganda sayesinde, sofistike dijital yöntemlerle, örgütün başarılı bir hilafet devleti kurduğu ve binlerce yeni üyenin terör örgütüne katıldığı düşünülmektedir. Çeşitli uzunluklardaki filmler, Hollywood tarzı prodüksiyon hileleri ve özel efektler kullanarak İŞİD, teröristlerini kahramanlar olarak göstermiş ve örgüt için savaşmayı gerçek bir video oyununda oynamak gibi tasvir etmiştir. Bu şiddet içeren ve dehşet verici sahneler İŞİD gençliği tarafından yaşanan romantik, heyecan verici buluşmaları ve zenginlikleri anlatan resimler ve yazılarla birlikte paylaşmıştır.³⁵ Böylelikle İŞİD farklı arka plana sahip kişilerden yeni üyeler çekmek ve mesajını yaymak için sosyal medyayı ana kanal olarak kullanmıştır. Bu sayede de ideolojisini, Irak ve Suriye'deki savaş alanlarının ötesine de yayarak, Selefi cihatçı bir geçmişi olmasa da, sosyal medya aracılığıyla örgütün propagandasına maruz kalan ve örgüte hem ideolojik olarak hem de pratikte destek veren insanları, kendi dünyasına çekmeye çalışmış ve bunda da büyük ölçüde başarılı olmuştur.³⁶

Ancak söz konusu örgütler teknolojiden sadece iletişim ve propaganda amacıyla faydalanmamışlardır. Bu noktada teröristler gerçekleştirdikleri şiddetli saldırılar yoluyla mümkün olduğunca çok sayıda insanı öldürerek, bunun propaganda değerini artırma arayışı içerisinde olduklarından yeni silah sistemleri hususunda da teknolojiden faydalanmışlardır. Bu noktada dronlar, 3 boyutlu yazıcılar ve otonom silahlar gibi teknolojilerin ortaya çıkışı

30 Atahan Birol Kartal, "Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye'de DAESH ve YPG Örneği", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14:27, 2018, s. 57.

31 Age, s. 64-65. ve Lieberman, "Terrorism, the Internet, and Propaganda", s. 95.

32 Kartal, "Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı", s. 64-65. ve Martin, *Terörizm: kavramlar ve kuramlar*, s. 100.

33 Lieberman, "Terrorism, the Internet, and Propaganda", s. 95.

34 Adam Hoffman, "The Islamic State's Use of Social Media: Terrorism's Siren Song in the Digital Age", ed. Yoram Schweitzer ve Omer Einav, *The Islamic State: How Viable Is It?*, INSS, Ramat Aviv, 2016, s. 99.

35 Lieberman, "Terrorism, the Internet, and Propaganda", s. 95.

36 Hoffman, "The Islamic State's Use of Social Media", s. 102-103.

büyük ölçekli saldırı tehdidini artırırken, teröristlerin kitle imha silahları arayışı da devam etmektedir. Global Terörizm Endeksi 2023 raporunda dronlara değinilerek dronların çatışmaların yürütülme şeklini değiştirdiğinden bahsedilmektedir. Bu durumun IŞİD, Boko Haram ve Husi isyancıları gibi grupların saldırı için teknolojiyi kullanmasıyla birlikte terörist saldırılarda da yükselişe geçen bir trend olduğuna dikkat çekilmektedir. Mevcut tahminlere göre, artık 65 devlet dışı aktörün, halka açık pazar yerlerinden kolayca erişilebilen, insansız hava araçlarına sahip olduğu iddia edilmektedir. Bu araçların 1.500 kilometreye kadar yol alabildikleri, sürüler halinde kullanılabilirdikleri, suikast eylemlerinde tercih edildikleri, biyolojik silah taşıyabildikleri, az eğitim gerektirdikleri ve oldukça erişilebilir olduklarına dikkat çekilmektedir. Ek olarak yapay zekadaki ilerlemelerin, fırlat ve unut yeteneğine sahip hava araçlarının ortaya çıkışına imkân tanıdığı da belirtilmektedir.³⁷

Diğer taraftan COVID-19 salgınının yol açtığı yıkıma tanık olmak da, muhtemelen teröristlerin biyoterör saldırısı gerçekleştirmek için malzeme ve teknik bilgi edinme konusundaki ilgisini artırmıştır. Böyle bir saldırı küçük bir grup tarafından gizlice gerçekleştirilebilir ve yıkıcı sonuçlar doğurabilir. Böyle bir saldırının sonrasını yönetmek ise insanlara veya hayvanlara bulaşmayı veya gıda ve su kaynaklarının veya ilaçların kirlenmesini içerebilecek önemli zorluklar da taşımaktadır. Ayrıca, gen dizilimi teknolojisi ve genom dizilerinin e-postayla gönderilebilmesi de dahil olmak üzere, fizikselden dijital dönüşüm teknolojilerinin ortaya çıkardığı büyük zorluklar da mevcuttur. Bu dizilimleri e-postayla gönderebilmek, dünyanın en uzak köşelerindeki teröristlerin, CRISPR (DNA dizilimleri kümesi) gibi teknolojilerin yıkıcı gücünden yararlanmak için potansiyel olarak iş birliği yapabileceği manasına da gelmektedir. Bazı durumlarda DNA dizilimleri kümeleri, virüsler, mahsulleri yok eden salgın hastalıklar veya hastalıkları yayan “öldürücü sivrisinekler” yaratmak için de kullanılabilir.³⁸

2. Gelecekte Bizi Ne Bekliyor? Kendi Kendine Radikalize olan Bireysel Terörizm Çağı

Dini dalganın belirli bir periyodunu ifade etmek için de kullanılan yeni terörizm kavramsallaştırmasının esasen bir ara dönem niteliği taşıdığı söylenebilir. Eskiden bir kopuş ve aynı zamanda da belirlemekte olan yeni terörizm dalgasının öncülü niteliğindedir. Bu noktada terörizmin geleceğinin “yeni terörizm” tanımlamasından, benzerlikler kadar, farklılıklar arz ettiği de söylenebilir. Bu nedenle bu başlık altında, muhtemel yeni dalganın niteliklerinin neler olabileceği hususu araştırılmıştır. Bu çerçevede dünyanın farklı noktalarında 2011, 2019 ve 2022 yıllarında gerçekleştirilen ses getiren üç terör saldırısından, bu yeni dönemin niteliklerini ortaya koymada faydalanılmıştır.

İlk terör eyleminde Anders Behring Breivik 22 Temmuz 2011’de, Oslo’daki hükümet binalarını hedef alan bir bombalı saldırı gerçekleştirmiş ve sekiz kişinin ölümüne neden olmuştur. Ardından, Utøya Adası’na giderek Norveç İşçi Partisi’nin yaz kampını basmış ve burada da 100’den fazla genci öldürmüş ya da yaralamıştır. Mart 2019’da gerçekleştirilen ikinci terör eyleminde ise 28 yaşındaki Avustralya vatandaşı Brenton Tarrant, Yeni Zelanda’nın Christchurch şehrindeki cami saldırısında 51 kişiyi öldürmüş ve 49 kişiye de yaralanmıştır.³⁹ Üçüncü ve son saldırı da ise, 18 yaşındaki Payton Gendron Mayıs 2022’de New York’un

37 Institute for Economics & Peace, “Global Terrorism Index 2023”,

<https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/03/GTI-2023-web-270323.pdf>, erişim 30.10.2023.

38 Colin P. Clarke, “Five Trends Driving the Future of Terrorism”, *Foreign Policy Research Institute*,

<https://www.fpri.org/article/2022/09/five-trends-driving-the-future-of-terrorism/>, erişim 30.11.2023.

39 Boaz Ganor, “The Christchurch Terror Attack from An Israeli CT perspective”, *Australian Strategic Policy Institute*, 2020, s. 7.

Buffalo şehrinde ağırlıklı olarak Afrikalı Amerikalıların yaşadığı mahalledeki bir bakkal dükkânına giderek XM-15 yarı otomatik tüfeğiyle ateş açmış ve 10 kişiyi öldürmüştür.⁴⁰

Saldırganlar, Breivik hariç, silahlı saldırılarını canlı yayınlamış ve üçü de arkaalarında bir dizi komplocu görüşün ana hatlarını çizen ve aşırı ırkçı düşmanlığı belgeleyen birer manifesto bırakmışlardır. Yine her üç saldırı da etnik ve dini temelli bir dizi şiddet içeren aşırılıkçı saldırının sonuncusu olarak dünya çapında manşetlere taşınmıştır.⁴¹ Söz konusu saldırılar yarattıkları trajedinin ötesinde, yeni terörist ortamın bir takım niteliklerini gözler önüne sermeleri açısından da son derece dikkat çekicidir. Bu nitelikler ise genel olarak dört başlık altında toplanabilir: İdeolojik çeşitlilik, merkezizsizleşme ve bireyselleşme, dezenformasyon ve ölümcüllük.⁴²

2.1. İdeolojik Çeşitlilik

Norveç, Christchurch ve Buffalo saldırıları, teröristleri motive eden ideolojinin tek boyutlu olmadığını ve kendi içerisinde çeşitlilik sergilediğini gözler önüne sermektedir. Geçtiğimiz yirmi yılda terörizmle mücadele kampanyaları çoğunlukla selefî-cihatçılık ve El Kaide ve İŞİD gibi gruplarla mücadeleye adanmış olsa da mevcut terörizm ortamı çok daha karmaşık ve çeşitlidir.⁴³

Breivik'in "2083-Avrupa Bağımsızlık Bildirgesi" başlıklı 1.600 sayfalık manifestosu, çok kültürlülüğe ve İslamlaşmaya karşı direniş etrafında dönen Viyana Düşünce Okulu'na dayanan melez bir ideoloji sunmaktadır. Viyana Düşünce Okulu, kültürel muhafazakarlık (çokkültürcülük karşıtlığı) anlayışına dayanır ve İslamlaştırmaya, 'Eurabia projesine' ve Frankfurt Okulu'na (neo-Marksizm, kültürel-Marksizm, çokkültürlülük) karşıdır; aynı zamanda ırkçılığa ve Nazi dahil anti-otoriter ideolojilere de karşıdır. Diğer taraftan İsrail yanlısıdır ve Müslüman topraklarındaki gayrimüslim azınlıkların savunulmasından yanadır ve kendini Hıristiyanlığın kültürel boyutlarının savunucusu olarak ilan etmektedir. Breivik'in manifestosu ayrıca şehadet, bireysel kozmik savaş, sürekli bir olaylar zinciri olarak tarih ve güç toplamak için devrimci güçleri ateşleyecek sembolik bir saldırı da dahil olmak üzere apokaliptik bir dünya görüşüne sahip diğer aşırılık biçimleriyle de çarpıcı benzerliklere sahiptir. Bazı açılardan bunların çoğu El Kaide'nin benimsediği düşüncelere de benzemektedir (şehitlik, terörün el kitabı, "şok ve dehşet" kampanyalarının psikolojik etkisi). Breivik, El Kaide'nin operasyonel zanaatkarlığına garip bir şekilde hayran olduğunu ve onların internette bulunan en şok edici taktiklerinden bazılarını ödünç aldığı da itiraf etmiştir. Diğer taraftan Breivik'in manifestosunun ve dünya görüşünün, internet ve blog tabanlı, şiddetli bir Müslüman karşıtı hareket olan "karşı cihad" hareketiyle ideolojik yakınlığa sahip olduğu da iddia edilmiştir.⁴⁴ Breivik daha adayken güvenlik güçlerine verdiği ifadede polislerin kardeşleri olduğunu, kendisinin asıl amacının ise Norveç'i İslamlaşmaktan kurtarmak olduğunu belirtmiştir. Polis sorgusunda ise kendisini Norveç Tapınak Şövalyeleri'nin bir üyesi olarak adlandıran Breivik, söz konusu organizasyonun çeşitli ülkelerde bağlantılara sahip "yerli" Avrupalıları temsil

40 Matthew Kriner, "The Buffalo Terrorist Attack: Situating Lone Actor Violence into the Militant Accelerationism Landscape", *Middlebury Institute of International Studies at Monterey*, <https://www.middlebury.edu/institute/academics/centers-initiatives/ctec/ctec-publications/buffalo-terrorist-attack-situating-lone-actor>, erişim 05.02.2024, s. 2.; Colin Jacobsen ve Daniel Maier-Katkin, "Breivik's Sanity: Terrorism, Mass Murder, and the Insanity Defense", *Human Rights Quarterly*, 37:1, 2015, s. 138.

41 Clarke, "Five Trends Driving the Future of Terrorism".

42 Age

43 Age

44 Magnus Ranstorp, "'Lone Wolf Terrorism'. The Case of Anders Breivik", *Sicherheit und Frieden (S+F) / Security and Peace*, 31:2, 2013, s. 89.

eden ve Avrupa’da İslam siyaseti ve kültürünün yok edilmesine adanmış bir örgüt olduğunu iddia etmiştir.⁴⁵

Tarrant ise kendisini ve Anglo-Amerikan referans grubunu, göçmen “istilacılara” karşı konumlandırır. Tarrant’ın referans grubu Avustralyalılar değil, beyaz insanlar ve daha spesifik olarak, ona göre ‘istilacı’ göçmen saldırısı altında olan Anglo-Amerikalılardır. İslami cihatçı teröristlerin kâfirlere savaş ilan ettiği gibi, o da istilacılara savaş ilan ettiğini iddia etmiştir. Tarrant, manifestosunda saldırısının amacının, Batılı vatandaşların, aralarında çocukların da bulunduğu, İslami teröristlerin elinde hayatını kaybedenlerin intikamını almak olduğunu vurgulamıştır.⁴⁶ Ancak Tarrant’ın terörizminin Müslüman karşıtı doğası göz önüne alındığında, manifestosunun İslam hakkında beklenenden daha az şey söylediği iddia edilmektedir. Saldırının İslam karşıtı bir motivasyona sahip olduğunu kabul eden Tarrant, aynı zamanda ırkçı, yabancı düşmanı ve göçmen karşıtı boyutlarına da dikkat çekmektedir. Göçmenler ile göçlere yaptığı aşırı vurgu Müslümanları gözden kaçırmasına sebep olarak, Tarrant’ın temel endişe kaynağının inançtan ziyade “biyoloji” olduğu izlenimini de uyandırmaktadır. Manifestosunda “soy”, “kan” ve ırksal “bilim”e çok sayıda ırkçı gönderme bulunmaktadır. Tarrant, kültürel ve demografik değişime duyduğu öfkeyi ifade etmek için kimliksel hareketin dilini benimserken, aynı zamanda bu ‘kültürel’ ırkçılık ile daha açık beyaz üstünlükçü varyantlar arasında gidip gelmektedir. Tarrant’ın beyazların demografik çöküşüne ilişkin korkularını özetlediği manifestosunun başlığı olan “Büyük Değiştirme” ise, Fransız göçmenlik karşıtı yazar Renaud Camus’tan alınmıştır.⁴⁷ Tarrant’ın manifestosu, bazıları diğerlerinden daha ciddi olan çok sayıda ideolojik etkiyi içermektedir. Britanya Faşistler Birliği’nin eski lideri Sir Oswald Mosley’i kendi inançlarına en yakın kişi olarak ilan etse de, manifestosunda Mosley’in fikirlerine aşına olduğunu gösteren çok az şey olduğu da iddia edilmiştir. Tarrant’ın “eko-faşist” olduğuna dair göz alıcı iddiası da benzer şekilde yüzeysel bulunmuştur.⁴⁸

Gendron’un, kendi anlatımıyla, ırkçılığa yönelmesi 4Chan’a olan tutkusuyla bağlantılıdır. 4Chan’da karşılaştığı “gerçekler” karşısında ikna olmuş ve manifestosunda ve Discord platformunda Holokost inkârıyla ilgili bir dizi ekran görüntüsünü, Yahudilerin dünyanın kontrolüne sahip olduğu iddiasını, beyaz insanların Amerika’nın ekonomisine ve kültürüne katkısını, siyahların suç oranına etkisini ve IQ farklılıklarına ilişkin çizelgeleri ve ırk ayrımcılığına olan ihtiyaca ilişkin bilgileri paylaşmıştır.⁴⁹ Esasen Gendron’un yazılarında sunduğu şeylerin çoğu herhangi bir bağlam veya alıntı içermemektedir ve bir süredir 4Chan’da dolaşan ırkçı klişelerin yeniden dile getirilmesinden ibarettir. 4Chan’da daha fazla zaman geçirmesi ise, antisemitik düşüncelerinin büyüyen siyah karşıtı ırkçılığa kusursuz bir şekilde eklenmesine yol açmıştır.⁵⁰ Bu noktada siyahlarla beyazlar arasında genetik farklılıklar bulunduğu ve siyahların daha fazla devlet yardımı almaları nedeniyle beyazlara göre daha fazla çocuk sahibi oldukları iddialarını dile getirmiştir.⁵¹ Gendron, 4Chan sayesinde “Büyük Yer Değiştirme” teorisi etrafındaki söylemler ile ‘beyaz soykırımı’ inancına daha derinlemesine daldığını ifade etmiştir. Fransız yazar Renaud Camus tarafından ortaya atılan teori, beyaz ırkın yakın zamanda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu yönündeki aşırı

45 Jacobsen ve Maier-Katkin, “Breivik’s Sanity”, s. 138-139.

46 Ganor, “The Christchurch Terror Attack from An Israeli CT perspective”, s. 10.

47 Graham Macklin, “The Christchurch Attacks: Livestream Terror in the Viral Video Age”, *Combating Terrorism Center*, 12:6, 2019, s. 21.

48 Age, s. 22.

49 Amarnath Amarasingam, Marc-André Argentino, ve Graham Macklin, “The Buffalo Attack: The Cumulative Momentum of Far-Right Terror”, *Combating Terrorism Center*, 15:7, 2022, s. 2.

50 Age, s. 3.

51 Age, s. 2-3.

sağ düşünceye olan inancı çerçevelemektedir.⁵² Bu noktada Gendron'un motivasyonu Afrika kökenli Amerikalılara karşı derin bir nefreti yansıtırsa da daha geniş aşırı sağ kategorisindeki İslamofobi, Yahudi karşıtlığı veya LGBTQ+ topluluğuna yönelik tehditleri de içeren daha geniş bir kategori ile önemli derecede benzerlikler taşıdığı da görülmektedir.⁵³

Bu çerçevede çoğunlukla selefi-cihatçı grupların ve onlardan ilham alan bireylerin/ grupların neden olduğu tek boyutlu ideolojik tehdit, artık beyazların üstünlüğünü savunanların, neo-Nazilerin, karanlık anarşist unsurların, neo-Ludditçilerin ve aşırı şiddet yanlısı grupların oluşturduğu yeni tehditlerle dolu bir yelpazeye dönüşmüştür. Bu noktada Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu ve Bask grubu ETA da dahil olmak üzere bir zamanların zorlu etno-milliyetçi terörist grupları silahlarını bırakıp tarihe karışmışlardır. Aynı durumun, Almanya'daki Baader Meinhoff grubu ile İtalya'daki Kızıl Tugaylar gibi radikal sol örgütler için de geçerli olduğu söylenebilir.⁵⁴

Global Terörizm Endeksi 2023 raporuna göre ideolojik motivasyonlu terörizm, Batı'daki en yaygın terör türüdür; dini motivasyonlu terör örnekleri ise, zirve yaptığı 2016 yılından bu yana yüzde 95 oranında azalış göstermiştir. Diğer taraftan 2022 yılındaki ideolojik motivasyonlu 14 ölümün tamamının ise aşırı sağ terörizme atfedildiği de belirtilmektedir.⁵⁵

2.2. Merkeziyetsizleşme ve Bireyselleşme

Merkeziyetsizleşme, şiddet yanlısı aşırı sağcılarının öncülüğünü yaptığı “lidersiz direniş”⁵⁶ kavramının yanı sıra El Kaide ve IŞİD gibi bürokratikleşmiş büyük terör örgütlerinin liderliğinin ve üst kademelerinin amansız terörle mücadele kampanyaları sonucunda yok edilmeleri nedeniyle dönüştükleri yapıya da benzemektedir. Her iki durumda da sonuç, bölgesel şubelerin yerel ve küresel hedeflerin bir karışımını takip ettiği bir bağlı kuruluş veya franchise modeline geçiş olmuş ve eylemlerin bireysel niteliği ön plana çıkmaya başlamıştır.⁵⁷ Buna terörist faaliyeti gerçekleştirmek için gerekli olan sınırlamaların (ideolojik dönüşüm ve ekipman olarak) son on yılda önemli ölçüde azalması da eşlik etmiştir. Günümüzde internet bağlantısı, akıllı telefonu ve “hayalet silahlar” olarak adlandırılan kendin yap silahları ve 3 boyutlu yazıcıyla üretilmiş patlayıcılar da dahil olmak üzere silahlara erişimi olan bir birey, toplumda büyük hasarlara neden olabileme potansiyeline sahiptir.⁵⁸ Şifreli iletişimdeki yenilikler ve gelişmiş silahlara erişim, ABD ordusunun “süper-güçlendirilmiş bireyler” olarak adlandırdığı, güçlü, düşük maliyetli ticari teknolojiye erişimi olan, uluslararası bağlantıya sahip ve kendi sınırlarının çok ötesine ulaşabilen kişilerin terör faaliyetlerini kolaylaştırmıştır.⁵⁹ Gerek Breivik'in gerekse Tarrant ile Gendron'un herhangi bir dış yardım veya kışkırtma olmaksızın çok farklı fikirlerin karışımı mahiyetindeki ideolojilerden, büyük ölçüde internet tabanlı sosyal ağlar aracılığıyla, merkeziyetsiz bir şekilde kendiliklerinden etkilenerek bireysel bir şekilde terör eylemlerini gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Breivik, Norveç'teki saldırısından önce yayınladığı manifestosunda, Avrupa'daki Tapınak Şövalyeleri'nin Sekizinci Yargıç Şövalyesi olarak kutsandığını ve saldırısını bu grup adına gerçekleştirdiğini iddia etmiştir. Breivik'e göre, Yeniden Doğmuş Tapınak Şövalyeleri,

52 Age, s. 3.

53 Clarke, “Five Trends Driving the Future of Terrorism”.

54 Age.

55 “Global Terrorism Index 2023”.

56 Lidersiz direniş kavramına ilişkin daha fazla bilgi için bkz. George Michael, *Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance*, Vanderbilt University Press, Nashville, 2012.

57 Clarke, “Five Trends Driving the Future of Terrorism”.

58 Age.

59 Age.

Müslüman göçüne karşı mücadele eden, Orta Çağ'daki Tapınak Şövalyeleri düzeninin faaliyetlerini yeniden başlatan milliyetçi Hristiyan bir direniş hareketidir. En az iki teröristin, dünyanın çok farklı bölgelerinde ölümcül saldırılar düzenleyerek bu ideoloji adına hareket ettiği ya da ondan ilham aldığı iddia edilmiştir. Ancak Breivik, saldırıların ardından kendini yalnız bir savaşçı veya şehit olarak gördüğünü de belirtmiştir. Norveç güvenlik servisi Politiets sikkerhetstjeneste (PST) de, Breivik'in yalnız hareket ettiği sonucuna ulaşmış ve büyük bir uluslararası soruşturma neticesinde herhangi bir örgüt ya da kişiyle iş birliği içinde olduğuna dair kanıt bulamadığına işaret etmiştir. Bu noktada Tapınak Şövalyeleri ağı sadece Breivik'in hayal gücünün bir ürünü olsa bile Tarrant'ın ona ilham kaynağı olarak atıfta bulunması, gelecekteki saldırıları tetikleyebilecek bir gerçeklik haline geldiğinin de göstergesi mahiyetindedir.⁶⁰

Diğer taraftan Tarrant, Templar ağından ilham almış olsa da, söz konusu ağ ile herhangi bir operasyonel bağlantısı olmamıştır. Ayrıca başka bir örgüt ile de bağlantılı olmadığı tespit edilmiştir. Manifestosundaki ifadesine göre, hiçbir örgüt tarafından işe alınmamış, eğitilmemiş ve operasyonel yardım almamıştır. Bu nedenle, Tarrant aşırı sağ bir hareketten ilham almış bir yalnız kurt⁶¹ olarak tanımlanmaktadır.⁶²

Gendron'un yayınladığı manifestoda da, diğerleri gibi, kendine dair de pek çok bilgi yer almaktadır. Bu çerçevede manifestosunda, inançlarını çoğunlukla internetten elde ettiğini, kişisel inançlarına tanıştığı insanların neredeyse hiç etkisi olmadığını, tüm ideolojilere ilişkin çok sayıda kaynak okuduğunu ve en nihayetinde mevcut inancının en doğrusu olduğuna karar verdiğini belirtmiştir. Birçok grubu desteklediğini ve bu grupların düşüncelerinin onun eylemlerine etkisi olabileceğini ifade etmesine karşın, doğrudan hiçbir gruba üyeliğinin olmadığını ve kendi isteğiyle hareket ettiğini de belirtmiştir. Bu noktada, o da diğerleri gibi, internet tabanlı sosyal ağların düşüncelerinin oluşmasında etki kaynağı olarak merkezi bir rol oynadığını ifade ederek, radikalleşmesinin en önemli unsuru olarak bir grup ya da bireyden daha çok bu ağlara dikkat çekmiştir.⁶³

Buffalo'daki katliam, aşırı sağ terör tehdidinin, gruplardan ziyade bireylerden geldiğini bir kez daha ortaya koymuştur. Bununla birlikte, Gendron da dahil olmak üzere tüm bu aşırı sağcı teröristler tek başlarına hareket ederken, her birinin fikirlerini ve ilhamlarını aldıkları ortak bir çevrimiçi ekosisteme dahil olduklarını da belirtmek gerekir.⁶⁴ Bu noktada saldırıdan tek bir saldırganın sorumlu olduğu durumlarda bile, bireyin online bir aşırılıkçı propagandaya maruz kaldıktan sonra radikalleştiği daha geniş bir ekosistemden etkilendiği de belirtilmelidir.⁶⁵

Global Terörizm Endeksi 2019 raporuna göre bağlantısız veya bir terörist grupla bağlantısı olmayan kişiler tarafından gerçekleştirilen saldırıların oranının 1970'lerin ortalarında yüzde 5'in altındayken 2014 ile 2018 arasındaki dönemde yüzde 70'in üzerine

60 Ranstorp, "“Lone Wolf Terrorism”", s. 89-91.; Ganor, "The Christchurch Terror Attack from An Israeli CT perspective", s. 9.

61 Yalnız kurt kavramına ilişkin daha fazla bilgi için bkz. Boaz Ganor, "Understanding the Motivations of “Lone Wolf” Terrorists", *Perspectives on Terrorism*, 2021, 15:2, 2021.; Khaled A. Beydoun, "Lone Wolf Terrorism: Types, Stripes, and Double Standards", *Northwestern University Law Review*, 112:5, 2018. 1213-1243.; Matthew Feldman, "Comparative Lone Wolf Terrorism: Toward a Heuristic Definition", *Democracy and Security*, 9:3, 2013.; Michael, *Lone Wolf Terror*.

62 Age, s. 9.

63 Daniela Peterka-Benton ve Bond Benton, "Online Radicalization Case Study of a Mass Shooting: the Payton Gendron Manifesto", *Journal for Deradicalization*, 35, 2023, s. 2-3.

64 Amarasingam, Argentino, and Macklin, "The Buffalo Attack", s. 8.

65 Clarke, "Five Trends Driving the Future of Terrorism".

çıktığı görülmektedir. Bu artış iki farklı eğilimi yansıtmaktadır: örgütlü aşırı sol siyasi terörizmdeki düşüş ve aşırı sağdaki kitlesel veya seri silahlı saldırıların artması. Bu saldırılar ise genellikle diğer aşırı sağcı bireyler veya gruplarla bireysel olarak temas etmekten daha çok kendi kendine radikalleşen (büyük ölçüde internet tabanlı sosyal ağlar aracılığıyla) kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Global Terörizm Endeksi 2023 verilerine göre ise 2022’de kaydedilen 3.955 terör saldırısının yüzde 33’ü bir gruba atfedilmemektedir ki, bu da bireysel saldırıların büyüklüğüne işaret eden bir başka emaredir.⁶⁶

2.3. Dezenformasyon

Breivik saldırılardan sonra, ardında 1.600 sayfalık bir manifesto bırakmıştır. “2083-Avrupa Bağımsızlık Bildirgesi” başlıklı manifestoda, Viyana Okulu düşüncesine dayanan bir karma ideoloji sunmaktadır. Bu düşünce, çokkültürlülüğe ve İslamlaştırmaya karşı direniş etrafında şekillenmektedir. 2083 yılı Viyana Muharebesi’nin (1683) 400. yıldönümünü ifade etmekte olup bu muharebe, Osmanlı İmparatorluğu’nun kapsamlı bir mağlubiyeti ve Avrupa’da İslam’ın yenilgisi olarak kabul edilmektedir. Viyana Okulu düşüncesi, kültürel muhafazakârlık (anti-çokkültürlülük) etrafında dönmektedir. Manifestoya göre, Breivik, 2083’te doruk noktasına ulaşacak bir savaşın üç aşamada gerçekleşmesini öngörmüştür: ilk aşama küçük terörist saldırılar; ikinci aşama gerilla savaşı ve üçüncü aşama büyük ölçekli bir Avrupa iç savaşıdır. Bu iç savaşın, Avrupa’nın siyasi ve askeri kontrolü, ihanet edenlerin tasfiyesi ve Müslümanların sınır dışı edilmesi gibi sonuçlar doğuracağını ummuştur. Breivik’in manifestosu, apokaliptik bir dünya görüşüne sahip diğer aşırılıkçılık biçimleriyle çarpıcı benzerlikler içeren bölümler de taşımaktadır. Bu benzerlikler, şehadet, bireysel kozmik savaş, tarih algısını sürekli bir olaylar zinciri olarak görmek ve sembolik darbelerin kullanılmasıyla devrimci güçleri ateşlemek ve güç kazanmak gibi temaları içermektedir.⁶⁷ Breivik kendisini “Kültürel Muhafazakâr” olarak tanımlarken, düşmanlarını “Kültürel Marksistler” olarak nitelendirmiştir. Bu “Kültürel Marksistleri” ise, medyayı, çokkültürlülüğü, göç politikalarını destekleyen ve bu konulardaki tartışmaları bastıran bir kültürü teşvik eden siyasi elitler olarak tanımlanmaktadır. Breivik’e göre, bu kurumlar hedef alınmalıdır, çünkü Batı’nın İslam tarafından ele geçirilmesine yol açacak politikaları desteklemekte ve uygulamaktadırlar. Bu hedeflere yönelik olarak, Breivik üç kategoriye ayrılmış bir infaz listesi oluşturmuştur: Liste A- Norveç ve diğer ülkelerden yüksek profilli siyasetçileri, büyük medya kuruluşlarının editörlerini ve gazetecileri içermektedir. Liste B ve Liste C ise, temelde sağ popülist politikalar dışındaki neredeyse tüm diğer kurumları kapsamaktadır.⁶⁸ Bu noktada saldırıların Norveç’teki bakanlıklar ile hükümet binasını ve ardından da Utoya’daki Norveç İşçi Partisi’nin yaz kampına katılan parti üyelerinin çocuklarını hedef alması hiç de şaşırtıcı değildir. Breivik, şiddeti, Norveç toplumunun Müslüman demografik “istilası”nı püskürtmekte başarısız olmaktan sorumlu tuttuğu “Marksistler” olarak gördüğü hükümetin karşısında milliyetçi bir ayaklanmayı tetiklemek için meşru bir araç olarak görmüştür. Breivik’e göre, “saf” Norveç kültürü için savaşmak her türlü bedele hatta kendi hayatına bile değerdir. Gerek Oslo’daki hükümet binalarındaki insanları gerekse Utoya Adası’nda İşçi Partisi’ne sadık olanların çocuklarını öldürürken hepsini meşru hedefler olarak görmüştür. Çünkü yıkım ve katliamın elit sınıf olarak algıladığı solcu çokkültürcülük taraftarı hainlere bir ders olmasını istemektedir. Breivik niyetinin sadece yıkım ya da katliam olmadığını, aynı zamanda yönetici sınıfın kültürel olarak daha tutucu ve milliyetçi bir duruşa geçişini provoke etmek olduğunu da ifade etmiştir. Bu yaklaşımının asimetrik savaşa yönelik bir eğilimi

66 Institute for Economics & Peace, “Global Terrorism Index 2019”, <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2020/08/GTI-2019web.pdf>, erişim 30.11.2023.

67 Ranstorp, ““Lone Wolf Terrorism””, s. 89.

68 Age, s. 89.

temsil ettiği de iddia edilmektedir. Bu noktada Breivik'in, masum gençleri hedef almasını onları Marksizm ve çokkültürlülükle ilişkilendirerek meşrulaştırdığı da görülmektedir.⁶⁹

Tarrant ise, saldırılardan önce ayrıntılı bir manifesto ilan etme ve saldırıları Facebook Live'da yayınlamak da dahil olmak üzere, saldırılarının ardındaki ideolojik güdülerin reklamını yapmak ve vurgulamak için büyük bir çaba harcamıştır.⁷⁰ Bu çerçevede Tarrant, saldırıdan önce 8chan adlı internet sitesinde Gendron'un da ilgi duyduğu "Büyük Yenileme (The Great Replacement)" hususunda bir bildiri yayınlamış ve saldırısını İngiliz Faşistler Birliği lideri Oswald Mosley'den ilham alan "etno-milliyetçi, eko-faşist" olarak tanımlamıştır. Saldırganın askıya alınmış olan Twitter hesabında Neo-Nazi, Kara Güneş ve On Dört Kelime gibi oluşumlara ilişkin paylaşımlara yer verildiği de görülmüştür.⁷¹ Tarrant'ın saldırıdan önce yayınlamış olduğu manifesto diğer ırk temelli terör saldırılarına, geçmiş ve günümüzün aşırı sağ ideologlarına ve Müslümanlar ile Haçlılar arasındaki dini savaşa çok sayıda atf içermektedir. Üstelik Tarrant, silahlarını, manifestosundakiyle benzer yazılı mesajlarla "süsleme" konusunda da büyük bir zaman ve çaba harcamaktan da geri durmamıştır. Tarrant, bu mesajların GoPro aracılığıyla yayınlanmasını sağlamış ve bunlardan bazılarını Twitter'da da paylaşmıştır. Saldırıdan sonra bu mesajların uzun süre reklamının yapılacağını ve analiz edileceğini tam olarak bilmektedir ve bu da ideolojisini yayma ve kamuoyunu etkileme konusunda ona yardımcı olacaktır.⁷²

Gendron da ardında bir manifesto bırakmıştır. Beyaz üstünlüğüne dayanan ajandası 180 sayfalık manifestosunun ortaya çıkmasıyla teyit edilmiştir. Olay yeri ve kurbanların seçimi saldırının ırk temelli olarak motive edildiğini açıkça ortaya koymaktadır.⁷³ Manifestonun genelinde dört farklı bölüm bulunmaktadır. Manifestonun ilk bölümü (sayfa 1-13), Gendron'un inanç sistemine ideolojik bir giriş niteliği taşımaktadır, özellikle (sayfa 4-13) arasında yer alan bir soru-cevap bölümünde kendisiyle bir nevi röportaj da yapmaktadır. Bu bölümde, motivasyonu, radikalleşme süreci ve destekçileriyle birlikte, inançlarına ve yöntemlerine karşı çıkabilecek kişilere yönelik ideolojik ifadeler yer almaktadır. Manifestonun ikinci bölümü (sayfa 14-57), tipik beyaz üstünlükçü motiflerle derinlemesine ilişkilendirilebilecek ideolojik çekirdeği temsil etmektedir. Gendron, "Siyahiler", "Yahudiler", "doğu-Asyalılar" ve "Araplar ve modern Türkler" gibi çeşitli "istenmeyen grupları" tanımlamakta ve ayrıca "beyazların" kültürel ve irksal üstünlüğünü ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca bu bölümde tüm bankaların Yahudiler tarafından kontrol edildiği iddialarını da içeren antisemitik dünya görüşünün uzantılarına da rastlanmaktadır. Üçüncü bölüm (sayfa 57-158), "Saldırganın Silahları, Ekipmanı ve Zihinsel Durumu" ile ilgilidir. Bu bölümde, kullandığı silahlar ve ekipmanlar hakkında ayrıntılı bilgiler vererek, bu teçhizatların nereden satın alınacağına dair bir tür kılavuz niteliği taşımaktadır. Dördüncü bölüm (sayfa 157-180), "Çeşitli Gruplara Mesajlar" başlığını taşımakta olup, "beyaz topraklarındaki" muhafazakarlar, solcular ve beyaz olmayanlar üzerine "Genel Düşünceler" içermektedir. Bu bölüm, mevcut durumdan kimin sorumlu olduğu, çeşitliliğin zayıflığı, batılı erkeklerin kaçınılmaz radikalleşmesi ve toplumdan duyduğu memnuniyetsizlik, silah kontrolü, elitlerin infaz edilmesi gerekliliği ve popülist hareketler gibi başlıkları kapsamaktadır.⁷⁴ Gendron, manifestosunda açıkça birkaç çevrimiçi platformun etkili olduğunu iddia etmiştir. Bu hususta, "Mayıs 2020'de 4chan'ı taramaya başladım [...] Oradan, worldtruthvideos.website, dailyarchives.org ve dailystormer.

69 Jacobsen ve Maier-Katkin, "Breivik's Sanity", s. 145-147.

70 Ganor, "The Christchurch Terror Attack from An Israeli CT perspective", s. 8.

71 Age, 12. ve Clarke, "Five Trends Driving the Future of Terrorism".

72 Ganor, "The Christchurch Terror Attack from An Israeli CT Perspective", s. 7.

73 Peterka-Benton ve Benton, "Online Radicalization Case Study of a Mass Shooting", s. 2.

74 Age, s. 8.

cn gibi diğer siteleri de buldum.” ifadelerini kullanmıştır. Gendron, Reddit’i sık ziyaret ettiği bir site olarak listelemiş ve Anders Behring Breivik ve Brenton Tarrant’ın manifestolarına ilgi duyduğunu da belirtmiştir. Gendron, esin kaynağı olarak, yaygın beyaz üstünlüğünü savunan kaynakların neredeyse standart bir koleksiyonunu verdiğiinden, manifestosundaki içeriğin büyük bölümünün bu kaynaklardan alıntı olması şaşırtıcı değildir.⁷⁵ Bu noktada, kendi manifestosunda da ifade ettiği üzere, Gendron inançlarını “çoğunlukla internetten” elde etmiş ve bunları yaymak için de yine interneti kullanmıştır.⁷⁶ Ayrıca Buffalo saldırganının sosyal medya geçmişine bakıldığında, sınırlı sayıda kişiden oluşan şaibeli bir grubun, “beyaz soykırımı” olarak etiketlenen ve beyaz insanların kasıtlı olarak göçmenlerle yer değiştirdiğini öne süren bir komplo olan sözde “Büyük Yenileme” teorisine de takıntılı bir şekilde bağlı olduğu da görülmektedir. İlâveten Gendron’un, Siyahilerin suç oranına yaptığı katkı, IQ farklılıkları ve doğrudan Holokost inkarcılığıyla ilgili gönderilere ilişkin olarak dezenformasyona maruz kaldığı 4chan adlı sosyal medya uygulamasında (online forum sayfası) önemli miktarda zaman harcadığı da görülmüştür.⁷⁷

Diğer taraftan yabancı ülkelerin de diğer ülkelerdeki iç terörizmi besleyen dezenformasyon kampanyaları düzenlemeleri nedeniyle dezenformasyonun küresel bir boyut kazandığına da dikkat çekilmektedir. Rusya ve Çin’in, ABD içinde daha fazla muhalefet yaratma çabasıyla düzenli olarak sosyal medyadaki bölücü ifadeleri güçlendirdikleri iddia edilmektedir. Bu faaliyetlerin genel olarak çoğunun ırksal meselelerle ilgili olduğu ve iç savaş ve iç ayaklanmalara dair paylaşımları teşvik ettiği ileri sürülmektedir. İnternette çok sayıda komplo teorisi bulunmaktadır ve “deepfakelerin” ve yapay zekânın ortaya çıkışı, bilgi ortamını daha da karmaşık hale getirmiştir. İlâveten dezenformasyon, internette sonsuza kadar yaşamakta, teröristlerin manifestolarında yer almakta ve şiddet yanlısı aşırı ideolojilerin takipçileri ve destekçilerine aktarılmaktadır ki bu durum Breivik, Tarrant ve Gendron’un gerçekleştirdiği saldırılarda son derece barizdir.⁷⁸

2.4. Ölümçüllük

Terörizm uzmanı Brian Michael Jenkins bir keresinde şöyle yazmıştır: “Teröristler çok sayıda insanın ölmesini değil, çok sayıda insanın izlemesini istiyor.” 11 Eylül 2001’deki El Kaide saldırılarından sonra ise Jenkins bu sözünü revize ederek, daha isabetli diyebileceğimiz, şu yorumu yapmıştır: “Günümüzün teröristlerinin çoğu, çok sayıda insanın izlemesini ve çok sayıda insanın ölmesini istiyor.”⁷⁹ Teröristler ve terörist gruplar, bir veya birden fazla saldırının propaganda değerini artıracak kitlesel ölüm olaylarıyla birlikte çok sayıda ceset arayışı içerisindeyler. Dronlar, 3 boyutlu yazıcılar ve otonom silahlar gibi teknolojilerin ortaya çıkışı büyük ölçekli saldırı tehdidini artırırken, teröristlerin kimyasal, biyolojik, radyolojik veya nükleer silahlar da dahil olmak üzere kitle imha silahları arayışı da bir kâbus senaryosu olmayı sürdürmektedir.⁸⁰

Breivik, Tarrant ve Gendron ülkelerindeki silah edinimine ilişkin yasal boşluklardan faydalanarak son derece öldürücü saldırı silahları elde etmişler ve internet ortamının sağladığı bilgilerden faydalanarak da bu silahlarını modifiye ederek daha da ölümcül bir

75 Age, s. 9.

76 Age, s. 2.

77 Kriner, “The Buffalo Terrorist Attack”, s. 19. ve Clarke, “Five Trends Driving the Future of Terrorism”.

78 Age.

79 Brian Michael Jenkins, “The New Age of Terrorism”, ed. David G. Kamien, *The McGraw-Hill Homeland Security Handbook*, McGraw-Hill, 2006, s. 119.

80 Clarke, “Five Trends Driving the Future of Terrorism”.

hale getirmişlerdir. Bu da gerçekleştirdikleri saldırılardaki can kaybının artmasına neden olmuştur.⁸¹

Breivik iki ayaklı saldırısının ilk ayağında kullandığı bombayı kendisi imal etmiştir. Oslo’da bir hükümet binasına büyük zarar veren araç (kamyon) bombasının yapımında amonyum nitrat kullanmıştır. Bomba yapımında kullandığı büyük miktarlardaki kimyasallar ile gübre alımının dikkat çekmemesi için ise hayali bir tarım şirketi dahi kurmuş ve böylelikle de şüphe uyandırmadan patlayıcıları üretebilmiştir. 2013 yılında AB içerisinde bazı çift kullanımlı malzemelerin saldırganlar tarafından kullanımını kısıtlamak için bazı önlemler alınsa da AB üyesi devletler arasındaki uygulama farklılıkları nedeniyle sisteminde hala bazı boşluklar mevcuttur. Bu durum, teröristlerin bu tür malzemeleri daha az kısıtlamaya veya daha düşük kontrol seviyelerine sahip üye devletlerden elde etmelerine olanak tanımaktadır ki, Breivik de sistemdeki bu boşluklardan faydalanmıştır.⁸² Breivik’in ikinci saldırıda kullandığı yarı otomatik Ruger Mini-14 tüfek tercihinin arkasındaki birinci neden, ona “fakirin” saldırı tüfeği ünvanını da kazandıran uygun fiyatıdır. Fiyatı, çoğu askeri tarz tüfeğin piyasada talep ettiğinin yarısı kadardır. İlaveten Breivik yasal olarak edinme olanağı olduğu ve bu nedenle poligonda da atış talimi yapma imkânı sağladığı için de yarı otomatik Ruger Mini 14 satın aldığını ifade etmiştir. Ayrıca Breivik bu silahı hem fazla mühimmat almaya imkân tanınması hem de polis zırhını delebilmesi dolayısıyla tercih ettiğini de belirtmiştir. Ayrıca Breivik “Amerika’daki Avrupalı kardeşlerimizi kısıkanıyorum çünkü Avrupa’daki silah edinme şartları son derece sıkı.” diyerek, askeri silahların ABD’de edinilmesinin Avrupa’ya kıyasla daha kolay olduğuna da dikkat çekmiştir.⁸³ Breivik saldırının ikinci aşaması olan Utøya adasında ise, bir saatten fazla süreyle ateş etmiş ve 69 kişiyi öldürmüş ve 60 kişiyi de yaralamıştır. Adada 186 boş kovan bulunsa da Breivik’in üzerinde katliam için kullanılmamış halde 900’den fazla mermi daha olduğu da tespit edilmiştir.⁸⁴

Tarrant ise ilki 4 Aralık 2017 sonucusu ise 18 Nisan 2018 yılında olmak üzere 10 adet silah satın almıştır. Bu silahların tamamının yasal olarak Yeni Zelanda adresli mağazalardan satın alındığı tespit edilmiştir. Silahlardan 4’ü zaman içerisinde satılmış ve 15 Mart 2019’da saldırganın elinde altı silah kalmıştır. Bunlar, Windham Weaponry WW-15 yarı otomatik tüfek, Ranger pompalı av tüfeği, Mossberg yarı otomatik av tüfeği, Uberti kurmalı tüfek, Mossberg cıvata kilitli tüfek ve Breivik’in de kullandığı Ruger yarı otomatik saldırı tüfeğidir. Ancak Yeni Zelanda yasalarına göre 15 Mart 2019’dan önce, askeri tarzda yarı otomatik ateşli silahlara sadece ateşli silah ruhsatlarında “E Onayı” bulunanlar sahip olabilmesine karşın, Tarrant’ın “E Onayı” olmamasına rağmen yüksek kapasiteli şarjör taşıyabilen yarı otomatik tüfekleri satın alabildiği tespit edilmiştir. Ayrıca Tarrant’ın internet üzerinde Yeni Zelanda merkezli işletmelerden çeşitli cephaneler satın aldığı da görülmüştür. Tarrant’ın 15 Mart 2019’da kullandığı şarjör bağlaştırmaları da benzer şekilde satın aldığı ve bunların, hızlı yeniden yüklemeyi kolaylaştırmak için iki şarjörün birbirine bağlamasına olanak tanıdığı da ifade edilmiştir. Bu ateşli silah cephanelerinin tamamı Tarrant tarafından yasal olarak satın alınmıştır. 15 Mart 2019’dan önce, cephane edinimini kısıtlayan herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Bu ise, herkesin ateşli silah ruhsatı ibraz etmesine veya Yeni Zelanda Polisi posta sipariş formunu doldurmasına gerek kalmadan herhangi bir kapasitede cephaneyi mağazadan veya çevrimiçi şekilde yasal olarak satın alabileceği anlamına gelmektedir

81 Age.

82 Annelies Pauwels, “Prevention of Gun-, Knife-, Bomb- and Arson-based Killings by Single Terrorists”, ed. Alex. P. Schmid, *Handbook Of Terrorism Prevention And Preparedness*, ICCT Press, Hague, 2021, s. 686.

83 Violence Policy Center, “The Ruger Mini-14 The “Poor Man’s Assault Rifle”, https://vpc.org/fact_sht/RugerBackgroundJuly2011.pdf, erişim 04.02.2024.

84 Ranstorp, ““Lone Wolf Terrorism””, s. 88.

ki bu da Tarrant'ın işini kolaylaştıran bir diğer faktördür. Tarrant silahları daha ölümcül hale getirmek için ateşli silah bileşenleri satın alarak bunları silahlarını modifiye etmede kullanmıştır. Sistemdeki açıklardan faydalanarak satın aldığı silahlar ve bunların üzerinde yaptığı modifikasyonlar sonucunda gerçekleştirdiği saldırılarda Tarrant 51 kişiyi öldürmüş ve 49 kişiye de yaralanmıştır.⁸⁵

Gendron ise Bushmaster XM-15 yarı otomatik tüfeğini kullanırken ABD'nin silah kültüründen ve öldürücü silahlara erişim kolaylığından yararlanmıştır. Silah, New York'ta satışı yasal olan bir saldırı tüfeğidir. Saldırganın evine sadece 20 dakika mesafedeki Vintage Firearms adlı bir antika silah ve cephane mağazasından satın alınmıştır. Mağaza silah ve cephane alım-satımı yapmaktadır. Ayrıca bazen Facebook'daki iş sayfası üzerinden büyük silah koleksiyonları ile çeşitli tipteki cephanelerin alımına ilişkin duyurular yaptığı da tespit edilmiştir. Silahın ABD'nin farklı eyaletlerinde gerçekleştirilen diğer kitle saldırılarında kullanılan silahlarla benzer özellikler taşıdığı da belirtilmektedir. Ancak yetkililer, silah satın alındıktan sonra yasa dışı olarak modifiye edildiğine de dikkat çekmişlerdir. Eyalet Valisi Kathy Hochul yarı otomatik silahın yasal olmayan bir şarjör ile modifiye edildiği bilgisini doğrulamıştır. Saldırgan bu silahla 10 kişiyi öldürmüş, 3 kişiyi de yaralamıştır.⁸⁶ Bir zamanlar belki de gerilla savaşıçılarında oluşan çekirdek bir grupla sınırlı olan terör faaliyetleri için kullanılabilecek olan bu tür araçlar, artık dünya çapında milyarlarca insanın erişimine açık durumdadır.⁸⁷

Global Terörizm Endeksi 2023 verilerine göre de terör saldırıları 2022'de daha ölümcül hale gelmiştir. 2021'de saldırı başına 1,3 ölüme kıyasla 2022'de saldırı başına ortalama 1,7 kişi ölmüştür ve bu ölüm oranında son beş yılda görülen ilk artıştır. Diğer taraftan 2014 ile 2021 yılları arasında yıllık ortalama ölüm sayısı 31 olmuştur ki bu da terörizmin ölümcüllüğünün arttığına bir göstergesidir.⁸⁸ Mevcut teknolojik gelişmeler ile silah edinimi hususundaki gevşeklikler ve boşluklar terör eylemlerine herkesin girişebileceği bir ortam yaratmakta ve kötü niyetli bireyler ile küçük gruplara da ağır toplumsal hasar oluşturmak için daha fazla fırsatlar sunmaktadır.

Sonuç

Rapoport'un dalga teorisi çerçevesinde halen dördüncü dalga olarak nitelendirdiği dini terörizm dalgasında yer almaktayız. Daha önce de belirtildiği üzere Rapoport, tarihi revize etmesine karşın, bu dalganın 2026 yılında sona ereceğini iddia etmekte, Global Terörizm Endeksi 2023 raporu da bu iddiayı destekleyecek bir şekilde, dini motivasyonlu terör eylemlerinin zirve yaptığı 2016 yılından bu yana yüzde 95 oranında azaldığına işaret etmektedir. Bu ise terörizm için "sırada ne var?" sorusunu gündeme getirmektedir.

Esasen bu noktada dini terörizm ile de bağlantılandırılan "yeni terörizm" ifadesinin geçiş dönemini nitelendirmek için kullanılan bir kavram olduğu söylenebilir. Yeni terörizm hem geçmişin izlerini içinde barındıran hem de çeşitli yönleriyle ondan kopuşu da ifade eden bir ara kavram mahiyetindedir. Esasen belirlemekte olan yeni terör ortamının müjdesi niteliğinde olduğu da söylenebilir. Bu nedenle yeni terörizm tanımlamasının içinde, terörizmin geleceğine ilişkin önemli ipuçları barındırdığı da aşıkardır. Bu çerçevede "yeni terörizm"

85 Royal Commission, "5. Preparation for the Terrorist Attack", <https://christchurchattack.royalcommission.nz/the-report/firearms-licensing/preparation-for-the-terrorist-attack/>, erişim 09.02.2024.

86 Sarah Taddeo, "What Kind of Gun was Used in the Buffalo Shooting? What We Know", *Democrat and Chronicle*, <https://www.democratandchronicle.com/story/news/2022/05/15/buffalo-shooting-gun-used-ar-15-suspect-payton-gendron-purchased-vintage-firearms-endicott/9786647002/>, erişim 09.02.2024.

87 Clarke, "Five Trends Driving the Future of Terrorism".

88 "Global Terrorism Index 2023".

kavramsallaştırması da göz önünde bulundurulduğunda, bir sonraki dalganın kapsama alanını da tüm dünya olacağı, ölümcüllüğünün artacağı, gelişen teknolojiye daha çok faydalanacağı ve esnek bir örgütsel yapılanmaya sahip olacağı şimdiden öngörülebilir.

Ancak bu benzerliklerin yanında yeni belirmekte olan terör ortamının kendine özgü farklılıkları da mevcuttur. En önemli farklılıklarından birinin ise saldırganların eylemlerinin gerekçesi olan motivasyonun, din de dahil, çok daha çeşitlilik arz eden aşırı sağ bir yönelime dönüşmesidir. Bu durum Breivik, Gendron ve Tarrant'ın yayınlamış olduğu manifestolarda açık bir şekilde görülebilmektedir. Söz konusu manifestolarda İslamofobi'den, göçmen karşıtlığına, beyazların üstünlüğü düşüncesinden Yahudi düşmanlığına, oradan da LGBTQ aleyhtarlığına kadar çok çeşitli gerekçeler sıralanmıştır. Bir diğer fark ise gelişen teknolojinin sağladığı olanakların, terörizm için gerekli ideolojik dönüşüm ve eylem için ihtiyaç duyulan silahlar hususunda, örgütlere duyulan ihtiyacı önemli ölçüde azaltmasıdır. Bu ise, önceden farklı olarak, merkezizsiz ve bireyselleşmiş bir terörizm ortamına gidişe işaret etmektedir. Bu durum, bizi bekleyen yeni dalgada örgütlerden daha çok bireylerin ön planda olacağını bir işareti olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede yeni terör “dalgasını” tanımlamak için kullanılacak en iyi ifadenin “kendi kendine radikalize olan bireysel terörizm” olacağı düşünülmektedir. Tabii böyle bir terörizm ortamının, terörizmle mücadele kampanyalarını önemli ölçüde zorlaştıracacağı da aşikârdır.

Çatışma Beyanı:

Araştırmamın yazarı olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanım bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Basılı Eserler

- ABBAS Tahir (2023). “Conceptualising the Waves of Islamist Radicalisation in the UK”, *Journal of Contemporary European Studies*, 1-14.
- AMARASINGAM Amarnath, ARGENTINO Marc-André ve MACKLIN Graham (2022). “The Buffalo Attack: The Cumulative Momentum of Far-Right Terror”, *Combating Terrorism Center*, 15:7, 1-11.
- BEYDOUN Khaled A. (2018). “Lone Wolf Terrorism: Types, Stripes, and Double Standards”, *Northwestern University Law Review*, 112:5, 1213-1243.
- DEUTCH John (1997). “Terrorism”, *Foreign Policy*, 108, 10-22.
- DUYVESTYEN Isabella (2004). “How New is The New Terrorism?”, *Studies in Conflict & Terrorism*, 27:5, 439-454.
- FELDMAN Matthew (2013). “Comparative Lone Wolf Terrorism: Toward a Heuristic Definition”, *Democracy and Security*, 9:3, 270-286.
- FIELD Antony (2009). “The ‘New Terrorism’: Revolution or Evolution?”, *Political Studies Review*, 7:2, 195-207.
- GANOR Boaz (2020). “The Christchurch Terror Attack from An Israeli CT Perspective”, *Australian Strategic Policy Institute*, 7-12.
- GANOR Boaz (2021). “Understanding the Motivations of ‘Lone Wolf’ Terrorists”, *Perspectives on Terrorism*, 2021, 15:2, 23-32.
- GOFAS Andreas (2012). “‘Old’ vs. ‘New’ Terrorism: What’s in a Name?”, *Uluslararası İlişkiler*, 8:32, 17-32.
- HEYWOOD Andrew (2013). *Küresel Siyaset* (çev. Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir), Adres Yayınları, Ankara.

- HOFFMAN Adam (2016). “The Islamic State’s Use of Social Media: Terrorism’s Siren Song in the Digital Age”, Yoram Schweitzer ve Omer Einav (ed.), *The Islamic State: How Viable Is It?.*: INSS, Ramat Aviv, 99-105.
- JACOBSEN Colin ve MAIER-KATKIN Daniel (2015). “Breivik’s Sanity: Terrorism, Mass Murder, and the Insanity Defense”, *Human Rights Quarterly*, 37:1, 137-152.
- JENKINS Brian Michael (2006). “The New Age of Terrorism”, David G. Kamien (ed.), *The McGraw-Hill Homeland Security Handbook*, McGraw-Hill, 117-130.
- KARTAL Atahan Birol (2018). “Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAESH ve YPG Örneği”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14:27, 39-77.
- KURT Selim (2019). ““Yeni Terörizm”in Geleceğin Güvenlik Ortamına Etkileri: Daeş Örneği”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 13:25, 133-161.
- LAQUEUR Walter (1998). “The New Face of Terrorism”, *Washington Quarterly*, 21:4, 167-178.
- LAQUEUR Walter (1999). *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*, Oxford University Press, New York.
- LIEBERMAN Ariel Victoria (2017). “Terrorism, the Internet, and Propaganda: A Deadly Combination”, *Journal of National Security Law & Policy*, 9:1, 95-124.
- MACKLIN Graham (2019). “The Christchurch Attacks: Livestream Terror in the Viral Video Age”, *Combating Terrorism Center*, 12:6, 18-30.
- MARTIN Gus (2017). *Terörizm: kavramlar ve kuramlar* (çev. İhsan Çapcıoğlu ve Bahadır Metin), Adres Yayınları, Ankara.
- MICHAEL George (2012). *Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance*, Vanderbilt University Press, Nashville.
- MISHAL Shaul ve ROSENTHA Maoz (2004). *Al Qaeda as a Dune Organization: Toward a Typology of Islamic Terrorist Organizations*, New Haven, Routledge.
- MUIR Angus M. (1999). “Terrorism and Weapons of Mass Destruction: The Case of Aum Shinrikyo”, *Studies in Conflict and Terrorism*, 22:1, 79-91.
- PAUWELS Annelies (2021). “Prevention of Gun-, Knife-, Bomb- and Arson-based Killings by Single Terrorists”, Alex. P. Schmid (ed.), *Handbook Of Terrorism Prevention And Preparedness*, ICCT Press, Hague, 678-702.
- PETERKA-BENTON Daniela ve BENTON Bond (2023). “Online Radicalization Case Study of a Mass Shooting: the Payton Gendron Manifesto”, *Journal for Deradicalization*, 35, 1-32.
- RANSTORP Magnus (2013). “‘Lone Wolf Terrorism’. The Case of Anders Breivik”, *Sicherheit und Frieden (S+F) / Security and Peace*, 31:2, 87-92.
- RATHBONE Anne ve ROWLEY Charles (2002). “Terrorism”, *Public Choice*, 111:1-2, 1-10.
- SPENCER Alexander (2006). “Questioning The Concept of ‘New Terrorism’”, *Peace Conflict & Development*, 8, 1-33.
- WEISS Michael ve HASSAN Hassan (2016). *IŞİD Terör Ordusunun İyüzü* (çev. Emine Arzu Kayhan), Kırmızı Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- CLARKE Colin P. (2022). “Five Trends Driving the Future of Terrorism”, *Foreign Policy Research Institute*, <https://www.fpri.org/article/2022/09/five-trends-driving-the-future-of-terrorism/>, erişim 30.10.2023.
- Institute for Economics & Peace (2020). “Global Terrorism Index 2019”, <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2020/08/GTI-2019web.pdf>, erişim 30.10.2023.
- Institute for Economics & Peace (2023). “Global Terrorism Index 2023”, <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/03/GTI-2023-web-270323.pdf>, erişim 30.10.2023.
- KRINER Matthew (2022). “The Buffalo Terrorist Attack: Situating Lone Actor Violence into the Militant Accelerationism Landscape”, *Middlebury Institute of International Studies at Monterey*, <https://www.middlebury.edu/institute/academics/centers-initiatives/ctec/ctec-publications/buffalo-terrorist-attack-situating-lone-actor>, erişim 05.02.2024.
- LISTER Tim vd. (2015). “ISIS Goes Global: 143 Stacks in 29 Countries Have Killed 2,043”, *CNN World*, <https://edition.cnn.com/2015/12/17/world/mapping-isis-attacks-around-the-world/index.html>, erişim 30.10.2023.
- RAPOPORT David C. (2002). “The Four Waves of Rebel Terror and September 11”, <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/>, erişim 15.10.2019.
- RAPOPORT David C. (2013). “The Four Waves of Modern Terror: International Dimensions and Consequences”, <https://www.researchgate.net/publication/286896869>, erişim 15.10.2019.

- RAPOPORT David C. (2017). "Terrorism as a Global Wave Phenomenon: Religious Wave", https://www.researchgate.net/publication/321171687_Terrorism_as_a_Global_Wave_Phenomenon_Religious_Wave, erişim 15.10.2019.
- Royal Commission (t.y.). "5. Preparation for The Terrorist Attack", <https://christchurchattack.royalcommission.nz/the-report/firearms-licensing/preparation-for-the-terrorist-attack/>, erişim 09.02.2024.
- TADDEO Sarah (2022). "What Kind of Gun was Used in the Buffalo Shooting? What We Know". *Democrat and Chronicle*, <https://www.democratandchronicle.com/story/news/2022/05/15/buffalo-shooting-gun-used-ar-15-suspect-payton-gendron-purchased-vintage-firearms-endicott/9786647002/>, erişim 09.02.2024.
- The Global Terrorism Database (t.y.). "ISIS", <https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=country&search=ISIS>, erişim 30.10.2023.
- Violence Policy Center (2011). "The Ruger Mini-14 The "Poor Man's Assault Rifle", https://vpc.org/fact_sht/RugerBackgrounderJuly2011.pdf, erişim 04.02.2024.

On “New War” Thinking: Moving Beyond the Current Debate

“Yeni Savaş” Düşüncesi Üzerine: Mevcut Tartışmanın Ötesine Geçmek

Tarık SOLMAZ*

*PhD, The University of Exeter,
Exeter, UK
ORCID: 0000-0001-6345-2256,
e-mail: ts609@exeter.ac.uk

Geliş Tarihi / Submitted:
11.07.2024

Kabul Tarihi / Accepted:
19.08.2024

Abstract

Over the past three decades, “new war” thinking has become a significant focus in military debates. The central contention of “new war” thinking is that post-Cold War conflicts are essentially different from those of the late modern era, such as World War I and World War II. The alleged novelty of post-Cold War has been vehemently challenged. Critics have maintained that “new war” scholars underestimate the lasting influence of the past on today’s conflicts and attempt to radically change the way we think about war without providing empirically grounded arguments. The debate on the nature vs. character of war has significantly enriched the literature on the subject. However, there is a crucial oversight in the current literature: the power dynamics embedded in “new war” thinking. This article critically examines whether they rely purely on academic views of war by comparing Western, Russian, and Chinese perspectives. It argues that most exemplars of “new war” thinking are highly value-laden, based on certain national/civilizational security threat assessments that reflect the narrow strategic concerns of the great powers. So, playing on Robert Cox’s famous dictum on the role of theories, “new war” concepts are generally for some states and for some purposes.

Keywords: New War Thinking, Post-Cold War Conflicts, Power Dynamics, Battle of Narratives, Practitioner-Academics

Öz

Geçtiğimiz otuz yıl içinde, “yeni savaş” düşüncesi askeri tartışmalarda önemli bir odak noktası haline gelmiştir. “Yeni savaş” düşüncesinin temel iddiası, Soğuk Savaş sonrası çatışmaların, I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı gibi geç modern çağdaki savaşlardan özü itibarıyla farklı olduğudur. Soğuk Savaş sonrası çatışmaların iddia edilen yeniliği halihazırda şiddetle eleştirilmiştir. Eleştirmenler, “yeni savaş” akademisyenlerinin geçmişin günümüz çatışmaları üzerindeki kalıcı etkisini küçümsediklerini ve ikna edici argümanlar sunmadan savaş hakkındaki düşünme şeklimizi radikal biçimde değiştirmeye çalıştıklarını savunmuşlardır. Savaşın doğası ve karakteri üzerine yapılan tartışma, konuyla ilgili literatürü önemli ölçüde zenginleştirdi. Ancak, mevcut literatürde ihmal edilen kritik bir nokta bulunmaktadır: “yeni savaş” düşüncesine gömülü güç dinamikleri. Bu makale, “yeni savaş” kavramlarının savaşa dair salt akademik görüşlere dayanıp dayanmadığını Batılı, Rus ve Çinli perspektifleri karşılaştırarak eleştirel bir şekilde incelemektedir. Makale “yeni savaş” düşüncesinin çoğu örneğinin, büyük güçlerin dar stratejik kaygılarını yansıtan belirli ulusal/medeniysel güvenlik tehdit değerlendirmelerine dayalı ve oldukça değer yüklü olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla, Robert Cox’un teorilerin rolü hakkındaki ünlü deyimine atıfta bulunarak, “yeni savaş” kavramlarının genellikle bazı devletler ve bazı amaçlar için olduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Savaş Düşüncesi, Soğuk Savaş Sonrası Çatışmalar, Güç Dinamikleri, Anlatı Savaşları, Pratisyen-Akademisyenler

Introduction

Over the past three decades, "new war" thinking has become a significant focus in military literature. Initially formulated within Western academic and military circles, the "new war" school of thought has gradually expanded, incorporating a few Russian and Chinese concepts, such as "unrestricted warfare" and "new generation warfare". The central premise of "new war" thinking is that post-Cold War conflicts are essentially different from the wars in the late modern era, such as World War I and World War II. The alleged novelty of post-Cold Wars has already been vehemently challenged. Critics have argued that "new war" concepts are based on a poor understanding of the history of war. According to the critics, "new war" scholars underestimate the lasting influence of history on present-day conflicts and try to essentially change how we think about war without providing empirically grounded arguments.¹ They have also highlighted that "new war" theorists have failed to distinguish the enduring nature of war and its variable character. Hence, they wrongly assume that changes in the character of war can alter its nature.² The debate on the nature vs. character of war has significantly enriched the literature on the subject. However, the normative and political dimensions of "new war" thinking have been widely neglected in current discussions.

So far, "new war" concepts have been viewed as academic endeavors that aim to reveal the changing face of war. This article critically examines whether "new war" concepts rely purely on academic views of war by comparing Western, Russian, and Chinese perspectives. The article argues that "new war" concepts do not rest on a purely academic view of war and generally develop in highly politicized contexts. Most exemplars of "new war" thinking are highly value-laden, based on certain national/civilizational security threat assessments that reflect the narrow strategic concerns of the great powers. In other words, "new war" concepts are deeply entwined in the battle of narratives among great powers, reflecting their strategic interests and threat perceptions. Moreover, most, if not all, of "new war" concepts have been produced by military and security professionals (i.e., military or ex-military officers and national security advisors). Thus, they reflect how "pracademics" or "practitioner-academics" (be they Western, Russian, or Chinese) view and portray the contemporary security environment and its associated threats.

Briefly speaking, a "pracademic" "is a professional with dual identities: practitioner and academic." Pracademics bridge the gap between practice and academia, enhancing both practical and theoretical knowledge, and play a significant role in the national security policy-making process. In this specific context, a pracademic would be, for example, a security/defense expert who may have served in the military and may be working in or out of government, such as in think tanks, consultancies, or universities. Consequently, when considering "new war" concepts, we should bear in mind that they primarily reflect the great powers' threat perceptions and provide potential solutions to such threats.

---

1 See for example, Antulio J Echevarria II, *From Fourth Generation War and Other Myths*, United States Army War College Press, Carlisle Barracks, PA. 2005, s. 9; Lawrence Freedman, "War Evolves into the Fourth Generation: A Comment on Thomas X. Hammes", *Contemporary Security Policy*, 26:2, 2005, pp. 254-263; Mats Berdal, "The New War Thesis Revisited", Hew Strachan & Sibylle Scheipers (eds.), *The Changing Character of War*, Oxford University Press, Oxford, 2011, pp. 109-133.

2 See for example, John Stone, "Clausewitz's Trinity and Contemporary Conflict", *Civil Wars*, 9:3, 2007, pp. 282-296; Andreas Herberg-Rothe and Jan Willem Honig, "War without End(s): The End of Clausewitz?", *Distinktion: Journal of Social Theory*, 8:2, 2007, pp. 133-150; Colin M Fleming, "New and Old Wars? Debating a Clausewitzian Future," *Journal of Strategic Studies*, 32, 2009, pp. 213-241. Henderson Errol and J. David Singer. "'New Wars' and Rumors of 'New Wars.'" *International Interactions* 28:2, 2002, pp. 165-190. Bart Schuurman, "Clausewitz and the 'New Wars' Scholars", *Parameters*, 40:1, 2010, pp. 89-100.

This study employs a qualitative research methodology to delve deeply into “new war” thinking. It is based on an extended literature review encompassing Western, Russian, and Chinese military scholarship on post-Cold War conflicts. Specifically, this article analyzes seven “new war” concepts: six Western-oriented (“new wars,” “fourth generation warfare,” “three-block war,” “war amongst the people,” “nontrinitarian war,” and “hybrid warfare”), one Russian-oriented (“new generation war”), and one Chinese-oriented (“unrestricted warfare”).³ Data from diverse secondary sources—including books, handbooks, journal articles, and magazines—is rigorously analyzed and synthesized to elucidate key conceptual frameworks and thematic developments relevant to the study’s objectives. By systematically examining and synthesizing scholarly texts, this article aims to provide a nuanced and more realistic understanding of “new war” thinking and its implications for the changing character of war debate.

The rest of this article is structured as follows. First, the article will briefly explain what is meant by the term “new war” thinking in this study. Thereafter, it will examine the significant commonalities among different schools in the broader “new war” thinking. Afterwards, the differences among different forms of “new war” thinking will be illustrated. Next, the article will shed light on the normative dimension of “new war” thinking. Finally, the article will present its conclusions.

1. New War Thinking

Since the end of the Cold War, a large corpus of literature related to the changing nature of war has been produced. Several scholars have claimed that post-Cold War Conflicts cannot be understood and examined through existing conceptual lenses, and thus, they propose new analytical categories. Within this context, a wide variety of concepts have been coined to demonstrate the alleged changes in the nature of war. This debate initially arose within Western academic and military circles, but over time, a few non-Western concepts (i.e. Russian and Chinese) have also been incorporated.

Since the proponents of these concepts have asserted that war has substantially changed, this article uses an umbrella term—“new war” thinking—to group them into a single thematic category. By doing so, this article emphasizes that they belong to the common genus in a broad sense. In this respect, the article considers each of those concepts as a sub-category of the broader “new war” thinking.

It is important to note that in the existing literature, the term “new war” has often been associated with Mary Kaldor. This association arises from Kaldor’s characterization of the so-called “new” type of organized violence that emerged during the last decade of the 20th Century as “new wars”.⁴ She has used the term “new wars” to distinguish post-Cold War conflicts from “classical” inter-state wars. As such, using the term “new war” may sometimes confuse readers. For this reason, it would be helpful to highlight here that there are several forms of “new war” thinking, and Kaldor’s concept of “new wars” represents only one of

3 “New war” thinking in the West is not limited to the concepts mentioned above. However, the chosen six concepts are sufficient for theoretical saturation. That is, collecting and analyzing additional data does not add to this article more about the research subject. For example, Herfried Münkler’s views on the alleged novelty of the war could well have been included in this text. However, as his notion about the alleged novelty of war exhibits notable parallels to Kaldor’s “new war” thesis, his perspectives are not included in this article.

4 See for example, Mary Kaldor, “The ‘New War’ in Iraq,” *Theoria: A Journal of Social and Political Theory* 53: 109, 2006, pp. 1–27; Mary Kaldor, 2010. “Inconclusive Wars: Is Clausewitz Still Relevant in these Global Times?,” *Global Policy* 1:3, 2010, pp. 271–281; Mary Kaldor, *New and Old Wars: Organised Violence in a Global Era*. Polity Press, Cambridge, 2012; Mary Kaldor, “In Defence of New Wars.” *Stability*, 2:1, 2013, pp. 1–16.

them. Hence, in this article, the term "new war" thinking is not only used to imply Kaldor's thesis and/or the debates pertaining to the writers who belong to the "new wars" school of thought but also other schools of thought that aim to describe so-called the "changing nature of war" without really using the term "new wars".

It should also be elucidated that by categorizing various concepts under the same umbrella term, "new war" thinking, this article does not imply that they all share the same line of argument. Quite the contrary, as Fleming rightly points out, "the new war argument is diverse."⁵ To put it another way, although "new war" scholars maintain that there is a wide variety of distinctive features identified in present-day conflicts, they have built their concepts upon different assumptions. Nonetheless, it is still possible to find out some important commonalities among the various "new war" concepts pertaining to broader "new war" thinking. Accordingly, the article will first examine the significant commonalities among different schools in the "new war" literature. Thereafter, the differences among different sub-forms of "new war" thinking will be illustrated.

2. Commonalities in "New War" Thinking

Three major common points among the various concepts pertain to "new war" thinking. First, "new war" scholars have maintained that wars can no longer be won by defeating the enemy's military force. In other words, victory in contemporary wars does not rely on a "battlefield decision", which can be defined as "negating the other side's combat capability."⁶ This is because contemporary threats aim to break the enemy's will to fight through a strategy of attrition rather than destroying its military capabilities.

According to Mary Kaldor, in "old wars", victory depended on the ability to inflict destruction on the opponent's armed forces within the battlefield, whereas in "new wars," warring parties tend to avoid military confrontations and instead control territory through political control of the population.⁷ Thomas X. Hammes has said that fourth generation warfare does not seek victory through the defeat of the enemy's military forces. Rather, it combines guerrilla warfare tactics or civil disobedience with social, cultural, and economic networks, disinformation activities, and sophisticated political subversion to directly undermine the enemy's political will.⁸ Charles Krulak has foreseen that "three block wars" will be asymmetrical and take place in densely populated urban areas, rendering conventional doctrine and organizations potentially irrelevant.⁹ Rupert Smith has asserted that unlike industrial inter-state wars in which the destruction of enemy forces on the battlefield is the main focus, "war amongst the people" does not rely on a battlefield decision. Instead, breaking the will of the political leadership and the general public to make war is crucial for victory.¹⁰ Van Creveld has argued that battles will be replaced by low-intensity conflicts characterized by skirmishes, bombings, and massacres.¹¹ Frank G. Hoffman has stated that the aim of the hybrid warfare approach is not to facilitate the enemy's progression through phases or establish a regular army for a decisive battle. Instead, hybrid adversaries pursue victory

5 Fleming, "New and Old Wars?", p. 215.

6 Avi Kober, "Israeli War Objectives into an Era of Negativism", *Journal of Strategic Studies*, 24:2, 2001, p. 187.

7 Kaldor, *New and Old Wars*, p. 9.

8 Thomas X. Hammes, "War Evolves into the Fourth Generation", *Contemporary Security Policy*, 26:2, 2005a, p. 206.

9 Charles Krulak, "The Three Block War: Fighting in Urban Areas", *Vital Speeches of the Day*, 64:5, 1997, pp. 139-140.

10 Rupert Smith, *The Utility of Force: The Art of War in the Modern World*, Penguin Books, London, 2006, p. 175.

11 Martin van Creveld, "The Transformation of War: The Most Radical Reinterpretation of Armed Conflict Since Clausewitz", Free Press, New York, 1991, p. 207.

by combining asymmetrical tactics with the most lethal instruments available to attack and achieve their strategic goals.¹² According to Qiao Liang and Wang Xiangsui, “[unrestricted warfare] will be fought and won in a war beyond the battlefield; the struggle for victory will take place on a battlefield beyond the battlefield.”¹³ S.G. Chekinov and S.A. Bogdanov have said that in new generation war, the emphasis will be on information and psychological warfare, with the aim of gaining control over troops and weapons while undermining the morale and psychological resilience of the enemy’s military personnel and population.¹⁴

Second, but relatedly, “new war” thinkers argue that the boundaries between war and peace have blurred. As stated earlier, “new war” scholars assert that a “battlefield decision” that characterizes traditional wars has lost its importance and that the site of conflict has been extended to comprise the people, thus leading authors to call the domain in which “new wars” are fought as the “battlespace”. Kaldor has stated that “the erosion of the distinctions between public and private, military and civil, internal and external, also calls into question the distinction between war and peace itself.”¹⁵ William S. Lind has argued that “in broad terms, fourth generation warfare seems likely to be widely dispersed and largely undefined; the distinction between war and peace will be blurred to the vanishing point.”¹⁶ Krulak’s “three-block war” envisages military operations involving the US forces which should be forced to fight deadly battles against irregular fighters, whilst simultaneously be expected to conduct peacekeeping operations and to supply humanitarian aid within the same area of operations.¹⁷ Smith has argued that the essence of “war among the people” lies in the dynamics of confrontation and conflict rather than in the traditional dichotomy of war and peace.¹⁸ Crevelde has stated that “[a]s new forms of armed conflict multiply and spread, they will cause the lines between public and private, government and people, military and civilian, to become as blurred as they were before 1648”¹⁹ Hoffman has argued that stark contrast between war and peace no longer exists in the age of hybrid warfare²⁰. Liang and Xiangsui have highlighted that in “unrestricted wars”, the battlefield will be everywhere.²¹ Valery Gerasimov, whose thoughts on present-day conflicts have been associated with “new generation war”, has declared that “in the 21st Century, we have seen a tendency toward blurring the lines between the states of war and peace.”²²

Third, but also relatedly, according to “new war” scholars, the traditional distinctions between combatants and non-combatants have been disappearing. This shift is based on the

12 Frank G. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, VA, 2007a, p. 29; Frank G. Hoffman, “Preparing for Hybrid Wars”, *Marine Corps Gazette*, 91:3, 2007b, p. 58; Frank G. Hoffman, “Hybrid Warfare and Challenges”, *Joint Forces Quarterly*, 52:1, 2009a, pp. 34-39. Frank G. Hoffman, “Hybrid vs. Compound War,” *Armed Forces Journal*, October 1, 2009, <http://armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war/>, accessed 26.06.2024

13 Qiao Liang and Wang Xiangsui, *Unrestricted Warfare* (English translation), Washington, DC: Foreign Broadcast Information Service (FBIS), n.d., p. 153.

14 S. G Chekinov and S. A. Bogdanov, “The Nature and Content of a New-Generation War”, *Military Thought*, 4, 2013, p. 16.

15 Kaldor, *New and Old Wars*, p. 124.

16 William S. Lind et al., “The Changing Face of War: Into the Fourth Generation”, *Marine Corps Gazette*, 73:10, 1989, p. 23.

17 Krulak, “The Three Block War”, pp. 139-141.

18 Smith, *The Utility of Force*, p. 181.

19 Van Crevelde, “Transformation of War”, p. 226.

20 Hoffman, *Conflict in the 21st Century*, p. 7.

21 Liang and Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, p. 12

22 Valery Gerasimov, “The Value of Science is in the Foresight: New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations (Trans. Robert Coalson)”, *Military Review*, 96:1, 2016, p. 24.

observation that organized violence in present-day wars is not directed solely against the opponent’s military forces. Kaldor maintains “[t]he distinction between the military and the civil, between combatants and non-combatants, correspondingly starts to break down.”²³ Hammes emphasizes that “we have seen in Iraq, Afghanistan, Chechnya, and Palestine that most 4GW [fourth generation warfare] casualties will be civilians.”²⁴ Van Creveld states that “all over the world today, the traditional distinction between peoples and armies is being broken down by new and nontrinitarian forms of war collectively known as Low-Intensity Conflict.”²⁵ Krulak remarks that the lines distinguishing combatants from non-combatants will blur.²⁶ Smith states, “Military engagements can take place anywhere: in the presence of civilians, against civilians, in defence of civilians. Civilians are the targets, objectives to be won, as much as an opposing force.”²⁷ Hoffman states that the distinction between civilian and military is being broken down by a multi-modal form of war known as hybrid warfare.²⁸ Liang and Xiangsui argue that “boundaries between soldiers and non-soldiers have now been broken down.”²⁹ Gerasimov asserts that in new-generation warfare, the destruction of critically essential facilities of the enemy’s military and civilian infrastructure is one of the core objectives.³⁰

Having articulated several major commonalities among the different types of “new war” thinking, let us now outline key differences among “new war” thinkers.

3. Differences in “New War” Thinking

As noted earlier, this article does not contend that all concepts grouped under the umbrella term “new war” thinking are unified in the same line of argument. On the contrary, the “new war” argument is a rich tapestry of perspectives, each contributing to a comprehensive understanding. In other words, every concept, with its distinct aim to articulate the evolving nature of war, is underpinned by diverse assumptions.

First, there is no consensus about who the main antagonist will be in today’s wars. Several “new war” thinkers have argued that present-day conflicts will be fought between states and violent non-state actors with differing characteristics. Kaldor argues that “new wars are fought by networks of state and non-state actors.”³¹ The proponents of fourth generation warfare claim that traditional interstate wars are being replaced by challenges stemming from violent non-state actors.³² Krulak asserts, “Our enemies will not allow us to fight the Son of Desert Storm but will try to draw us into the stepchild of Chechnya.”³³ Smith claims, “The sides are mostly non-state since we tend to conduct our conflicts and confrontations in some form of multinational grouping, whether it is an alliance or a coalition, and against

23 Kaldor, *New and Old Wars*, p. 27.

24 Hammes, “War Evolves into the Fourth Generation”, p. 206.

25 Van Creveld, “Transformation of War”, p. 73.

26 Charles Krulak, “The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War”, *Marine Corps Gazette*, 83:1, 1999, p. 16.

27 Smith, *The Utility of Force*, p. 4.

28 Hoffman, *Conflict in the 21st Century*, p. 7.

29 Liang and Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, p. 222.

30 Gerasimov, “The Value of Science is in the Foresight”, p. 25.

31 Kaldor, *New and Old Wars*, p. 215.

32 Hammes, “War Evolves into the Fourth Generation”, p. 206; Thomas X. Hammes, “Insurgency: Modern Warfare Evolves into a Fourth Generation”, *Strategic Forum*, 214, 2005b, p. 6; William S. Lind et al., “The Changing Face of War: Into the Fourth Generation”, pp. 22-26; William S. Lind, “Understanding Fourth Generation War”, *Military Review*, 84:5, 2004, p. 13; William S. Lind and Gregory A. Thiele, *4th Generation Warfare Handbook*, Castalia House, Kouvola, 2016.

33 Krulak, “The Three Block War”, p. 140.

some party or parties that are not states.”³⁴ Van Creveld declares that the state has lost its monopoly on the legitimate use of violence and, thus, contemporary conflicts involve not only states but also violent non-state actors.³⁵ Hoffman’s conception of hybrid warfare is remarkably non-state-centric. The only case study in his seminal monograph “Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars” is Hezbollah.³⁶ Hence, we may deduce that Hoffmann aimed to underline that some non-state armed groups have moved beyond traditional forms of irregular warfare by employing advanced conventional weapons that have traditionally been unavailable to many past non-state actors.³⁷

Not all “new war” concepts focus specifically on conflicts between states and non-state actors. Some, such as “unrestricted warfare” and “new-generation warfare”, concentrate on asymmetric inter-state conflicts. According to these theories, states prefer to employ unconventional modes of warfare instead of direct force-on-force confrontation in today’s conflicts. Consequently, they assert that contemporary state-on-state conflicts are essentially irregular in nature and quite different from past experiences. Specifically speaking, the proponents of “unrestricted warfare” and “new-generation warfare” have focused on the so-called “new” American way of warfare. Liang and Xiangsui based the concept of unrestricted warfare on the lessons of the US-led 1991 Gulf War against Iraq. According to Liang and Xiangsui, during the Gulf War, the US not only employed conventional warfare but also conducted diplomatic warfare, trade warfare, and, most importantly, information warfare. For this reason, the authors describe it as a war that changed the war itself.³⁸ Chekinov and Bogdanov think that operations conducted by the United States and its allies in Former Yugoslavia, Iraq, Afghanistan and the Arab Spring revolutions in the Middle East demonstrate what “new generation warfare” will look like.³⁹ Similarly, Gerasimov labels anti-government protests in North Africa and the Middle East as a clear-cut example of the West’s new approach to warfare.⁴⁰

It is also worth noting that although Hoffman’s conceptualization of hybrid warfare initially tries to explain how non-state actors such as Hezbollah and Hamas wage war against superior military forces, subsequent works use the term hybrid warfare to describe and refer to the methods of warfare carried out revisionist authoritarian states, including the Russian Federation, China, Iran, and North Korea.⁴¹ More precisely, since Russia’s 2014 intervention

34 Smith, *The Utility of Force*, p. 17.

35 Van Creveld, “Transformation of War”, p. 49.

36 Hoffman, *Conflict in the 21st Century*, pp. 35-42.

37 That being said, Hoffman argues that the hybrid warfare model can also be carried out by states. In his monograph, Hoffman says that state actors can shift their conventional units to irregular formations and adopt novel warfighting tactics, as the Iraqi Fedayeen did against American troops in 2003. In his later writings, he cites Russia’s war with Georgia, Iran’s targeted attacks on merchant vessels in the Persian Gulf during the late 1980s, and Iran’s use of high-tech naval swarming tactics (Hoffman, 2016, p. 29) as examples of state-based hybrid warfare. Hoffman, *Conflict in the 21st Century*, p. 28; Frank G. Hoffman, “Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Conflict”, *Strategic Forum*, 240, 2009b, p. 5; Frank G. Hoffman, “‘Hybrid Threats’: Neither Omnipotent Nor Unbeatable”, *Orbis*, 54:3, 2010, pp. 447-452; Frank G. Hoffman, “The Contemporary Spectrum of Conflict: Protracted, Gray Zone, Ambiguous, and Hybrid Modes of War”, Dakota L. Wood (eds.), *2016 Index of U.S. Military Strength: Assessing America’s Ability to Provide for the Common Defense*, Heritage Foundation, Washington DC., 2016, p. 29.

38 Liang and Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, pp. 1-5.

39 S. G Chekinov and S. A. Bogdanov, “The Nature and Content of a New-Generation War”, pp. 14-18.

40 Gerasimov, “The Value of Science is in the Foresight”, p.24.

41 See for example; Arsalan Bilal, “Russia’s Hybrid War against the West”, *NATO Review*, April 26, 2024, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2024/04/26/russias-hybrid-war-against-the-west/index.html>, accessed 17.06.2024; Nils Peterson, “The Chinese Communist Party’s Theory of Hybrid Warfare”, *Institute for the Study of War*, November 21, 2023, https://www.understandingwar.org/sites/default/files/The%20Chinese%20Communist%20Party%27s%20Theory%20of%20Hybrid%20Warfare_0.pdf, accessed 20.06.2024; Anthony Cordesman, “Has Iran Chosen Hybrid Warfare?”, *The Hill*, June 14, 2019, <https://thehill.com/opinion/international/448544-has-iran->

in Ukraine, hybrid warfare has been perceived as a weapon of anti-Western countries, and thus, hybrid warfare has become an essential aspect of the topic of “renewed great power competition”.

Second, there is no consensus about when exactly armed conflicts began to change. Kaldor contends that in the late 20th Century, a distinct form of organized conflict emerged, particularly in Africa and Eastern Europe.⁴² Likewise, Lind asserts that the fourth generation warfare appeared in the last decades of the 20th Century.⁴³ Hammes, another notable proponent of fourth generation warfare, argues that Mao-Tse Tung was the first practitioner who both wrote about and effectively carried out the idea of “fourth generation warfare”.⁴⁴ Van Creveld thinks that low-intensity conflicts have been the most dominant form of war waged since 1945.⁴⁵ Krulak uses the term “three-block war” to describe and refer to the challenges of the chaotic post-Cold War world.⁴⁶ According to Smith, “war amongst the people” emerged in the aftermath of the Second World War, but it became the prevailing type of conflict at the end of the Cold War.⁴⁷ At the very beginning of his seminal monograph, Hoffman states that the 9/11 terrorist attacks organized by al-Qaeda marked the end of one era of war and awakened the world to the beginning of a new one, that is, hybrid warfare.⁴⁸ Liang and Xiangsui describe the 1991 Gulf War as “[a] war which changed the world ultimately changed war itself.”⁴⁹ Likewise, Chekinov and Bogdanov state, “[t]he Gulf War may be called the first war of a new age.”⁵⁰

Finally, there is no agreement about the driving force behind the changes in post-Cold War armed conflicts. According to Kaldor, “There has been a revolution in military affairs, but it is a revolution in the social relations of warfare, not in technology.”⁵¹ Lind believes that “both ideas and technology drove the change.”⁵² Krulak focuses on the impact of state failure on post-Cold War armed conflicts.⁵³ According to Smith, the “current shift in paradigm began with the introduction of nuclear weapons.”⁵⁴ In the same vein, Creveld declares that the “spread of nuclear weapons no longer permits most modern armed forces to fight as they used to.”⁵⁵ Hoffman says that “our security is challenged by a violent reaction generated as a side product of globalization.”⁵⁶ Liang and Xiangsui maintain that technology and globalization play an equal role in the transformation of warfare.⁵⁷ The proponents of “new generation warfare” focus on the impact of new information technologies on warfighting.⁵⁸

---

chosen-hybrid-warfare/, accessed 14.06.2024; Ian Bowers, “The Use and Utility of Hybrid Warfare on the Korean Peninsula”, *The Pacific Review*, 31:6, 2018, pp. 762–786.

42 Kaldor, *New and Old Wars*, p. 1.

43 Lind et al., “The Changing Face of War: Into the Fourth Generation”, p. 22; Lind, “Understanding Fourth Generation War”, pp. 13-14.

44 Thomas X. Hammes, *The Sling and the Stone: On War in the 21st Century*. Zenith Press, St Paul, MN, 2004 p. 44.

45 Van Creveld, “Transformation of War”, p. 18.

46 Krulak, “The Three Block War”, pp. 139-140; Krulak, “The Strategic Corporal”, p. 16.

47 Smith, *The Utility of Force*, p. 267.

48 Hoffman, *Conflict in the 21st Century*, p. 11.

49 Liang and Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, p. 4.

50 Chekinov and Bogdanov, “The Nature and Content of a New-Generation War”, p. 15.

51 Kaldor, *New and Old Wars*, p. 4.

52 Lind et al., “The Changing Face of War: Into the Fourth Generation”, p. 23.

53 Krulak, “The Three Block War”, p. 139.

54 Smith, *The Utility of Force*, p. 2.

55 Van Creveld, “Transformation of War”, p. 117.

56 Hoffman, *Conflict in the 21st Century*, p. 11-12.

57 Liang and Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, p. 11.

58 Chekinov and Bogdanov, “The Nature and Content of a New-Generation War”, pp. 12-13; Gerasimov, “The Value of Science is in the Foresight”, p. 24, 27.

In sum, as shown below in Table 1, there is no general agreement among “new war” writers about who the main antagonist will be in today’s wars, when precisely the nature of war began to change, and what the driving forces behind these changes in today’s armed conflicts are (see Table 1). Having articulated the commonalities and differences between various new war concepts, let us now clarify the power dynamics in “new war” thinking, which is the crux of this article.

Table 1. Comparison of Various New War Concepts

Concept	Main Antagonist	When has War Started to Change?	What is the Driving Force?
Mary Kaldor (New Wars)	Non-state Actors	Since the end of the Cold War	Globalization
William S. Lind (Fourth Generation Warfare)	Non-state Actors	Since the end of the Cold War	Technology and Ideas
Thomas X. Hammes (Fourth Generation Warfare)	Non-state Actors	Since Maoist Insurgency	Political, Social, Economic, and Technical Changes
Charles Krulak (Three-Block War)	Non-state Actors	Since the end of the Cold-War	Failed States
Frank G. Hoffman (Hybrid Warfare)	Non-state Actors	Since the 9/11 Attacks	Globalization
Rupert Smith (War amongst the People)	Non-state Actors	Since 1945	Nuclear Weapons
Martin van Creveld (Nontrinitarian War)	Non-state Actors	Since 1945	Nuclear Weapons
Liang and Xiangsui (Unrestricted Warfare)	States	Since the Gulf War	Globalization and Technology
Chekinov and Bogdanov (New Generation War)	States	Since the Gulf War	Technology

4. Power Dynamics in “New War” Thinking

So far, “new war” concepts have been viewed as academic endeavors aiming to reveal the changing face of war. Indeed, they have contributed to understanding recent trends in today’s conflict, such as the decline of traditional force-on-force confrontations, the rise of violent non-state actors, the digitalization of armed conflict, and the increased importance of non-military means. However, a detailed examination reveals that “new war” concepts are mostly based on highly normative discourse. Namely, they have been written with concerns for maintaining/regaining a balance of power or for neutralizing any state (or non-state) actor that threatens the maintenance or increase of their sphere of influence/power, whether it be national, regional, or global. In this respect, “new war” concepts have generally been grounded on dichotomous binary constructs: the West vs. terrorists, Russia vs. the West or China vs. the US.

The concepts of “fourth generation warfare,” “three-block war,” “war amongst the people,” and “hybrid warfare” reflect the West’s security priorities in the post-Cold War period. Proponents of these concepts highlight the increasing participation of non-state armed groups in post-Cold War conflicts. They have primarily focused on why Western states have failed to defeat violent non-state belligerent actors. For example, General Krulak formulated the concept of the “three-block war” based on the challenges the US army faced in failed states such as Somalia and Haiti. Krulak has aimed to provide a practical guide to the US military on confronting emerging irregular threats.⁵⁹ Likewise, Lind, a leading proponent of “fourth generation warfare”, has concentrated on irregular threats, particularly fundamentalist groups, which he has argued pose a vital threat to Western security.⁶⁰ Hammes has focused almost exclusively on non-state groups, such as Iraqi insurgents, the Taliban, Chechen fighters, and al-Qaeda, within the context of “fourth generation warfare”.⁶¹ Hoffman has examined how Hezbollah managed to stand up to the Israel Defense Forces (IDF), one of the world’s strongest militaries.⁶²

So, in the early post-Cold War era, Western “new war” scholars aimed to raise awareness about the rising challenges against the West’s strategic interests and to provide guidance for negating them.⁶³ Nevertheless, with China’s rise and the Russian Federation’s resurgence, the West’s security priorities have dramatically changed. In this regard, renewed great power competition has once again become the crux of Western strategic debates. During this period, Russian and Chinese disruptive activities were considered a “new” form of warfare by many Western defense scholars. In this sense, the concept of “hybrid warfare” has been mainly associated with these states over the past decade-plus. Likewise, in his subsequent work, Thomas X. Hammes has mentioned the state use of fourth generation warfare. Hammes has declared that Beijing’s employment of private military companies

---

59 Krulak, “The Strategic Corporal”, p. 16.

60 Lind, “Understanding Fourth Generation War”, p. 13.

61 Hammes, “War Evolves into the Fourth Generation”, p. 191

62 Hoffman, *Conflict in the 21st Century*, pp. 35-42.

63 However, in a certain sense, Kaldor’s “new wars” thesis can be considered an exception. This is because, while other conceptual origins of ‘hybrid warfare’ aim to raise awareness about the perceived adversary’s modes of warfare through a realist and strategic point of view, Kaldor attempts to explain so-called transformations in contemporary conflicts mainly from a critical and socioeconomic perspective. In other words, unlike the concepts that aim to delineate new features in present-day wars, Kaldor’s thesis is not based on dichotomous categories. In addition, she is preoccupied with human security considerations rather than with national and/or civilizational security concerns. Furthermore, Kaldor offers a cosmopolitan political response to dealing with post-modern post-Cold War security threats. Kaldor, *New and Old Wars*, p. 119.

(PMCs) is a striking example of a state using fourth generation warfare.⁶⁴ These insights further support the article's argument that "new war" concepts are, in fact, value-laden and rest on the West's subjective national or civilizational security threat assessments.

These considerations apply not only to the Western "new war" concepts but also to the broader "new war" thinking. The proponents of "unrestricted warfare" have focused on the so-called "new" American way of warfare in accordance with China's strategic concerns. Liang and Xiangsui based the concept of unrestricted warfare on the lessons of the US-led 1991 Gulf War against Iraq.⁶⁵ The authors did not aim to provide an objective analysis of present-day warfare. Instead, they attempted to find a "war-winning formula" to undermine American and/or Western dominance by taking lessons from the Gulf War. Given the United States military superiority, the authors strongly propose that a challenger, such as China, should employ indirect and preferably non-military methods to challenge and potentially overthrow the existing hegemonic power. As such, in the US military and academic circles, the book "Unrestricted War", published in English with the subtitle *China's Master Plan to Destroy America*, has been perceived as an open challenge to the US and/or Western military superiority. Therefore, the concept of "unrestricted warfare" has generated an alarmist reaction in the US.⁶⁶ Similarly, new-generation warfare, a Russian-oriented "new war" concept, is based on the assumption that operations conducted by the United States and its allies in various parts of the world demonstrate what future warfare will look like⁶⁷. The proponents of this concept believe that Russia needs to catch up, in both doctrinal and practical terms, to the realities of today's conflict environments.⁶⁸

It is also worth noting that most, if not all, of the concepts examined earlier were produced by military and security professionals (i.e., military or ex-military officers and security advisors). For example, "fourth generation warfare" was first formulated by a group of US military officers led by William S. Lind and later developed further by US Marines officer Thomas X. Hammes. The "three block war" was formulated and defined by General Charles C. Krulak when he served as Commandant of the US Marine Corps. The concept of "hybrid warfare" was popularized by former US Marine infantry officer and defense analyst Frank G. Hoffman. The intellectual godfather of "war amongst people" was General Sir Rupert Smith, a retired British Army officer. As for non-western "new-war" concepts, "unrestricted warfare" was coined in 1999 by two Chinese colonels, Qiao Liang and Wang Xiangsui. "New generation war" was formulated by Russian Colonel S. G. Chekinov and Lieutenant-General retired S. A. Bogdanov. The idea of "new generation warfare" also reflects the military vision of Russia's Chief of General Staff Valery Gerasimov. That is, while "unrestricted warfare" originates from Chinese military thinking, Russian-oriented "new war" concepts are products of Russian military thought.

Consequently, although "new war" theorists assert that they have attempted to identify changing patterns in today's conflicts, they do not rest on a purely academic view of war, and thus "new war" concepts have generally been developed in highly politicized contexts. That is, most exemplars of "new war" thinking are substantially value-laden and rest on specific threat considerations (be it national or civilizational) that exhibit the narrow strategic interests

64 Thomas X. Hammes, "Fourth Generation Warfare Evolves, Fifth Emerges", *Military Review*, 87:3, 2007, p. 19.

65 Liang and Xiangsui, *Unrestricted Warfare*, p. 1.

66 Ofer Fridman, *Russian 'Hybrid Warfare': Resurgence and Politicisation*. Hurst Publishers, London, 2018, p. 12.

67 Chekinov and Bogdanov, "The Nature and Content of a New-Generation War", pp. 14-18.

68 Michael Kofman and Matthew Rojansky, "A Closer Look at Russia's 'Hybrid War'", Kennan Cable No. 7, *The Wilson Center*, April 2015, <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/7-KENNAN%20CABLE-ROJANSKY%20KOFMAN.pdf>, accessed 01.07.2024.

of the great powers (be it Western or non-Western). So, playing on Robert Cox’s famous dictum on the role of theories, “*new war*” concepts are generally for some states and for some purposes.⁶⁹ This is the case both for Western and for non-Western ‘new war’ concepts. Therefore, this article argues that “new war” concepts should not be considered purely academic. Instead, they reflect how “pracademics” (be they Western, Russian or Chinese) view and portray contemporary security environments and associated threats. Thus, when considering “new war” concepts, we should bear in mind that pracademics play essential roles in reflecting the great powers’ threat perceptions and providing potential solutions to such threats.

Conclusion

This study has addressed the normative dimensions of “new war” thinking, which have been widely neglected in current literature. It does so by analyzing several Western concepts (i.e., “new wars,” “fourth generation warfare,” “three-block war”, “war amongst the people”, and “hybrid warfare”) and non-Western concepts (i.e. “unrestricted warfare” and “new-generation warfare”). Generally, these concepts have been viewed as academic endeavors to reveal the changing character of war. Indeed, they have contributed to understanding recent trends in post-Cold War conflicts, such as the decline of traditional interstate wars, the rise of violent non-state actors, the digitalization of armed conflict, and the increased importance of non-military means. Nevertheless, this article has argued that “new war” concepts are primarily rooted in a highly normative discourse.

Western “new war” concepts have primarily been developed to serve American and, more broadly, Western security agendas. Concepts like “fourth generation warfare,” “three-block war,” “war amongst the people,” and “hybrid warfare” reflected the West’s security priorities in the early post-Cold War period. Proponents of these concepts emphasized the increased role of violent non-state groups in post-Cold War conflicts. However, these concepts—except for hybrid warfare—became outdated with the emergence of great power competition with China and Russia. In the 2010s, hybrid warfare has undergone conceptual stretching to explain the foreign policy activities of non-Western and revisionist states. Thus, hybrid warfare has evolved in accordance with the West’s changing security concerns.

Chinese and Russian “new war” scholars have aimed to raise awareness about US military dominance and provide guidance for negating it. China’s “unrestricted warfare” advocates using indirect and non-military methods to undermine US hegemony. Similarly, Russia’s “new-generation warfare” focuses on adapting to modern conflict environments based on the US and allied operations.

Consequently, the article contends that “new war” concepts should not be viewed as purely academic exercises. This is because they do not rest on a purely academic view of war and generally develop in highly politicized contexts. In other words, “new war” concepts are deeply entwined in the battle of narratives among great powers, reflecting their strategic interests and threat perceptions. Thus, “*new war*” concepts are generally for some states and for some purpose. Addressing the normative dimensions of “new war” concepts, which have been widely neglected in the current literature, this article provides an alternative perspective on how we should view “new war” concepts: ‘New war’ concepts reflect how “pracademics” (be they Western, Russian or Chinese) view the contemporary security environments and has been written for the purposes of advising how to defeat their enemies’ strategies.

---

69 Robert W. Cox, “Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory”, *Millennium*, 10:2, 1981, p. 128.

Conflict of Interest Statement:

The author declares that there is no conflict of interest.

REFERENCES**Published Works**

- BERDAL Mats (2011). "The New War Thesis Revisited" Hew Strachan and Sibylle Scheipers (eds.), *The Changing Character of War*, Oxford University Press, Oxford, 109-133.
- BOWERS Ian (2018). "The Use and Utility of Hybrid Warfare on the Korean Peninsula", *The Pacific Review*, 31:6, 762-786.
- CHEKINOV Sergey G. and BOGDANOV Sergey A. (2013). "The Nature and Content of a New-Generation War", *Military Thought*, 4, 12-23.
- COX Robert W. (1981). "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory", *Millennium*, 10:2, 126-155.
- ECHEVARRIA II Antulio J. (2005). *From Fourth Generation War and Other Myths*, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Carlisle Barracks, PA.
- ERROL Henderson and SINGER J. David (2002). "'New Wars' and Rumors of 'New Wars'", *International Interactions*, 28:2, 165-190.
- FREEDMAN Lawrence (2005). "War Evolves into the Fourth Generation: A Comment on Thomas X. Hammes", *Contemporary Security Policy*, 26:2, 254-263.
- FRIDMAN Ofer (2018). *Russian 'Hybrid Warfare': Resurgence and Politicisation*. Hurst Publishers, London.
- GERASIMOV Valery, "The Value of Science is in the Foresight: New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations (Trans. Robert Coalson)", *Military Review*, 96:1, 23-29.
- HAMMES Thomas X. (2004). *The Sling and the Stone: On War in the 21st Century*. Zenith Press, St Paul, MN.
- HAMMES Thomas X. (2005a). "War Evolves into the Fourth Generation", *Contemporary Security Policy*, 26:2, 189-221.
- HAMMES Thomas X. (2005b). "Insurgency: Modern Warfare Evolves into a Fourth Generation", *Strategic Forum*, 214, 1-8.
- HAMMES Thomas X. (2007). "Fourth Generation Warfare Evolves, Fifth Emerges", *Military Review*, 87:3, 14-23.
- HERBERG-ROTHE Andreas and HONIG Jan Willem (2007). "War without End(s): The End of Clausewitz?" *Distinktion: Journal of Social Theory*, 8:2, 133-150.
- HOFFMAN, Frank G. (2007a). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, VA.
- HOFFMAN Frank G. (2007b). "Preparing for Hybrid Wars", *Marine Corps Gazette*, 91:3, 57-61.
- HOFFMAN Frank G. (2009a). "Hybrid Warfare and Challenges", *Joint Forces Quarterly*, 52:1, 34-39.
- HOFFMAN Frank G. (2009c). "Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Conflict", *Strategic Forum*, 240, 1-8.
- HOFFMAN Frank G. (2010) "Hybrid Threats: Neither Omnipotent Nor Unbeatable", *Orbis*, 54:3, 441-455.
- HOFFMAN Frank G. (2016). "The Contemporary Spectrum of Conflict: Protracted, Gray Zone, Ambiguous, and Hybrid Modes of War", Dakota L. Wood (eds.), *2016 Index of U.S. Military Strength: Assessing America's Ability to Provide for the Common Defense*, Heritage Foundation, Washington DC.
- KALDOR Mary (2006). "The 'New War' in Iraq", *Theoria: A Journal of Social and Political Theory*, 53:109, 1-27.
- KALDOR Mary (2010). "Inconclusive Wars: Is Clausewitz Still Relevant in these Global Times?", *Global Policy*, 1:3, 271-281.
- KALDOR Mary (2012). *New and Old Wars: Organised Violence in a Global Era*, Polity Press, Cambridge.
- KALDOR Mary (2013). "In Defence of New Wars", *Stability*, 2:1, 1-16.
- KOBER Avi (2001). "Israeli War Objectives into an Era of Negativism", *Journal of Strategic Studies*, 24:2, 176-201.

- KRULAK Charles (1997). "The Three Block War: Fighting in Urban Areas", *Vital Speeches of the Day*, 64:5, 139-141.
- KRULAK Charles (1999). "The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War", *Marine Corps Gazette*, 83:1, 18-23.
- LIANG Qiao and XIANGSUI Wang (n.d.), *Unrestricted Warfare* (English translation), Foreign Broadcast Information Service (FBIS), Washington, DC.
- LIND William S. NIGHTINGALE Keith SCHMITT John F. SUTTON Joseph W. and WILSON Gary I. (1989). "The Changing Face of War: Into the Fourth Generation", *Marine Corps Gazette*, 73:10, 22-26.
- LIND William S. (2004). "Understanding Fourth Generation War", *Military Review*, 84:5, 12-16.
- LIND William S. and THIELE Gregory A. (2016). *4th Generation Warfare Handbook*, Castalia House, Kouvola.
- SCHUURMAN Bart (2010). "Clausewitz and the 'New Wars' Scholars", *Parameters*, 40:1, 89-100.
- SMITH Rupert (2006). *The Utility of Force: The Art of War in the Modern World*, Penguin Books, London.
- STONE John (2007). "Clausewitz's Trinity and Contemporary Conflict", *Civil Wars*, 9:3, 282-296.

Internet Sources

- BILAL Arsalan. "Russia's Hybrid War against the West", *NATO Review*, April 26, 2024, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2024/04/26/russias-hybrid-war-against-the-west/index.html>, accessed 17.06.2024.
- CORDESMAN Anthony. "Has Iran Chosen Hybrid Warfare?", *The Hill*, June 14, 2019, <https://thehill.com/opinion/international/448544-has-iran-chosen-hybrid-warfare/>, accessed 14.06.2024.
- HOFFMAN Frank G. "Hybrid vs. Compound War," *Armed Forces Journal*, October 1, 2009b, <http://armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war/>, accessed 26.06.2024.
- KOFMAN Michael and ROJANSKY Matthew (2015). "A Closer Look at Russia's 'Hybrid War'", Kennan Cable No. 7, *The Wilson Center*, <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/7-KENNAN%20CABLE-ROJANSKY%20KOFMAN.pdf>, accessed 01.07.2024.
- PETERSON Nils. "The Chinese Communist Party's Theory of Hybrid Warfare", *Institute for the Study of War*, November 21, 2023, [https://www.understandingwar.org/sites/default/files/The Chinese Communist Party's Theory of Hybrid Warfare_0.pdf](https://www.understandingwar.org/sites/default/files/The%20Chinese%20Communist%20Party's%20Theory%20of%20Hybrid%20Warfare_0.pdf), accessed 20.06.2024.

Does Military Expenditure Impede Sustainable Development? Empirical Evidence from NATO Countries

Askeri Harcamalar Sürdürülebilir Kalkınmayı Engelliyor mu? NATO Ülkelerinden Ampirik Kanıtlar

Emre AKUSTA*

Abstract

This study analyzes the impact of military expenditures on sustainable development in NATO countries. The analysis utilizes annual data for the period between 1995 and 2019. In this study, the Durbin-Hausman panel cointegration test is used to analyze the cointegration relationship between the variables and the Panel AMG estimator is used to estimate the long-run coefficients. The results of the AMG estimator show that military expenditures and industrial production index have a negative effect on sustainable development in NATO countries, while foreign direct investments have a positive effect. The impact of primary energy consumption is negative and less significant than the other negative impacts. The study also analyzes how the impact of military expenditures on sustainable development varies across countries. This analysis reveals the significant differences in the direction, significance, and coefficient size of the relationship among different countries. These findings suggest that the impact of military expenditures on sustainable development varies across countries. Therefore, countries should develop policies to ensure sustainable development by considering their specific dynamics.

* Asst. Prof., Kırklareli University,
Faculty of Economics and
Administrative Sciences, Kırklareli,
Türkiye
e-mail: emre.akusta@klu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6147-5443

Geliş Tarihi / Submitted:
05.07.2024

Kabul Tarihi / Accepted:
18.08.2024

Keywords: Military Expenditures, Sustainable Development, NATO, Panel Data Analysis, Panel AMG Estimator

Özet

Bu çalışma, NATO ülkelerinde askeri harcamaların sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Analizde 1995-2019 dönemi için yıllık veriler kullanılmıştır. Çalışmada değişkenler arasındaki eş bütünlüme ilişkisini araştırmak için Durbin-Hausman panel cointegration test; uzun dönem katsayıları tahmin etmek amacıyla ise Panel AMG tahmincisi kullanılmıştır. AMG tahmincisi sonuçları gösteriyor ki, NATO ülkelerinde askeri harcamalar ve sanayi üretim endeksi, sürdürülebilir kalkınma üzerinde negatif bir etki sergilerken, yabancı doğrudan yatırımlar pozitif bir etki yaratmıştır. Enerji tüketiminin etkisi ise negatif olup, diğer negatif etkilere göre daha az belirgindir. Çalışmada ayrıca askeri harcamaların sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkisinin ülke özelinde nasıl değişkenlik gösterdiği incelendi. Analizler, farklı ülkelerdeki ilişkinin yönü, anlamlılığı ve katsayı büyüklüğü açısından önemli farklılıklar ortaya koymuştur. Bu bulgulara göre, askeri harcamaların sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkileri ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu nedenle ülkeler, kendine özgü dinamiklerini göz önünde bulundurarak sürdürülebilir kalkınmalarını sağlamak için politikalar geliştirmelidir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Harcamalar, Sürdürülebilir Kalkınma, NATO, Panel Veri Analizi, Panel AMG Tahmincisi

Introduction

One of the most prominent features of the 21st century is the ongoing power struggles in the global economic and political arena. While these power struggles cause countries to increase their military expenditures, they also pose serious obstacles to achieving sustainable development goals. Within this context, understanding and analyzing how military expenditures affect sustainable development is of great importance for both academia and policymakers.

Sustainable development is a development model that aims to balance between economic growth, social welfare, and environmental sustainability. The 1987 Brundtland Report defines it as a development process that “meets the needs of current generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs”.¹ The Sustainable Development Goals (SDGs), adopted by the United Nations (UN) in 2015, have been accepted worldwide with 17 main goals and 169 sub-goals as the embodiment of this concept. The SDGs consist of a series of interconnected plans adopted by the countries and regions of the world, aiming to achieve sustainable development by 2030. The SDGs are a continuation of the Millennium Development Goals (MDGs)² and aim to continue the agenda set by the MDGs.³

Military expenditure refers to the funds allocated to a country’s defense budget. It ranges from military personnel salaries, arms and ammunition purchases, research and development activities, military operations, and maintenance costs. The Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) reports that military expenditures worldwide have increased steadily in recent years and account for a significant share of the global Gross Domestic Product (GDP). Given that resources are scarce, public expenditures such as military expenditures can affect the quality of budget allocations for SDGs and, thus, the likelihood of their implementation.⁴

The impact of military expenditures on sustainable development can be analyzed in two main categories: direct and indirect. Direct effects include the burden of military expenditures on the public budget and the reduction in expenditures in critical areas for sustainable development, such as health, education, and infrastructure. Indirect effects include the impact of military expenditure on economic growth, income distribution, and environmental sustainability. Direct effects are particularly significant in developing countries where high military expenditures prevent allocating public resources to areas such as education, health, and social services. For example, according to UNICEF data, many African countries have had to reduce investments in education and health while increasing military expenditures. This restricts access to education and health services, negatively impacting human capital development and sustainable development in the long run. On the other hand, the indirect effects of military expenditures manifest themselves in economic and environmental dimensions. In the economic dimension, high military expenditures lead to inefficient use of resources and negatively impact economic growth. Military expenditures

1 Robert H. Cassen, “Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development”, *International Affairs*, 64:1, 1987, p. 126.

2 Marta Lomazzi, Bettina Borisch and Ulrich Laaser, “The Millennium Development Goals: Experiences, Achievements and What’s Next”, *Global Health Action*, 7:1, 2014, Vol. 23695, p.p 109-146.

3 Pamela S. Chasek et al., “Getting to 2030: Negotiating the Post-2015 Sustainable Development Agenda”, *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, 25: 1, 2016, pp. 5-14.

4 Omar A. Guerrero and Gonzalo Castañeda, “How Does Government Expenditure Impact Sustainable Development? Studying the Multidimensional Link between Budgets and Development Gaps”, *Sustainability Science*, 17: 3, 2022, pp. 987-1007; SIPRI Military Expenditure Database (Stockholm International Peace Research Institute, 2024).

may also increase aggregate demand by substituting non-defense public expenditures. However, this increase does not lead to sustainable growth in the long run. On the contrary, directing resources to the defense sector may slow economic growth by limiting innovation and productivity growth.⁵ Regarding the environmental dimension, military activities and the weapons and ammunition used for these activities cause environmental pollution and the depletion of natural resources. For example, heavy vehicles and explosives used during military exercises can cause permanent damage to soil and water resources. In addition, environmental destruction in war and conflict zones leads to the degradation of ecosystems and the reduction of biodiversity.⁶ There is a broad consensus in the literature that military activities cause significant environmental damage.⁷ Military airplanes, helicopters, ships, tanks, and other military machinery and equipment consume large amounts of fossil and nuclear fuels, which is one factor contributing to environmental problems.⁸ The UN's Intergovernmental Panel on Climate Change has emphasized that increasing carbon dioxide emissions due to high levels of fossil fuel use will cause climatic changes.

Theoretical and empirical studies examining the impact of military expenditure on sustainable development generally emphasize the negative impacts of such expenditures. Peace Economics Theory argues that military expenditures are destructive and unproductive rather than peaceful and productive uses of resources. Empirical studies show that high military expenditures worsen socioeconomic indicators in the long run by reducing health, education, and infrastructure investments. However, results vary from region to region and depending on the scope of the study. Therefore, this study analyzes the impact of military expenditures on sustainable development in NATO countries. NATO countries represent a large share of military spending worldwide. These countries usually have developed economies and play a decisive role in global security policies. This makes NATO countries' military expenditures strategically important for us to understand global military spending trends. Moreover, the economic and political diversity among NATO countries also allows for a comparative assessment of the impacts of military expenditures on different economic and social structures.

This study contributes to the literature in at least four ways: (1) To the best of our knowledge, there is no empirical study investigating the impact of military spending on sustainable development for NATO countries. This study aims to fill this gap in the literature. (2) The impact of military expenditures on sustainable development is analyzed in a way that includes not only economic but also social and environmental dimensions. Therefore, this study analyzes the impact of military expenditures more holistically. (3) The modeling

5 Selahattin Bekmez and M. Akif Destek, "Savunma Harcamalarında Dışlama Etkisinin İncelenmesi: Panel Veri Analizi", *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3: 2, 2015, p. 91-110.

6 Kenneth A. Gould, "The Ecological Costs of Militarization", *Peace Review*, 19: 3, 2007, p. 331-34; Gregory Hooks and Chad L. Smith, "The Treadmill of Destruction: National Sacrifice Areas and Native Americans", *American Sociological Review*, 69: 4, 2004, p. 558-575.

7 Aliya Zhakanova Isiksal, "Testing the Effect of Sustainable Energy and Military Expenses on Environmental Degradation: Evidence from the States with the Highest Military Expenses", *Environmental Science and Pollution Research*, 28: 16, 2021, Vol. 20487, pp. 75-98; Andrew K. Jorgenson, Brett Clark, and Jeffrey Kentor, "Militarization and the Environment: A Panel Study of Carbon Dioxide Emissions and the Ecological Footprints of Nations, 1970-2000", *Global Environmental Politics*, 10: 1, 2010, pp. 7-29; Sakiru Adebola Solarin, Usama Al-mulali, and İlhan Öztürk, "Determinants of Pollution and the Role of the Military Sector: Evidence from a Maximum Likelihood Approach with Two Structural Breaks in the USA", *Environmental Science and Pollution Research*, 25:31, 2018, Vol. 30949, pp. 45-61.

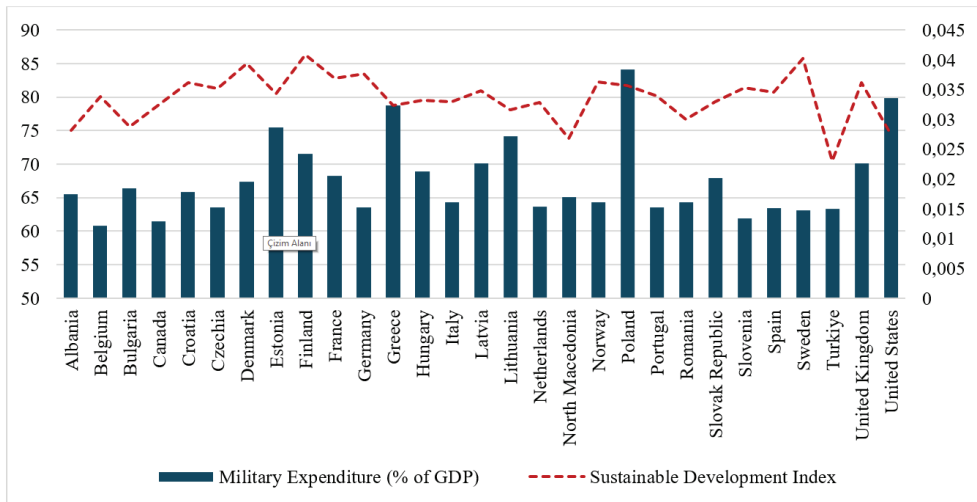
8 Melike Bildirici, "CO2 Emissions and Militarization in G7 Countries: Panel Cointegration and Trivariate Causality Approaches", *Environment and Development Economics* 22: 6, 2017, pp. 71-91; David Naguib Pellow, *Resisting Global Toxics: Transnational Movements for Environmental Justice*, MIT Press, 2007.

in this study is conducted for both the NATO alliance and the member countries, while the differences between countries are not ignored. In this way, it is possible to analyze how the effects of military expenditures differ across countries. (4) This study employs second-generation panel data techniques that consider cross-sectional dependence. These methods provide more robust and valid results.

The rest of the paper is organized as follows: Section 1 presents NATO countries' military expenditures and sustainable development outlook, Section 2 presents a literature review, Section 3 presents data and methodology, Section 4 presents results and discussion, and Section 5 presents conclusions.

1. NATO Countries' Military Expenditures and Sustainable Development Outlook

NATO countries' military expenditures and sustainable development perspectives are essential aspects of international relations and policy analysis. This section focuses on NATO countries' military expenditures and sustainable development outlooks. The ratio of military expenditures to GDP is an important economic indicator that shows how much economic resources countries allocate to the defense sector. This ratio is a key indicator that reflects each country's defense policies, economic priorities, and strategic security approach. The Sustainable Development Index (SDI) shows the performance of countries in economic, social, and environmental areas. The SDI reveals the extent to which countries place sustainability at the center of their development processes and what kind of environment, standard of living, and educational opportunities they leave for future generations. In this scope, data on NATO countries are shown in Figure 1.

Figure 1. Military Expenditures and Sustainable Development Outlook

Figure 1 shows the military expenditures and sustainable development outlook for NATO countries in 2023. The ratio of military expenditures to GDP directly relates to global geopolitical positions, security threat perceptions, and strategic defense policies. Worldwide, these ratios play a key role in determining countries' defense strategies and priorities. For example, Poland has increased its military expenditure to 3.83% of its GDP. This high ratio responds to Poland's growing security needs, especially in Eastern Europe, and its close cooperation with NATO. Similarly, Greece (3.23%) and the United States (3.36%) also have high levels of military expenditures. Greece's high rate can be seen as a response to

historical tensions with Türkiye and regional security challenges.⁹ As a global superpower, the United States allocates a high proportion of resources due to its numerous international military commitments and military presence worldwide. Meanwhile, countries such as Spain (1.51%), the Netherlands (1.53%), and Belgium (1.21%) are more conservative in their military expenditures. These countries generally have lower threat perceptions and domestic policies emphasizing social rather than military expenditures. The Netherlands and Belgium, in particular, prioritize diplomacy over the military, taking an active role in international peace and cooperation.¹⁰ Türkiye's military expenditures account for 1.50% of its GDP. This ratio shows that Türkiye adopts a strategic approach to both internal security problems and external threats due to its geopolitical position. Türkiye feels the need to keep its military capacity strong, primarily due to its proximity to hot conflict zones such as the Eastern Mediterranean and Syria.¹¹

The SDI shows how central sustainability is to the development process and how successful countries are in providing a healthy environment, high living standards, and equal educational opportunities for future generations. Finland (86.35) and Sweden (85.7) have the highest scores on sustainable development. These scores reflect their success in investing in environmentally friendly technologies, improving energy efficiency, and maintaining high educational standards. Denmark (85) is also among the leading countries in sustainable development with a similarly high score. The common feature of these countries is that they have developed policies supporting the transition to green energy, waste management, and social equity.¹² Moreover, large European economies such as France (82.76) and Germany (83.45) score in the middle range. These countries are taking important steps to improve the quality of urban planning and social services while trying to balance industrialization and economic growth with environmental sustainability. Norway (82.23) and the Netherlands (79.21) also fall into this category and emphasize sustainable development policies, especially by keeping environmental standards high. In contrast, Türkiye (70.47) and North Macedonia (73.8) score lower in the index. This indicates that these countries have not made sufficient progress in areas such as environmental management, education, and health care. The United States (74.43) is another country facing severe challenges to sustainable development and scoring lower than expected, mainly due to its environmental policies and social inequalities.¹³

Providing data on military expenditures and the SDI, Figure 1 shows that some countries score high on the SDI despite their high military expenditures. This points out that countries with large economies are able to balance their high military expenditures with investments in other areas. In contrast, countries like Sweden and Finland score very high on the SDI (85.7 and 86.35, respectively) while limiting their military expenditure (1.47% and 2.42% of their GDP, respectively). These countries optimize their development by directing their resources to areas such as education, health, and environmental sustainability instead of defense. Countries like Türkiye, while maintaining military expenditure at 1.50% of their

9 Dionysios Chourchoulis, "Greece, Cyprus and Albania", *The Handbook of European Defence Policies and Armed Forces*, 2018, pp. 313-329; Nimantha Manamperi, "Does Military Expenditure Hinder Economic Growth? Evidence from Greece and Türkiye", *Journal of Policy Modeling*, 38:6, 2016 pp. 1171-1193.

10 Liu Geng et al., "Do Military Expenditures Impede Economic Growth in 48 Islamic Countries? A Panel Data Analysis with Novel Approaches", *Environment, Development and Sustainability*, 2023, pp. 1-35.

11 SIPRI Military Expenditure Database (Stockholm International Peace Research Institute, 2024), <https://www.sipri.org/databases/milex>, accessed 28.06.2024.

12 Bartosz Bartniczak and Andrzej Raszkowski, "Implementation of the Sustainable Cities and Communities Sustainable Development Goal (SDG) in the European Union", *Sustainability*, 14:24, 2022, p. 16808.

13 The Sustainable Development Index Database, 2024, <https://www.sustainabledevelopmentindex.org/time-series>, accessed 25.06.2024.

GDP, score lower on the SDI with 70.47. This perhaps reflects the diversion of economic resources to defense spending as well as the underinvestment in other critical areas, such as environmental management and social services. Some smaller economies, such as North Macedonia, have both low military expenditures (1.70% of its GDP) and low SDI (73.8). This suggests that overall economic and resource constraints make it difficult for the countries to make progress in both areas.

Consequently, the relationship between military expenditures and sustainable development varies from country to country, depending on regional characteristics, economic structure, political stability, international relations, and societal priorities. This diversity reflects each country's internal dynamics and external factors rather than a specific model or a consistent trend. NATO countries show a wide geographical and economic diversity that differentiates the impacts of military expenditures on sustainable development. Therefore, this study empirically analyzes the impacts of military expenditures on sustainable development in NATO countries. The study aims to develop a perspective on how military expenditures can impact not only national security and defense but also economic development, environmental sustainability, and social welfare. Thus, it reveals how military expenditures directly and indirectly impact sustainable development and tries to explain the differences among NATO countries.

2. Literature Review

The limited number of studies on the impact of military expenditures on sustainable development in the existing literature points out the gap in this field. However, there is extensive literature on the relationship between military and defense expenditures and the determinants of development. Therefore, the literature review is organized into four main thematic sections.

The first part of the literature review examines the studies on military expenditures and income inequality. Schwuchow¹⁴ found that military expenditures have a significant impact on income inequality in his study covering 82 countries, both developed and developing countries. Similarly, Ali¹⁵ finds that military expenditures positively impact income inequality by using macroeconomic variables such as economic growth and the size of the armed forces. These studies are consistent with Graham and Mueller's¹⁶ study on Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) countries. Graham and Mueller found that military expenditures increased income inequality between 1990 and 2007. Vadlamannati's¹⁷ study of four economies in South Asia shows that military expenditures increase income inequality in times of war, while this effect weakens in times of peace. Using long-run data for Türkiye, Elveren¹⁸ finds causality between military expenditures and income inequality and that these variables are cointegrated. Sharif and Afshan¹⁹ analyze the impact of military expenditures

14 Soeren C. Schwuchow, "Military Spending and Inequality in Autocracies: A Simple Model", *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 24:4, 2018, p. 14.

15 Hamid E. Ali, "Military Expenditures and Inequality: Empirical Evidence from Global Data", *Defence and Peace Economics*, 18: 6, 2007, pp. 519-535.

16 Jeremy C. Graham and Danielle Mueller, "Military Expenditures and Income Inequality among a Panel of OECD Countries in the Post-Cold War Era, 1990-2007", *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 25:1, 2019, p. 25.

17 Krishna Chaitanya Vadlamannati, "Exploring the Relationship between Military Spending & Income Inequality in South Asia", *William Davidson Institute at the University of Michigan, William Davidson Institute Working Papers Series*, Paper Number 918, 2008, p. 13.

18 Adem Y. Elveren, "Military Spending and Income Inequality: Evidence on Cointegration and Causality for Turkey, 1963-2007", *Defence and Peace Economics* 23: 3, 2012, pp. 289-301.

19 Arshian Sharif and Sahar Afshan, "Does Military Spending Impede Income Inequality? A Comparative Study of

on income inequality between India and Pakistan, two rival South Asian powers, and find similar results. In contrast, Zhang et al.²⁰ find that defense expenditures reduce income inequality in China, but this effect varies across different regions. Michael and Stelios²¹ find that military expenditure reduces income inequality in NATO countries between 1977 and 2007. Similarly, Ali²² finds that military spending reduces income inequality in the Middle East and North Africa.

The second part of the literature review analyzes the studies on the environmental impact of military expenditures. The studies examine the impact of military expenditures on air quality and carbon dioxide emissions for different countries and periods. Noubissi Domguia and Poumie²³ find that defense spending has generally positive effects on air quality in 54 countries from 1980 to 2016. This suggests the potential for military spending to improve certain environmental conditions. In contrast, Kwakwa²⁴ shows that public and military expenditures significantly increased carbon dioxide emissions in Ghana from 1971 to 2018. Similarly, Erdoğan et al.²⁵ examine the impact of defense expenditures on carbon emissions in Greece, France, Italy, and Spain and find that these expenditures increase emissions at national and regional levels. Another study by Ahmed et al.²⁶ found that defense expenditures in OECD countries between 1971 and 2020 had a negative impact on the environment in general and increased carbon dioxide emissions in particular. However, there is also evidence that reducing these expenditures would not adversely impact economic growth. Finally, a large-scale study by Elgin et al.²⁷ in 160 countries showed a positive relationship between the size of military spending and air pollution. This study provides evidence that high military spending can negatively affect environmental sustainability. Collectively, these studies have produced complex results on the environmental impacts of military expenditures, with positive impacts in some cases but negative impacts dominating in most cases. This is a factor to consider when assessing the environmental dimension of defense policies.

The third part of the literature review examines the studies on the social impacts of military expenditures. These studies reveal various findings on the impact of military expenditures on health, education, and general social welfare. In their study of 90 countries for the period between 1989 and 1998, Aizenman and Glick²⁸ found that defense expenditures generally have a positive impact on economic growth. They also concluded that defense

---

Pakistan and India”, *Global Business Review*, 19:2, 2018, pp. 257-279.

20 Ying Zhang, Rui Wang, and Dongqi Yao, “Does Defence Expenditure Have a Spillover Effect on Income Inequality? A Cross-Regional Analysis in China”, *Defence and Peace Economics*, 28:6, 2017, pp. 731-749.

21 Chletos Michael and Roupakias Stelios, “The Effect of Military Spending on Income Inequality: Evidence from NATO Countries”, *Empirical Economics*, 58:3, 2020, pp. 1305-1337.

22 Hamid E. Ali, “Military Expenditures and Inequality in the Middle East and North Africa: A Panel Analysis”, *Defence and Peace Economics*, 23:6, 2012, pp. 575-589.

23 Edmond Noubissi Domguia and Boker Poumie, “Economic Growth, Military Spending and Environmental Degradation in Africa”, 2019, MPRA Paper No. 97455.

24 Paul Adjei Kwakwa, “The Effect of Industrialization, Militarization, and Government Expenditure on Carbon Dioxide Emissions in Ghana”, *Environmental Science and Pollution Research*, 29:56, 2022, p. 85229-85242.

25 Seyfettin Erdogan et al., “Does Military Expenditure Impact Environmental Sustainability in Developed Mediterranean Countries?”, *Environmental Science and Pollution Research*, 29:21, 2022, p.p 31612-31630.

26 Zahoor Ahmed et al., “The Trade-off between Energy Consumption, Economic Growth, Militarization, and CO 2 Emissions: Does the Treadmill of Destruction Exist in the Modern World?”, *Environmental Science and Pollution Research*, 2022, p. 14.

27 Ceyhun Elgin et al., “Military Spending and Sustainable Development”, *Review of Development Economics*, 26: 3, 2022, pp. 1466-1490.

28 Joshua Aizenman and Reuven Glick, “Military Expenditure, Threats, and Growth”, NBER Working Paper Series, no. w9618. Cambridge, Mass: National Bureau of Economic Research, 2003.

expenditures stimulate economic growth under high threat levels. Wilkins²⁹ showed that defense spending positively impacted economic growth in 85 countries between 1988 and 2002 and that this positive impact persisted despite the decline in defense spending after the end of the Cold War. Lin et al.³⁰ found a positive relationship between military expenditures and education and health expenditures in OECD countries. The study suggests that military spending may synergistically interact with investments in education and health sectors. Zhang et al.³¹ examined the impact of military expenditures on social welfare by comparing BRICS (Brazil, Russia, India, China, South Africa) and G7 (Group of Seven) countries. The findings show that military expenditures play a social welfare-enhancing role in developed countries, but this impact is less obvious in developing countries. Destebaşı,³² in her study on D-8 countries, found that defense investments positively impacted economic growth along with other social investments, such as health and education. Her study emphasizes that defense spending can support not only security policies but also overall social and economic development. These studies demonstrate that military expenditures can have a restraining impact on social expenditures but can also support economic growth and social welfare. Therefore, assessing the social impact of military spending requires a balanced management of both economic and social policies.

The last part of the literature review analyzes the studies investigating military expenditures' impacts on sustainable development. Many studies have examined the relationship between military and defense expenditures and the determinants of development. There is a vast amount of literature in this area, and various studies have evaluated the effects of military expenditures on development indicators such as economic growth, social welfare, and environmental sustainability. However, studies on the direct impact of military expenditures on sustainable development are quite limited. Among these limited studies, Dudzevičiūtė et al.³³ examines the impact of defense expenditures on sustainable development indicators in the Baltic countries together with economic and strategic factors. Their analysis reveals that the increase in defense expenditures in small states such as Lithuania, Latvia, and Estonia significantly affects many sustainable development indicators, including employment rates, the number of research and development (R&D) personnel, per capita income, and environmental taxes. Moreover, Meiling et al.³⁴ analyzes the relationship between financial liberalization, health expenditures, and military expenditures in Pakistan and their long and short-term impacts on sustainable development. Their study finds that health expenditures and financial liberalization positively impact sustainable development, while military expenditures have a negative impact. These results, supported by the Toda-Yamamoto causality test, suggest that financial liberalization and health expenditure policies significantly affect progress in this area. Finally, Kamali³⁵ investigates the role of institutional

29 Nigel Wilkins, "Defence Expenditure and Economic Growth: Evidence from a Panel of 85 Countries", *School of Finance and Economics, University of Technology, Sydney PO Box*, 2004.

30 Eric S. Lin, Hamid E. Ali, and Yu-Lung Lu, "Does Military Spending Crowd Out Social Welfare Expenditures? Evidence from a Panel of OECD Countries", *Defence and Peace Economics*, 26: 1, 2015, pp. 33-48.

31 Ying Zhang, Rui Wang, and Dongqi Yao, "Does Defence Expenditure Have a Spillover Effect on Income Inequality? A Cross-Regional Analysis in China", *Defence and Peace Economics*, 28: 6, 2017, pp. 731-749.

32 Emine Destebaşı, "Savunma, Eğitim ve Sağlık Harcamaları Arasındaki Nedensellik Analizi: D-8 Ülkeleri Örneği", *Enderun*, 1:1, 2017, pp. 28-43.

33 Gitana Dudzevičiūtė et al., "An Assessment of the Relationship between Defence Expenditure and Sustainable Development in the Baltic Countries", *Sustainability*, 13:12, 2021, p. 6916.

34 Li Meiling et al., "The Symmetric and Asymmetric Effect of Defense Expenditures, Financial Liberalization, Health Expenditures on Sustainable Development", *Frontiers in Environmental Science*, 10, 2022, p. 23.

35 Sam Kamali, "Military Expenditure, Institutional Quality and the Sustainable Development Goals: Insight into

quality in achieving sustainable development goals and the impact of military spending on this process. The regression analysis reveals that military expenditures do not directly affect progress towards sustainable development goals, but institutional quality contributes significantly to progress towards these goals. These studies show that the impact of military expenditures on sustainable development is complex and multifaceted. The negative impacts of military expenditures are prominent in some cases, while military expenditures can lead to different consequences in other cases when combined with economic or strategic factors. These findings emphasize the need to carefully assess the potential impact of defense policies and expenditures on sustainable development.

3. Data and Methodology

3.1. Model Specification and Data

This study analyzes the impact of military expenditures on sustainable development in selected NATO³⁶ countries by using annual data for the period between 1995 and 2019. The data period and countries are determined based on accessibility. The descriptive statistics of the data set are presented in Table 1.

Table 1. Descriptive Statistics

Variables	Symbol	Description	Mean	S. D.	Min.	Max	Source
Sustainable Development Index	SDI	index	-0.291	0.175	-0.788	-0.085	HCKL
Military Expenditures	MILEX	per capita	3.602	0.841	1.903	5.996	SIPRI
Foreign Direct Investment	FOREIGN	% of GDP	0.476	0.501	-2.833	1.937	WB
Primary Energy Consumption	ENERGY	per capita	4.574	0.252	3.838	5.111	EIA
Industrial Production Index	INDUSTRIY	index	1.981	0.106	1.623	2.216	IMF

Note: (1) S.D., Min, and Max denote standard deviation, minimum, and maximum, respectively. (2) HCKL, SIPRI, WB, EIA, and IMF indicate data calculated by the Hicckel³⁷ method, Stockholm International Peace Research Institute database, World Bank-World Development Indicators, Energy Information Administration database, and International Monetary Fund database, respectively.

Given the lack of empirical studies in the literature analyzing the impacts of military expenditures on sustainable development, we include possible control variables to identify the factors impacting sustainable development and its components. We compile these control variables from the literature, including Foreign Direct Investment,³⁸ Primary Energy

the Dynamics of a Large-Scale Attempt at Sustainable Development”, Uppsala University Bachelor Thesis, 2023, p. 14.

³⁶ These countries are Albania, Belgium, Bulgaria, Canada, Croatia, Czechia, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Italy, Latvia, Lithuania, the Netherlands, North Macedonia, Norway, Poland, Portugal, Romania, Slovak Republic, Slovenia, Spain, Sweden, Türkiye, the United Kingdom, and the United States.

³⁷ Jason Hicckel, “The Sustainable Development Index: Measuring the Ecological Efficiency of Human Development in the Anthropocene”, *Ecological Economics*, 167, 2020, p. 31.

³⁸ Abdul Rahim Ridzuan, Nor Asmat Ismail, and Abdul Fatah Che Hamat, “Foreign Direct Investment and Trade Openness: Do They Lead to Sustainable Development in Malaysia?”, *Journal of Sustainability Science and Management*, 4, 2018, p. 81-100; Karl P. Sauvart and Howard Mann, “Making FDI More Sustainable: Towards an

Consumption,³⁹ and Industrial Production Index.⁴⁰ The research model is expressed in functional form as in Equation 1.

$$SDI_{i,t} = f(MILEX_{i,t}, FOREIGN_{i,t}, ENERGY_{i,t}, INDUSTRY_{i,t}) \quad (1)$$

After logarithms are taken, the research model can be expressed as in Equation 2:

$$SDI_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 MILEX_{i,t} + \beta_2 FOREIGN_{i,t} + \beta_3 ENERGY_{i,t} + \beta_4 INDUSTRY_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (2)$$

In Equation 2, $i = 1, \dots, 29$ denotes each country and $t = 1995, \dots, 2019$ denotes time. β_0 and β_1 denote the intercept and error terms, while $\beta_1, \beta_2, \beta_3,$ and β_4 denote long-term elasticities.

3.2. Methodology

This study consists of an empirical process with five main stages. First, we test for cross-sectional dependence using the Breusch-Pagan LM, Pesaran scaled LM, Bias-corrected scaled LM, and Pesaran CD tests. Second, we test for slope homogeneity using the Slope homogeneity test proposed by Pesaran and Yamagata.⁴¹ Third, we apply the Cross-Sectional Augmented IPS (CIPS) panel unit root test developed by Pesaran⁴² to determine each variable's level of integration. Fourth, we use the Durbin-Hausman panel cointegration test to analyze the long-run relationships. Fifth, we apply the panel Augmented Mean Group (AMG) estimator to estimate the long-run parameters. The details of each of these tests are explained in the following.

Cross-Sectional Dependence Tests: In panel data analysis, these tests are used to identify hidden connections between different observations. They fall into two main categories: Pesaran's CD test and the Breusch-Pagan LM test. The Pesaran test measures the overall links between observations, while the Breusch-Pagan test examines the variances of the error terms. The implementation process consists of four main steps: data preparation, model setup, test application, and evaluation of the results. These tests are important to understand the dependence structure between data and to interpret the analysis results correctly. They also identify potential interactions and dependencies in the data set to improve the reliability

---

Indicative List of FDI Sustainability Characteristics", *The Journal of World Investment & Trade*, 20:6, 2019, pp. 916-952.

39 Asma Esseghir and Leila Haouaoui Khouni, "Economic Growth, Energy Consumption and Sustainable Development: The Case of the Union for the Mediterranean Countries", *Energy*, 71, 2014, p. 218-225; Abdeen Mustafa Omer, "Energy, Environment and Sustainable Development", *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 12:9, 2008, pp. 2265-2300.

40 Ibrahim H. Garbie, "An Analytical Technique to Model and Assess Sustainable Development Index in Manufacturing Enterprises", *International Journal of Production Research*, 52:16, 2014, pp. 4876-4915; Marianna Gilli et al., "Sustainable Development and Industrial Development: Manufacturing Environmental Performance, Technology and Consumption/Production Perspectives", *Journal of Environmental Economics and Policy*, 6:2, 2017, pp. 183-203; Ajay Kumar Singh et al., "Assessment of Global Sustainable Development, Environmental Sustainability, Economic Development and Social Development Index in Selected Economies", *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 16:1, 2021, pp. 123-138.

41 M. Hashem Pesaran and Takashi Yamagata, "Testing Slope Homogeneity in Large Panels", *Journal of Econometrics*, 142:1, 2008, pp. 50-93.

42 M. Hashem Pesaran, "A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Cross-section Dependence", *Journal of Applied Econometrics*, 22:2, 2007, pp. 265-312.

of econometric analyses.⁴³ Therefore, we apply Breusch-Pagan LM, Pesaran scaled LM, Bias-corrected scaled LM, and Pesaran CD tests to detect inter-unit dependencies.

Slope Homogeneity Tests: These tests parameter homogeneity between groups in panel data analysis. They check whether the slope coefficients of independent variables differ across groups. They are usually separated into two main categories: the Pesaran and Yamagata⁴⁴ test and the Swamy⁴⁵ Random Coefficients model. The Pesaran and Yamagata test measures homogeneity of variance across groups, while the Swamy model generates separate coefficient estimates for each group and tests the significance of these estimates. The implementation process includes the steps of data preparation, model setup, testing, and evaluation of the results. These steps include organizing the data, selecting the appropriate model, and calculating test statistics. The results indicate the presence or absence of homogeneity between slope coefficients. In our study, we use the test developed by Pesaran and Yamagata to examine the homogeneity of slope coefficients.

Panel Unit Root Test: To test the stationarity of the series in panel data sets, we use the CIPS (cross-sectionally augmented IPS) test developed by Westerlund,⁴⁶ which takes horizontal cross-section dependence into account and provides more robust results. This second-generation panel unit root test efficiently accounts for cross-sectional dependence and reduces the tendency of first-generation tests to over-reject. Moreover, by determining the level of integration of the series, it provides a basic prerequisite for other tests used in time series analysis to provide robust results. The testing process starts with data preparation, and then regression models are constructed for each unit, and cross-sectional terms are added to these models. The CIPS statistic is calculated by averaging the t-statistics of all units, and the results are compared with the critical values to determine the presence of a unit root. The CIPS test improves the robustness of unit root tests, especially for dependent data.

Panel Cointegration Test: The Durbin-Hausman panel cointegration test developed by Westerlund⁴⁷ is applied to test for the existence of long-run relationships. This test offers high efficiency in cointegration analysis by actively considering horizontal cross-section dependence and heterogeneity. The Durbin-Hausman test provides reliable results in panel data analyses, especially when some explanatory variables are $I(0)$, making it more robust than other conventional cointegration tests. This test starts with data preparation and continues modeling the relationships between dependent and independent variables by setting up cointegration equations. In the process of applying the test, we determine whether the modeled coefficients are zero and check the stationarity of the residual series.⁴⁸

Long-Run Elasticities: This study uses the Augmented Mean Group (AMG) estimator to estimate the long-run coefficients. The AMG estimator is designed to be robust to cross-

43 Tsangyao Chang et al., "Renewable Energy and Growth: Evidence from Heterogeneous Panel of G7 Countries Using Granger Causality", *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 52, 2015, pp. 1405-1412; Wei Lan et al., "High Dimensional Cross-Sectional Dependence Test under Arbitrary Serial Correlation", *Science China Mathematics*, 60, 2017, pp. 345-360.

44 M. Hashem Pesaran and Takashi Yamagata, "Testing Slope Homogeneity in Large Panels", *Journal of Econometrics*, 142:1, 2008, pp. 50-93.

45 Paravastu AVB Swamy, "Efficient Inference in a Random Coefficient Regression Model", *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 38:2, 1970, pp. 311-323.

46 Joakim Westerlund, "Panel Cointegration Tests of the Fisher Effect", *Journal of Applied Econometrics*, 23:2, 2008, pp. 193-233.

47 Joakim Westerlund, "Panel Cointegration Tests of the Fisher Effect", *Journal of Applied Econometrics*, 23:2, 2008, pp. 193-233.

48 Salih Turan Katircioglu et al., "Oil Price Movements and Macroeconomic Performance: Evidence from Twenty-Six OECD Countries", *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 44, 2015, pp. 257-270.

sectional dependence and can effectively address various challenges such as heterogeneity, endogeneity, and serial correlation. It is also notable for its usability in the presence of non-stationary variables and provides more reliable and robust estimates while addressing many challenges encountered in panel data analysis.⁴⁹ It is also an estimation method that accounts for heterogeneity and dynamic relationships in panel data models. This estimator is mainly used to analyze long-run relationships in macroeconomic and financial data. The AMG estimator takes into account the factors that jointly affect the entire panel with parameters obtained by averaging the group.⁵⁰

4. Results and Discussion

The first stage of the empirical analysis is a cross-sectional dependence test for the variables used in the study. The variables analyzed include Sustainable Development Index (SDI), Military Expenditure (MILEX), Foreign Direct Investment (FOREIGN), Primary Energy Consumption (ENERGY), and Industrial Production Index (INDUSTRIY). The four different statistical tests used are as follows: Breusch-Pagan LM test, Pesaran scaled LM test, bias-corrected scaled LM test, and Pesaran CD test. Each test analyzes whether there is a dependence between the cross-sections in the panel data set. The results of the tests are shown in Table 2.

Table 2. Cross-Sectional Dependence Test Results

	Breusch-Pagan LM	Pesaran Scaled LM	Bias-Corrected Scaled LM	Pesaran CD
SDI	4641.66***	148.643***	148.04***	37.68***
MILEX	2199.05***	62.924***	62.320***	20.08***
FOREIGN	986.24***	20.362***	19.76***	19.45***
ENERGY	3287.94***	101.134***	100.53***	21.62***
INDUSTRIY	5034.90***	162.44***	161.84***	40.39***

Note: *, **, and *** denote statistical significance at the 10%, 5%, and 1% levels, respectively.

The results in Table 2 show that all four tests for all variables are statistically significant at the significance level of 1%. This suggests a strong cross-sectional dependence among all the variables analyzed. In other words, there is a significant degree of dependence among the cross-sections of each variable in the panel data set. This dependence indicates that a change in one variable can affect other variables. It also suggests that events occurring in one NATO country can quickly spread to the others. Therefore, to accurately analyze the interactions among NATO countries and the speed of the spread of events, methods that take cross-sectional dependence into account should be used. As a result, the use of econometric models considering such dependencies is of great importance in obtaining valid and robust results.

49 Kangyin Dong et al., "Energy Intensity and Energy Conservation Potential in China: A Regional Comparison Perspective", *Energy*, 155, 2018, p. 782-795; Markus Eberhardt and Stephen Bond, "Cross-Section Dependence in Nonstationary Panel Models: A Novel Estimator", 2009, MPRA Paper No. 17692.

50 Dagmawe Tenaw and Alemu L. Hawitibo, "Carbon Decoupling and Economic Growth in Africa: Evidence from Production and Consumption-Based Carbon Emissions", *Resources, Environment and Sustainability*, 6, 2021, pp. 28-51.

Table 3. Slope Homogeneity Test Results

Model	Tests	LM statistics	P-value
$SDI_{i,t}$	$\widehat{\Delta}$	26.424	0.000
	$\widehat{\Delta}_{adj}$	30.311	0.000

The second stage of the analysis applies the slope homogeneity test to test the compatibility of the long-run coefficients. The test results shown in Table 3 lead to the rejection of the null hypothesis that the analyzed slopes are homogeneous. This suggests that the differences between the slopes are significant and should be addressed appropriately in the models. The results suggest that methods taking the heterogeneity in the data into account should be used.

Table 4. CIPS Panel Unit Root Test Results

CIPS	Level		First difference	
	Intercept	Intercept & Trend	Intercept	Intercept & Trend
SDI	-1.187	-1.289	-3.618***	-4.056***
MILEX	-1.628	-2.404	-4.422***	-4.652***
FOREIGN	-3.383***	-3.764***	-5.838***	-5.954***
ENERGY	-1.650	-2.858***	-4.987***	-5.139***
INDUSTRY	-1.927	-1.661	-3.216***	-3.323***

Note: *, **, and *** denote statistical significance at the 10%, 5%, and 1% levels, respectively.

The third stage of the analysis utilizes the CIPS panel unit root test to check the stationarity of the series. This test provides more reliable results by accounting for cross-sectional dependence. The results in Table 4 include both constant term and constant term and trend cases for five different variables (SDI, MILEX, FOREIGN, ENERGY, INDUSTRY). The results are presented both in level and first difference. At level results, the CIPS values for most variables are not statistically significant (except FOREIGN, which is statistically significant in both cases). This implies that most variables have unit roots and are non-stationary. However, with the constant term and trend, the ENERGY variable obtains a statistically significant value (-2.858). When the first difference of the variables is taken, all variables show statistically significant results for both “Constant Term” and “Constant Term and Trend”. The results indicate that stationarity is achieved when the first differences of the series are taken, and econometric models can be constructed over these stationary series.

Table 5. Durbin-Hausman Panel Cointegration

Statistic	Model	P-value	Decision
DH_G Statistics	12.315	0.012	Cointegration
DH_p Statistics	4.332	0.008	Cointegration

Note: ***, **, and * denote the significance at a 1%, 5%, and 10% level, respectively.

The fourth stage of the analysis employs the Durbin-Hausman cointegration test to investigate the long-run relationship between the series. Table 5 shows the results of the Durbin-Hausman panel cointegration test. The test includes DH_G (Durbin-Hausman Group)

and DH_p (Durbin-Hausman Panel) statistics. The test value for DH_G is 12.315, and the p-value is 0.012. This p-value indicates that the test is significant at the significance level of 5%; hence, there is cointegration between the variables. Moreover, the test value for DH_p is 4.332, and the p-value is 0.008. This p-value indicates that the test is significant at the significance level of 1% and that there is cointegration between the variables. The results reveal that there is a long-run relationship between the series.

Table 6. Panel AMG Results for All Countries

Variables	Model	P-value
MILEX	-0.115	0.026
FOREIGN	0.017	0.015
ENERGY	-0.100	0.055
INDUSTRIY	-0.253	0.054

Note: ***, **, and * denote the significance at a 1%, 5%, and 10% level, respectively.

Since we find cointegration between the series in the fourth stage of the analysis, we estimate the long-run coefficients in the fifth stage. We use the AMG estimator to estimate the coefficients. The results in Table 5 provide an overview of the impacts of economic and political factors on the SDI. In NATO countries, military expenditures and the industrial production index have a negative impact on SDI, while FDI has a positive impact. The impact of primary energy consumption is negative and less pronounced than other negative impacts. The results of the study are in line with Dudzevičiūtė et al.⁵¹ and Meiling et al.⁵² These results suggest that various economic policies affect sustainable development differently and that these interactions should be carefully evaluated. However, country-specific characteristics need to be considered to reach more robust conclusions. Therefore, country-specific estimates are presented in the next stage of the analysis.

Table 7. Panel AMG Results

Country	MILEX	FOREIGN	ENERGY	INDUSTRIY
Albania	0.234***	-0.080*	0.372***	0.142***
Belgium	0.286*	0.024	-0.353	-0.334*
Bulgaria	-0.061****	0.001	-0.293***	0.488***
Canada	-0.207	-0.001	2.087**	-0.399*
Croatia	-0.174***	-0.007	-0.761***	0.593***
Czechia	-0.023	0.024	0.498**	-0.195***
Denmark	-0.009	0.024	0.148	-0.623*
Estonia	0.009***	0.015	-0.598***	-0.629***
Finland	-0.199**	0.016	-0.084	-1.052***
France	-0.463***	-0.021**	-0.302***	0.303***
Germany	-0.932***	0.012	0.469	-0.290
Greece	0.028	0.022	-2.248***	0.084
Hungary	-0.054**	0.010	-0.189*	0.361***

51 Gitana Dudzevičiūtė et al., “An Assessment of the Relationship between Defence Expenditure and Sustainable Development in the Baltic Countries”, *Sustainability*, 13:12, 2021, p. 6916.

52 Li Meiling et al., “The Symmetric and Asymmetric Effect of Defense Expenditures, Financial Liberalization, Health Expenditures on Sustainable Development”, *Frontiers in Environmental Science*, 10, 2022, p. 23.

Italy	-0.013	-0.008*	-1.043***	0.260
Latvia	0.154***	0.053	0.491	-0.563**
Lithuania	-0.055***	0.071	0.505**	-0.410**
Netherlands	-0.307**	0.032	0.641**	-2.396***
North Macedonia	-0.079**	0.061***	-0.270	0.816***
Norway	-0.735***	-0.046	-0.079	0.834**
Poland	-0.243*	0.036*	-0.745***	0.001
Portugal	0.184	0.017	0.708***	-1.141***
Romania	-0.259***	0.120***	-0.331**	0.604***
Slovak Republic	0.035	-0.017	0.208	-0.455***
Slovenia	-0.147**	0.015	-0.103	-0.316***
Spain	-0.115*	0.046	-1.149***	-0.529***
Sweden	0.110	0.029**	1.220***	-1.136***
Türkiye	0.104	0.066***	-0.096	0.262
United Kingdom	-0.559***	-0.029	-0.542***	-0.546***
United States	0.075***	0.017	-1.052***	-1.083***

Note: *, **, and *** denote statistical significance at the 10%, 5%, and 1% levels, respectively.

Table 7 shows that variables such as military expenditures, foreign direct investment, primary energy consumption, and industrial production index have statistically significant effects on the SDI in most of the 26 NATO countries analyzed. Military expenditures significantly impact SDI in 20 countries (79.9%). In many of these countries, the effects are negative. However, in Albania, Belgium, Estonia, Latvia, Estonia, Latvia, and the United States, military expenditures have positive effects on SDI. This result shows that a 1% increase in military expenditures impacts SDI by -0.932-0.286% in NATO countries. FDI has had significant impacts on SDI in eight countries (30.8%), and these impacts are generally positive. Countries with significant positive effects include North Macedonia, Sweden, Türkiye, and Romania. This suggests that a 1% increase in FDI affects the SDI in NATO countries by -0.080-0.120%. Primary energy consumption significantly impacts the SDI in 19 countries (73.1%). In most countries, this effect is negative. However, energy consumption positively affects SDI in Albania, Canada, Czechia, Lithuania, the Netherlands, Portugal, and Sweden. This implies that a 1% increase in primary energy consumption in NATO countries affects SDI by -2.248-2.087%. The industrial production index shows significant effects on SDI in 24 countries (92.3%), and these impacts are generally negative. However, in Albania, Bulgaria, Croatia, Hungary, North Macedonia, Norway, and Romania, the industrial production index has a positive impact on SDI. This result implies that a 1% increase in industrial production impacts SDI by -2.396-0.834% in NATO countries.

The results show that country-specific economic dynamics create significant differences on sustainable development and emphasize that policymakers should develop strategies by taking these interactions into account. From this perspective, it is essential to formulate policies specific to each country's economic conditions.

5. Conclusion

This study analyzes the impact of military expenditures on sustainable development in NATO countries between 1995 and -2019. In the analysis process, the Durbin-Hausman cointegration test is used to test the existence of long-term relationships between variables.

In addition, the AMG estimator is employed to estimate the long-run coefficients. These methodological approaches allow us to analyze the potential effects of military expenditures on sustainable development.

The results of the Durbin-Hausman panel cointegration test show that the variables used in the study have a long-run and significant cointegration relationship with SDI. The coefficients of DHG and DHP confirm that there is a significant cointegration relationship among the variables. The AMG estimator results demonstrate that military expenditures generally have a negative effect on SDI in 26 NATO countries, while a positive effect is found in countries such as Albania, Belgium, Estonia, Latvia, Estonia, Latvia, and the United States. This evidence suggests that military expenditures are not only investments in defense and security but may also indirectly impact economic and social development. The impact of Foreign Direct Investment is generally positive and has significant and positive effects on SDI, especially in countries such as North Macedonia, Sweden, Türkiye, and Romania. This result indicates that foreign investment can support sustainable development through economic growth and technological innovation. Primary energy consumption negatively impacts SDI in most countries, while positive effects were found in countries such as Albania, Canada, Czechia, Lithuania, the Netherlands, Portugal, and Sweden. This suggests that increases in energy consumption are directly related to the diversity of energy sources used and their sensitivity to environmental impacts. The industrial production index negatively affects the SDI in most countries analyzed. However, positive effects are observed in some countries, particularly Albania, Bulgaria, Croatia, Hungary, North Macedonia, Norway, and Romania. This result reveals that the impact of industrial activities on sustainable development is closely related to the compliance of industrial processes with environmental standards and sustainability policies.

The results of this study emphasize the need to understand the economic dynamics impacting sustainable development and develop appropriate strategies accordingly. Designing policies specific to each country's economic and social conditions is critical for achieving national and international development goals. Within this scope, more informed and effective policies need to be designed by considering the differences between countries and their unique economic structures. In this context, some policy recommendations have been developed:

(1) Although military expenditures are generally found to have a negative impact on SDI, positive effects are found in some countries. This suggests that defense spending is not limited to security but can also contribute to economic growth through research and technology development investments. Therefore, redirecting a portion of military budgets to research and development can both stimulate the development of defense technologies and have a broad economic impact by enabling the transfer of these technologies to civilian sectors.

(2) Foreign direct investment has significant positive effects on SDI, particularly in some countries. Creating attractive conditions for investors and simplifying investment processes can extend this positive impact. Moreover, integrating environmental and social criteria to direct investments toward sustainable projects allows investments to deliver both economic and social benefits in the long run.

(3) Regarding energy consumption, while negative impacts were observed in most countries, some countries show that energy consumption positively impacts SDI. This suggests that energy policies need to be redesigned. Investing in renewable energy sources

and increasing energy efficiency can maximize the positive impacts of energy consumption on sustainable development.

(4) The impact of the industrial production index is negative in most countries analyzed. However, promoting environmentally friendly technologies and integrating environmental standards into industrial processes can positively change these effects. Minimizing the environmental impacts of industrial activities is essential for sustainable development.

In conclusion, these policy recommendations aim to support the achievement of development goals in NATO countries by addressing the various dimensions of sustainable development in a balanced manner. The applicability of each recommendation should be carefully assessed by taking into account country-specificities and the prevailing political and economic conditions.

This study provides important findings on military expenditures and sustainable development but has some limitations. Future research can address these limitations to obtain more comprehensive results. First, this study focuses on sustainable development in general and does not examine the impact of military expenditures on various dimensions of sustainable development. Future research can detail military expenditure's direct and indirect effects on social, economic, and environmental dimensions. This can provide a clearer perspective on the role of military expenditures on sustainable development. Second, only 29 NATO countries with available data are analyzed in this study. However, including non-NATO countries can allow us to assess international impacts on sustainable development from a broader perspective. In particular, including countries with different social, political, and economic structures can help us understand the impact of military expenditures on various forms of governance and development patterns. Finally, larger data sets and various methods of analysis can be used to check the consistency of the findings of this study. Different statistical techniques and modeling approaches can be adopted to enhance the reliability of the results of the current study. Following these guidelines can contribute to a more comprehensive understanding of the relationship between military expenditures and sustainable development.

Conflict of Interest Statement:

The author declares that there is no conflict of interest.

REFERENCES

Published Works

- AHMED Zahoor, AHMAD Mahmood, MURSHED Muntasir, VASEER Arif I., and KIRIKKALELI Dervis (2022). "The Trade-off between Energy Consumption, Economic Growth, Militarization, and CO 2 Emissions: Does the Treadmill of Destruction Exist in the Modern World?", *Environmental Science and Pollution Research*, 48:4, 1-14.
- AIZENMAN Joshua and REUVEN Glick (2003). "Military Expenditure, Threats, and Growth", NBER Working Paper Series, no. w9618, *National Bureau of Economic Research Cambridge, Mass., USA*.
- ALI Hamid E. (2007). "Military Expenditures and Inequality: Empirical Evidence from Global Data", *Defence and Peace Economics*, 18:6, 519-535.

- ALI Hamid E. (2012). "Military Expenditures and Inequality in the Middle East and North Africa: A Panel Analysis", *Defence and Peace Economics*, 23:6, 575-89. <https://doi.org/10.1080/10242694.2012.663578>.
- BARTNICZAK Bartosz and ANDRZEJ Raszkowski (2022). "Implementation of the Sustainable Cities and Communities Sustainable Development Goal (SDG) in the European Union", *Sustainability*, 14:4, 16-38.
- BEKMEZ Selhattin and DESTEK M. Akif (2015): "Savunma Harcamalarında Dışlama Etkisinin İncelenmesi: Panel Veri Analizi", *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3:2, 91-110.
- BILDIRICI Melike (2017). "CO2 Emissions and Militarization in G7 Countries: Panel Cointegration and Trivariate Causality Approaches", *Environment and Development Economics*, 22:6, 771-91.
- CASSEN R. H (1987). "Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development", *International Affairs*, 64:1, 126.
- CHANG Tsangyao, GUPTA Rangan, INGLESİ-LOTZ Roula, SIMO-KENGNE Beatrice, SMITHERS Devon and TREMBLING Amy (2015). "Renewable Energy and Growth: Evidence from Heterogeneous Panel of G7 Countries Using Granger Causality", *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 52, 1405-1412.
- CHASEK Pamela S., WAGNER Lynn M., LEONE Faye, LEBADA Ana-Maria, and RISSE Nathalie (2016). "Getting to 2030: Negotiating the Post-2015 Sustainable Development Agenda", *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, 25:1, 5-14.
- CHOURCHOULIS Dionysios (2018). "Greece, Cyprus and Albania", *The Handbook of European Defence Policies and Armed Forces*, 313-329.
- DESTEBAŞI Emine (2017). "Savunma, Eğitim ve Sağlık Harcamaları Arasındaki Nedensellik Analizi: D-8 Ülkeleri Örneği", *Enderun*, 1:1, 28-43.
- DONG Kangyin, SUN Renjin, HOCHMAN Gal, and LI Hui (2018). "Energy Intensity and Energy Conservation Potential in China: A Regional Comparison Perspective", *Energy*, 155, 782-795.
- DUDZEVIČIŪTĒ Gitana, BEKESIENE Svajone, MEIDUTE-KAVALIAUSKIENE Ieva, and ŠEVČENKO-KOZLOVSKA Galina (2021). "An Assessment of the Relationship between Defence Expenditure and Sustainable Development in the Baltic Countries", *Sustainability*, 13:12, 6916.
- EBERHARDT Markus and BOND Stephen (2009). "Cross-Section Dependence in Nonstationary Panel Models: A Novel Estimator", MPRA Paper No. 17692, <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/17692>, accessed 22.05.2024.
- ELGIN Ceyhan, ELVEREN Adem Y., ÖZGÜR Gökçer, and DERTLİ Gül (2022). "Military Spending and Sustainable Development", *Review of Development Economics*, 26:3, 1466-1490.
- ELVEREN Adem Y. (2012). "Military Spending and Income Inequality: Evidence on Cointegration and Causality for Turkey, 1963–2007", *Defence and Peace Economics*, 23:3, 289-301.
- ERDOĞAN Seyfettin, GEDIKLI Ayfer, ÇEVİK Emrah İsmail, and ÖNCÜ Mehmet Akif (2022). "Does Military Expenditure Impact Environmental Sustainability in Developed Mediterranean Countries?", *Environmental Science and Pollution Research*, 29:21, 31612-31630.
- ESSEGHİR Asma and HAOUAOUI KHOUNI Leila (2014). "Economic Growth, Energy Consumption and Sustainable Development: The Case of the Union for the Mediterranean Countries", *Energy*, 71, 218-225.
- GARBIE Ibrahim H. (2014). "An Analytical Technique to Model and Assess Sustainable Development Index in Manufacturing Enterprises", *International Journal of Production Research*, 52:16, 4876-4915.
- GENG Liu, ABBAN Olivier Joseph, HONGXING Yao, OFORI Charles, COBBINAH Joana, AMPONG Sarah Akosua, and AKHTAR Muhammad (2023). "Do Military Expenditures Impede Economic Growth in 48 Islamic Countries? A Panel Data Analysis with Novel Approaches", *Environment, Development and Sustainability*, 1-35.
- GILLI Marianna, MARIN Giovanni, MAZZANTI Massimiliano, and NICOLLI Francesco (2017). "Sustainable Development and Industrial Development: Manufacturing Environmental Performance, Technology and Consumption/Production Perspectives", *Journal of Environmental Economics and Policy*, 6:2, 183-203.
- GOULD Kenneth A. (2007). "The Ecological Costs of Militarization", *Peace Review*, 19:3, 331-334.
- GRAHAM Jeremy C. and MUELLER Danielle (2019). "Military Expenditures and Income Inequality among a Panel of OECD Countries in the Post-Cold War Era, 1990–2007", *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 25:1, 20180016.

- GUERRERO Omar A. and CASTAÑEDA Gonzalo (2022). “How Does Government Expenditure Impact Sustainable Development? Studying the Multidimensional Link between Budgets and Development Gaps”, *Sustainability Science*, 17:3, 987-1007.
- HICKEL Jason (2020). “The Sustainable Development Index: Measuring the Ecological Efficiency of Human Development in the Anthropocene”, *Ecological Economics*, 167, 106331.
- HOOKS Gregory and SMITH Chad L. (2004). “The Treadmill of Destruction: National Sacrifice Areas and Native Americans”, *American Sociological Review*, 69:4, 558–75.
- ISIKSAL Aliya Zhakanova (2021). “Testing the Effect of Sustainable Energy and Military Expenses on Environmental Degradation: Evidence from the States with the Highest Military Expenses”, *Environmental Science and Pollution Research*, 28:16, 20487-20498.
- JORGENSEN Andrew K., CLARK Brett, and KENTOR Jeffrey (2010). “Militarization and the Environment: A Panel Study of Carbon Dioxide Emissions and the Ecological Footprints of Nations, 1970–2000”, *Global Environmental Politics*, 10:1, 7-29.
- KATIRCIOGLU Salih Turan, SERTOGLU Kamil, CANDEMIR Mehmet, and MERCAN Mehmet (2015). “Oil Price Movements and Macroeconomic Performance: Evidence from Twenty-Six OECD Countries”, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 44, 257-270.
- KRAKWA Paul Adjei (2022). “The Effect of Industrialization, Militarization, and Government Expenditure on Carbon Dioxide Emissions in Ghana”, *Environmental Science and Pollution Research*, 29:56, 85229-85242.
- LAN Wei, PAN Rui, LUO RongHua, and CHENG YongWei (2017). “High Dimensional Cross-Sectional Dependence Test under Arbitrary Serial Correlation”, *Science China Mathematics*, 60, 345-360.
- LIN Eric S., ALI Hamid E., and LU Yu-Lung (2015). “Does Military Spending Crowd Out Social Welfare Expenditures? Evidence from a Panel of OECD Countries”, *Defence and Peace Economics*, 26:1, 33-48.
- LOMAZZI Marta, BORISCH Bettina, and LAASER Ulrich (2014). “The Millennium Development Goals: Experiences, Achievements and What’s Next”, *Global Health Action*, 7:1, 23695.
- MANAMPERI Nimantha (2016). “Does Military Expenditure Hinder Economic Growth? Evidence from Greece and Turkey”, *Journal of Policy Modeling*, 38:6, 1171-1193.
- MEILING Li, TASPINAR Nigar, YAHYA Farzan, HUSSAIN Muhammad, and WAQAS Muhammad (2022). “The Symmetric and Asymmetric Effect of Defense Expenditures, Financial Liberalization, Health Expenditures on Sustainable Development”, *Frontiers in Environmental Science*, 10.
- MICHAEL Chletsos and STELIOS Roupakias (2020). “The Effect of Military Spending on Income Inequality: Evidence from NATO Countries”, *Empirical Economics*, 58:3, 1305-1337.
- OMER Abdeen Mustafa (2008). “Energy, Environment and Sustainable Development”, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 12:9, 2265-2300.
- PELLOW David Naguib (2007). *Resisting Global Toxics: Transnational Movements for Environmental Justice*. MIT Press.
- PESARAN M. Hashem (2007). “A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Cross-section Dependence”, *Journal of Applied Econometrics*, 22:2, 265-312.
- PESARAN M. Hashem and YAMAGATA Takashi (2008). “Testing Slope Homogeneity in Large Panels”, *Journal of Econometrics*, 142:1, 50-93.
- RIDZUAN Abdul Rahim, ISMAIL Nor Asmat, and HAMAT Abdul Fatah Che (2018). “Foreign Direct Investment and Trade Openness: Do They Lead to Sustainable Development in Malaysia?”, *Editorial Board*, 81, 0-1.
- SAUVANT Karl P. and MANN Howard (2019). “Making FDI More Sustainable: Towards an Indicative List of FDI Sustainability Characteristics”, *The Journal of World Investment & Trade*, 20:6, 916-952.
- SCHWUCHOW Soeren C. (2018). “Military Spending and Inequality in Autocracies: A Simple Model”, *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 24:4.
- SHARIF Arshian and AFSHAN Sahar (2018). “Does Military Spending Impede Income Inequality? A Comparative Study of Pakistan and India”, *Global Business Review*, 19:2, 257-279.
- SINGH Ajay Kumar, JYOTI Bhim, KUMAR Sanjeev, and LENKA Sanjaya Kumar (2021). “Assessment of Global Sustainable Development, Environmental Sustainability, Economic Development and Social Development Index in Selected Economies”, *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 16:1, 123-138.
- SOLARIN Sakiru Adebola, AL-MULALI Usama, and OZTURK Ilhan (2018). “Determinants of Pollution and the Role of the Military Sector: Evidence from a Maximum Likelihood Approach with Two Structural Breaks in the USA”, *Environmental Science and Pollution Research*, 25:31, 30949-30961.

- SWAMY Paravastu AVB (1970). "Efficient Inference in a Random Coefficient Regression Model", *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 311-323.
- TENAW Dagmawe and HAWITIBO Alemu L. (2021). "Carbon Decoupling and Economic Growth in Africa: Evidence from Production and Consumption-Based Carbon Emissions", *Resources, Environment and Sustainability*, 6, 100040.
- VADLAMANNATI Krishna Chaitanya (2008). "Exploring the Relationship between Military Spending & Income Inequality in South Asia", *William Davidson Institute Working Paper*, 918, 56-75.
- WESTERLUND Joakim (2008). "Panel Cointegration Tests of the Fisher Effect", *Journal of Applied Econometrics*, 23:2, 193-233.
- WILKINS Nigel (2004). "Defence Expenditure and Economic Growth: Evidence from a Panel of 85 Countries", *School of Finance and Economics, University of Technology, Sydney PO Box 123*.
- ZHANG Ying, WANG Rui, and YAO Dongqi (2017). "Does Defence Expenditure Have a Spillover Effect on Income Inequality? A Cross-Regional Analysis in China", *Defence and Peace Economics*, 28:6, 731-749.

Internet Sources

- KAMALI Sam (2023). "Military Expenditure, Institutional Quality and the Sustainable Development Goals: Insight into the Dynamics of a Large-Scale Attempt at Sustainable Development", Uppsala University Bachelor Thesis, 2023, p. 14. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:1742856>, accessed 26.05.2024.
- NOUBISSI DOMGUIA Edmond and POUMIE Boker (2019). "Economic Growth, Military Spending and Environmental Degradation in Africa", MPRA Paper No. 97455. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/97455>, accessed 15.05.2024.
- "SIPRI Military Expenditure Database", Stockholm International Peace Research Institute, 2024. <https://www.sipri.org/databases/milex>, accessed 01.05.2024.
- "The Sustainable Development Index Database", 2024, <https://www.sustainabledevelopmentindex.org/time-series>, accessed 14.05.2024.

Doğu Akdeniz’de Türkiye İçin Önemli Bir Güç Çarpanı: İskenderun Limanı ve Stratejik Önemi

An Important Power Factor for Türkiye in the Eastern Mediterranean: Iskenderun Port and its Strategic Importance

Ozan TUNA*

Muzaffer
YAMAN**Abdullah Talha
KILIÇ***

* Doç. Dr., Milli Savunma Üniversitesi, Deniz Astsubay Meslek Yüksekokulu, Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölümü, Yalova, Türkiye
ORCID: 0000-0003-4762-4286
E-posta: otuna@msu.edu.tr

** Uzman, Milli Savunma Üniversitesi, Deniz Astsubay Meslek Yüksekokulu, Sonar Bölümü, Yalova, Türkiye
ORCID: 0009-0001-1692-2152
E-posta: yamanmuzaffer2@gmail.com

*** Uzman, Milli Savunma Üniversitesi, Deniz Astsubay Meslek Yüksekokulu, Sonar Bölümü, Yalova, Türkiye
ORCID: 0009-0001-2583-834X
E-posta: talha161923@gmail.com

Geliş Tarihi / Submitted:
23.11.2023

Kabul Tarihi / Accepted:
24.06.2024

Öz

Bir limanın hangi koşullar altında stratejik bir öneme sahip olabileceği, askeri, siyasi ve iktisadi potansiyelinin tespit edilmesi ile anlaşılabilir. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı İskenderun limanının stratejik önemi ve Türk donanmasına sağladığı avantajların tespit edilmesi ve incelenmesidir. Limanın sağladığı avantajlar ve stratejik öneminin anlaşılması ve objektif bir değerlendirmesi için bölgede varlık gösteren diğer deniz güçleri de incelenmiştir. Arşiv belgeleri ve ikincil kaynaklardan istifade edilerek yapılan analiz sonucunda, İskenderun limanının potansiyelinin Türk donanmasına Doğu Akdeniz’deki gelişmelere müdahale ve deniz kontrolü noktasında bir caydırıcılık teşkil ettiği ve psikolojik üstünlük sağladığı öne sürülmektedir. İskenderun körfezinin sağladığı coğrafi avantajların Türk donanmasına yönelik muhtemel tehditlerini ve düşman unsurların istihbarat toplama gayretlerini zorlaştırmaktadır. Son olarak limanın, kuvvet projeksiyonu bağlamında daha az bir kuvvetle gelişmelere müdahale olanağı vereceğinin altı çizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Deniz Stratejisi, Deniz Limanları, Kıbrıs, Soğuk Savaş, Caydırıcılık

Abstract

The factors contributing to the strategic significance of a port can be comprehended by assessing its military, political, and economic capabilities. Accordingly, this study aims to determine and examine the strategic significance of Iskenderun port and its benefits to the Turkish Navy. To systematically comprehend and impartially assess the benefits and strategic significance of the port, other naval powers in the region are also examined. Based on an analysis of historical documents and secondary sources, argued this study that the Iskenderun port has the potential to act as a deterrent and give the Turkish Navy a psychological advantage in terms of controlling the sea and intervening in events in the Eastern Mediterranean. The Iskenderun Bay’s’ geographical advantages pose significant challenges for potential threats against the Turkish Navy and hinder the intelligence collecting efforts of hostile groups. It is important to emphasize that Iskenderun port will allow for the ability to intervene in incidents using a reduced military presence inwith the context of force projection.

Keywords: Naval Strategy, Naval Ports, Cyprus, Cold War, Deterrence

Extended Summary

This article discusses the strategic advantages of the Iskenderun port to the Turkish Navy in the Eastern Mediterranean. For this purpose, first, it gives a port definition and emphasises the issues that can help a port become strategic. In this regard, the article defines concept of strategy and uses the evaluations of Sun Tzu, Clausewitz, and Moltke for this purpose. As a result, it concludes that the factors determining a port’s strategic advantages are its military, political, economic, and geographical features and that the historical background and geopolitical developments also contribute to this determination. While determining the strategic advantages of Iskenderun port, the article does not provide much detail about the historical background of the port since it is not specifically a history article. Thus, the Byzantine and Ottoman Empire dominations in Iskenderun throughout history are briefly discussed, and the British threat to the Iskenderun port after the occupation of Cyprus at the end of the 19th century is emphasized. While the possibility of a British landing in the port of Iskenderun was discussed during the First World War, information was given about the French mandate administration in Iskenderun. During the Second World War, although Türkiye did not enter the war, it had a closer relationship with the allies, and the idea of opening a new front against Germany through Türkiye was on the agenda of the Allied Powers. In this context, Britain’s arms shipment to Türkiye during the Second World War was also via the port of Iskenderun, and the article explains this issue without going into detail.

The main subject of our study is the strategic importance of Iskenderun port during the Cold War and its aftermath. Therefore, it examines the developments after 1945 in more detail. The reason why we have chosen this period to discuss in more detail is that the developments in the Eastern Mediterranean have increased since 1945. With the start of the Cold War, the Eastern Mediterranean became an important area of competition in the struggle between the USA and the Soviet Union, and this struggle determined the strategic value of the Iskenderun port. Türkiye was also in the western Bloc in this process and preferred the use of this port when sending troops to Korea. In addition, the Arab-Israeli Wars, which started after the establishment of the state of Israel in 1948, and the deployment of the Soviet Union in Syria in the second half of the 1950s also raised the tension in the region.

Another issue determined the strategic importance of Iskenderun port during the Cold War was the developments in Cyprus. Following Türkiye’s decision to intervene on the island in 1964, Iskenderun port was turned into a headquarters. Although there was no intervention on the island at this time, the Turkish initiatives proved that the port of Iskenderun had the potential to handle such an intervention. Since Iskenderun port was not used actively during the Cyprus Peace Operation in 1974, our study does not cover this operation comprehensively. As can be seen, the increase in developments in the Eastern Mediterranean during the Cold War increased the strategic impact of the Iskenderun port, which is the main subject of our study.

On the other hand, while determining the strategic importance of Iskenderun port, our study also discusses the power of possible and potential adversary/rival elements around the port since one of the most important issues that determine the strategic importance of a port is the power and capacity of the adversary elements around it. Therefore, our study examines the strategic advantages of Iskenderun port in comparison with Russian bases in Syria and Israeli ports, as well as the influence of the USA and France in the Eastern Mediterranean. In this regard, first, Russia’s power in the Eastern Mediterranean is examined. Our article emphasises that the Russian influence in the Eastern Mediterranean was more intense after

the 1967 Arab-Israeli Wars and that the establishment of the Soviet Fifth Fleet determined the balance of power in the region. It also states that, in accordance with the agreement signed with Syria in 1971, Russia's the establishment of a base in Tartus and then in the port of Latakia accelerated Russian expansion in the region and that, with the Syrian Civil War that started in 2011, Russia shipped war materials and personnel to the region to a large extent through these ports. It evaluates the current Russian military power in Tartus and Latakia ports and Hmeymin Air Base using Russian sources and points out that the most important bases of the Russians in the Eastern Mediterranean during both the Soviet Union and the Russian Federation period Syria's have been ports in the Eastern Mediterranean. Second our study mentions the influence of the USA in the Eastern Mediterranean and the American 6th Fleet, followed by the emphasis on Israel's power in the Eastern Mediterranean and the presence of the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus, China, and France in the region. In addition, our study briefly mentions the economic impact of the Iskenderun port on Turkey and the region.

Our study revealed that the power parameters in the Eastern Mediterranean are the most important factor determining the strategic advantages of Iskenderun port. The article examines these power parameters and determines that the potential threat to Iskenderun port came from Russia. Although there is no conflict between Türkiye and Russia in the current situation, it seems that the Russians may pose a danger due to their proximity to Iskenderun port if the conjuncture changes. Our study concluded that the fact that Israel does not have a force equal to the Turkish Navy in terms of quantity and quantity reduces Israel to second place in the list of possible threats to Iskenderun port. In addition, since the Russian power in Syria is more valuable to Israel, the possibility of Israel bypassing Syria and heading directly to Iskenderun is very low. The fact that states such as the USA, France, and China are extra-regional actors also puts these in the background regarding the threat potential to Iskenderun port. As a result, our study emphasises that the location of Iskenderun port, which is geographically very close to the region, offers a strategic advantage to the Turkish Navy. Although the biggest threat to Iskenderun port comes from Russia, the permanent reinforcement of Russian bases in Syria will depend on the political will in Russia. In this regard, our study concluded that Iskenderun port is predicted to be one of the most strategic ports in the Eastern Mediterranean in the short and medium term.

Giriş

İskenderun limanının stratejik önemini tespit edebilmek adına öncelikle bir limanın taktik ve stratejik misyonunu belirleyen hususlar üzerinde durmak gereklidir. Liman, gemilerin çeşitli ihtiyaçlarının karşılandığı, bakım ve onarımlarının gerçekleştirildiği, depolama imkanları bulunan, dalga ve akıntı etkisine karşı doğal veya yapay olarak korunmuş kıyı alanlarıdır.¹ Fakat bir limanın sadece bu özelliklere sahip olması limanın stratejik bir öneme sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Bir limanın stratejik önemini belirleyen olgunun aslında strateji kavramının kendisi olduğunu ifade edebiliriz. Strateji, siyasi amaçlar ile askerî gücü birbirine bağlayan bir köprü vazifesi görmekle birlikte Moltke, stratejinin taktiksel başarının koşulunu oluşturabilmek adına planlanmış pratik eylemler olduğunu belirtir. Yine Moltke, stratejinin beklenmedik fırsatlardan yararlanabilmeyi ve öngörülmeleyen faktörlere karşı da esnek olabilmeyi gerektirdiği görüşündedir.² Sun Tzu ve Clausewitz ise stratejide amaca ulaşmak

1 Hüseyin Murat Üngör, Mersin Limanı ile Doğu Akdeniz'deki Diğer Türk Limanlarının Ticarete Etkileri Bakımından Karşılaştırılması, *Yüksek Lisans Tezi*, Toros Üniversitesi, Mersin, 2022, s. 44.

2 Antulio J. Echevarria II, "Moltke and the German Military Tradition: His Theories and Legacies", *The US Army*

adına hareketin tümünü bir hedefe bağlamayı temel olarak görmekle birlikte liderlik, disiplin ve arazi koşullarını da dikkate almayı gerektirdiğini vurgulamaktadırlar.³ Sonuç olarak strateji pek çok güç odağını uyumlu bir şekilde bir araya getirip hataları asgarî seviyeye indirebilme yeteneği olmakla birlikte stratejiyi yürüten kişinin de hızlı ve pratik karar verme becerisine sahip olması gerektiği ifade edilebilir.

Bu bilgiler ışığında bir limanın stratejik misyonunu belirleyen kriterlerin başında limanın üzerinde konumlandığı alanın belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Coğrafi konumu, su yüzeyinin derinliği ve sarp dağlarla çevrili olması limanın herhangi bir düşman saldırısına karşı etkili olmasına imkân verebilmektedir. Fakat 21. yüzyıl askerî doktrini bağlamında en etkili silahların hava kuvvetleri olduğu görülmektedir. Bu bakımdan limanın çevresindeki havaalanlarının sayısı ve bu havaalanlarına yakınlığı limanın gerektiğinde hava unsurları tarafından savunulması noktasında caydırıcılık oluşturacaktır. Limanın kara ve demiryollarının kesişim noktalarına yakınlığı da limanın takviye ya da tahliyesi noktasında da avantaj teşkil edecektir. Limanın böyle bir coğrafi avantaja sahip olması kritik bir anda kara, hava ve deniz kuvvetlerinin eş güdümlü hareket etmesini sağlayacak ve bu sayede çatışma durumunda başarı ihtimali artacak ve harekâtı yürüten söz konusu devlete daha az bir ekonomik yük getirecektir. Ayrıca limana saldırı hazırlığında olan güç, amacına ulaşabilmek için bölgeye daha fazla kuvvet yığmak zorunda kalacak ve bu da ancak diğer cephelerden kuvvet kaydırarak mümkün olabilecektir.

Limanın stratejik önemini belirleyen diğer bir husus ise limanın ticaret yolları üzerinde bulunmasının yanında enerji havzalarına yakınlığı ve bu enerji havzalarının dışarıya açılan güzergahında bulunması olacaktır. 20. yüzyıldan itibaren petrol ve doğalgaz gibi yer altı kaynaklarına sahip olmak iktisadî açıdan hayatî bir önem arz etmekle birlikte bu petrol ve doğalgazın yurt dışı pazarlarına ihraç edilmesi de bir o kadar önem arz etmektedir. Söz konusu yer altı kaynaklarına sahip devletler daha ekonomik olmasından ötürü bu yer altı kaynaklarının ihracını deniz yolu ile yapmakta ve bunu da limanlar üzerinden gerçekleştirmektedir. Örneğin Batum limanının Bakü petrolünün yurtdışına açılma güzergahında bulunması⁴ ya da Köstence limanının Romanya petrolünü ihraç noktası üzerinde bulunması⁵ her iki limanın da stratejik önemini göstermektedir. Askerî, siyasî, iktisadî ve jeopolitik açıdan büyük bir potansiyele sahip bir liman uzun vadede stratejik önemini kaybetmeyecek ve pek çok güç odağının da rekabet alanı haline gelecektir.

Çalışmamızın konusu olan İskenderun limanı, Hatay ve Adana havaalanları ile İncirlik Askerî hava alanına yakın olması ile kritik demiryolu ve karayollarının kesişim noktasında bulunması bu limanın stratejik bir önem kazanmasına olanak sağlamaktadır.⁶ Ayrıca Kıbrıs ve Malatya’daki 2. Ordu Komutanlığı’na da çok uzak bir mesafede bulunmaması, kritik bir anda bölgenin süratle takviyesine, kara, hava ve deniz gücünün süratli bir şekilde harekete

War College Quarterly: Parameters, 26: 1, Spring 1996, s. 91-93; Richard Rousseau, “Strategic Perspectives: Clausewitz, Sun-tzu and Thucydides”, *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 15: 2, June 2012, s. 74-75.

3 Sun Tzu, *Savaş Sanatı*, (çev. Pınar Erturan), Remzi Kitapevi, İstanbul, 2017, s. 35-36; Carl Von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, (çev. Selma Koçak), Doruk Yayınları, İstanbul, 2015, s. 166.

4 Ozan Tuna ve Mucize Ünlü, “I. Dünya Savaşı Başlarında Batum Limanı’nın Stratejik Önemi ve Osmanlı Donanmasının Batum Limanı’nı Bombalaması”, Mehmet Okur, Bahadır Güneş ve Ülkü Köksal (ed.), *I. Dünya Savaşı’nda Karadeniz ve Kafkasya: Askerî, Siyasî ve Sosyal Gelişmeler*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon, 2017, s. 263-283.

5 Ozan Tuna, “Alman Kaynaklarına Göre Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Romanya Ordusunun Askerî Kapasitesi ve Köstence Limanının Stratejik Önemi”, *Karadeniz Araştırmaları*, XIX:76, 2022, s. 2043.

6 Oğuzhan Ünlü, Doğu Akdeniz’de Mersin ve İskenderun Limanlarına Alternatif Üs Liman Yeri Seçimi, *Doktora Tezi*, Milli Savunma Üniversitesi, Ankara, 2020, s. 35-36.

geçmesine imkân sağlamaktadır. Tüm bu bakış açıları çerçevesinde hava alanlarına yakınlığı, önemli kara ve demiryollarının kesişim noktalarında bulunması, Kafkasya ve Ortadoğu'dan gelen ticaret hacminin Akdeniz'e ulaşım noktasında bulunması, Kıbrıs ve Suriye gibi hassas coğrafyalara yakınlığı İskenderun limanının stratejik önemini boyutlarını göstermektedir. Doğrudan bir enerji koridoru üzerinde bulunmasa dahi Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattına ve Kerkük-Yumurtalık petrol boru hatlarına yakınlığı bu açığını kapatabilecek boyutlardadır.

Bu kapasitelere sahip olmayan limanların önemini taktiksel olmaktan öteye geçmeyecektir. Limanın belirli bir dönem için önem arz etmesi de limanın stratejik bir ehemmiyet taşıdığını göstermeyecektir. Limanı kullanan güç odağı, amaçladığı hedefi elde ettikten sonra bölgede kalıcı olmayacaktır. Söz konusu devlet kısa ve orta vadeli amaçları uğruna limanı taktiksel misyonu için kullanıp ardından tüm ağırlığı ile bölgeden ayrılacaktır. Taktiksel öneme sahip bir limanın stratejik misyona sahip bir yer haline getirmek en azından askerî açıdan oldukça masraflı olacak ve uzun vadeli planlamayı gerekli kılacaktır. Bu bağlamda İskenderun limanının gerek sahip olduğu askerî, siyasî, iktisadî ve jeopolitik önemi gerekse Doğu Akdeniz gibi hayati öneme sahip bir coğrafyada bulunması göz önüne alındığında önemini taktiksel olmaktan çok ötede olduğu görülmektedir.

Bu çalışma yukarıda belirtilen faktörler ışığında İskenderun Limanının stratejik önemini açıklamaktadır. Bu amaçla önce limanın tarihsel arka planı açıklanmıştır. Daha sonra askerî ve iktisadî değeri bölgedeki diğer donanmaların imkân ve kabiliyetleri ışığında incelenmiştir. Bu konuda yapılmış çalışmaların sayıca ve içerik olarak yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda literatüre önemli bir katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

1. Doğu Akdeniz ve İskenderun Limanı'nın Tarihsel Gelişimi

Araştırma konusunu teşkil eden İskenderun limanının Doğu Akdeniz'de bulunması, çalışmamızı oluştururken bizleri öncelikle Doğu Akdeniz üzerinden değerlendirme yapmaya itmiştir. İskenderun limanının bulunduğu Doğu Akdeniz bölgesi Tunus'taki Bon Burnu ile Sicilya'daki Lilibeo Burnu arasındaki çizilen hattın doğusunu içermektedir Aynı zamanda Levant olarak da adlandırılan bölge günümüzde Türkiye, Suriye, İsrail, Lübnan, Filistin ve Mısır devletlerini kapsamaktadır. Tarihi süreç incelendiğinde ilk olarak Büyük İskender ve Pers İmparatorluğu arasında Doğu Akdeniz'in kontrolü noktasında başlayan mücadele ilerleyen süreçte Doğu Roma ve Sasani İmparatorluğu arasında da devam etmiştir.⁷ Daha sonra İslam Devleti ve Bizans arasında da Doğu Akdeniz rekabeti yaşanmış olup⁸ Bizans İmparatorluğu bu rekabeti kazanan taraf olsa da adı geçen imparatorluk bu hakimiyetini diğer devletlere karşı kabul ettirememiştir. Haçlı seferleri esnasında Kudüs'ün işgali Latinleri bir süreliğine Doğu Akdeniz'de etkili konuma getirir de Anadolu Selçuklu Devleti'nin Antalya ve ardından Alanya'yı ele geçirmesi Haçlı ordularının Doğu Akdeniz'deki üstünlüğünü dengelemiştir.⁹ Osmanlı Devleti'nin Levant bölgesinde etkisine kadar Doğu Akdeniz'de güç sahibi olan her devletin bölgedeki hakimiyetleri kısa sürmüştür. Osmanlı Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki hakimiyeti ile İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde bölgenin ekonomik potansiyelinin arttığı¹⁰ ve Kıbrıs adasının ele geçirilmesinin ardından da iki yüzyıldan fazla bir süreçte bu hakimiyetin kesintisiz bir şekilde devam ettiği görülmüştür.

7 Emine Bilgiç, Doğu Roma İmparatoru Iustinianus ve Sasani İmparatoru Hüseyin Anuşirvan'ın Doğu Akdeniz Politikalarının Karşılaştırılması, *Doktora Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2018, s. 116.

8 Hüseyin Kavak, Birinci Haçlı Seferi Esnasında Doğu Akdeniz'in Durumu, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2016, s. 34.

9 Arif Selçuk Kısa, Selçukluların Anadolu ve Doğu Akdeniz Siyaseti (1081-1243), *Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2019, s. 138.

10 Mehmet Korkmaz, *Basra Körfezi'nde Osmanlı Denizcilik Faaliyetleri (1847-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2021, s. 7.

Özellikle İstanbul-İskenderiye yolunun sağlıklı bir şekilde işlemesi ve emniyet altına alınması Osmanlılar adına vazgeçilmez bir gereklilik olarak ortaya çıkmışken Osmanlı Devleti’nin Doğu Akdeniz siyaseti bağlamında Sultan II. Selim döneminde Kıbrıs adasına yönelik bir siyaset güdülmüştür ve bu siyaset ilerleyen zamanlarda Kıbrıs adasının fethi ile neticelenmiştir.¹¹ Kıbrıs’ın fethi de İnebahtı Deniz Savaşı’na giden süreci beraberinde getirmiştir. ¹²Kıbrıs adasının fethi İstanbul-İskenderiye hattının güvenliğini temin etmekle birlikte ekonomik, askerî ve siyasî bağlamda Doğu Akdeniz’deki statükonun uzun yıllar boyunca Osmanlı Devleti’nin kontrolünde kalmasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti’nin Doğu Akdeniz’de kesin bir hâkimiyet tesis etmesinde 28 Eylül 1538 tarihinde Preveze Deniz Muharebesi’nde elde ettiği zafer önemli bir kilometre taşı olmakla beraber 1571 yılında Haçlı donanması İnebahtı’da Osmanlı donanmasını yenilgiye uğratmış olsa da Haçlı donanması İnebahtı’dan sonra Kıbrıs adasına yönelik bir girişimde bulunmamış ve Levant bölgesinde Osmanlı etkisi devam etmiştir.¹³

Doğu Akdeniz’deki Osmanlı hegemonyasına yönelik ilk ciddi tehdidin 18. yüzyılın ikinci yarısındaki Osmanlı-Rus mücadelesi esnasında Rusya’nın bölgeye yönelik faaliyetleri esnasında gerçekleşmiştir. 1770 yılında Çeşme’de Osmanlı donanmasını yenilgiye uğratmasının ardından Rus donanması her ne kadar bir netice elde edemese de Doğu Akdeniz’de Hayfa ve Beyrut limanlarına saldırı gerçekleştirmiştir.¹⁴ Ayrıca Çariçe II. Katerina’nın Kırım’ın ilhakına yönelik bir paravan olarak gördüğü Büyük Helen Projesi’ni de Doğu Akdeniz’e yönelik Rusların girişimleri olarak görebiliriz.¹⁵ Napolyon, Fransız donanması ile 2 Temmuz 1798 tarihinde İskenderiye limanına çıkarma yaparak Mısır’ı işgal etmiştir.¹⁶ Napolyon’un bu hamlesi Koalisyon Savaşları’nın bölgeye sıçramasına sebebiyet vermiştir. Fakat Amiral Nelson, Mısır’da Napolyon donanmasını yok etmiş ve Fransızların Doğu Akdeniz’den çekilmesi sürecini hızlandırmıştır.¹⁷ Fransa’nın Mısır’ı işgali Doğu Akdeniz’deki dengeleri alt üst ederken bu işgal uzun yıllar boyunca Doğu Akdeniz’de devam edecek olan İngiliz-Fransız rekabetine de kapı aralamıştır. Kavalalı Mehmet Ali Paşa’nın Mısır’da dinamik, modernleşen özerk bir bölgesel güç olarak ortaya çıkması Akdeniz serhattini daha da genişletmiş ve Osmanlı deniz kuvvetlerinin sorumluluğunu daha da arttırmıştır.¹⁸ İlerleyen tarihlerde Doğu Akdeniz’deki gelişmeleri etkileyen bir diğer gelişme de Yunan ayaklanması esnasında gerçekleşmiştir. Bu isyanı bastırmakla uğraşan Türk-Mısır donanması, 27 Ekim 1827 tarihinde İngiliz, Fransız ve Rus donanmaları tarafından Navarin limanında kuşatılarak yok edilmiştir.¹⁹ Osmanlı donanması, Yunan isyanını bastırmak üzere yeterli kuvvet temin edemediği için kendi valisi olan Mehmet Ali Paşa’dan destek alarak harekete geçebilmesi Doğu Akdeniz’deki güç dengeleri bağlamında Osmanlı’yı etkisizleştirmiş olmakla birlikte

11 Feridun M. Emecen, “Doğu Akdeniz’de Osmanlı Stratejisi: Sokullu Mehmet Paşa ve Kıbrıs”, Halit Eren (ed.), *Akdeniz’de İslâm Medeniyetleri: Milletlerarası Konferans Tebliğleri*, İstanbul, 2013, 177-178

12 Recep Dündar, “Kıbrıs’ın Fethi”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul, 2002, s. 675.

13 Fernand Braudel, *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası III* (çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Tercan Matbaacılık, Ankara, 2021, s. 324; Ertan Özyiğit ve Halil Özsera, *Barbaroslar: Akdeniz’in Atlantıkmış Hikâyesi*, Deren Matbaacılık, İstanbul, 2021, s. 492.

14 Ali Rıza İşipek ve Oğuz Özdemir, *1770 Çeşme Deniz Savaşı*, Denizler Kitapevi, İstanbul, 2006, s. 171-278.

15 Mahir Aslan, “1783 Kırım’ın Rusya’ya İlhakı Sürecinde II. Katerina’nın Yunan Projesi ve Önemi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 213, 2014, s. 229.

16 Yıldız Çalık Kılıç, Napolyon’un Doğu Akdeniz Politikası, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2019, s. 116-119.

17 Kamil Çolak, “Mısır’ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801)”, *SAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10:2, 2008, s. 151.

18 Emir Yener, “Deniz Muharebeleri ve Müşterek Harekât (1792-1912)”, Gültekin Yıldız (ed.), *Osmanlı Askerî Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1918)*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 228.

19 Çetinkaya Apatay, “Navarin, Çeşme ve Sinop Baskınları ve Sebepleri”, *Üçüncü Deniz Harp Tarihi Semineri Bildirileri*, (19-21 Nisan 2006-Gölcük), Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 58.

oluşturulan deniz gücünün de Navarin’de yok edilmesi uzun vadede Osmanlı donanmasının bölgede devre dışı kalmasına sebebiyet vermiştir.

Fransızların Cezayir’i işgali ile birlikte Doğu Akdeniz’deki rekabet daha da kızışmış olsa da Fransa’nın 1870-1871 savaşında Almanya’ya yenilmesi Fransa’nın bölgedeki etkisini kaybetmesine neden olmuştur.²⁰ Osmanlı Devleti ise Doğu Akdeniz’deki gelişmelere gerektiği şekli ile müdahale edememiş ve Sultan Abdülaziz döneminde donanmaya yapılan yatırımlar ise Doğu Akdeniz’de tam bir hâkimiyet sağlayacak boyutlara ulaşmamıştır.²¹ Meseleye diğer bir açıdan bakıldığında ise Doğu Akdeniz’de caydırıcı bir donanma gücü meydana getirmek ve İskenderun limanı da bu donanma gücünün merkezi haline getirebilmek Sultan Abdülaziz döneminde devlet nezdinde bir ağırlık teşkil etmediği görülmektedir.²² Devletin böyle bir öncelik belirlememesinde bölgede hakimiyet tesis edebilmenin modern zırhlı savaş gemileriyle mümkün olabileceği düşüncesi de etkili olurken yüksek tonajlı zırhlı savaş gemisi inşası da Tersâne-i Âmire nezdinde devletin kapasitesini oldukça aşmakta idi.²³ Netice itibariyle genel olarak 19. yüzyıl bağlamında Kızıldeniz ve Basra Körfezi gibi stratejik noktalarda dahi sadece kıyı sahil şeridini koruyabilecek ölçüde bir donanma gücünü elinden bulundurabilen Osmanlı Devleti’nin²⁴ Doğu Akdeniz’de tam hakimiyet sağlayabilecek bir vizyonunun olmadığı görülmektedir.

Fransızların Doğu Akdeniz’deki etkilerini kaybetmeleri ve Kıbrıs’ın İngilizlere üs olarak verilmesinden de yararlanarak Kıbrıs’ın hakimiyeti İngilizlere geçmiş ve İngilizler ayrıca 1882 yılında Mısır’ı işgal etmişlerdir. Hindistan deniz bağlantısının güvenliği için Larnaka ve İskenderiye limanlarını kullanmayı tercih eden İngiltere,²⁵ İkinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar Doğu Akdeniz’de kesin bir hâkimiyet sağlamayı başarmıştır. Gelişmelere 21. yüzyıl penceresinden bakıldığında dünya petrolünün % 30’undan fazlasını sağlayan Ortadoğu’nun Avrupa ile bağlantısının Doğu Akdeniz üzerinden olduğu, Hazar bölgesinden çıkartılan petrolün de yine Doğu Akdeniz üzerinden dünyaya pazarlandığı göz önüne alındığında günümüzde Doğu Akdeniz’in stratejik önemini oldukça fazla olduğu söylenebilir.²⁶ Ayrıca Doğu Akdeniz havzasının mevcut hidrokarbon yeraltı zenginlikleri de bir kısım devletlerin bölgeye olan ilgisini arttırmaktadır.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan İskenderun limanı ise Doğu Akdeniz’e açılan stratejik bir kapı olup Suriye ticaretinin kontrol edilmesinde de önemli bir bölge niteliği taşımaktadır.²⁷ İskenderun limanı, günümüzde Deniz Müzesi ve bazı sosyal tesisleri de içeren batı burnu sayesinde batı rüzgârlarına karşı korunaklı ama denizden esen kuzey ve karadan esen doğu rüzgârlarına karşı açık bir limandır. Limanın büyüklüğü uluslararası ticaret açısından önemli bir avantaj teşkil etmiş iken 18. yüzyılda 200’den fazla gemi alabilmesi, İskenderun

20 İsmail Görgen, Doğu Akdeniz’de İngiliz-Fransız Mücadelesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay, 2013, s. 7-13.

21 Erhan Afyoncu, *Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2019, s. 257.

22 Mehmet Beşirli, “Sultan Abdülaziz’den Birinci Dünya Savaşı’na Osmanlı Donanması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 25, 2004, s. 248-250.

23 İbrahim Ege Akşahin, “Sultan Abdülaziz Devrinde Tersâne-i Âmire’de Zırhlı Gemi İnşa Projeleri”, *Kadim*, 4, 2022, s. 66.

24 İdris Bostan, *Osmanlılar ve Deniz: Deniz Politikaları, Teşkilat ve Gemiler*, Küre Yayınları, İstanbul, 2010, s. 182.

25 Gürhan Yellice, “1878’den 1931’e Kıbrıs’ta Enosis Talepleri ve İngiltere’nin Yaklaşımı”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, XII:24, Bahar-2012, s. 16.

26 Oktay Çetin ve Hasan B. Usluer, “Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları ve Deniz Sınırlandırması”, H. Çakmak- B. Şakir Şener (ed.), *Akdeniz Jeopolitiği*, C. 1, Nobel Yayınları, Ankara, 2019, s. 175.

27 Onur Çapar, “Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Akdeniz’de Stratejik Bir Fransız Yatırımı: İskenderun Limanı”, *Akademik Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3:2, 2020, s. 78.

limanının potansiyelinin ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir.²⁸ Doğal limana sahip olan İskenderun Körfezi caydırıcı bir donanma gücüne ev sahipliği yapabilmekte, İskenderun limanında konuşlu donanma da bu sayede güneyde Mısır’a güneybatıda Kıbrıs’a kadar olan bölgeyi denetim altına alabilme imkânına sahip olabilmektedir.²⁹ İskenderun limanı, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarına ait olup günümüzde Limak Uluslararası Liman İşletmeleri tarafından kiralanarak işletilen sivil bir liman konumundadır.³⁰ Askerî liman ise İskenderun limanına komşu konumda bulunmakta ve içerisinde hücumbot, karakol gemisi ve mayın gemisi ebatlarında gemilerin bağlandığı bir limandır. Liman gerektiğinde İskenderun Deniz Üs Komutanlığı ile Limak arasındaki anlaşma ile de Türk gemiler tarafından kullanılabilir.³¹ 21. yüzyıl deniz gücü stratejileri ve bölgenin yeraltı-yerüstü kaynakları göz önüne alındığında İskenderun limanı, Türk donanmasına hem savunma hem de taarruz bakımından önemli bir avantaj sağlamaktadır.

İskenderun, MÖ 333 yılında Büyük İskender tarafından kurulan önemli bir yerleşim merkezi olup Yavuz Sultan Selim’in düzenlediği Mısır seferi esnasında da Osmanlı topraklarına katılmıştır.³² İskenderun, bu tarihten sonra muhtelif zamanlarda Şam, Halep ve Adana eyaletlerine bağlanmış ve en sonunda Halep vilayetine bağlı bir kaza merkezi olarak Osmanlı idari teşkilatında yerini almıştır.³³ Şehirde limanın ne zaman kurulduğuna dair kesin bir bilgi olmasa da İskenderun ve çevresiyle ilgili ilk bilgiler Venedik’in Halep konsolosunun (1592-1596) raporlarında yer almaktadır. Raporlarda İskenderun’un Payas Körfezi’nin ucunda olduğu, çevresinde pek çok su kollarının doğduğu dağlarla çevrili ıssız bir kumsal olduğu belirtilmektedir. Venedik raporlarında İskenderun limanının Akdeniz’in ve Osmanlı İmparatorluğu’nun kritik merkezlerinden gelenlerin uğrak noktası olduğu ifade edilmektedir. Kıyıda gayr-i Müslimlerin ikamet ettiği evlerin yanı sıra yabancı konsololar ile Avrupalı tüccarların oturdukları evler bulunmakla birlikte Müslüman halkın ise daha ziyade dağlık kesimde yaşamakta olduğu ifade edilmektedir. Evliya Çelebi ise Marsilya, Venedik ve Livorno gibi ticaret limanlarından kalkan yabancı bandıralı gemilerin Halep’e ulaşmak için kısa mesafesi ve güvenliğinden ötürü İskenderun limanını tercih ettiği, zaten Doğu Akdeniz’de de Trablusşam ve İskenderun arasında da büyük gemilerin barınabileceği başka bir limanın bulunmadığı bilgilerini vermiştir.³⁴ İskenderun limanı 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti tarafından bir yığınak ve askerî sevkiyat merkezi olarak kullanıldığı görülmekle birlikte 18. yüzyıldaki İran seferleri öncesinde de İstanbul, Mısır ve Rumeli’den gelen mühimmat ve asker nakleden gemilerin İskenderun limanına oradan da Halep üzerinden cepheye sevk edildikleri görülmüştür.³⁵

17. yüzyıldan itibaren İskenderun limanının ticaret hacminin arttığı bariz bir şekilde görülmesine rağmen, İskenderun limanının askerî potansiyelinin çok da artmadığı ve bu

28 M. Sait Türkhan, 18. Yüzyılda Doğu Akdeniz’de Ticaret ve Halep, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014, s. 227.

29 Ünsal Başak, Kıbrıs’ın Doğu Akdeniz’de Türkiye Açısından Stratejik Önemi, *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi, Mersin, 2006, s. 40-76.

30 “Limanın Teknik Özellikleri-Coğrafi Konum”, <https://www.limakports.com.tr/tr/liman-ozellikleri/liman-teknik-ozellikleri>, erişim 15.02.2024.

31 “Deniz Kuvvetlerine Ait Gemi İskenderun Limanı’nda”, *Deniz Gazete*, <https://www.denizgazete.com/deniz-kuvvetleri-ne-ait-askeri-gemi-iskenderun-limani-nda/43695/>, erişim 15.02.2024.

32 Çapar, “*Birinci Dünya Savaşı Sonrasında*”, s. 79.

33 Naim Ürkmez, Tanzimat’tan I. Dünya Savaşı’na İskenderun, *Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2012, s. 455.

34 Mikail Acıpinar, “İskenderun İskeleyi: Doğu Akdeniz’de Uluslararası Bir Ticaret Limanının İnkişafı Meselesi (1589-1612)”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 44, 2020, s. 6-8.

35 M. Sait Türkhan, 18. Yüzyılda Doğu Akdeniz’de Ticaret ve Halep, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014, s. 226.

potansiyelin artması için ise 19. yüzyılın sonlarının beklenmesi gerektiği görülmüştür. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından Kıbrıs'ın İngilizlere üs olarak verilmesi, Doğu Akdeniz'de Osmanlı donanmasının yavaş yavaş etkisiz hale gelmesine neden olmakla birlikte, Trablusgarp Savaşı'nda İtalyan donanmasının Beyrut limanını bombalaması ve İskenderun limanı açıklarında devriye gezmesi de İskenderun limanı üzerindeki tehdit potansiyelini arttırmaya başlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) süresince ise müttefiklerin (İngiltere, Fransa) İskenderun limanına yönelik çeşitli planlar yaptıkları görülmüştür. Osmanlı Devleti'nin Suriye ve Arap yarımadası ile irtibat noktası olan İskenderun limanına müttefikler tarafından Çanakkale Boğazı ile paralel bir operasyon düzenlenmesi planlanmış ve harekât merkezinin Kıbrıs olması kararlaştırılmış olsa da böyle bir kapsamlı harekât için 160.000 askere ihtiyaç duyulması nedeniyle planın uygulanmasından vazgeçilmiştir.³⁶ Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarında bölgede Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı yapan Liman von Sanders de müttefiklerin Selanik'te bulunan kuvvetlerini İskenderun limanına çıkarma için kullanabileceklerine dair bilgiler vererek müttefiklerin bu şekilde dört Osmanlı ordusunun birbirleri ile bağlantılarını kesmeyi amaçladıklarına dair İstanbul'a raporlar göndermiştir.³⁷ Müttefiklerin İskenderun limanına yönelik bir çıkarma gerçekleştirerek Suriye'deki Türk ordusunun geri çekiliş hattını kapatmayı ve Gazze hattından yapacakları taarruz ile de Türk ordusunu kuşatmayı amaçladıkları bölgede görev yapan başka komutanlar tarafından bildirilse de Osmanlı Devleti ve Almanya, İskenderun limanına yönelik müttefikler tarafından bir çıkarma yapılacağını tahmin ettikleri için İskenderun Körfezi'ni yoğun bir şekilde mayınlamışlar ve kıyıya toplar yerleştirerek müttefiklerin çıkarma harekâtını engellemeye çalışmışlardır. Müttefik donanmalarının İskenderun limanına gerçekleştirecekleri bir amfibi hücum harekâtı Osmanlı ordusuna çok büyük bir darbe vuracak olsa da Gazze'den gerçekleştirilen taarruzun oldukça başarılı olması müttefiklerin İskenderun limanına bir çıkarma gerçekleştirmesinin önüne geçmiştir. Sonuç olarak İngiliz ve Fransız savaş gemilerinin İskenderun limanına yönelik oluşturdukları tehdit Osmanlı ve Alman genelkurmayının bu coğrafyaya kuvvet kaydırmasına ve bu kuvvetin bölgede sabit kalmasına sebebiyet verirken müttefiklerin istedikleri olmuş, İskenderun'daki Türk kuvvetleri başka cephelere gönderilememiştir. Osmanlı Devleti'nin kuvvet kaydırma eylemi de müttefiklerin dolaylı stratejisinin bir ürünü olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde Suriye bölgesi Fransız manda yönetimine girmiş olup neredeyse İkinci Dünya Savaşı'na kadar giden süreçte İskenderun limanı Fransızların kontrolü altında kalmıştır.³⁸ 20 Ekim 1921 tarihinde Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması'nın 7. Maddesine göre İskenderun bölgesi için özel bir yönetim kurulması kararlaştırılsa da Türkiye'nin bölgeye yönelik ağırlığını koyabilmesi ancak 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin ardından gerçekleşebilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na doğru giden süreçte Fransa'nın Ortadoğu'daki ağırlığını kıta Avrupası'na kaydırmasını bir fırsat olarak gören Türkiye, Hatay'ın bağımsız bir devlet olmasının ardından Fransa ile olan münasebetlerini geliştirmiş ve 23 Haziran 1939 tarihinde de Hatay meclisi oybirliği ile anavatana katılmıştır.³⁹ Hatay'ın anavatana katılması ve İskenderun limanının

36 Ü. Gülsüm Polat, "I. Dünya Savaşı'nda Müttefiklerin (İngiltere-Fransa) İskenderun Çıkarma Planı ve İkinci Çanakkale Korkusu", *Gazi Akademik Bakış*, 7:14, 2012 s. 26-40.

37 Bundesarchiv, Militärarchiv; N 247/40, Sayfa No: 6, 26 Ekim 1916.

38 Yusuf Duran, *İskenderun Sancağı'nda Fransız Mandası (1920-1936)*, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2007, s. 179.

39 S. Esin Dayı "Hayat Devleti ve Hatay'ın Anavatana Katılması", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 19, 2002, s. 331-339.

tekrar Türkiye’nin eline geçmesi ile Türkiye hem Doğu Akdeniz’de oldukça stratejik bir konum elde etmiş hem de İkinci Dünya Savaşı’nda İngiltere’nin de içerisinde olduğu müttefik devletlerle doğrudan bağlantı kurabileceği önemli bir üsse de sahip olabilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı’nın başlaması ile birlikte Türkiye tarafsızlığını ilan etse de savaşın ilerleyen sürecinde ABD ve İngiltere’nin başını çektiği müttefik güçlerle daha yakın ilişkiler içerisinde olmuştur. Bu bağlamda İskenderun limanı da İngiltere’nin Türkiye’ye sağladığı askerî yardımlar noktasında önemli bir koridor halini almıştır.⁴⁰ İkinci Dünya Savaşı esnasında İskenderun limanının Nazi Almanyası ve Faşist İtalya’nın nüfuz edebileceği alanın oldukça dışında yer alması, Türkiye ve İngiltere açısından önemli bir avantaj olarak değerlendirilmiş olup, özellikle İngiliz kraliyet donanmasının Doğu Akdeniz’deki üstün gücü Almanya ve İtalya’nın bölgede faaliyet yürütmesine müsaade etmemiştir. Savaş esnasında İngiltere’nin İskenderun limanında askerî gücü olduğuna dair bilgi bulunmasa da, Türkiye’yi orta vadede Almanya’ya karşı savaşa sokma niyeti taşıyan İngiltere için bu liman etkili bir şekilde kullanılmıştır.

2. İskenderun Limanı’nın Askerî Kapasitesi ve Türk Donanmasına Doğu Akdeniz’de Sağladığı Avantajlar

İskenderun limanının Türk donanmasına sağladığı stratejik avantajları daha net bir şekilde kavrayabilmemiz açısından Doğu Akdeniz’deki siyasî ve askerî gelişmelere odaklanmalı ve bu gelişmeleri de Soğuk Savaş’ın başladığı 1945 yılından itibaren ele almalıyız. Çünkü İkinci Dünya Savaşı’nın sonu ile birlikte dünyadaki ekonomik, siyasî ve askerî güç kavramı kıta Avrupası’ndan çıkarak ABD ile Sovyetler Birliği’ne geçmiş ve Doğu Akdeniz’deki güç dengeleri baştan aşağı değişmiştir. Aynı zamanda 1948 yılında İsrail devletinin kurulması ve Suriye’de Baas rejiminin iktidara gelmesi de bölgedeki gelişmeleri etkilerken 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı’na giden süreçteki gelişmeler de İskenderun limanının potansiyelini arttırmıştır. Soğuk Savaş döneminde bölgede cereyan eden Arap-İsrail Savaşları, ABD ve Sovyetler Birliği gibi iki nükleer gücün bölgeye odaklanmasına sebebiyet vermiş ve bu durum da Türkiye’nin bölgeye yönelik hassasiyetini kuvvetlendirmiştir. Sonuç olarak Soğuk Savaş dönemi ile birlikte Doğu Akdeniz’de yeni güç odakları ortaya çıktığı için Türkiye ve Türk donanması için İskenderun limanının potansiyeli daha da arttığı görülmüştür.

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Türkiye İskenderun limanının taktik ve stratejik misyonunu arttırmak adına yeni girişimlere başlamış olup bu bağlamda limanın genişletilmesi amaçlanmıştır.⁴¹ Taktik ve stratejik misyon kavramlarını biraz daha açmak gerekirse İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki süreçte Doğu Akdeniz’e ABD ve Sovyetler Birliği gibi yeni güç odaklarının gelmeye başlaması ve ilerleyen süreçlerde Sovyetler Birliği’nin Türkiye’yi Suriye üzerinden de sıkıştırmaya başlaması İskenderun limanının sahip olduğu potansiyelin Türkiye tarafından gözden geçirilmesine sebebiyet verdiği görülmüştür. Ayrıca Arap-İsrail Savaşları ve Kıbrıs sorunu da Türkiye’nin İskenderun limanına daha fazla öncelik vermesini sağlamıştır. Soğuk Savaş döneminde gelişen yeni harp teknolojileri de Türkiye’nin bölgedeki mevcudiyetini kuvvetlendirme adına İskenderun limanının etkisini daha da arttırmıştır. Ayrıca ilerleyen tarihlerde İskenderun Deniz Üs Komutanlığı’na bölgede güvenliğin sağlanması bakımından askerî savcı atamaları yapıldığı görülmektedir.⁴² İkinci Dünya Savaşı’nın hemen akabinde de ABD donanmasına mensup savaş gemileri de İskenderun limanına daha sık bir şekilde uğramaya başlamıştır. 11 Aralık 1947 tarihinde ABD’ne ait

40 Tuğba Korhan, “İkinci Dünya Savaşı’nda Mersin ve İskenderun Limanları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9:42, 2016, s. 710.

41 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 74-471-9, 1 Ağustos 1957.

42 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 305-17-15, Ek: 2, 8 Haziran 1964.

Tappahannock isimli akaryakıt ikmal gemisi İskenderun limanına yanaşırken eğitim görmek amacıyla ABD'ne gönderilecek Türk subay ve erler de bu gemiye binmişlerdir.⁴³ İlerleyen tarihlerde ABD donanmasına mensup başka savaş gemilerinin de İskenderun limanına uğradıkları görülmekle birlikte, 28 Ekim 1948 tarihinde İngiliz deniz kuvvetlerine mensup 1470 tonluk *Magpie* isimli fırkateyn de İskenderun limanına giriş yapmış, Türk Deniz Kuvvetleri de İngiliz fırkateyninin limana girişine müsaade etmiştir.⁴⁴ İlerleyen yıllarda ABD ve İngiliz donanmasına bağlı unsurlar İskenderun limanına ziyaretlerine devam etmiş, ancak bu devletler haricinde başka bir devlete ait donanma gemilerinin İskenderun limanını ziyaret ettiklerine dair bir bilgi bulunamamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1950'li yılların ortaları itibariyle Kıbrıs meselesinin Türkiye için çok ciddi bir hal alması İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde Türkiye'nin yeni bir Doğu Akdeniz stratejisi geliştirmesine sebebiyet vermiştir. Özellikle Demokrat Parti döneminde Kıbrıs'a yönelik milli hassasiyetlerin artması⁴⁵ ve Kıbrıs'a Türkiye'nin bir müdahale gerçekleştireceğine dönük ihtimallerin kuvvetlenmesi, Türkiye'nin İskenderun limanına yönelik daha fazla takviye gerçekleştirmesine yol açmıştır. Bu bağlamda Rumların Kıbrıs'taki Türklere yönelik saldırılarının artması ve Kanlı Noel olayları üzerine⁴⁶ 2 Haziran 1964 tarihinde Türk hükümeti Kıbrıs'a müdahale etme kararı alırken 5 Haziran 1964 tarihinde Türk donanmasına ait savaş gemileri İskenderun limanından açılmışlardır. Türk savaş gemilerinin İskenderun limanından harekete geçmeleri Yunanistan'da tedirginlik meydana getirmiş ve Trakya'da Türk sınırına yakın köyleri boşaltırken Doğu Akdeniz'deki Amerikan 6. Filosu da rota değiştirip Kıbrıs'a yönelmiştir. Dönemin ABD başkanı Johnson'un mektubu ile Türk donanmasının adaya müdahalesinin önüne geçilmiş olsa da Türkiye ABD'nin bu hamlesine 1967 Arap-İsrail Savaşları'nda ABD'nin Türkiye'deki üslerini kullanmasına müsaade etmeyerek karşılık vermiştir.⁴⁷ Kıbrıs'a müdahale hususunda ilerleyen yıllarda İskenderun limanındaki hareketlilik devam etmiş olup, 1967 yılında İskenderun limanına askeri yığınak yapılarak çıkarma harekâtı için gerekli emir beklenmiştir.⁴⁸

1960'lı yılların ikinci yarısında Kıbrıs'taki gelişmelere kayıtsız kalmayacağını ve adaya müdahale edeceğini her fırsatta dile getiren Türkiye, özellikle 1967 yılındaki darbenin ardından ABD'nin Yunanistan'a silah ambargosu uygulamasını iyi değerlendirmiş ve donanmasını daha da güçlendirmek adına Kıbrıs'a gerçekleştirilecek çıkarmada kullanmak üzere 1968 yılında Taşkızak Tersanesi'nde çıkarma botlarını denize indirmiştir.⁴⁹ Türkiye, 1968 yılında donanmanın vurucu gücünü arttırmak amacıyla Almanya'dan iki adet hücum bot gemisi alırken yine aynı yıl ABD'den beş adet mayın arama ve tarama gemileri satın almıştır. Kıbrıs'a gerçekleştirilecek çıkarma harekâtında kullanılmak üzere 1969 yılında ABD'den *TCG Donatan*, 1970 yılında da yine ABD'den *TCG İskenderun* ve *TCG İzmit* gemileri satın alınmıştır. Muhrip dışında hücum bot alımına da önem verilmiş olup Almanya'dan

43 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelât Umum Müdürlüğü, 115-80-8, 11 Aralık 1947.

44 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelât Umum Müdürlüğü, 117-68-11, 28 Ekim 1948.

45 Mustafa Albayrak, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16:46, 2000, s. 249-275.

46 Ulvi Keser, "21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11:23, 2011, s. 97-98.

47 Halil Akman, "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İlanından Johnson Mektubuna Kıbrıs Sorunu (1960-1964)", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 22, 2012, s. 87-93.

48 Murat Tevfik Tenşi, 15 Temmuz 1974 Kıbrıs Darbesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, 2022, s. 44.

49 Savaş Sertel, "Kıbrıs Barış Harekâtı Öncesinde Türk Donanma Filosunun Modernleştirilmesi (1968-1974)", *BELGİ, Pamukkale Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 23, Kış 2022, s. 260.

satın alınan dokuz adet hücum bot Ocak 1970’te Türk donanmasına teslim edilmiştir. Diğer taraftan denizaltı filosunun güçlendirilmesine de önem verilmiş olup 1972 yılında ABD’den *TCG Oruç Reis* ve *TCG Uluç Ali Reis* denizaltıları ile Batı Almanya’dan ise *TCG Ülkü* yük gemisi satın alınmıştır.⁵⁰ Kıbrıs’ın hasım devletler tarafından Türk ana karasına yönelik üs olarak kullanılmasına müsaade etmek istemeyen Türkiye, İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde Güney Deniz Saha Komutanlığı alanında hazırlıklarını tamamlamış ve bu hazırlıklar neticesinde 1974 yılı başlarında Türk donanması Akdeniz’de nicelik ve nitelik yönünden Yunan donanmasına kesin bir üstünlük sağlayabilmiştir.⁵¹ 15 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs’ta Makarios’a karşı gerçekleşen darbe sonucunda EOKA yanlısı Sampson iktidara gelmesi Türkiye’nin Kıbrıs’a müdahalesi için gerekli koşulları sağlarken Türkiye’nin diyalog girişimleri de sonuçsuz kalmıştır.⁵² Kıbrıs Barış Harekâtı’nın icra edildiği esnasında İskenderun limanının hassasiyeti oldukça artmış olup 19 Temmuz 1974 tarihli kararla Milli Güvenlik icaplarının ortaya çıkardığı lüzum üzerine Mersin limanı ile birlikte İskenderun limanının da uluslararası trafiğe kapatıldığı görülmüştür.⁵³ 19 Temmuz’u 20 Temmuz 1974’e bağlayan gece Mersin limanından harekete geçen *Tınaztepe*, *Adatepe*, *Çakmak* ve *Kocatepe* muhriplerinin koruması altında 33 çıkarma aracından oluşan konvoy Girne’nin 10 km kadar batısına çıkarma gerçekleştirmiştir.⁵⁴ Rumlar ise Türk çıkarmasını Magosa bölgesinden beklemekte oldukları için asıl beton tahkimatları buraya yapmışlar ve kuvvetlerinin çoğunu buraya yığmışlardır.⁵⁵

İskenderun limanının stratejik önemini daha net bir şekilde kavrayabilmemiz açısından Doğu Akdeniz’deki güç denklemlerinde mevcut bulunan diğer devletlerin donanma güçleri ve limanları hususunda da bilgiler vermemiz gerekecektir. Bu bakımdan günümüzde Doğu Akdeniz’deki mevcut statükoyu belirleyebilmemiz açısından bölgedeki gelişmeleri Soğuk Savaş döneminin başlarından itibaren ele almanın daha doğru olduğunu görmekteyiz. İkinci Dünya Savaşı esnasında Almanya’ya karşısında müşterek hareket eden Sovyet Rusya ve ABD, savaş sonrası dönemde uluslararası sistem içerisinde rekabete sürüklenmişlerdir. ABD öncülüğünde kurulan NATO ve SSCB öncülüğünde kurulan Varşova Paktı, sistem içerisinde güç dengelerinin kurulmasında önemli bir rol oynamıştır.⁵⁶ Soğuk Savaş döneminde gerek İsrail’in kurulması sürecinde bölgedeki Arap-İsrail Savaşları ve Sovyetler Birliği’nin Suriye’deki Baas rejimi ile müşterek hareket ederek bölgede güç oluşturmaya çalışması gerekse Kıbrıs sorunu nedeniyle bölgedeki çatışmalar İskenderun limanının taktik ve stratejik açıdan önemini daha da arttırmıştır. Özellikle Türkiye’nin NATO’ya katılması sürecinde Türkiye ve ABD arasındaki münasebetlerde İskenderun limanı etkili olmuş iken Kore Savaşı’na asker gönderme sürecinde bu liman kullanılmış ve Tuğgeneral Tahsin Yazıcı emrindeki 259 subay, 395 astsubay, 4414 erbaş ve erden oluşan Birinci Türk Tugayı da 17 Eylül 1950 tarihinde İskenderun limanından yola çıkmıştır.⁵⁷

50 Age, s. 260-262.

51 Dinora Zhumatayeva, Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıs Barış Harekâtının SSCB Kamuoyuna Yankıları, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2013, s. 139-186.

52 İbrahim Artaç, *Kıbrıs’ta Savaş ve Barış*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989, s. 117.

53 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, 317-47-9, 19 Temmuz 1974.

54 Mehmet Yıldırım, Bütün Yönleriyle 1974 Kıbrıs Harekâtı, *Yüksek Lisans Tezi*, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, 2004, s. 888.

55 Abdullah Cengiz Çetiner, Kıbrıs Barış Harekâtı’nda Kara Muharebeleri, *Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2007, s. 59.

56 Seda Gözde Tokatlı, “Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Algısında Yaşanan Değişim ve Uluslararası Sistemin Değişen Dinamikleri”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7:1, 2022, s. 379.

57 “Menderes Hükümetinin Kore Savaşı’na Katılma Süreci”, <https://www.kureselsiyaset.org/menderes-hukümetinin-kore-savasina-katilma-sureci/>, erişim 29.06.2023.

İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde Doğu Akdeniz'deki güç parametresinde Rus donanmasının mevcudiyetinin ve etkisinin oldukça belirleyici olduğu görülmektedir. Soğuk Savaş döneminde Rusların Doğu Akdeniz'e olan ilgisi 1949 Arap-İsrail Savaşı ile başlamışken Mısır'ın daha sonradan yüzünü batıya dönmesi ile Rusya'nın ilgisi tamamen Suriye'ye çevrilmiştir. Özellikle Suriye'nin Tartus limanının Rusya'nın bölgedeki üssü haline gelmesi, Türkiye ve NATO açısından İskenderun limanının önemini bir kat daha arttırmıştır.⁵⁸ Rusya'nın bu süreçte Türkiye'ye yönelik tehditkâr politikası ve Arapları desteklemesi söz konusu olsa da Sovyetler Birliği'nin tam anlamıyla Doğu Akdeniz'e odaklanabilmesi ancak 1967 Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra Sovyet Beşinci Filosu'nun (*Pyadyy Eskadra*) kurulması ile oluşmuştur.⁵⁹ Rusya'nın Doğu Akdeniz'e tam olarak yerleşebilmesi ise 1971 yılında Rusya ve Suriye arasında imzalanan anlaşma uyarınca olmuş ve böylece Rusya, Tartus limanında üs kurma hakkı elde etmiştir.⁶⁰ 1983 yılına gelindiğinde Rusların Suriye'deki askerî varlığı iyice artmış olup Rusların bu ülkedeki askerî varlığı 5000'e çıkarken Suriye'ye alçak irtifa hava savunma sistemleri ile Mig-23 savaş uçakları teslim etmiştir.⁶¹ Suriye'nin Doğu Akdeniz'deki önemli konumundan ötürü bu ülkede konuşlu Rus askerlerinin ağırlıklı olarak muharebe deneyimi bulunan piyade sınıfı unsurlardan oluştuğunu görülmektedir. Rusların ilerleyen süreçte Tartus limanındaki askerî kapasiteleri daha da artmış olmakla birlikte Ruslar 2009 yılında üssü *Cruise* (Seyir) Füzesi taşıyabilen 4000 tonluk kruvazörlerin girişine uygun hale getirmişlerdir. 2017 yılında ise Tartus limanı balistik nükleer füze taşıma gücüne sahip büyük çaplı savaş gemileri alabilecek seviyeye ulaşmıştır.⁶² 31 Temmuz 2022 tarihinde yayınlanan Rusya Federasyonu Deniz Doktrininde Tartus limanından Rus donanmasının ana lojistik noktası olarak bahsetmekle birlikte Suriye Arap Cumhuriyeti topraklarındaki donanmanın lojistik merkezi temelinde Akdeniz'de Rusya Federasyonu'nun deniz varlığının kalıcı olarak sağlanması esas alınmıştır.⁶³ 30 Eylül 2015 tarihinden sonra Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın talebi üzerine Rusya Federasyonu, Karadeniz donanmasına ait gemileri ile Suriye Arap Cumhuriyet birliklerinin desteklenmesi için Tartus üssüne lojistik nakliyat başlatmış ve bu süreç kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. Rusya Federasyonu'nun Tartus'a yönelik lojistik destek akışı "Suriye Ekspresi" olarak da adlandırılmıştır.⁶⁴ Rusya Federasyonu, Tartus Lojistik Üssü ve Hmeymin Hava Üssü'nün korunması ile bölge ülkeleri tarafından harekât alanına erişimin engellemesi ve alanın kullanımının kısıtlanması için bölgedeki askerî varlığını arttırmaya başlamıştır. Aynı zamanda Türkiye'nin Yunanistan ile ilişkilerini ve Türk donanmasının Doğu Akdeniz'deki sondaj faaliyetlerini de yakından takip eden Rusların son

58 Burak Sarıkaya, "Suriye İç Savaşı Perspektifinde Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkileri", *TASAM*, 18 Eylül 2015, s. 1-15, https://tasam.org/Files/Icerik/File/SUR%C4%B0YE_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9EI_PERSPEKT%C4%B0F%C4%B0NDE_GE%C3%87M%C4%B0%C5%9ETEN_G%C3%9CNC%C3%9CM%C3%9CZE_SUR%C4%B0YE_RUSYA_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LE_.pdf_fe7aa30c-c5d4-45a4-99cb-d94c3a0d34a2.pdf, erişim 29.06.2023.

59 İsmail Köse "Doğu Akdeniz'de Soğuk Savaş Dönemi Sovyet Faaliyetleri: Pyadyy Eskadra (Beşinci Filo) ve Türk Boğazları", *Akademik Bakış*, 16:31, 2022, s. 63-71.

60 Burak Çalışkan, "Rusya-Suriye İlişkileri ve Ortadoğu Krizindeki Etkisi", *INSAMER*, s. 1-10; <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-rusya-suriye-iliskileri-ve-ortadogu-krizlerine-etkisi.pdf>, erişim 31.06.2023.

61 Mahmut Akpınar, İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Akdeniz'de Rus Dış Politikası, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2009, s. 12-13.

62 Çağatay Özdemir, "Rusya'nın Doğu Akdeniz Stratejisi", *SETA*, 230, 2018, s. 12-13.

63 Captain Sarabjeet S. Parmar-Commander Ranendra S. Sawan-Captain Kamlesh K. Agnihotri (Retd.), "Maritime Doctrine of the Russian Federation 2022: An Analysis", https://www.researchgate.net/publication/362733679_MARITIME_DOCTRINE_OF_THE_RUSSIAN_FEDERATION_2022_AN_ANALYSIS, erişim 09.08.2023.

64 "Пункт материально-технического обеспечения ВМФ России в Тартусе. Досье", <https://tass.ru/info/4808523>; erişim 09.08.2023.

zamanlarda Tartus limanına yönelik faaliyetlerinin yoğunlaştığı görülmekle birlikte⁶⁵ Doğu Akdeniz’de zaman zaman ilan ettiği kısıtlı sahalarda top ve füze atışları icra etmiştir.

İskenderun limanının avantajlarını belirleyen bir diğer husus ise Suriye’nin Lazkiye limanı ve Rusların bölgedeki mevcudiyetidir. Lazkiye limanı Doğu Akdeniz’de gerek Suriye gerekse Rusya açısından oldukça önemli bir limandır. Rusya’nın odak noktası olan Suriye’nin Lazkiye şehrinin güneydoğusunda bulunan Hmeymim Hava Üssü, taktiksel bir öneme sahip olup Rusya’nın bölgedeki askerî faaliyetlerinde önemli bir görev üstlenmektedir. Bahse konu hava üssü, aynı zamanda Bassel Al-Assad uluslararası hava alanı ile aynı bölgede yer almakta olup, Rusya tarafından bu hava üssünün lojistik nakliyatı da Lazkiye limanı üzerinden gerçekleştirilmektedir. Lazkiye limanının Rusya açısından önemi Suriye İç Savaşı esnasında daha da artmış olup, 7 Eylül 2015 tarihinde mühendislik birimleri Lazkiye’deki Hmeymim Hava Üssü’ne gelmiş ve askerî uçakların konuşlandırılması için hazırlıklara başlamışlardır. Rusya tarafından bu üsse An-124 ve Ilyushin İl-76 ulaştırma uçakları, İl-20M keşif uçakları, SU-24 M, SU-25 ve SU-34 taarruz uçakları, Mİ-24, Mİ-28, Mİ-35 ve Ka-52 taarruz ve destek helikopterleri konuşlandırılmıştır. 2021 yılında Hmeymim üssünün pist uzunluğu arttırılarak, bahse konu üsse Tu-22M3 uzun menzilli ağır bombardıman uçakları ile SU-35 savaş uçaklarının konuşlandırılması imkânı yaratılmıştır.⁶⁶ Hmeymim Hava Üssü’nde S-400 hava savunma sistemleri, Pantsir S1 ve S2 yakın hava sistemleri, Tor M2 kısa menzilli yakın hava sistemleri, İskender M kısa menzilli balistik füze sistemleri ile elektronik harp sistemleri konuşlu olup hava üssünde yaklaşık 2000 Rus personel görev yapmakta olup bölgede görevli Rus askerleri zırhlı araçlarla sürekli devriye gezmektedirler.⁶⁷ 2015 yılındaki askerî müdahalenin ardından Ruslar S-400 hava savunma füzeleri, taktik balistik füzeler ve seyir füzeleri ile Suriye hava sahasını kontrol etmekle birlikte aynı zamanda da Lazkiye ve Tartus’da bulunan teçhizatın kapasitesi sayesinde Türkiye’yi de etkileyebilecek bir donanımına sahip olmuştur.⁶⁸

Mevcut potansiyeli göz önüne alındığında İskenderun limanına yönelik en büyük tehdidin Suriye kıyılarında konuşlu Rus deniz gücünden geleceği tahmin edilmektedir. Bu iki üssü sayesinde İskenderun Körfezi’ndeki Türk deniz gücünün Akdeniz’in güney doğusuna tam anlamıyla nüfuz etmesini önlemeyi amaçlayan Ruslar, hava savunma sistemleri ve taktik balistik füzeler ile de Lazkiye ve Tartus’da mevcudiyetini güvence altına almışlardır.

Doğu Akdeniz’deki güç denklemleri içerisinde hiç şüphesiz en etkili güçlerden birisi ABD donanmasıdır. Soğuk Savaş döneminin başlamasıyla birlikte Amerikan 6. Filosuna ait savaş gemileri de bölgede oldukça faal hale gelmişlerdir. 6-7 Nisan 1962 tarihinde Amerikan

65 “Шесть кораблей Северного и Балтийского флотов прибыли в Тартус”, <https://iz.ru/1286497/2022-02-04/korabli-severnogo-i-baltiiskogo-flotov-pribyli-v-punkt-vmf-rf-v-siri>, erişim 02.07.2023; “Турция отправила новое буровое судно в восточное Средиземноморье”, <https://www.interfax.ru/world/855958>, erişim 05.07.2023; “Битва за Средиземноморье: Турция и Греция решили наладить контакты”, <https://iz.ru/1138510/kseniia-loginova/bitva-za-sredizemnomore-turtcia-i-gretcia-reshili-naladit-kontakty>, erişim 05.07.2023.

66 Harun Aras, Suriye İç Savaşı Çerçevesinde Rusya’nın Hibrit Savaş Stratejisinin Analizi, *Doktora Tezi*, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2022, s. 116-164; “Crews of Lolong-range Tu-22m3 Bbombers from the Russian Aair Babase Hmeymim performed Trtraining tTasks in the Eeastern Ppart of the Mediterranean Sea”, <https://eng.mil.ru/en/structure/forces/aerospace/news/more.htm?id=12363558@egNews>, erişim 09.08.2023.

67 “Russia Deploys S-400 Missile System In Syria”; <https://news.sky.com/story/russia-deploys-s-400-missile-system-in-syria-10337997>, erişim 09.08.2023; “как «Панцирь-С1» и С-400 «Триумф» обороняют авиабазу Хмеймим”; <https://tvzvezda.ru/news/202131907-cuxWu.html>, erişim 09.08.2023; “Report: Russia’s Dangerous Iskander-M Ballistic Missiles Are Now in Syria”, <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/report-russias-dangerous-iskander-m-ballistic-missiles-are-18991>, erişim 09.08.2023; “Российские военные круглосуточно патрулируют сирийский порт Латакия из-за угрозы терактов”, <https://tass.ru/armiya-i-opk/13462701>, erişim 25.06.2023.

68 İlçay Türkeş, Bölgesel Güvenlik Kompleksi Kapsamında Baltık ve Doğu Akdeniz’in Oyun Teorisi ile Karşılaştırmalı Tehdit Analizi, *Yüksek Lisans Tezi*, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul, 2021, s. 52.

6. Filosu Kıbrıs'ı ziyaret etmişken Kıbrıs'taki Dikelya ve Ağrotur isimli üsler vasıtasıyla ABD gerektiğinde Ortadoğu'ya müdahale edebilmiş ve Rusya'nın kıtalararası balistik füze rampalarına dönük dinlemeler gerçekleştirebilmiştir.⁶⁹1980'li yıllardan itibaren bölgede bulunan uçak gemileriyle, Girit ve İtalya'daki üsleriyle ABD'nin bölgeye yönelik ilgisinin ve 6. Filosu ile Doğu Akdeniz'deki caydırıcılığının arttığı görülmektedir. Soğuk Savaş boyunca Rusları güneyde kuşatarak onların Akdeniz'e inmesini engellemeye çalışan ABD günümüz de de Doğu Akdeniz'deki keşfedilen enerji kaynakları ile Rusya'nın doğalgaz ihracat kapasitesine alternatif bir yol arayışı içerisinde. ⁷⁰ Dolayısıyla İskenderun limanına yönelik doğrudan bir tehdit potansiyeli bulunmasa da Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki mevcudiyetini istemeyen ve Doğu Akdeniz'deki mevcut enerji kaynaklarını Rusya'ya karşı bir koz olarak kullanmayı tercih eden ABD, bölgeye yönelik askerî mevcudiyetini üst seviyede tutmayı misyon haline getirmeyi başarmıştır.

İskenderun limanının Doğu Akdeniz'deki önemini belirleyen diğer bir güç ise İsrail donanmasıdır. İsrail donanması, Doğu Akdeniz'e ve Akabe Körfezi ile Hint Okyanusu'na açılmakta olup her daim deniz sınırlarının ve deniz ulaştırma rotalarının güvenliğini sağlamakla görevlendirilmiştir. Günümüzde İsrail donanmasının karargâhı Tel Aviv'de olup Hayfa, Aşdod ve Atlik limanları ise İsrail donanmasının Akdeniz'deki üsleri konumundadır. ⁷¹ İsrail deniz kuvvetlerinin ana unsurlarını üç adet Saar 5 sınıfı korvet, 8 adet de Saar 4,5 sınıfı güdümlü füzeli hücum bot teşkil etmekte olsa da yaklaşık 9.500 personele sahip İsrail Deniz Kuvvetleri, teşkilat ve bütçe bakımından İsrail savunma kuvvetlerinin diğer unsurlarına göre daha mütevazı bir kapasiteye sahiptir. ⁷² Özellikle Soğuk Savaş döneminde Doğu Akdeniz'deki Rus mevcudiyeti ve Suriye'deki rejimin oluşturduğu tehdit Türkiye ile İsrail'i bölgede ortak hareket etmeye itmişken ⁷³ Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin ardından Türkiye ve İsrail'in Doğu Akdeniz'deki müşterek faaliyetleri bir süre daha devam etmiş ve bu bağlamda iki ülke savaş gemileri ortak tatbikat icra etmişlerdir.

Sahip olduğu potansiyel bağlamında Türk donanmasına denk bir gücü olmasa da İsrail hava kuvvetlerinin caydırıcılığı ile denizaltılarının nükleer başlık taşıyan torpido atabilme yeteneğine sahip olması, İsrail donanmasına oldukça yüksek seviyede özgüven sağlamaktadır. ⁷⁴ Sahip olduğu avantajlara rağmen İsrail donanmasının kapasitesinin İskenderun limanına yönelik bir tehdit oluşturma ihtimali oldukça azdır. Ayrıca Suriye kıyılarında Rus deniz gücünün mesafe yönünden yakınlığı nedeniyle İsrail'e birinci derecede tehdit oluşturduğu göz önüne alındığında da İsrail donanmasının tüm kapasitesini Suriye'den gelebilecek bir saldırıya ayıracağı daha doğru bir tespit olacaktır.

Doğu Akdeniz'de diğer bir güç odağı olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, deniz gücü olarak Türk donanmasını ya da İskenderun limanını tehdit edebilecek bir potansiyele sahip olmasa da Avrupa Birliği ve İsrail ile atacağı ortak adımlar sayesinde bölgeden daha fazla

69 Halil Akman, "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İlanından Johnson Mektubuna Kıbrıs Sorunu (1960-1964)", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 22, 2012, s. 75-76.

70 Selen Erdem, Doğu Akdeniz Sorunları Çerçevesinde Türkiye ve Yunanistan İlişkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2022, s. 75-76.

71 Cenk Özgen, "İsrail Savunma Stratejisi'nde Denizaltı Filosu'nun Rolü", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15:31, 2019, s. 522-523.

72 Arda Mevlütoğlu, "İsrail Deniz Kuvvetleri'nin Modernizasyon Programları", *Savunma Politikaları Araştırmaları*, 10:86, 2019, s. 85-89.

73 Tangiz Huseyni, İsrail'in Doğu Akdeniz Enerji Politikasının Türkiye'ye Muhtemel Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2018, s. 96.

74 "Israel Tests Missile for Defending Maritime Assets", <https://www.jpost.com/israel-news/article-717726>; erişim 26.06.2023.

kazanım elde etme yoluna gidebilecektir.⁷⁵ Aynı zamanda sıcak bir çatışma durumunda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin potansiyelini belirleyecek diğer bir unsur da Yunanistan ya da Fransa’nın bölgeye ne kadar kuvvet kaydıracağı hususu olacaktır. Fransa’nın Doğu Akdeniz’de Yunanistan ile tam uyum içerisinde olduğu ve gerginlik durumunda Doğu Akdeniz’e kuvvet sevk edebileceği söylenebilir.⁷⁶

Fransa’nın Kasım 2015’te Charles de Gaulle uçak gemisi ile 24 Rafale savaş uçağını Doğu Akdeniz’de görevlendirdiği ve Suriye semalarında 5000 sorti gerçekleştirdiği, ayrıca Şubat 2022’de aynı geminin Doğu Akdeniz’de görevlendirilerek Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile müşterek hava tatbikatına (TALOS/2022) katıldığı görülmekle birlikte, kritik bir anda Fransa’nın da Doğu Akdeniz’deki çatışmaya dahil olabileceği göz önüne alınmalıdır.⁷⁷ Bir uçak gemisine sahip bulunsa da bölgenin Fransız ana karasına uzaklığı ve Doğu Akdeniz’e seyr-ü sefer gerçekleştirmenin maliyeti, bölgedeki gelişmelere Fransa’nın anında müdahale etmesini engellemektedir. Ayrıca Fransa ile uzlaşma içerisinde olup Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’ndeki liman ve üsleri kullanabilecek durumda olsa da Yunan donanmasının Türk donanmasının niceliksel ve niteliksel üstünlüğü karşısında tek başına Doğu Akdeniz’de bir etki göstermesi mümkün görülmemektedir.⁷⁸

Doğu Akdeniz’deki diğer bir güç odağı ise Çin olmakla birlikte bu devlet Rusya ile müşterek olarak Doğu Akdeniz’deki etkilerini arttırmaya çalışmaktadırlar. Çin, Mayıs 2015’de Rusya ile birlikte Doğu Akdeniz’de on gün süren bir tatbikat gerçekleştirmiş olup, Çin ve Rusya bu manevraya 9 savaş gemisi ile katılmışlardır. Çin, Temmuz 2017’de Rusya ile Doğu Akdeniz’de bir tatbikat daha gerçekleştirirken Çin’in bu tatbikatı orta ve uzun vadede Çin’in bölgedeki askerî varlığını arttıracaklarını göstermektedir.⁷⁹ Fakat Çin’in bölge dışı bir aktör olması ve Pasifik’teki kazanımların Çin için daha fazla öncelik taşıyor olması kısa vadede İskenderun limanının bulunduğu coğrafyada bu devletin bir tehdit oluşturma ihtimalini asgari seviyeye indirmektedir.

Günümüzde Güney Deniz Saha Komutanlığı bünyesinde İskenderun Deniz Üs Komutanlığı tarafından bilfiil kullanılan İskenderun limanı, Türkiye’nin gerek Doğu Akdeniz’de gerekse Kıbrıs özelinde millî menfaatlerimizi korumak açısından hayati derecede önem taşımaktadır. İskenderun Körfezi, 70 m körfez içi su derinliği ile düşman donanmasının olası bir su üstü ve denizaltı saldırısını kısıtlamaktadır. Mersin limanı gibi doğrudan açık denize çıkışı olan bir liman da olmaması sebebiyle İskenderun Körfezi, içerisine konuşlanacak her türlü alt yapıya da doğrudan bir savunma imkânı sağlayabilmektedir. Hem körfez çıkış noktalarına yerleştirilecek SAM bataryaları hem de Geçitkale Hava Meydanı ve Dipkarpaz Burnu’na konuşlandırılabilir bataryalar ile de bölgenin güvenliğini temin edebilmektedir. Askerî ehemmiyetinin yanında ekonomik olarak da Türkiye’ye fayda sağlayan İskenderun limanı, Doğu Akdeniz’deki ticaretin Kafkaslar ve Irak coğrafyasına önemli bir koridor vazifesi görmektedir. İskenderun limanı askerî olarak önemini Kıbrıs Barış Harekâtı ile

75 Ferhat Kökyal, “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Akdeniz Politikası”, *Liberal Düşünce Dergisi*, 26:101, 2021, s. 162-163.

76 İdris Lıka, “Fransa’nın Doğu Akdeniz’deki Tehlikeli Oyunu”, *SETA-ANALİZ*, 330, 2020, s. 14.

77 “Fransa Charles de Gaulle Uçak Gemisini Doğu Akdeniz’den Çekti”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransa-charles-de-gaulle-ucak-gemisini-dogu-akdenizden-cektili/706267>, erişim 20.06.2023; “French Rafale fighter jets over Cyprus”, <https://www.financialmirror.com/2022/02/10/french-rafale-fighter-jets-over-cyprus/>, erişim 09.08.2022.

78 Peter Carstens, “Griechenland und Türkei: Wer Hat die Stärkste Flotte?”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 19.09.2020, <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/griechenland-und-tuerkei-wer-hat-die-staerkste-flotte-16960385.html>, erişim 20.06.2023.

79 Cihan Dizdaroğlu, “Jeopolitik Güç Mücadelesi: Çin’in Doğu Akdeniz’deki Varlığı”, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 6:11, 2023, s. 10.

Mersin limanına kaptırmış olsa da İskenderun Körfezi'nin askerî anlamda değeri ve içerisinde konuşlu kıymetli sanayi alt yapısı deniz kuvvetlerinin bu bölgede bulunmasını zorunlu kılmaktadır. İskenderun limanının potansiyeli ve Türkiye'ye sağladığı avantaj, Türkiye'nin ABD, Rusya, Yunanistan, Fransa, Suriye, İsrail ve GKRY'ye karşı taktik ve stratejik açıdan avantaj sağlamakta olup Mavi Vatan bağlamında Türkiye'nin gücüne güç katmaktadır.

3. İskenderun Limanı'nın Türkiye'ye Sağladığı İktisadî Avantajlar

İskenderun limanının da içerisinde bulunduğu Doğu Akdeniz coğrafyası tarihin pek çok döneminde dünya ekonomisinde önemli bir ağırlık teşkil etmiştir. Ortaçağ'dan itibaren Venedik ve Ceneviz gibi devletlerin varlığı bölgede iktisadî bir hareketlilik meydana getirir de Doğu Akdeniz'de Osmanlı hakimiyetinin oluşması Kafkasya'dan İskenderun Körfezi'ne kadar olan coğrafyadaki hareketliliğin daha fazla hissedilmesini sağlamıştır.⁸⁰ Osmanlı Devleti'nin askerî gücü ile Levant bölgesinde huzur ve güveni tesis etmesi, korsan faaliyetlerini de asgarî düzeye indirmesi İskenderun limanının ekonomik potansiyelinin artmasına olanak vermiştir. Fakat coğrafi keşifler ile birlikte dünya ticaret rotalarının değişmesi Doğu Akdeniz'in ekonomik etkisini kaybetmesine sebep olmuş ve bu durum da ne yazık ki İskenderun limanı olumsuz etkilemiştir.⁸¹ Osmanlı Devleti, Doğu Akdeniz'in iktisadî potansiyelinin tekrar artması için askerî harekât düzenlemiş olsa da bunlarda başarı elde edememiştir.⁸² Doğu Akdeniz'deki ticari durgunluk yaklaşık iki yüzyıl sürmüştür olsa da 19. yüzyılın ikinci yarısında Süveyş Kanalı'nın açılması ve 1869 yılında kanalda seyr-ü sefere başlanması dünya ticaretinde mühim bir değişiklik meydana getirmiş ve İskenderun limanı ile bölgedeki diğer limanlar Doğu Akdeniz'deki ekonomik canlanmadan olumlu yönde etkilenmiştir.⁸³ Süveyş Kanalı'nın açılması ve Doğu Akdeniz'deki ticari gelişmeler ilerleyen süreçte Osmanlı devlet adamlarını bölgedeki limanların durumunu iyileştirmeye dönük hamleler yapmaya zorlasa da İskenderun limanına yönelik iyileştirmeye dönük bir girişim meydana gelmemiş ve İskenderun limanı bu süreçte biraz daha geri planda kalmıştır.⁸⁴ 19. yüzyılın sonları itibariyle İskenderun limanı özelinde Doğu Akdeniz'deki ekonomik gelişmeler bu çerçevede gerçekleşse de 20. yüzyılın başlaması ile birlikte caydırıcı bir donanma gücüne sahip olan İtalya'nın Doğu Akdeniz'de etkisi artmış ve Trablusgarp Savaşı esnasında İtalyan donanması İskenderun limanını abluka altına alarak bölgeye ticaret gemilerinin giriş-çıkışına sınırlandırma getirmiştir.⁸⁵ İskenderun ve Doğu Akdeniz'deki pek çok Osmanlı limanını abluka altına alarak Osmanlı Devleti'ni iktisadî olarak çöküşe zorlamayı ve barış masasına oturtmayı planlayan İtalyanlar kısa süre zarfında bu amaçlarına ulaşmışlardır. Birinci Dünya Savaşı esnasında ise hem Osmanlı piyasalarındaki durgunluk hem de Doğu Akdeniz'in silahlı çatışma alanı haline gelmesi

80 İdris Bostan, *Osmanlılar ve Deniz: Deniz Politikaları, Teşkilat, Gemiler*, Küre Yayınları, İstanbul, 2007, s. 16; Maurice Aymard, "XVI. Yüzyılın Sonunda Akdeniz'de Korsanlık ve Venedik" (çev. M. Genç), *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 23:1-2, 1963, s. 226; Hüsnü Yücekaya, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı-Venedik Ticareti", *Tarih Okulu Dergisi*, 15:56, 2022, s. 9.

81 Bernard Lewis, *Orta Doğu* (çev. Selen Y. Kölay), Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2011, s. 224; Hüseyin Güneş, "XVI. ve XVII. Asırda Akdeniz'in İktisadî Yapısı ve Osmanlı Devleti", *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 3:1, 2019, s. 49.

82 Mehmet Tuğrul-Yunus Emre Aydınbaş, "Coğrafi Keşiflerle Birlikte Değişen Ticaret Yolları ve Osmanlıların Geliştirmiş Olduğu Stratejiler", Mehmet Bulut (ed.), *Medeniyetler Güzergahı İpek Yolu'nun Yeniden Doğuşu*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 154.

83 Danyal Bendiz, "Süveyş Kanalı'nın Önemi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 9:3, 1951, s. 331.

84 Durmuş Akalın, Süveyş Kanalı (Açılışı ve Osmanlı Devleti'ne Etkisi 1854-1882), *Doktora Tezi*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 2011, s. 274.

85 İsrail Kurtcephe, *Türk-İtalyan İlişkileri (1911-1916)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s. 106-107.

İskenderun limanının ticarî olarak faaliyet yürütmesinin önüne geçmiştir.⁸⁶ Görüldüğü üzere yirminci yüzyılın başlarında meydana gelen Trablusgarp Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı’nın Doğu Akdeniz’deki serbest ticaret ortamını sınırlandırması İskenderun limanının ekonomik kapasitesini doğrudan etkilemiş ve Osmanlı Devleti’nin mevcut durumu değiştirebilecek askeri ya da diplomatik gücünün bulunmaması da İskenderun limanının bu süreçten olumsuz etkilenmesine sebebiyet vermiştir.

Savaştan sonra meydana gelen 1929 Ekonomik Buhranı Türkiye’nin dış ticaretinde önemli tahribat meydana getirmiş, dünya piyasalarında tarımsal ürünlere olan talebin azalması, bu ürünlerin dünyadaki fiyatlarının düşmesine yol açmış ve bu da ekonomisi tarıma dayalı Türkiye’nin ihracatını olumsuz etkilemiştir.⁸⁷ 1929 Krizi nedeniyle dünya ekonomilerinin daralması, yabancı ülkelerin Türkiye’den hammadde ürünleri almasında azalmaya gitmesine yol açmış ve bu durum da Türkiye’nin ihracatını olumsuz etkilemiştir. Türkiye bu durumu içe kapanarak aşma yoluna gittiği için İskenderun limanı gibi önemli bir dışa açılma kapısını faaliyetlerine sınırlanma getirmek zorunda kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı⁸⁸ ve Arap-İsrail Savaşları⁸⁹ esnasında Doğu Akdeniz coğrafyasının çatışma alanı haline gelmesi İskenderun limanına yapılacak yatırımları da olumsuz etkilerken özellikle 1956 yılındaki Süveyş Kanalı Krizi Doğu Akdeniz’deki ticaret hacminde daralmaya sebep olmuş ve bu durum da dolaylı olarak İskenderun limanını etkilemiştir.⁹⁰ Görüldüğü üzere Doğu Akdeniz’de meydana gelen her istikrarsız dönem ya da küresel piyasalardaki bozulma İskenderun limanını doğrudan etkilemiş olup İskenderun limanı bu süreçten iktisadî açıdan tahribata uğrayarak çıkmıştır.

Soğuk Savaş 1991 yılında ABD ve müttefiklerinin galibiyeti ile sonuçlanmış Sovyetler Birliği’nin kurmuş olduğu sistem çökmüştür. Yeni dönem ile birlikte dengeler değişmiş ve Doğu Akdeniz, Türkiye için önemli bir nüfuz alanı haline gelmiştir.⁹¹ Soğuk Savaş sürecinde özellikle Sovyet tehdidi nedeniyle dış politikada daha itidalli hareket eden Türkiye, bu tehdidin ortadan kalkması ile birlikte başta Doğu Akdeniz olmak üzere pek çok noktada daha farklı bir dış politika takip etmeye başlamıştır. Türkiye’nin oluşturduğu yeni politika da başta ekonomik olmak üzere İskenderun limanına daha fazla misyon yüklenmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda Doğu Akdeniz’de tespit edilen 1,7 milyar varillik iki petrol rezervinin İskenderun limanını da içerisine alacak şekilde bölgenin ekonomik kalkınmasını sağlayabileceği, İskenderun körfezinin de potansiyel petrol ve gaz sahaları içerisinde yer almasının bölgeye yatırımları arttırabileceği öngörülmektedir.⁹² Aynı zamanda Doğu Akdeniz’in Karadeniz’e

86 Zafer Toprak, *İttihat-Terakki ve Cihan Harbi: Savaş Ekonomisi ve Türkiye’de Devletçilik 1914-1918*, Homer Kitapevi, İstanbul, 2003, s. 101; Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s. 184.

87 Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi (1908-1985)*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1988, s. 31; Erdem Meraklı, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve İzmir Limanı, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2020, s. 88; Erdem Yavuz, “1929 Dünya Ekonomik Buhranının Türkiye’ye ve Diğer Ülkelere Olan Etkisinin İstatistik Analizi”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14:2, 2021, s. 386.

88 Ali Fikret Atun, *İkinci Dünya Harbi’de Kuzey Afrika Harekâtı ve Alman Dersler*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1998, s. 107-136

89 Osman Yalçın, “1967 Arap-İsrail Savaşı ve Savaşta Hava Harekâtı”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, 5, 2021, s. 79-83.

90 Mehmet Erkan Kılıhoğlu, “1956 Süveyş Krizi ve Ortadoğu’ya Etkisi”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6:2, 2021, s. 737.

91 Abdurrahman Soğuksu, Soğuk Savaş Sonrası Jeopolitik Yapılanmanın Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Sorunlarına ve Politikalarına Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2007, s. 32; Şenol Kantarcı, “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı “Koalisyonlar Dönemi Mi?”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8:16, 2012, s. 51.

92 Mehmet Ali Alhan, “Doğu Akdeniz Enerji Kaynakları Ekseninde: Türkiye, Avrupa ve ABD Basınındaki Haber Başlıklarının Karşılaştırmalı Duygu Analizi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20:42, 2021, s. 1442-1443.

kıyısı olan devletlerin ve Ortadoğu ülkelerinin açık denizlere erişimine imkan verebilecek durumda olması da İskenderun limanını iktisadî açıdan daha değerli hale getirmektedir.⁹³ Sonuç olarak İskenderun limanının ekonomik potansiyeli, Doğu Akdeniz coğrafyasındaki istikrar ile doğru orantılıdır. Arap-İsrail çatışması, Suriye iç savaşının genişlemesi, Türkiye ve Yunanistan arasındaki gerginliğin Doğu Akdeniz'e sıçraması ya da öngörülemeyen başka bir çatışma durumu İskenderun limanını iktisadî açıdan olumsuz etkileyecektir. Aynı zamanda Irak coğrafyası ve Kafkasya'nın da Akdeniz'e açılma güzergahında bulunan İskenderun limanının adı geçen bölgelerdeki gerginlikten etkileneceği ve payına düşeni alacağı göz ardı edilmemelidir. Fakat tüm bunlara rağmen Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de daha aktif bir dış politika takip etmesi ve uluslararası konjonktürün Türkiye lehine uygun olması İskenderun limanının ekonomik olarak kısa ve orta vadede daha fazla ön plana çıkmasına olanak sağlayacaktır.

Sonuç

Bir limanın stratejik bir öneme sahip olması, askerî, siyasî, iktisadî ve jeopolitik öneminin mevcut olmasına ve bu önemini de her dönemde koruyor olmasına bağlıdır. Aynı zamanda limanın coğrafi konumunun da onun stratejik önemini belirleyen diğer bir kriter olduğunu da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Bir savaş ya da askerî harekât esnasında limanın bir süreliğine herhangi bir güç tarafından konjonktürel olarak kullanılması o limanın öneminin sadece taktiksel olduğu ve kısa ya da orta vadede limanı kullanana gücün bölgeden çekileceği anlamına gelmektedir. İskenderun limanının bu zikredilen hususlara haiz bir liman olduğu, coğrafi olarak da Ortadoğu, Transkafkasya ve Anadolu'nun denize açılan güzergahı içerisinde bulunduğu görülmektedir. Bu limanın Büyük İskender döneminden başlayarak günümüze kadar geçen süreçte askerî, siyasî, iktisadî ve jeopolitik önemini koruduğu ve İskenderun limanına sahip olan devletlerin de limanın bu avantajlarını önemli ölçüde kullanmayı bildikleri görülmektedir. Yaptığımız araştırma neticesinde İskenderun limanının stratejik önemini belirleyen en önemli unsurun Doğu Akdeniz'in bizzat kendisi olduğu sonucunu elde etmiş bulunmaktayız. Antik dönemlerden başlayan süreçte zaman zaman azalmaya uğramış olsa da Doğu Akdeniz'in jeopolitik ve jeostratejik öneminin tarihin her döneminde mevcut olduğu bir gerçektir. Doğu Akdeniz'de faaliyet yürütmeyi planlayan her askerî gücün de İskenderun limanına doğrudan ya da dolaylı bir etkisi olduğu görülmektedir. Örneğin Osmanlı Devleti'nin İran seferleri esnasında kuvvetlerinin bir kısmını deniz üzerinden İskenderun limanına gönderdiği ve buradan cepheye kaydırıldığı, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne karşı savaşan İngiltere ve Fransa'nın Suriye'deki Osmanlı askerî gücünü zayıflatmak amacıyla İskenderun limanına bir amfibi taarruz planladığı bilinmektedir. Genel olarak İskenderun limanının stratejik önemini belirleyen limanın askerî, siyasî, iktisadî ve jeopolitik öneminin olmasından kaynaklanmakla birlikte bu önemi kendisine veren temel unsurun da Doğu Akdeniz'in kendisi olduğunu ifade edebiliriz.

Fakat İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan Soğuk Savaş dönemi ile birlikte Doğu Akdeniz'e Sovyetler Birliği ve İsrail gibi devletlerin dahil olmasının yanında Amerika Birleşik Devletleri'nin de İsrail'i destekleme adı altında Doğu Akdeniz'e yerleşmesi bölgedeki güç parametrelerinde de önemli değişikliklere sebebiyet vermiştir. İki kutuplu dünyada nükleer güce de sahip olan Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği envanterlerindeki caydırıcı silahları da bölgeye kaydırılmışlardır. Türkiye'nin bu iki nükleer güç ile rekabet edebilmesinde İskenderun limanının avantajlarını kullanması gerekmektedir. 1964-1974 yılları arasındaki Kıbrıs Barış Harekati'na giden süreçte Türkiye, İskenderun limanının

93 Hasan Sencer Peker, Kübra Öztürk Oktay ve Yavuz Şensoy, "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye'nin Enerji Güvenliği", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8:1, 2019, s. 94.

stratejik önemini kullanmayı bilmiştir. Her ne kadar harekât Mersin limanından gerçekleşmiş olsa da İskenderun limanı da destekleyici güç bağlamında faal olmuştur. Mavi Vatan konsepti içerisinde Türk donanması Doğu Akdeniz’de etkin ve caydırıcı bir güç olmak ve bu gücün devamlılığını sağlamak adına İskenderun limanının stratejik avantajlarını kullanmakta ve belirli kazanımlar elde etmektedir. Bölgedeki Rusya’nın Tartus ve Lazkiye limanları, İsrail’in Aşdod limanı ile Amerika Birleşik Devletleri’nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’ndeki üslerini dengelemek adına İskenderun limanının bölgedeki etkinliği oldukça önemlidir. Sonuç olarak bir limanın stratejik bir öneme sahip olabilmesi için askerî, siyasî, iktisadî ve jeostratejik avantajlarının yanında bu avantajların farkında olan bir donanma vizyonunun da bulunması gereklidir. Aksi takdirde limanın avantajlarının kullanılmasında aksamalar meydana gelebilir.

Çatışma Beyanı:

Araştırmamızın yazarları olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanımız bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.

Kaynakça

Arşivler

Bundesarchiv, Militärarchiv

N 247/40, Sayfa No: 6, 26 Ekim 1916. (Liman Von Sanders’in Birinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Kaleme Aldığı Almanca Raporu-Die Grunde für des Militärischen Zusammenbruch des Türkei)

Reiche Marine, 49/936, Sayfa No: 2, 1917-1918. (İskenderun Limanı’ndaki Mayın Hatlarını Gösteren Kroki)

Devlet Arşivleri Başkanlığı

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 74-471-9, 1 Ağustos 1957. (İskenderun Limanı’nın Genişletilmesine Dair Teklifin Tetkiki)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, 305-17-15, Ek: 2, 8 Haziran 1964. (Akdeniz Bölge ve İskenderun Üs Komutanlığı’na Yapılan Tayin)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelât Müdürlüğü, 115-80-8, 11 Aralık 1947. (ABD Donanmasına Ait Tappahannock İsimli Akaryakıt İkmal Gemisinin ABD’ye Gidecek Türk Subay ve Erbaşlarını Almak İçin İskenderun Limanı’na Gelmesine İzin Verilmesi)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelât Müdürlüğü, 117-68-11, 28 Ekim 1948. (İngiliz Donanmasına Ait Magpie İsimli Fırkateynin İskenderun Limanı’nı Ziyaret Etmesi ve Telsizle Haberleşmesi)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Muamelât Müdürlüğü, 126-62-16, 14 Ağustos 1951. (Deniz Kuvvetleri’ne Gizli Üslerin Kurulması İçin İnşaat Masrafları Olarak İskenderun’a 300.000 Liranın Verilmesi)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, 151-71-12, 26 Ocak 1959. (İngiliz Donanmasına Ait Tabard İsimli Denizaltının İskenderun Limanı’na Gelmesine İzin Verilmesi)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başvekâlet Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, 317-47-9, 19 Temmuz 1974. (Mersin ve İskenderun Limanları’nın Uluslararası Trafığe Kapatılması)

Basılı Eserler

ACIPINAR Mikail (2020). “İskenderun İskeleyi: Doğu Akdeniz’de Uluslararası Bir Ticaret Limanı’nın İnkişafı Meselesi (1589-1612)”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 44, 1-40.

- AFYONCU Erhan (2019). *Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- AĞIR Osman ve TAKAR Meram (2016). “Rusya-Suriye İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13:2, 285-306.
- AKALIN Durmuş (2011). Süveyş Kanalı (Açılışı ve Osmanlı Devleti’ne Etkisi), *Doktora Tezi*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- AKPINAR Mahmut (2009). İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Akdeniz’de Rus Dış Politikası, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- AKŞAHİN İbrahim Ege (2022). “Sultan Abdülaziz Devrinde Tersâne-yi Amirede Zirhlı Gemi İnşa Projeleri”, *Kadim*, 4, 55-76.
- ALHAN Mehmet Ali (2021). “Doğu Akdeniz Enerji Kaynakları Ekseninde: Türkiye, Avrupa ve ABD Basınındaki Haber Başlıklarının Karşılaştırmalı Duygu Analizi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20:42, 1438-1466.
- APATAY Çetinkaya (2006). “Navarin, Çeşme ve Sinop Baskınları ve Sebepleri”, *Üçüncü Deniz Harp Tarihi Semineri Bildirileri*, (19-21 Nisan 2006-Gölcük), Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, Ankara, 58-66.
- ARAS Harun (2022). Suriye İç Savaşı Çerçevesinde Rusya’nın Hibrit Savaş Stratejisinin Analizi, *Doktora Tezi*, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- ARTUÇ İbrahim (1989). *Kıbrıs’ta Savaş ve Barış*, Kastaş Yayınları, İstanbul.
- ASLAN Mahir (2014). “1783 Kırım’ın Rusya’ya İlhakı Süresince II. Katerina’nın Yunan Projesi ve Önemi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 213, 221-230.
- ATUN Ali Fikret (1998). *İkinci Dünya Harbi’de Kuzey Afrika Harekâtı ve Alınan Dersler*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- AYMARD Maurice (1963). “XVI. Yüzyılın Sonunda Akdeniz’de Korsanlık ve Venedik”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 23:1-2, 219-238.
- BENDİZ Danyal (1951). “Süveyş Kanalı’nın Önemi”, *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 9:3, 329-347.
- BEŞİRLİ Mehmet (2004). “Sultan Abdülaziz’den Birinci Dünya Savaşı’na Osmanlı Donanması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 25, 243-274.
- BİLGİÇ Emine (2018). Doğu Roma İmparatorlu İustinianus ve Sasani İmparatoru Hüsrev Anuşirvan’ın Doğu Akdeniz Politikalarının Karşılaştırılması, *Doktora Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- BORATAV Korkut (1988). *Türkiye İktisat Tarihi (1908-1985)*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- BOSTAN İdris (2007). *Osmanlılar ve Deniz: Deniz Politikaları, Teşkilat ve Gemiler*, Küre Yayınları, İstanbul.
- BOSTAN İdris (2010). *Osmanlılar ve Deniz: Deniz Politikaları, Teşkilat ve Gemiler*, Küre Yayınları, İstanbul.
- BRAUDEL Fernand (2021). *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası III* (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Tercen Matmaacılık, Ankara.
- CLAUSWITZ Carl von (2015). *Savaş Üzerine*, (Çev. Selma Koçak), Doruk Yayınları, İstanbul.
- ÇAPAR Onur (2020). “Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Akdeniz’de Stratejik Bir Fransız Yatırımı: İskenderun Limanı”, *Akademik Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3: 2, 76-106.
- ÇETİN Oktay ve USLUER B. Hasan (2019). “Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları ve Deniz Sınırlandırması”, H. Çakmak ve B. Şakir Şener (ed.), *Akdeniz Jeopolitiği*, C: 1, Nobel Yayınları, Ankara, 173-186.
- ÇETİNER Abdullah Cengiz (2007). Kıbrıs Barış Harekâtı’nda Kara Muharebeleri, *Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- ÇOLAK Kamil (2008). “Mısır’ın Fransızlar Tarafından İşgali ve Tahliyesi (1798-1801)”, *SAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, II, 141-183.
- DAYI, S. Esin (2002). “Hatay Meselesi ve Hatay’ın Anavatana Katılması”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 19, 331-340.
- DURAN Yusuf (2007). İskenderun Sancağı’nda Fransız Mandası (1920-1936), *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- DÜNDAR Recep (2002). “Kıbrıs’ın Fethi”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul, 667-678.
- ECHEVARRÍA II Antulio J. (1996). “Moltke and the German Military Tradition: His Theories and Legacies”, *The US Army War College Quarterly: Parameters*, 26:1, 91-93.
- ELDEM Vedat (1994). *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- EMECEN M. Feridun (2013). “Doğu Akdeniz’de Osmanlı Stratejisi: Sokullu Mehmet Paşa ve Kıbrıs”, *Akdeniz’de İslâm Medeniyetleri: Milletlerarası Konferans Tebliğleri*, Lefkoşe 01-04 Aralık 2010,

İstanbul, 177-183.

- ERDEM Selen. (2022). Doğu Akdeniz Sorunları Çerçevesinde Türkiye ve Yunanistan İlişkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- GÖRGEN İsmail (2013). Doğu Akdeniz’de İngiliz-Fransız Mücadelesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- GÜNEŞ Hüseyin (2019). “XVI. ve XVII. Asırda Akdeniz’in İktisadî Yapısı ve Osmanlı Devleti”, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 3:1, 47-52.
- GÜNGÖR Hüseyin Murat (2012). Mersin Limanı ile Doğu Akdeniz’deki Türk Limanlarının Ticaretine Etkileri Bakımından Karşılaştırılması, *Yüksek Lisans Tezi*, Toros Üniversitesi, Mersin.
- İŞİPEK Ali Rıza ve ÖZDEMİR Oğuz (2006). *1770 Çeşme Deniz Savaşı*, Denizler Kitapevi, İstanbul.
- KANTARCI Şenol (2012). “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı Koalisyonlar Dönemi Mi?”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8 :16, 47-84.
- KAVAK Hüseyin (2016). Birinci Haçlı Seferi Esnasında Doğu Akdeniz’in Durumu, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- KESER Ulvi (2011). “21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11: 23, 65-98.
- KILIÇ Çalık Yıldız (2019). Napolyon’un Doğu Akdeniz Politikası, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- KILLIOĞLU Mehmet Erkan (2021). “1956 Süveyş Krizi ve Ortadoğu’ya Etkisi”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6:2, 726-757.
- KISA S. Arif (2019). Selçukluların Anadolu ve Doğu Akdeniz Siyaseti (1081-1243), *Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- KORHAN Tuğba (2016). “İkinci Dünya Savaşı’nda Mersin ve İskenderun Limanları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9: 42, 710-714.
- KÖKYAL Ferhat (2021). “Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Akdeniz Politikası”, *Liberal Düşünce Dergisi*, 26: 101, 143-168.
- KURTCEPHE İsrail (1995). *Türk-İtalyan İlişkileri (1911-1916)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- LEWIS Bernard (2011). *Ortadoğu*, Selen Y. Kölay (çev.), Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- MERAKLI Erdem (2020). 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve İzmir Limanı, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- MEVLÜTOĞLU Arda (2019). “İsrail Deniz Kuvvetlerinin Modernizasyon Programları”, *Savunma Politikaları Araştırmaları*, 10: 86, 85-89.
- ÖZDEMİR Çağdaş (2018). “Rusya’nın Doğu Akdeniz Stratejisi”, *SETA*, 230, 6-16.
- ÖZGEN Cenk (2019). “İsrail Savunma Stratejisinde Denizaltı Filosunun Rolü”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15:31, 497-545.
- ÖZYİĞİT Ertan ve ÖZSARAC Halil (2021). *Barbaroslar: Akdeniz’in Anlatılmamış Hikayesi*, Deren Matbaacılık, İstanbul.
- PEKER Hasan Sencer, OKTAY Kübra Öztürk ve Şensoy YAVUZ (2019). “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye’nin Enerji Güvenliği”, *Güvenlik Bilimler Dergisi*, 8:1, 85-106.
- POLAT Ü. Gülsüm (2014). “I. Dünya Savaşı’nda Müttefiklerin (İngiltere-Fransa) İskenderun Çıkarma Planı”, *Gazi Akademik Bakış*, 7:14, 21-48.
- RİCHARD Rousseau Richard (2012). “Strategic Perspectives: Clausewitz, Sun-tzu and Thucydides”, *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 15:2, 74-75.
- SERTEL Savaş (2022). “Kıbrıs Barış Harekâtı Öncesinde Türk Donanma Filosunun Modernleştirilmesi (1968-1974)”, *BELGİ-Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 23, 253-279.
- TENŞİ Tefik Murat (2022). 15 Temmuz 1974 Kıbrıs Darbesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- TOKATLI Seda Gözde (2022). “Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Algısında Yaşanan Değişim ve Uluslararası Sistemin Değişen Dinamikleri”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 4, 376-406.
- TOPRAK Zafer (2003). *İttihat-Terakki ve Cihan Harbi: Savaş Ekonomisi ve Türkiye’de Devletçilik 1914-1918*, Homer Kitapevi, İstanbul.
- Tuğrul MEHMET ve AYDINBAŞ Yunus Emre (2014). “Coğrafi Keşiflerle Birlikte Değişen Ticaret Yolları

ve Osmanlıların Geliştirmiş Olduğu Stratejiler”, Mehmet Bulut (ed.), *Medeniyetler Güzergahı İpek Yolu'nun Yeniden Doğuşu*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 151-156.

- TUNA Ozan (2022). “Alman Kaynaklarına Göre Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Romanya Ordusunun Askerî Kapasitesi ve Köstence Limanı'nın Stratejik Önemi”, *Karadeniz Araştırmaları*, XIX: 76, 1043-1056.
- TUNA Ozan ve Ünlü Mucize (2017). “I. Dünya Savaşı Başlarında Batum Limanının Stratejik Önemi ve Osmanlı Donanmasının Batum Limanı'nı Bombalaması”, Mehmet Okur, Bahadır Güneş ve Ülkü Köksal (ed.), *Birinci Dünya Savaşı'nda Karadeniz ve Kafkasya: Askeri, Siyasi ve Sosyal Gelişmeler*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Trabzon, 263-283.
- TÜRKEŞ İlkay (2021). Bölgesel Güvenlik Kompleksi Kapsamında Baltık ve Doğu Akdeniz'in Oyun Teorisi ile Karşılaştırmalı Tehdit Analizi, *Yüksek Lisans Tezi*, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul.
- TZU Sun (2017). *Savaş Sanatı* (Çev. Pınar Erturan), Remzi Kitapevi, İstanbul.
- ÜNLÜ Oğuzhan (2020). Doğu Akdeniz'de Mersin ve İskenderun Limanlarına Alternatif Üs Yeri Seçimi, *Yüksek Lisans Tezi*, Milli Savunma Üniversitesi, Ankara.
- ÜRKMEZ Naim (2012). Tanzimat'tan I. Dünya Savaşı'na İskenderun, *Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- YALÇIN Osman (2021). “1967 Arap-İsrail Savaşı ve Savaşta Hava Harekâtı”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, 5, 53-104.
- YAVUZ Erdem (2021). “1929 Dünya Ekonomik Buhranının Türkiye'ye ve Diğer Ülkelere Olan Etkisinin İstatistik Analizi”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14:2, 378-390.
- YELLİCE Gürhan (2012). “1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XII: 24, 13-26.
- YENER Emir (2013). “Deniz Muharebeleri ve Müşterek Harekât (1792-1912)”, Gültekin Yıldız (ed.), *Osmanlı Askerî Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1912)*, Timaş Yayınları, İstanbul, 227-249.
- YILDIRIM Mehmet (2004). Bütün Yönleriyle 1974 Kıbrıs Harekâtı, *Yüksek Lisans Tezi*, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- YÜCEKAYA Hüsnü (2022). “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı-Venedik Ticareti”, *Tarih Okulu Dergisi*, 15:56, 1-24.
- ZHUMATAYEVA Dinora (2013). Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıs Barış Harekâtının SSCB Kamuoyundaki Yankıları, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.

İnternet Kaynakları

- SARIKAYA Burak (2015). “Suriye İç Savaşı Perspektifinde Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkileri”, *TASAM*, 18 Eylül 2015, s. 1-15, https://tasam.org/Files/Icerik/File/SUR%C4%B0YE_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9E_PERSPEKT%C4%B0F%C4%B0NDE_GE%C3%87M%C4%B0%C5%9E_TEN_G%C3%9CN%C3%9CM%C3%9CZE_SUR%C4%B0YE_RUSYA_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LE____.pdf_fe7aa30c-c5d4-45a4-99cb-d94c3a0d34a2.pdf, erişim 29.06.2023.
- CARSTENS Peter, “Griechenland und Türkei: Wer Hat die Stärkste Flotte?”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 19.09.2020; <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/griechenland-und-tuerkei-wer-hat-die-staerkste-flotte-16960385.html>, erişim 20.06.2023.
- “Fransa Charles de Gaulle Uçak Gemisini Doğu Akdeniz'den Çekti”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransa-charles-de-gaulle-ucak-gemisini-dogu-akdenizden-cekti/706267>, erişim 20.06.2023.
- “Israel Tests Missile for Defending Maritime Assets”, <https://www.jpost.com/israel-news/article-717726>, erişim 25.06.2023.
- “Sa'ar 6: The New Backbone of Israel Navy”, <https://www.jpost.com/israel-news/saar-6-the-new-backbone-of-israels-navy-for-decades-to-come-analysis-648788>, erişim 23.06.2023.
- “Maritime Doctrine of the Russian Federations 2022: An Analysis”, [https://www.researchgate.net/publication/362733679_MARITIME_DOCTRINE_OF_THE_RUSSIAN_FEDERATION_2022_AN_ANALYSIS; Captain Parmar S. Sarabjeet-Commander Sawn S. Ranendra-Captain Agnihotri K. Kamlesh \(Retd\), erişim 09.08.2022](https://www.researchgate.net/publication/362733679_MARITIME_DOCTRINE_OF_THE_RUSSIAN_FEDERATION_2022_AN_ANALYSIS; Captain Parmar S. Sarabjeet-Commander Sawn S. Ranendra-Captain Agnihotri K. Kamlesh (Retd), erişim 09.08.2022).
- “Российские военные круглосуточно патрулируют сирийский порт Латакия из-за угрозы терактов”, <https://tass.ru/armiya-i-opk/13462701>, erişim 25.06.2023.
- “Битва за Средиземноморье: Турция и Греция решили наладить контакты”, <https://iz.ru/1138510/kseniiia-loginova/bitva-za-sredizemnomore-turtciia-i-gretciia-reshili-naladit-kontakty>, erişim 05.07.2023.
- “Турция отправила новое буровое судно в восточное Средиземноморье”; <https://www.interfax.ru/>

world/855958, erişim 05.07.2023.

“Шесть кораблей Северного и Балтийского флотов прибыли в Тартус”; <https://iz.ru/1286497/2022-02-04/korabli-severnogo-i-baltiiskogo-flotov-pribyli-v-punkt-vmf-rf-v-sirii>, erişim 02.07.2023.

“Пункт материально-технического обеспечения ВМФ России в Тартусе. Досье”, <https://tass.ru/info/4808523>, erişim 09.08.2023.

“Crews of long-range Tu-22m3 bombers from the Russian air base Hmeymim performed training tasks in the eastern part of the Mediterranean Sea”; <https://eng.mil.ru/en/structure/forces/aerospace/news/more.htm?id=12363558@egNews>, erişim 09.08.2023.

“Menderes Hükümetinin Kore Savaşı’na Katılma Süreci”, <https://www.kureselsiyaset.org/menderes-hukümetinin-kore-savasina-katilma-sureci/>, erişim 29.06.2023.

“Russia Deploys S-400 Missile System In Syria”, <https://news.sky.com/story/russia-deploys-s-400-missile-system-in-syria-10337997>, erişim 09.08.2023.

“как «Панцирь-С1» и С-400 «Триумф» обороняют авиабазу Хмеймим”, <https://tvzvezda.ru/news/202131907-cuxWu.html>, erişim 09.08.2023.

“Report: Russia’s Dangerous Iskander-M Ballistic Missiles Are Now in Syria”; <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/report-russias-dangerous-iskander-m-ballistic-missiles-are-18991>, erişim 09.08.2023.

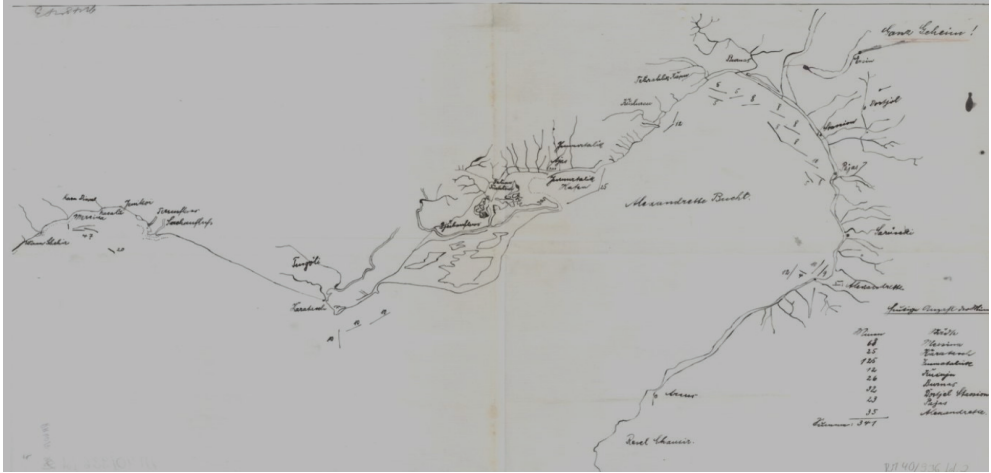
“French Rafale Fighter Jets over Cyprus”, <https://www.financialmirror.com/2022/02/10/french-rafale-fighter-jets-over-cyprus/>, erişim 09.08.2023.

“Limanın Teknik Özellikleri-Coğrafi Konum”, <https://www.limakports.com.tr/tr/liman-ozellikleri/liman-teknik-ozellikleri>, erişim 15.02.2024.

“Deniz Kuvvetlerine Ait Gemi İskenderun Limanı’nda”, *Deniz Gazete*, <https://www.denizgazete.com/deniz-kuvvetleri-ne-ait-askeri-gemi-iskenderun-limani-nda/43695/>, erişim 15.02.2024.

EKLER

Ek 1:

Osmanlı Devleti ve Almanya Tarafından İskenderun Körfezi’ne Yerleştirilen Mayınlar⁹⁴

94 Bundesarchiv, Militärarchiv; *Reiche Marine 49/936*, Sayfa No: 2, 1917-1918

Cyberactivism in Syria: Emergence, Transformation, Potentials, and Limitations

Suriye’de Siber Aktivizm: Ortaya Çıkışı, Dönüşümü, Potansiyeli ve Sınırlılıkları

Iyad HELWANI*

* İstanbul, Türkiye
e-mail: iyadhoo@yahoo.com
ORCID: 0000-0003-0232-7608

Geliş Tarihi / Submitted:
02.04.2024

Kabul Tarihi / Accepted:
20.07.2024

Abstract

The rise of the cyber domain and social media platforms has profoundly impacted the socio-political landscape in Syria, enabling cyber-activism to emerge as a potent force against authoritarian regimes. This qualitative research examines the evolution, impact, and challenges Syrian cyber-activists face, drawing from professional reports, interviews, and scholarly literature. While online platforms empower activists by facilitating mobilization and information dissemination, activists also face significant obstacles, including surveillance, censorship, and cyberattacks within a state-controlled digital environment. Despite these challenges, cyber-activism in Syria played a crucial role in shaping narratives, fostering solidarity, challenging the regime, influencing international perceptions, and highlighting the transformative potential of the cyber domain in repressive contexts.

Keywords: Cyberactivism, Hacktivist, Syria, Cyber Conflict, Arap Spring

Öz

Siber alanın ve sosyal medya platformlarının yükselişi, Suriye’deki sosyopolitik ortamı derinden etkilemiş ve siber aktivizmin otoriter rejimler karşı büyük bir güç olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu nitel araştırma, profesyonel raporlardan, mülakatlardan ve akademik literatürden yararlanarak Suriyeli siber aktivistlerin gelişimini evrimini ve yaşadıkları zorlukları incelemektedir. Çevrimiçi platformlar harekete geçmeyi ve bilginin yayılmasını kolaylaştırırken, aktivistler aynı zamanda devlet kontrolündeki bir dijital ortam içinde gözetim, sansür ve siber saldırılar gibi büyük engellerle de karşılaşmaktadır. Yaşanan bu zorluklara rağmen, Suriye’deki siber aktivizm anlatıları şekillendirmede, dayanışmayı güçlendirmede, rejime meydan okumada ve uluslararası alandaki algıları etkilemede önemli bir rol oynamış ve baskıcı ortamlarda siber alanın dönüştürücü potansiyeline dikkat çekmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber Aktivizm, Hacktivist, Suriye, Siber çatışma, Arap Baharı

Introduction

The Syrian conflict, erupting into peaceful demonstrations in March 2011, unveiled a new battleground between the authoritarian regime and activists: the cyber domain. One viral story from the early days of the protests captures the essence of this digital struggle. An intelligence officer, mistakenly searching for a non-existent ‘blue device’ used by protestors, illustrates the regime’s frantic attempts to control and understand the digital tools leveraged by activists.

Under the Baath party’s rule since 1963, Syria experienced a stifling environment characterized by restricted freedoms, pervasive fear, and pervasive surveillance. However, the emergence of the Internet in the early 2000s offered Syrians an alternative platform for free expression and dialogue. This digital transformation saw Internet usage surge from a mere 5% in 2005 to approximately 20% by 2012. Cyberspace rapidly evolved into a pivotal arena for activism and resistance against the authoritarian regime. The Syrian Revolution adeptly utilized social media platforms, such as Facebook and Twitter, to document, share, and broadcast the regime’s brutal suppression of the protests. Videos, photos, and live streams circulated on these platforms, amplifying the voices of long-suppressed Syrians and drawing international attention to the crisis.

However, the Syrian regime’s relationship with cyberspace was complex and multifaceted. Unlike the Egyptian and Libyan regimes, Syria initially lifted blocks on most social media websites and even the emergency law, resulting in a significant surge in social media users. For instance, Facebook users in Syria escalated from a mere 1.5% of the population in early 2011 to 10% by early 2012. While the regime seemingly allowed increased Internet access, it simultaneously cracked down on demonstrations with brutal force, and the absence of foreign news agencies left social media platforms as the primary medium for documenting human rights violations and broadcasting daily events to the global community.

This dynamic transformed cyberspace in Syria into a contested and volatile arena. The regime actively sought to control and monitor the digital landscape by manipulating the infrastructure, installing surveillance systems, imposing restrictive laws, and deploying trained cyber groups to combat cyber activists. Despite these efforts, cyber-activism continued to flourish, illustrating the resilience and adaptability of activists in the face of adversity.

This study aims to delve deeply into the intricate landscape of cyber-activism in Syria, exploring the structure, dynamics, and evolution of online dissent within an oppressive regime. The research seeks to unravel the complexities, constraints, risks, and ethical dilemmas faced by activists in the digital realm. Furthermore, the study will examine the regime’s strategies and tools employed to manage and control cyberspace, the activities conducted by activists to overcome these restrictions, and the international community’s response to the Syrian cyber crisis.

1. Conceptual Framework: Key Concepts and Debates Related to Cyber-activism

Cyber-activism merges the realms of the “cyber domain” or “cyberspace” with the principles of “activism”, leveraging the Internet and communication networks as platforms to advocate for social, political, economic, or environmental change. This modern form of activism utilizes a range of online methods, from social media campaigns to virtual protests, to achieve specific objectives or raise awareness about pressing issues. While cyber-activism

often complements offline activities, it also addresses unique challenges and threats faced in traditional activism, providing an alternative or supplementary avenue for advocacy and mobilization.

The concept of “cyberspace” or “cyber domain” extends beyond technical networks, encompassing the social and contextual effects of the Internet. It represents a symbolic space where all online interactions occur, facilitating a new domain of political interaction and grassroots activism. Questions surrounding user intentions, regulations, and the societal impact of the Internet are actively explored by various stakeholders, including advertisers, businesses, government bodies, and civil society organizations, highlighting the multifaceted nature of the cyber domain.

Distinguishing cyber-activism from other cyber-related terms is crucial for understanding its unique characteristics and objectives. Unlike cyber warfare, which is typically state-initiated and recognized as a form of war, cyber-activism is neither state-led nor internationally recognized as warfare. Additionally, cyber-activism differs from cyberterrorism, which aims to cause destruction or instil fear for ideological purposes. Instead, cyber-activism focuses on instigating socio-political transformation, mobilizing collective voices, and motivating individuals to effect meaningful change through digital means.

1.1. Cyber-Activism, Hacktivism, and Online Engagement

Cyber-Activism and Hacktivism: Cyber-activism, encompassing terms like digital activism and online activism, includes the specific category of hacktivism. Hacktivism involves activists known as Hacktivists who employ cyberattacks, primarily hacking, to advocate for political or human rights causes. The significance of hacktivist cyber-attacks surged notably in 2011 during the Arab Spring, accounting for a substantial portion of recorded cyberattacks.¹ Therefore, hacktivism is considered a subset of cyber-activism, targeting specific causes through cyber means.

Cyber-Activists vs. Cybercriminals and Cyberterrorists: Cyber-activists are distinct from cybercriminals and cyberterrorists in their objectives and methods. While cyber-activists aim to achieve political or societal change through cyber means, cybercriminals target cyber-attacks primarily for financial gain. On the other hand, cyberterrorists engage in operations that can lead to violence or harm. Cyber operations, in this context, refer to strategic activities within cyberspace, such as cyber espionage, hacking, denial of service, and phishing.²

Slacktivism or Clicktivism: Not all forms of online engagement qualify as effective cyber-activism. Some activities like sharing or retweeting content require minimal effort and may not yield a significant impact. This superficial form of online participation is termed “slacktivism” or “clicktivism”, characterized as “feel-good online activism with zero political or social impact”.³ Examples include liking posts on Facebook, upvoting on Reddit, retweeting on Twitter (referred to as X platform), and changing profile pictures, highlighting the difference between passive online actions and meaningful cyber-activism with tangible societal outcomes.

1 Julie E.Mehan, *Cyberwar, Cyberterror, Cybercrime: A Guide to the Role of Standards in an Environment of Change and Danger*, IT Governance Publishing, United Kingdom, 2015.

2 Johan Sigholm, “Non-State Actors in Cyberspace Operations”, *Journal of Military Studies*, 4:1, 2013, pp. 1-37.

3 Tamara Kharroub, “Cyberactivism in the Middle East: Six Potentials and Six Limitations of New Media Technologies in Democratization”, *Arab Center Washington DC*, September 2015, <https://arabcenterdc.org/resource/cyberactivism-in-the-middle-east-six-potentials-and-six-limitations-of-new-media-technologies-in-democratization>, accessed 21.02.2024.

1.2. Characteristics of Cyber-Activism

The advent of the information and telecommunication technology era has dramatically reshaped social and political landscapes, introducing structural opportunities for political participation through almost cost-free access to ICTs. These platforms, particularly social networks, facilitate secure communication among activists, fostering collective identity and virtual communities that mirror real-life interactions.⁴ Moreover, the digital realm provides a sanctuary to bypass censorship enforced by authoritarian regimes, allowing for the free exchange and dissemination of information.⁵ Anonymity stands as a hallmark of cyber-activism, providing participants with security and enabling them to operate under oppressive regimes. For instance, in Syria, activists utilized pseudonyms on platforms like Facebook to mobilize and inform the public about the oppressive actions of the state, despite decades of restrictions on freedom of assembly and speech.⁶

Inclusive participation is another defining characteristic of cyber-activism, allowing diverse groups to collaborate, voice opinions, and engage in multi-ethnic movements through digital platforms. The Syrian uprising exemplified this inclusivity, with various societal segments, including Arabs, Kurds, youth, and intellectuals, utilizing social media to freely share views and ideas previously suppressed by authoritarian regimes.⁷ Furthermore, the digital age has shifted the validation metrics from traditional gatherings to online interactions like likes, retweets, or followers, emphasizing shared validation or dismissal.⁸

Despite its transformative potential, cyber-activism has its limitations. Alone, it may not instigate significant political changes or overthrow regimes, and cyberattacks, a tool of cyber-activism, are not classified as violent attacks under international law due to their non-physical nature.⁹ Nevertheless, cyber-activism remains characterized by its accessibility, global reach, anonymity, and ability to break through censorship, providing marginalized groups with a platform to express opinions and oppose ideas without resorting to direct confrontation or violence.

1.3. Types of Cyber Activism

Cyber-activists employ a variety of tactics within the digital realm to advocate for causes, resist oppression, and mobilize public opinion. These activities are often tailored to the nature of the proposed action, the tools at their disposal, and the specific objectives they aim to achieve. A primary form of cyber-activism is Citizen Journalism, where activists leverage platforms like blogs, Facebook, Twitter, and YouTube to highlight government abuses, advocate for political change, and influence public opinion. Social media enables instant news dissemination, live-streaming of protests, and rallying citizens to resist oppressive regimes.¹⁰

4 Courtney Radsch, *Cyberactivism and Citizen Journalism in Egypt: Digital Dissidence and Political Change*, Palgrave Macmillan, New York, 2016.

5 Yenal Göksun, "Cyberactivism in Syria's War: How Syrian Bloggers Use Internet for Political Activism", BAYBARS-HAWKS Banu (eds.), *New Media Politics: Rethinking Activism and National Security in Cyberspace*, Cambridge Scholars Publishing, 2015, pp. 49-62.

6 Scott Applegate, "Cyber-militias and Political Hackers: Use of Irregular Forces in Cyberwarfare." *IEEE Security & Privacy*, 9:5, 2011, pp. 16-22.

7 Sahar Khamis, Paul Gold, and Katherine Vaughn, "Beyond Egypt's 'Facebook Revolution' and Syria's 'Youtube Uprising: Comparing Political Contexts, Actors and Communication Strategies.", *Arab Media & Society*, 15:1, 2012, pp.1-30.

8 Courtney Radsch, *Cyberactivism and Citizen Journalism in Egypt: Digital Dissidence and Political Change*, Palgrave Macmillan, New York, 2016.

9 Scott Applegate, "Cyber-militias and Political Hackers: Use of Irregular Forces in Cyberwarfare." *IEEE Security & Privacy*, 9:5, 2011, pp. 16-22.

10 Sahar Khamis, Paul Gold, and Katherine Vaughn, "Beyond Egypt's 'Facebook Revolution' and Syria's 'Youtube Uprising: Comparing Political Contexts, Actors and Communication Strategies.", *Arab Media & Society*, 15:1,

Another prevalent category is Online Petitions, Demonstrations, and Campaigns, where the Internet serves as a platform for raising funds, creating international alliances, and coordinating events. This digital space becomes crucial in shaping public opinion, with contrasting narratives vying for attention and aiming to influence specific audiences.¹¹ Digital Literacy and Cybersecurity Safety Training also play a vital role in cyber-activism. Training activists in digital literacy equips them with essential skills to protect themselves online, especially in regimes with strict censorship or limited technical expertise.

Cyber-attacks form another facet of cyber-activism, often carried out by hacktivists targeting government, corporate, or politically aligned entities. These attacks aim to exert influence, cause damage, or infiltrate opposition communication systems, with motives ranging from expressing disapproval to raising public awareness.¹²

While these categories provide a broad overview, cyber-activism can be further segmented based on objectives, as Sander Vegh suggests, into Awareness/Advocacy, Organization/Mobilization, and Action/Reaction. Awareness/Advocacy involves disseminating information online through various channels like email lists and social media networks. Organization/Mobilization leverages online platforms to call for offline or online actions, such as protests or global pressure campaigns. Lastly, Action/Reaction encompasses hacktivist-led cyber-attacks, targeting specific online entities through techniques like denial-of-service attacks or website hijacking to gain critical information.¹³

1.4. Tools Of Cyber-Activism

Social Media Networks and Blogging: The digital landscape has provided a plethora of tools for cyber-activists, with social media platforms and blogging standing out as prominent mediums for mobilization and awareness-raising. Facebook serves as a pivotal platform for communication and mobilization, facilitating connections among like-minded individuals and rallying support around specific causes. Notably, the “We are all Khaled Said” Facebook page played a significant role in galvanizing public sentiment against human rights violations in Egypt, ultimately catalysing the 2011 revolution.¹⁴ Twitter, on the other hand, excels in real-time organization and coordination, as evidenced by its instrumental role during the Tahrir Square protests in Egypt.¹⁵ The platform’s allowance for pseudonyms also makes it an attractive option for activists prioritizing anonymity. In response to Facebook’s stricter policies and account deletions, many cyber-activists have turned to blogging as an avenue for unrestricted self-expression, shedding light on taboo subjects and facilitating public discourse on issues like government corruption and human rights violations.¹⁶ Moreover, the use of hashtag in social media has been considered as a form of digital activism by employing hashtags on social media networks. Although research on hashtag activism is still considered relatively new, many hashtag campaigns have gained attention as a popular strategy for

---

2012, pp.1-30.

11 Martha McCaughey and Michael D. Ayers, *Cyberactivism: Online Activism in Theory and Practice*, Routledge, New York, 2003.

12 Ibid.

13 Ibid.

14 Sahar Khamis and Katherin Vaughn, “We Are All Khaled Said: The Potentials and Limitations of Cyberactivism in Triggering Public Mobilization and Promoting Political Change.” *Journal of Arab & Muslim Media Research*, 4:2-3, 2012, pp. 145-163.

15 Courtney Radsch, *Cyberactivism and Citizen Journalism in Egypt: Digital Dissidence and Political Change*, Palgrave Macmillan, New York, 2016.

16 Sahar Khamis, “Revisiting Cyberactivism Six Years After the Arab Spring: Potentials, Limitations and Future Prospects”, Nele Lenze, Charlotte Schriwer & Zubaidah Abdul Jalil (eds), *Media in the Middle East*, Palgrave Macmillan Cham, 2017, pp. 3-19.

driving socio-political changes worldwide through social media.¹⁷ Twitter hashtags, for example, have been crucial in developing counter-narratives, mobilizing supporters, and creating diverse support networks. The #BlackLivesMatter movement spread rapidly after the murder of Trayvon Martin, a black teenager in the United States, in 2012.¹⁸

Cyber-Attack Tools: While cyber-activists leverage digital tools for advocacy and mobilization, they also face adversaries wielding similar tools for malicious purposes. Hacktivists often employ ‘Advanced Persistent Threats’ (APTs) for information exfiltration and cyber espionage, infiltrating systems clandestinely to gather data over extended periods without detection. Distributed Denial of Service (DDoS) attacks represent another prevalent method used by malicious actors to disrupt online services by inundating them with excessive traffic.¹⁹ Malware attacks, including viruses, worms, and Trojans, pose significant threats as well, with the FinFisher spyware application being used by Egyptian authorities to monitor dissidents during the Egyptian Revolution.²⁰ Phishing scams further compound the risks, with perpetrators exploiting deception to trick individuals into divulging sensitive information. These cyber-attack methods have been employed extensively during events like the Syrian uprising, targeting both hacktivist groups and government-allied non-state actors.²¹

Internet Access and Safety Tools: In the face of government-imposed Internet shutdowns and extensive censorship, cyber-activists have had to innovate and adapt to maintain communication channels and access vital information. In regions like Syria, where complete Internet blackouts have been enforced in conflict zones, activists have resorted to alternative means of Internet access, including smuggling communication equipment and utilizing SIM cards from neighbouring countries. To circumvent website blocks and ensure secure communication, cyber-activists employ Anonymous Browsing Tools like TOR and Virtual Private Networks (VPNs). TOR routes Internet traffic through a global server network, preserving users’ anonymity and location, while VPNs encrypt Internet connections, offering crucial protection against surveillance and enabling access to blocked websites and social media platforms.

1.5. Advantages, Opportunities, and Impact of Cyber-Activism

Cyber-activism harnesses the power of the Internet and digital platforms to empower individuals, particularly in authoritarian regimes, where traditional political participation is constrained by fear of persecution.²² Social media and Web 2.0 technologies offer a safe and cost-effective means for ordinary people, including minority groups, to voice their opinions, organize collective actions, and mobilize global public support.²³ In countries like Syria,

17 Manash Goswami, “Social Media and Hashtag Activism”, *Liberty Dignity and Change in Journalism*. Kanishka Publisher, New Delhi, 2018, pp. 252-262.

18 Burak İli, “Bibliometric Analysis of Hashtag Activism Researches”, *Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 13:4, 2023, pp. 900-915.

19 Julie E.Mehan, *Cyberwar; Cyberterror; Cybercrime: A Guide to the Role of Standards in an Environment of Change and Danger*, IT Governance Publishing, United Kingdom, 2015.

20 John Leyden, “UK Firm Denies Supplying Spyware to Mubarak’s Secret Police”, *The Register*, 21 September, 2011, https://www.theregister.com/2011/09/21/gamma_international_denies_egyptian_links, accessed 20.2.2024.

21 Nino Guruli And Sarah Dávila-Ruhaak. “Digital Dominion: How the Syrian Regime’s Mass Digital Surveillance Violates Human Rights”, *Access Now Publisher*, March 2021, <https://www.accessnow.org/wp-content/uploads/2021/03/Digital-dominion-Syria-report.pdf>, accessed 25.10.2023.

22 Masudul Biswas and Carrie Sipes. “Social Media in Syria’s Uprising and Post-Revolution Libya: An Analysis of Activists’ and Bloggers’ Online Engagement”, *Arab Media & Society*, Fall 2014 (19):1, 2014, pp. 1-21.

23 Scott Applegate, “Cyber-militias and Political Hackers: Use of Irregular Forces in Cyberwarfare.” *IEEE Security & Privacy*, 9:5, 2011, pp. 16-22.

where physical dissent is restricted, the Internet plays a crucial role in communication and information sharing, enabling real-time access to ground events and exposing state brutality.²⁴

Cyber-activism operates on two fronts: leveraging cyberspace to address offline issues by shaping public opinion, mobilizing masses, achieving political objectives, and operating within the digital domain to ensure the free flow of information and safeguard citizens' interests.²⁵ Thus, cyber-activism has evolved into a movement deeply rooted in cyberspace, striving to promote socio-political transformation and uphold democratic values.

In countries like Syria, where physical gatherings and open dissent are severely restricted under repressive regimes, the Internet has become an indispensable tool for communication and information sharing. A Syrian human rights activist emphasized the importance of the Internet, stating, "The Internet is the only option for intellectuals to meet and share ideas".²⁶ Cyberspace and social media networks played a pivotal role in preventing the immediate suppression of the revolution in Syria.²⁷ The widespread access to mobile information technologies and high levels of e-literacy among citizens enabled unprecedented real-time access to ground events. This facilitated the dissemination of critical information, including images of casualties and statements highlighting violent acts, thereby exposing the severity of state brutality.²⁸

1.6. Limitations of Cyber-Activism

Despite its potential, cyber-activism faces significant challenges. Overcoming these obstacles is crucial to ensuring its effectiveness and inclusivity as a platform for civic engagement and social change.

- **Internet Access and Digital Divide:** Cyber-activism is limited by unequal Internet access and digital literacy, especially in less-developed regions. For example, in Syria, only 22% of the population had Internet access in 2014.²⁹
- **Internet Surveillance and Government Control:** Government surveillance and online censorship restrict online freedoms, particularly in authoritarian regimes. In Syria, strict regulations require citizens to obtain government approval for Internet devices, and major social media platforms aid in monitoring activists.³⁰
- **Limitations of Social Media Platforms:** social media can create echo chambers, fostering polarization and hindering balanced discussions. They can catalyse change, as seen in the Egyptian Revolution, but also exacerbate divisions

24 Shawn Powers and Ben O'Loughlin, "The Syrian Data Glut: Rethinking the Role of Information in Conflict", *Media, War & Conflict*, 8:2, 2015, pp 172-180.

25 Chang Woo-Young and Lee Won-Taek, "Cyberactivism and Political Empowerment in Civil Society: A Comparative Analysis of Korean Cases", *Korea Journal*, 46:4, 2006, pp. 136-167.

26 Tamara Kharroub, "Cyberactivism in the Middle East: Six Potentials and Six Limitations of New Media Technologies in Democratization", *Arab Center Washington DC*, September 2015, <https://arabcenterdc.org/resource/cyberactivism-in-the-middle-east-six-potentials-and-six-limitations-of-new-media-technologies-in-democratization>, accessed 21.02.2024.

27 Masudul Biswas and Carrie Sipes. "Social Media in Syria's Uprising and Post-Revolution Libya: An Analysis of Activists' and Bloggers' Online Engagement", *Arab Media & Society*, 19:1, 2014, pp. 1-21.

28 Shawn Powers and Ben O'Loughlin, "The Syrian Data Glut: Rethinking the Role of Information in Conflict", *Media, War & Conflict*, 8:2, 2015, pp. 172-180.

29 Yenel Göksun, "Cyberactivism in Syria's War: How Syrian Bloggers Use Internet for Political Activism", BAYBARS-HAWKS Banu (eds), *New Media Politics: Rethinking Activism and National Security in Cyberspace*, Cambridge Scholars Publishing, 2015, pp. 49-62.

30 Faten A. Mansour, "Cyber-Activism: Engendering Political Subjects Within New Logics of Resistance in Contemporary Egypt and Yemen", Master's thesis, The American University in Cairo, Cairo, Egypt, 2016.

post-movement. Algorithmic censorship and platform decentralization further complicate matters.³¹

- Challenges of Citizen Journalism: Citizen journalism, while offering grassroots perspectives, lacks professional rigour and is susceptible to misinformation and inaccuracies.³²
- Limited Impact of Cyber-Attacks in Undeveloped Countries: In regions with limited ICT infrastructure, like Syria, cyber-attacks have minimal impact on achieving cyber-activism goals due to the absence of e-government and robust digital platforms.

2. Methodology

The study focuses on the rise of cyber-activism in Syria, exploring its opportunities and limitations. It examines how cyberspace's structure impacts cyber-activism's efficacy and the interplay between cyber and on-ground conflicts, specifically how activists influence authoritarian regimes.

The study aims to distinguish cyber-activism from cyber warfare, examining its potential and limitations during various conflict phases. It seeks to build knowledge on using cyber-activism for political change. Additionally, it investigates how the Syrian regime's cyber-surveillance system impacts the efficiency of cyber-activism. The central question of this study is how cyber-activism can be understood within the context of the authoritarian regime in Syria.

To answer this question, the research employs qualitative methodologies, including theoretical studies to provide a foundational understanding of cyber-activism, academic research on global cyber-activism and regional studies, official reports from reputable organizations and case studies and semi-structured interviews with nine Syrian cyber-activists and cyber experts were working in the cyber domain management in Syria. Two different semi-structured interview questions were used during the interviews, one for cyber experts and the other for cyber activists. The interviews were structured around ten questions covering the interviewee's role, the challenges they faced, and the reactions from authorities.

The study covers the period of 2007-2016, capturing the peak of online activism and the Syrian regime's surveillance developments. Due to security reasons, the study does not include state-backed cyber-activists or intelligence forces but compensates by referencing existing studies on the topic. Transcriptions were analysed to identify recurring themes and patterns. Pseudonyms were used for all interviewees to protect their identities.

The interviewees' profiles with their pseudonyms, as well as their role during the cyber-activism in Syria, are explained as the following:

- Ahmad is a 35-year-old activist who has participated actively in many events and protests and has active accounts on Twitter and Facebook with thousands of followers. Ahmad was arrested many times by intelligence forces, and the last one was because they found a photo of a demonstration on his mobile phone while questioning him at a checkpoint near his house.

---

31 Sahar Khamis, "Revisiting Cyberactivism Six Years After the Arab Spring: Potentials, Limitations and Future Prospects", Nele Lenze, Charlotte Schriwer & Zubaidah Abdul Jalil (eds.), *Media in the Middle East*, Palgrave Macmillan Cham, 2017, pp. 3-19.

32 Ibid.

- Samer, a 44-year-old activist and ICT expert, lived outside Syria when the revolution started and supported activists via satellite Internet before returning to Syria. He spent a long period in a besieged region.
- Wafi, another professional ICT expert who was a university student in computer science when the protests broke out. During the revolution's early days, a friend introduced Wafi to Samer, and then they initiated solutions for live streaming together.
- Abdulkadir, 38 years old, was involved in the revolution from the start and was a social media activist and blogger; he has many connections with cyber-activists and was participating in sharing video recordings of protests.
- Omar was an employee at Syriatel between 2010 and 2015. His role in human resources provided him with information on international experts supporting the company.
- Fatih was also an employee specializing in project management Syriatel from 2005 to 2012, and during his work, he had experience on
- Ziad, a professional computer engineer, worked in Syriatel between 2006 and 2012 in a sensitive position in the company headquarters. Ziad attended multiple meetings with Syriatel's former CEO, Rami Makhoulf - cousin of President Bashar Assad.
- Yusuf, a network engineer, worked for more than six years in MTN, the second mobile operator in Syria. Yusuf was in direct contact with STE, as he was responsible for maintaining and routing the telecommunication station.
- Kareem, a computer engineer, worked in operations at the SCS-net headquarters. Kareem was responsible for applications that monitor the network.

3. Cyberspace Landscape in Syria

The evolution of global telecommunications technology has transformed the role of media, expanding from basic news transmission to shaping public opinion and disseminating cultural values. The advent of the Internet revolutionized information dissemination, with Internet users surpassing radio users in just a fraction of the time it took for radio to reach the same milestone. In Syria, however, Internet access was restricted until 1999, with citizens initially barred from subscribing. The government's cautious approach towards Internet access reflected its efforts to control expression critical of its governance, viewing the Internet as a potential threat to its authority. Nonetheless, some state institutions have had limited Internet access since 1997, hinting at a gradual shift in the regime's stance towards online connectivity.

3.1. *Cyberspace in Syria: Historical Context and Infrastructure*

The Ba'ath Party, in power since 1963, imposed emergency law, granting the state sweeping control over communication and media institutions, severely restricting individual liberties. The media served as a tool for reinforcing dictatorship, disseminating the ruling party's message, and projecting the image of the president, Hafez al-Assad. Despite the Arab world's media transformation in the 1990s, Syria lagged in granting Internet access, initiating a cautious trial project in 1996, which officially began in 1997, initially catering to a limited

number of subscribers from government entities.³³ Bashar al-Assad's ascension to power in 2000 brought promises of expanded Internet access, with subscription approval often contingent on security clearance, reflecting the regime's security-centric approach. Internet penetration gradually increased from 0.2% in 2000 to around 35% in 2021, indicating a significant but controlled expansion of online connectivity in Syria.³⁴

3.2. Governmental Entities and Corporate Bodies

Cyberspace in Syria is heavily regulated and controlled by the government through various ministries and entities. The following are the governmental bodies and entities involved in managing the cyber domain in Syria.

- **Ministry of Communications and Technology (MoCT):** MoCT oversees national policies and strategies related to information, communications, and postal sectors. It promotes technology's role in economic and social development.³⁵
- **Syrian Telecommunications Establishment (STE):** Established in 1975, STE is pivotal in Syria's cyber domain, providing global connectivity and regulating information flow. It has alliances with foreign companies and collaborations with local mobile service providers.³⁶
- **National Agency for Network Services (NANS):** Established in 2009, NANS regulates electronic transactions and enhances network service efficiency, enforcing security measures.³⁷
- **Syrian Telecommunication Regulatory Authority (SyTRA):** SyTRA regulates the telecommunications sector, ensuring service quality, fostering competition, and representing Syria in global communication forums.³⁸
- **Syrian Computer Society (SCS):** The Syrian Computer Society (SCS), founded in 1989 by Bassel Assad, aims to promote and advance Information Technology (IT) and Computer Science in Syria. Despite being an independent civil organization, the SCS has maintained strong ties with the government and has played a crucial role in the development of IT in the country. After Bassel Assad's sudden death in 1994, Bashar Assad took over the leadership of the SCS until his presidency in 2000. The SCS organizes various training sessions, meetings, and conferences to enhance computer literacy and has established its own Internet services provider, SCS-NET, contributing significantly to the expansion of IT infrastructure and services across Syria.³⁹
- **Syriatel:** Established in 2000, Syriatel is the primary mobile service provider in Syria's growing telecommunication market. By 2014, the company had expanded

33 "Syrian Center for Media and Freedom of Expression". Internet Media, <https://scm.bz/en>, accessed 5.3.2024.

34 Nino Guruli And Sarah Dávila-Ruhaak. "Digital Dominion: How the Syrian Regime's Mass Digital Surveillance Violates Human Rights", Access Now Publisher, March 2021, <https://www.accessnow.org/wp-content/uploads/2021/03/Digital-dominion-Syria-report.pdf>, accessed 25.10.2023.

35 "Ministry of Communication and Technology". <https://shorturl.at/5yRih>, accessed 14.3.2024.

36 Julie Racicot, *The Syrian Civil Conflict in the Cyber Environment*, Master's thesis, Royal Military College of Canada, Kingston, Canada, 2015.

37 "National Agency for Network Services", https://nans.gov.sy/ar/page/establishment_of_the_national_network_se, accessed 22.03.2024.

38 "Syrian Telecommunication Regulatory Authority", <https://www.sytra.gov.sy/index.php/en/about-us>, accessed 5.2.2024.

39 Julie Racicot, *The Syrian Civil Conflict in the Cyber Environment*, Master's thesis, Royal Military College of Canada, Kingston, Canada, 2015.

its network across the country and amassed a customer base of seven million, competing primarily with MTN as its only competitor. Additionally, SyriaTel owns SAWA, one of Syria's largest Internet Service Providers (ISPs). Despite facing American sanctions since April 2012, the company has continued to establish partnerships with Chinese firms. Like other service providers in Syria, SyriaTel's traffic is routed through the Syrian Telecommunications Establishment (STE). Initially owned by Rami Makhlof, a cousin of President Bashar Assad, who also served as its CEO, the Syrian government ordered the confiscation of Makhlof's assets in mid-2020.⁴⁰

- **MTN:** It is Syriatel's only competitor. It was part of MTN GROUP - the South African multinational corporation and mobile telecommunications provider network. MTN Syria provides GSM and 3.5G broadband, including 4G services. In 2020, MTN Group divested 75% of its stake in MTN Syria, selling it to TeleInvest Ltd, a Saudi-owned entity that already held 25% ownership of the company.⁴¹
- **Private Internet Service Providers:** Since 2005, private ISPs have increased, with an estimated 14 operating today. However, all connections must pass through STE and comply with NANS policies.

3.3. The Role of the Syrian Government in Controlling and Monitoring Cyberspace

The Syrian government exerts stringent control and monitoring over the cyber domain despite the substantial growth in Internet usage since 2005. Initially, the Syrian Telecommunications Establishment (STE) limited Internet access to a minimal number of subscribers, which increased to approximately 4 million by 2010. Despite this apparent openness, the government imposed numerous restrictions on Internet use, requiring all Internet Service Providers (ISPs) to monitor user activities and mandating Internet café owners to record customer details and online activities.⁴²

Documents obtained by Privacy International reveal that STE employs advanced Western technology to intercept real-time communications, including phone calls, text messages, emails, and VoIP services. STE's focus on addressing 'propaganda mail' suggests an intent to counter specific cyber-activism tools.⁴³ The STE launched Syria's first nationwide surveillance system in 1999 and invited bids in 2007 to develop a centralized Internet monitoring system capable of content filtering, data analysis, and real-time tracking of individuals without their knowledge.⁴⁴

Furthermore, reports from Citizen Lab at the University of Toronto indicate that the Syrian government utilizes telecommunication monitoring devices from Blue Coat Systems, a U.S.-based company, for network filtering, censorship, and surveillance. Despite U.S. sanctions prohibiting sales to Syria, these devices were reportedly shipped to a distributor in

40 "Syrian Government Orders Seizure of Assets of Rami Makhlof", *Al-Jazeera*, May 19, 2020.

<https://www.aljazeera.com/economy/2020/5/19/syrian-government-orders-seizure-of-assets-of-rami-makhlof>, accessed 12.03.2024.

41 "MTN Syria", https://en.wikipedia.org/wiki/MTN_Syria, accessed 12.3.2024.

42 Rey Matthieu "Preventing a Mobilization from Spreading: Assad and the Electronic War", Nele Lenze, Charlotte Schriwer & Zubaidah Abdul Jalil (eds), *Media in the Middle East*, 2017, Palgrave Macmillan Cham, 2017, pp. 89-106.

43 "Open Season: Building Syria's Surveillance State", Privacy International, December 2016,

<http://privacyinternational.org/report/1016/open-season-building-syrias-surveillance-state>, accessed 20.11.2023.

44 Ibid.

Dubai and subsequently deployed in Syria.⁴⁵ These devices employ deep packet inspection (DPI) to analyse data packets, allowing detailed content examination.

Interviews with cyber experts corroborate the government's control over the cyber domain. Kareem, a former employee of the Syria Computer Society (SCS), revealed that the SCS initially had a direct marine connection to the global network through Cyprus. However, the government restricted access to the global network exclusively through STE. Despite being major telecommunications companies, Syriatel and MTN have limited control over Internet services. Syriatel relies entirely on STE for Internet connectivity and is subject to the Syrian Telecommunication Regulatory Authority's (SyTRA) pricing regulations. Both companies are obligated to maintain copies of all calls and messages and provide STE with necessary equipment and server access. MTN, being an international company, has servers located within STE buildings, with stringent security measures in place.

3.4. Intelligence Forces Power in Cyberspace in Syria

In Syria, often referred to as the “Kingdom of Silence”, the authoritarian regime exercises pervasive control over all aspects of life through an extensive intelligence apparatus comprising four central bodies, two divisions, and two directorates. These intelligence entities, which include Military Intelligence, Air Force Intelligence, Political Intelligence Department, and General Intelligence Department, are affiliated with either the Ministry of Defence or the Ministry of Interior. Each division and department operates numerous central and regional branches across the country, responsible for monitoring various aspects ranging from military and police forces to civil activists.⁴⁶ The regime requires approvals from these security authorities for any collective activities, including religious events, humanitarian actions, and even weddings.

Given the rise of the cyber domain as a platform for gathering, sharing, and disseminating information, specialized intelligence branches have been established to monitor this digital space. These branches are primarily affiliated with the Military Intelligence Division and include:

- **Branch 225:** known as the Communication Branch, exercises dominant control over all communication-related activities within Syria. It has the capability to block specific numbers, terminate calls, disable SMS services, intercept messages, and monitor phone calls. As the Syrian revolution unfolded, this branch assumed comprehensive management of the cyber domain, with personnel sourced from various other branches and departments.⁴⁷
- **Branch 211:** referred to as the “Technical” or “Computer” branch, focuses on Internet-related affairs, regulating website access, managing wireless communications, and providing technical support to Branch 225.⁴⁸

45 “Planet Blue Coat: Mapping Global Censorship and Surveillance Tools”, Citizen Lab, 15 January 2013, <https://citizenlab.ca/2013/01/planet-blue-coat-mapping-global-censorship-and-surveillance-tools/>, accessed 12.02.2024.

46 Nino Guruli And Sarah Dávila-Ruhaak. “Digital Dominion: How the Syrian Regime’s Mass Digital Surveillance Violates Human Rights”, Access Now Publisher, March 2021, <https://www.accessnow.org/wp-content/uploads/2021/03/Digital-dominion-Syria-report.pdf>, accessed 25.10.2023.

47 “Branch 215, Raid Brigade Military Intelligence Division”, *Violations Documentation Center*, 2013, <http://t.co/t53aZ4XbJb>, accessed 3.10.2023.

48 Maen Tallaa, “The Syrian Security Services and the Need for Structural and Functional Change”, Omran for Strategic Studies, 18 November 2016, <https://omranstudies.org/index.php/publications/papers/the-syrian-security-services-and-the-need-for-structural-and-functional-change.html>, accessed 21.10.2023.

- **Branch 237:** specializes in tracking and tapping wireless calls, with expertise in scanning wireless and radio waves.⁴⁹
- **Digital Security Branch:** established in 2019 with Russian support, operates under the Department of Political Intelligence and specializes in cyber and information security, directly supervised by Russian officers.⁵⁰

These specialized branches, equipped with surveillance equipment and devices maintained by the Syrian Telecommunications Establishment (STE), enable the intelligence apparatus to exert broad monitoring and control over the cyber domain, allowing comprehensive surveillance of all activities.⁵¹

3.5. International Presence in Syrian Cyber-space

The Syrian Telecom Establishment (STE) has engaged with international ICT companies to facilitate censorship and surveillance despite sanctions. Privacy International and Reflets.info obtained documents mentioning the names of several ICT solutions companies, some of which are headquartered in Europe and the United States, that impose sanctions on the Syrian regime.

- **Blue Coat Systems (U.S.A):** Blue Coat's devices were found active in Syria, violating U.S. sanctions. The company denies direct sales but acknowledges its devices' presence in Syria.⁵²
- **Advanced German Technology AGT (Germany):** AGT provides censorship solutions in Syria through its Dubai operation, bypassing U.S. sanctions.⁵³
- **RCS S.p.A (Italy):** In collaboration with AGT, RCS offers centralized monitoring systems in Syria.
- **VASTech (South Africa):** VASTech, in partnership with AGT, has supplied censorship solutions in Syria since 2002.
- **Amesys (France):** Amesys, while denying direct contracts with Syria, acknowledges AGT as its Middle East distributor.
- **Utimaco (Germany):** Utimaco provided an interception system to Siemens for Syria in 2004, allowing real-time communication interception.
- **AREA (Italy):** AREA won a bid for STE's monitoring system but withdrew after U.S. export regulation violations.⁵⁴
- **Qosmos (French):** Qosmos supplied the STE with Deep Packet Inspection tools, terminating the project in 2012.⁵⁵

49 "Syrian Security Branches and Persons in Charge". Syrian Network for Human Rights, https://snhr.org/public_html/wp-content/pdf/english/Syrian_security_branches_and_Persons_in_charge_en.pdf, accessed 5.01.2024.

50 "Russia Restructures Military Intelligence Network to Disrupt Support for Ukraine", Asharq Al-Awsat, 2024, <https://shorturl.at/CglBH>, accessed 24.2.2024.

51 Julie Racicot, *The Syrian Civil Conflict in the Cyber Environment*, Master's thesis, Royal Military College of Canada, Kingston, Canada, 2015.

52 Morgan Marquis-Boire, Jakub Dalek et al., "Planet Blue Coat: Mapping Global Censorship and Surveillance Tools", Citizen Lab, 15 January 2013, <https://citizenlab.ca/2013/01/planet-blue-coat-mapping-global-censorship-and-surveillance-tools/>, accessed 12.02.2024.

53 "Open Season: Building Syria's Surveillance State", Privacy International, December 2016, <http://privacyinternational.org/report/1016/open-season-building-syrias-surveillance-state>, accessed 20.11.2023.

54 Ibid.

55 Kitetoa Antoine Champagne, "Network Surveillance: Qosmos, a Tool Provider for Syria's Leader Al-Assad",

- **Huawei (China):** By 2009, Syriatel had shifted to Huawei's infrastructure, assisting in telecommunication censorship.

In essence, international firms have significantly contributed to Syria's cyber-surveillance capabilities, often sidestepping sanctions and regulations.⁵⁶

3.6. *Cyberspace as a Tool of Repression in Syria*

The Syrian regime has constructed a sophisticated surveillance infrastructure since allowing Internet access in the country. The Syrian Telecom Establishment (STE) was designated the sole gateway to the global Internet, with all ISPs and telecom companies mandated to adhere to its regulations. Various intelligence branches, notably Branch 225, monitor and track online communications, exposing cyber-activists to privacy breaches and potential targeting.⁵⁷

Privacy International outlined key strategies employed by the Syrian regime for online surveillance and censorship by centralizing Internet connectivity through STE, directing all national Internet traffic via STE servers, and using STE as a cover for intelligence operations, particularly by Branch 225.⁵⁸

Research from the Syrian Center of Media and Freedom of Expression highlighted a shift in censorship strategies over time:

- 1999-2005: A restrictive approach blocking most services, including email and FTP.
- Post-2005: A more lenient policy allowing most services but selectively blocking certain websites, overseen by STE in collaboration with intelligence agencies.⁵⁹

Moreover, in 2012, the Syrian government introduced the Informatics Crime Law, which was subsequently amended several times. This legislation mandates website owners to archive content and traffic data. Also, it requires disclosure of contributor identities to the government and criminalizes the dissemination of false news detrimental to the state, putting activists and journalists at risk.⁶⁰

Consequently, this surveillance often leads to arrests, torture, and even fatalities, as reports from Citizen Lab and insider accounts, such as Fredric Jacobs, have detailed the Syrian regime's use of digital surveillance to monitor activists.⁶¹

3.7. *Incidents Illustrating Government Control Over Online Activities in Syria*

While Syria appeared to have relaxed its online censorship around 2005, several incidents reveal the government's control over online activities:

Reflets, 09 May 2014, <https://reflets.info/articles/network-surveillance-qosmos-a-tool-provider-for-syria-s-leader-al-assad>, accessed 13.1.2024.

56 "Open Season: Building Syria's Surveillance State", Privacy International, December 2016,

<http://privacyinternational.org/report/1016/open-season-building-syrias-surveillance-state>, accessed 20.11.2023.

57 Walid Al-Saqaf, "Internet Censorship Circumvention Tools: Escaping the Control of the Syrian Regime", *Media and Communication*, 4:1, 2016, pp. 39-50.

58 "Open Season: Building Syria's Surveillance State", Privacy International, December 2016,

<http://privacyinternational.org/report/1016/open-season-building-syrias-surveillance-state>, accessed 20.11.2023.

59 "Syrian Center for Media and Freedom of Expression". Internet Media, <https://scm.bz/en>, accessed 5.3.2024.

60 "Ministry of Communication and Technology". <https://shorturl.at/5yRih>, accessed 14.3.2024.

61 Nino Guruli And Sarah Dávila-Ruhaak. "Digital Dominion: How the Syrian Regime's Mass Digital Surveillance Violates Human Rights", Access Now Publisher, March 2021, <https://www.accessnow.org/wp-content/uploads/2021/03/Digital-dominion-Syria-report.pdf>, accessed 25.10.2023.

- Muhammad Ghanem: Founder of the Souryoun website, arrested on 31 March 2006 and sentenced to six months in prison for publishing media materials deemed insulting to the state and inciting sectarian strife.⁶²
- Tal Al-Mallouhi: “The youngest Internet Prisoner”, Al-Mallouhi was arrested on 27 December 2009 by State Security forces. She was known for her political and social blogs and was eventually sentenced to five years in prison in February 2011. Her case gained international attention and sparked protests demanding her release.⁶³
- Akram Raslan: A cartoonist arrested for drawings deemed offensive to the state’s prestige. Raslan disappeared after his detention and was reported to have died from torture in 2013.⁶⁴

Ziad, who was working in the Syriatel headquarters office, disclosed the extensive surveillance capabilities of the government:

- Mobile Switch Centre (MSC): Capable of tracking the location of even switched-off devices.
- Call Tracking: Specific call information can be retrieved upon request, primarily from Intelligence Branch 225 and occasionally from STE.

Ziad recounted an incident where a list of over 10,000 contact numbers for tracking was leaked from Syriatel and which resulted in a thorough investigation inside the company. Furthermore, he also mentioned an instance where the president’s cousin used his influence to track his girlfriend’s movements covertly through STE by Syriatel location tracking capabilities.

3.8. Surveillance System and Censorship

Syria has deployed a range of surveillance measures to monitor and control digital communications. According to interviews, Syriatel, the country’s leading telecom provider, implemented SMS filters targeting messages containing location, time, and date information to obstruct protest coordination. The Syrian Telecommunications Establishment (STE) has also mandated the blocking of unauthorized SMS broadcasting, restricting this service to companies registered with STE. Furthermore, all digital communications, including calls, SMS, and MMS, are systematically recorded, with intelligence agencies having direct access to this data.

On the other hand, the Syrian government has adopted a nuanced approach to online censorship over the years. Between 1999 and 2005, Syria enforced stringent restrictions on Internet services, including the blocking of websites containing the word “Mail” and hindering FTP and popular email platforms.⁶⁵ Although the censorship policy shifted in 2005 to “allow everything, block some services”, major social media platforms like Blogger, Facebook, YouTube, and Twitter remained inaccessible until 2011. To enforce these censorship measures, Syria employed Blue Coat servers to filter websites and block contents.

62 “Syrian Center for Media and Freedom of Expression”. Internet Media, <https://scm.bz/en>, accessed 5.3.2024.

63 “Syria: Tal al-Mallohi sentenced after flawed trial”, Amnesty International, 18 February 2011. <https://www.amnesty.org/fr/wp-content/uploads/2021/07/mde240062011en.pdf>, accessed 24.1.2024.

64 Nino Guruli And Sarah Dávila-Ruhaak. “Digital Dominion: How the Syrian Regime’s Mass Digital Surveillance Violates Human Rights”, Access Now Publisher, March 2021, <https://www.accessnow.org/wp-content/uploads/2021/03/Digital-dominion-Syria-report.pdf>, accessed 25.10.2023.

65 “Syrian Center for Media and Freedom of Expression”. Internet Media, <https://scm.bz/en>, accessed 5.3.2024.

On a final point, The Syrian regime has implemented extensive surveillance and censorship measures to control the cyber domain. Starting with the STE as the sole gateway to the global network and as a front for intelligence forces, monitoring communications and requiring ISPs to retain Internet traffic logs. Furthermore, STE employed Western technology to monitor communications in real-time. Reports indicate STE's nationwide surveillance system since 1999 and its bid for advanced monitoring systems by 2007. Blue Coat Systems' devices for filtering and surveillance were reportedly used in Syria, violating U.S. sanctions. Syriatel and MTN, major telecom companies, had limited control over Internet and telecommunication services, with STE overseeing and regulating most activities. Consequently, policies shifted over time, initially blocking most Internet services and later focusing on content control. From 1999 to 2005, most Internet services, including FTP and popular email services, were blocked. Then the policies shifted again in 2005 to "allow everything, block some services", but platforms like Blogger, Facebook, YouTube, and Twitter were blocked until 2011. On the other hand, the 2012 "Informatics Crime Law" tightened control, requiring website owners to archive content and verify contributors' identities while criminalizing the dissemination of what they called "false news". Subsequently, the extensive documentation of the 2011 protests led to increased arrests and abuses of cyber-activists and the emergence of cyberconflict.

4. The Rise of Cyberconflict in Syria

With the emergence of protests in Syria in March 2011, cyberspace emerged as the only safe haven for activists, given that physical gathering spots were heavily monitored. Activists utilized the digital realm for organizing, idea-sharing, mobilizing, and coordinating protest activities. Social media platforms became instrumental in the dissemination of news about the violent crackdown on protestors, filling the void left by the absence of independent news channels and international press. Amjad Baiazy, a Syrian activist, shared the transformative role of cyberspace in Syrian activism: "I never used the Internet before the revolt, but as the revolt started, I felt obliged to tell the world what was going on in my town... Now we are a group of twenty-five media activists in my town".⁶⁶

4.1. Cyber Domain: A Mobilizing and Coordination Space

While social media platforms like Facebook, YouTube, Twitter, and blogging sites had been blocked since 2007 due to government censorship, the Syrian regime surprisingly unblocked Facebook and YouTube in February 2011. This decision came shortly after the successful use of social media in Egypt to mobilize anti-government protests. While this allowed activists to better coordinate and mobilize, it also exposed them to detection by the government. Racicot highlighted the rapid rise in Syrian Facebook accounts after the unblocking: "From January 2011 to April 2011, the number of Syrian Facebook accounts increased by 192,732, reaching a total of 356,247 by May 2011".⁶⁷ Ahmad, a cyber-activist, detailed his journey from a casual social media user to an activist leveraging these platforms for coordination, sharing, and organizing protests under "coordination units". These units operated under pseudonyms to protect their identities and employed a network of trust to ensure security. Abdulkadir, an activist in Damascus, mentioned how they used Facebook under fake names to coordinate protests, eventually building a network of 150 people. Ahmad noted his shift from Facebook to Twitter for broader reach, especially outside Syria, while also highlighting the shift in content from long articles to quick updates and breaking news.

66 Amjad Baiazy, "Syria's Cyber War", https://www.academia.edu/3555530/Syria_Cyber_Wars, accessed 3.2.2024.

67 Julie Racicot, *The Syrian Civil Conflict in the Cyber Environment*, Master's thesis, Royal Military College of Canada, Kingston, Canada, 2015.

Samer, a computer engineer and cyber-activist living abroad during the onset of the Syrian protests, highlighted the development of an interactive map showing protest locations and participant numbers. This map served as a foundation for a cyber-activist group that started live video streaming to counter the absence of news agencies and media networks. “We were a team of no more than 15 people... This live broadcasting of protests was essential to make people feel that the revolution was spreading, the regime was losing control, and no one was afraid anymore”, Samer said.

4.2. Authoritarian Countermeasures: Intelligence Forces Response

Rey Matthieu’s study revealed that the Syrian regime effectively used cyberspace as a tool for intelligence, enabling them to track and arrest activists. When activists were arrested, they were often subjected to physical torture to extract social media credentials. This led to increased distrust within activist circles. To counteract this, expert cyber-activists from the group “Anonymous” stepped in to assist by implementing advanced secure browsing tools like Tor and training activists on using VPNs for enhanced protection.⁶⁸

Racicot detailed other authoritarian countermeasures, such as slowing down Internet speeds on Fridays, known protest days, to hinder the uploading of videos and photos and real-time traffic monitoring. Additionally, complete Internet shutdowns were reported in regions experiencing massive protests or military operations. Branch 225 ordered mobile operators like MTN and Syriatel to filter and block SMS messages containing words indicative of protest coordination or participation. Ahmad recounted how simple text messages indicating protest times or locations began failing to send over the network, signalling an intensified crackdown on digital activism.⁶⁹

4.3. Overcoming the Digital Curtain and Defying Digital Oppression

Cyber-activists in Syria circumvented Internet blackouts and bandwidth restrictions by using satellite Internet and neighbouring countries’ Internet connections. These methods allowed high-speed Internet access and bypassed censorship mechanisms imposed by STE, which became essential, especially after the regime cut off communications in certain areas.

On the other hand, cyber-activists sought alternatives to local Internet due to surveillance and periodic shutdowns by the Syrian regime. Some activists were arrested due to using Thuraya satellite solutions, leading to mistrust in the company. They shifted to European-based companies like Inmarsat, Astra, and tooWay, believing satellite Internet could evade surveillance. However, concerns arose over the collaboration between the United Arab Emirates (UAE) and the regime, leading to targeted assassinations based on device coordinates.

Furthermore, activists employed measures like using pseudonyms, VPNs, and protective software to conceal their identities and activities. There was a collective effort to share knowledge and resources on cybersecurity. While social media presented challenges for regime control, arbitrary arrests at military checkpoints increased, highlighting the regime’s need for social media literacy. Activists used dual social media accounts, one for checkpoints and another for activism, to minimize risks.

68 Rey Matthieu “Preventing a Mobilization from Spreading: Assad and the Electronic War”, Nele Lenze, Charlotte Schriwer & Zubaidah Abdul Jalil (eds.), *Media in the Middle East*, 2017, Palgrave Macmillan Cham, 2017, pp. 89-106.

69 Nino Guruli And Sarah Dávila-Ruhaak. “Digital Dominion: How the Syrian Regime’s Mass Digital Surveillance Violates Human Rights”, Access Now Publisher, March 2021, <https://www.accessnow.org/wp-content/uploads/2021/03/Digital-dominion-Syria-report.pdf>, accessed 25.10.2023.

4.4. Intervention of the Intelligence Branches and Digital Detention

Syrian intelligence branches have extensive monitoring capabilities in the cyber domain, accessing surveillance equipment and monitoring activities inside telecommunication companies. Syriatel, a major telecommunication company, transformed into an intelligence branch with increased surveillance and security measures. Employees faced arrests and investigations due to information leaks. Meanwhile, another telecom company, MTN, operated differently and was seemingly treated as an international entity.

As a result, cyber-activists faced arrests, with some detained for mere social media activity like “liking” certain pages. The intelligence services used detainees’ social media accounts to track and entrap others, leading activists to close accounts remotely when someone was arrested. The regime appeared to target tech-savvy individuals, making them vulnerable due to their contributions to digital communication infrastructure. The narratives reflect the challenges faced by Syrian cyber-activists in maintaining digital freedoms and the lengths to which they went to resist digital oppression and surveillance by the regime.

4.5. Limited International Support for Cyber-Activists

Despite the critical role played by cyber-activists in Syria’s civil unrest, there appears to be limited international support for their efforts, particularly in terms of training and resources for cyber-attacks. Barrow highlighted that while civilian journalists received training on navigating Internet censorship and securely sending media materials, this support seems insufficient in the broader context of cyber-activism.⁷⁰

Multinational hacktivist groups like Anonymous, known for their cyber-attacks on various entities, operated on a voluntary and unorganized basis. There is no evidence to suggest that these groups received any formal backing from countries, organizations, or governmental entities. Furthermore, cyber-activists often had to bear the financial burden of their activities. They either paid for satellite Internet subscriptions themselves or relied on contributions from friends and supporters abroad to cover these costs.

Samer, involved in developing live video streaming solutions and alternative Internet access devices, emphasized the lack of external support for their initiatives. He stated that his team did not receive any training or assistance. In contrast, he mentioned that some media teams did undergo training in Turkey, which was funded by American and European sources, but this was limited to individuals outside Syrian territories.

4.6. The Transformation and Decline of Cyber-Activism in Syria

In the early stages of the Syrian revolution, social media platforms were instrumental in mobilizing people, sharing ideas, and promoting the cause. However, as the conflict escalated, the dynamics shifted. The increasing arrests, deaths, displacements, and a lack of international response led to a decline in the influence of cyber-activism.

Ahmad reflected on this shift, stating, “After the first year, real-world presence became paramount, overshadowing cyber presence and activities. The impact of rallying on social media decreased while witnessing daily killings, destruction, displacement, and global silence further diminished its influence”.

The period post-2012 saw a gradual shift from civil activism to militarization. Many cyber-activists transitioned to humanitarian work, assisting the growing number of displaced

---

70 Michelle Barrow, “Challenging Information Control with Communication Technologies in Syria”, *E-International Relations*, 26 April 2022, <https://www.e-ir.info/pdf/97189>, accessed 11.08.2023.

individuals. Political rivalries, partisanship, and external interference also diverted attention from cyber-activism.

Financial constraints were another significant hurdle. Samer detailed the high costs associated with initiatives like live broadcasting, revealing that their group's efforts cost them over \$200,000. Despite attempts to secure financial support, major channels like Al Jazeera declined to assist and even recruited some of their team members, weakening the group further.

Security concerns also plagued cyber-activism. The infiltration of coordination groups and leaks of protest locations to the regime resulted in arrests and detentions. This led to a loss of trust within the activist community and a shift from coordination to news dissemination and event documentation.

Despite these challenges, cyber-activism facilitated the formation of networks and personal relationships among activists. Virtual groups transformed into forums for exchanging ideas, building trust, and fostering connections. Samer and Ahmad both emphasized the transition of their virtual networks into lasting friendships and professional relationships.

In conclusion, cyber-activists in Syria demonstrated remarkable resilience and innovation in using technology to disseminate information, counter-propaganda, and maintain communication during the initial stages of the revolution. However, as the conflict intensified and challenges mounted, cyber-activism began to decline. Factors contributing to this decline included the lack of institutional support, high operational costs, state-backed cyber infiltration, and the increasing focus on real-world activism and humanitarian efforts. Despite the decline, the role of cyber-activism in shaping the narrative of the Syrian revolution and highlighting the power of digital activism in modern conflicts remains significant.

5. Cybernetic Groups: Manoeuvring Operations in Syrian Cyberspace

Amidst challenges to its authority in various regions, the Syrian regime adapted its tactics by deploying trained allies proficient in hacking and cyber-attacks to target activists. This shift transformed the cyber domain into an intense battleground, resulting in the hacking and closure of numerous social media pages and websites supporting activist causes.

According to Wilhelmsen (2014), non-state cyber-actors in Syria, both pro- and anti-government, primarily sought subversion through hacking activities. Their strategies encompassed guerrilla tactics in cyberspace, with operations classified into three categories: individual or small-group attacks, limited attacks by small groups, and coordinated attacks involving international actors. The efficacy of these cyber-actors was contingent upon organized collective actions and access to requisite resources. This evolution in cyber warfare has added layers of complexity and risk to the digital activism landscape in Syria.⁷¹

5.1. Anti-regime Cyber Groups

These cyber activist groups often succeeded in dominating social media narratives, even though their operations were primarily limited to defacements, DDoS attacks, and hijacking social media accounts. The major known groups are:

- **Telecommix:** As a decentralized global group of cyber-activists, it played a crucial role in assisting Syrian activists. Their technical prowess aided in bypassing government censorship, ensuring secure communication, and safeguarding the

71 Vivi Cathrine Ringnes Wilhelmsen, *Soft War in Cyberspace: How Syrian Non-State Actors Use Hacking to Influence The Conflict Battle Of Narratives*, Master's Thesis, University Of Oslo, Oslo, Norway, 2014,

anonymity of activists. Their interventions included the promotion of safe Internet practices, like using the Tor browser and HTTPS protocols, and the assistance in the anonymous transmission of sensitive data, such as event recordings and personal testimonies.⁷² Telecommix also exposed vulnerabilities in the Syrian governmental network, identifying numerous unsecured home routers and revealing the surveillance capabilities of the regime, which had been facilitated by technology sourced from American company Blue Coat Systems.

- **Anonymous:** The decentralized and fluid nature of Anonymous enabled it to be a potent force against censorship and governmental control. This global collective has become a symbol of how 21st-century cyber-activism can challenge traditional power structures.⁷³ Anonymous launched cyber-attacks against Syrian government websites, exploiting their weak security measures to disseminate narratives contradicting the regime's propaganda. Notably, the "Syrian Files" operation by Anonymous, in collaboration with Wikileaks, exposed extensive communications between Syrian political figures and international institutions, revealing the complexities of global politics and the Western stance on Syria.⁷⁴
- **Other Cyber-Activist Initiatives:** Numerous smaller and unnamed groups in the cyber domain also played pivotal roles in supporting activists. Their unorganized nature was intentional, aimed at evading regime detection and attacks. These groups managed to compromise significant websites, including the Syrian parliament's website and the pro-regime TV station "Al Donya", using DDoS attacks. A particularly significant breach was the hacking of Syrian President Bashar Al-Assad's inbox, which revealed over three thousand emails, raising serious security concerns and sparking a major scandal.⁷⁵

5.2. State-backed Cyber Groups:

Despite stringent control measures by the Syrian regime over the cybersphere, the rise of cyber-attacks by activists prompted the regime to collaborate with third-party groups. Although these groups claimed independence, they had close ties with state agencies, especially intelligence services.

- **Syrian Electronic Army (SEA):** SEA, described as the state's digital military service, emerged as a response to counter opposition dominance online. Initially, SEA's tactics were unsophisticated, targeting social media platforms like Facebook with pro-regime content. Their attempts were largely thwarted by opposition hacktivist groups by mid-2012. However, by late 2012, SEA's capabilities improved, with members allegedly trained in Dubai and supported by Russia. They transitioned to using more advanced malware techniques, including phishing and spear-phishing, to target opposition groups and international entities. SEA's attacks resulted in significant financial losses and the acquisition of sensitive data.

72 Sahar Khamis, Paul Gold, and Katherine Vaughn, "Beyond Egypt's 'Facebook Revolution' and Syria's 'Youtube Uprising': Comparing Political Contexts, Actors and Communication Strategies.", *Arab Media & Society*, 15:1, 2012, pp. 1-30.

73 Taylor Owen, *Disruptive Power: The Crisis of the State in the Digital Age*, Oxford Studies in Digital Politics, Oxford University Press, Oxford, 2015.

74 Julie Racicot, *The Syrian Civil Conflict in the Cyber Environment*, Master's thesis, Royal Military College of Canada, Kingston, Canada, 2015.

75 Diego Regalado, Nart Villeneuve, and John Scott Railton, *Behind the Syrian Conflict's Digital Front Lines*, FireEye, California, 2015.

- **Group 5:** Citizen Lab identified a cyber group, named “Group 5”, operating against the opposition. The group disseminated anti-regime content through malicious emails and websites. While the group’s direct ties to the Iranian government are unconfirmed, its activities suggest possible Iranian backing.⁷⁶
- **Cyber Lebanese Group:** FireEye reported a Lebanese group conducting spear-phishing attacks against Syrian opposition accounts. This group was linked to Hezbollah’s Islamic Resistance. The investigation revealed a leaked Syrian intelligence memo detailing a training program for social media activists, reinforcing the connection between SEA and the Syrian regime.⁷⁷

State-affiliated cyber operations can be categorized into three phases:

- **Phase One (Mid-2011 to Mid-2012):** Initial attempts focused on countering anti-regime narratives on social media and international news websites. These early efforts were largely ineffective due to the opposition’s successful countermeasures.
- **Phase Two (Late 2012 to Early 2014):** More sophisticated attacks were launched, employing advanced malware and professional hacking strategies. Techniques like phishing and spear-phishing were used to penetrate opposition networks, steal sensitive data, and disrupt their activities. Attacks during this phase yielded substantial amounts of classified and sensitive information.
- **Phase Three (Late 2013 onwards):** The cyber groups transitioned into cybercriminal activities, targeting private businesses for financial gain. These attacks involved data theft, system paralysis, and ransom demands.

Overall, state-backed cyber groups have evolved over time, adapting their tactics and techniques to counter opposition narratives, acquire sensitive information, and achieve personal financial gains.

5.3. International Response to State-backed Cyber Operations

Since 2011, the U.S. and EU have imposed sanctions on individuals and entities associated with human rights violations and support for the Syrian regime. In 2012, the EU sanctioned the Syrian Minister of Telecommunication for web content control and surveillance system implementations. In 2015, the FBI listed three members of the Syrian Electronic Army (SEA) for cyber-attacks against U.S. targets. While one member, Peter Romar, was arrested in Germany, the others remain at large.

6. Conclusion & Recommendations

This study provides a comprehensive overview of the cyber landscape in Syria, starting from the introduction of the Internet in 1997. It focuses on cyber activity during the Syrian revolution in mid-2011, when digital engagement played a crucial role in spreading awareness and amplifying voices in a challenging and highly controlled environment. However, the study acknowledges the inherent risks and limitations involved in such activities in Syria.

The study establishes a conceptual framework to distinguish between cyber activity, cyber warfare, and cybercrime. It also categorizes cyber gangs and activist groups and

⁷⁶ Morgan Marquis-Boire, Jakub Dalek et al., “Planet Blue Coat: Mapping Global Censorship and Surveillance Tools”, Citizen Lab, 15 January 2013, <https://citizenlab.ca/2013/01/planet-blue-coat-mapping-global-censorship-and-surveillance-tools/>, accessed 12.02.2024.

⁷⁷ Diego Regalado, Nart Villeneuve, and John Scott Railton, *Behind the Syrian Conflict’s Digital Front Lines*, FireEye, California, 2015.

applies this framework to Syria's cyber landscape. The study maps the entities providing cyber services, decision-making institutions, and the regime's involvement through security services and tools used for control.

The study applied this theoretical framework to Syria's cyber landscape, which involved mapping the entities providing cyber services, decision-making institutions, and the regime's involvement through security services and tools used for control. This mapping facilitated an understanding of Syrian cyber activists' challenges, opportunities, and constraints. The study also catalogued professional cyber groups, delineating their impact on the trajectory of cyber activity.

The Syrian regime wielded significant control over the cyber domain, implementing multi-layered censorship:

- **Governance Layer:** The Syrian Telecommunications Company monopolized access to the global network, regulating service providers and making technological decisions through its affiliated directorates.
- **Surveillance Infrastructure Layer:** Working with international firms, the regime set up comprehensive monitoring systems for Internet and telephone activities. This layer enabled data collection, censorship of content, identification of individuals, and control over communication access.
- **Legal Framework Layer:** The Cybercrime Law imposed strict restrictions on online expression and mandated content retention. It criminalized the dissemination of false information or criticism against the state.
- **Intelligence Apparatus Layer:** Security branches used the Syrian Telecommunications Company to access data, representing the regime's operational arm in the cyber sphere.
- **State-supported Cyber Groups:** Entities like the Syrian Electronic Army aimed to counter opposition discourse, launch cyber-attacks, spy on activists, and steal data.

From mid-2011 to late 2013, cyber activists briefly controlled the cyber world in Syria due to the government's incompetence and corporate withdrawals amidst sanctions. They used anonymity tools and alternative networks in neighbouring countries to navigate within limited freedom. However, weaknesses in cyber activity included arbitrary arrests, institutional disorganization, reliance on individual donations, lack of global support, and limited impact due to Syria's non-reliance on cyber networks for government or military operations. Cyberactivism extended the reach and impact of the Syrian revolution significantly. Future studies should examine cyber activity in areas beyond regime control and evaluate the effect of Russian intervention on cyber capabilities.

“Without cyberspace, the revolution would have struggled—live streaming aided in amplifying the demonstrations.” -Samer.

“Without cyberspace, I do not think the revolution would have spread. It facilitated the rapid spread of news, crucial in mobilizing other areas before they could be suppressed and silenced.” -Abdulkadir.

Conflict of Interest Statement:

The author declares that there is no conflict of interest.

REFERENCES**Published Works**

- AL-SAQAF Walid (2016). "Internet Censorship Circumvention Tools: Escaping the Control of the Syrian Regime", *Media and Communication*, 4:1, 39-50.
- APPLEGATE Scott (2011). "Cyber-militias and Political Hackers: Use of Irregular Forces in Cyberwarfare." *IEEE Security & Privacy*, 9:5, 16-22.
- BISWAS Masudul and SIPES Carrie (2014). "Social Media in Syria's Uprising and Post-Revolution Libya: An Analysis of Activists' and Bloggers' Online Engagement", *Arab Media & Society*, Fall 2014 (19):1, 1-21.
- DE ANGELIS Enrico and BADRAN Yazan (2016). "Interacting in a Context of War: Communication Spaces in Idlib", *Confluences Méditerranée*, 99:4, 149-160.
- GÖKSUN Yenal (2015). "Cyberactivism in Syria's War: How Syrian Bloggers Use Internet for Political Activism", BAYBARS-HAWKS Banu (eds), *New Media Politics: Rethinking Activism and National Security in Cyberspace*, Cambridge Scholars Publishing, 2015, 49-62.
- GOSWAMI Manash (2018). "Social Media and Hashtag Activism", *Liberty Dignity and Change in Journalism*. Kanishka Publisher, New Delhi, 2018, 252-262.
- HENNEFER Ashley N. (2013). *Cyberactivism: A Generational Comparison of Digital Activism*, Master's thesis, University of Nevada, Reno.
- İLİ Burak (2023). "Bibliometric Analysis of Hashtag Activism Researches", *Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 13:4, 900-915.
- KHAMIS Sahar (2017). "Revisiting Cyberactivism Six Years After the Arab Spring: Potentials, Limitations and Future Prospects", Nele Lenze, Charlotte Schriwer & Zubaidah Abdul Jalil (eds), *Media in the Middle East*, 2017, Palgrave Macmillan Cham, 3-19.
- KHAMIS Sahar and VAUGHN Katherine (2011). "Cyberactivism in the Egyptian Revolution: How Civic Engagement and Citizen Journalism Tilted the Balance.", *Arab Media & Society*, 14:3, 37-74.
- KHAMIS Sahar and VAUGHN Katherine (2012). "We Are All Khaled Said: The Potentials and Limitations of Cyberactivism in Triggering Public Mobilization and Promoting Political Change." *Journal of Arab & Muslim Media Research*, 4:2-3, 145-163.
- KHAMIS Sahar, GOLD Paul B. and VAUGHN Katherine (2012). "Beyond Egypt's 'Facebook Revolution' and Syria's 'Youtube Uprising:' Comparing Political Contexts, Actors and Communication Strategies.", *Arab Media & Society*, 15:1, 1-30.
- MANSOUR Faten A. (2015). *Cyber-Activism: Engendering Political Subjects Within New Logics of Resistance in Contemporary Egypt and Yemen*, Master's thesis, American University in Cairo, Cairo, Egypt.
- MATTHIEU Rey (2017). "Preventing a Mobilization from Spreading: Assad and the Electronic War", Nele Lenze, Charlotte Schriwer & Zubaidah Abdul Jalil (eds), *Media in the Middle East*, 2017, Palgrave Macmillan Cham, 89-106.
- McCAUGHEY Martha and AYERS Michael D. (2003). *Cyberactivism: Online Activism in Theory and Practice*, Routledge, New York.
- MEHAN Julie E. (2008). *Cyberwar, Cyberterror, Cybercrime: A Guide to the Role of Standards in an Environment of Change and Danger*, IT Governance Publishing, United Kingdom.
- OWEN Taylor (2015). *Disruptive Power: The Crisis of the State in the Digital Age*, Oxford Studies in Digital Politics, Oxford University Press, Oxford.
- POWERS Shawn and O'LOUGHLIN Ben (2015). "The Syrian Data Glut: Rethinking the Role of Information in Conflict", *Media, War & Conflict*, 8:2, 172-180.
- RACICOT Julie (2015). *The Syrian Civil Conflict in the Cyber Environment*, Master's thesis, Royal Military College of Canada, Kingston, Canada.

- RADSCH Courtney (2016). *Cyberactivism and Citizen Journalism in Egypt: Digital Dissidence and Political Change*, Palgrave Macmillan, New York.
- REGALADO Daniel, VILLENEUVE Nart and RAILTON John Scott (2015). *Behind the Syrian Conflict's Digital Front Lines*, FireEye, California.
- SIGHOLM Johan (2013). "Non-State Actors in Cyberspace Operations", *Journal of Military Studies*, 4:1, 1-37.
- WILHELMSEN Vivi Cathrine Ringnes (2014). SOFT WAR IN CYBERSPACE How Syrian non-state actors use hacking to influence the conflict battle of narratives, Master's thesis, University of Oslo, Oslo, Norway.
- WOO-YOUNG Chang and WON-TAEK Lee (2006). "Cyberactivism and Political Empowerment in Civil Society: A Comparative Analysis of Korean Cases", *Korea Journal*, 46:4, 136-167.

Internet Sources

- "Branch 215, Raid Brigade Military Intelligence Division", Violations Documentation Center, 2013, <http://t.co/t53aZ4XbJb>, accessed 3.10.2023.
- "Ministry of Communication and Technology". <https://shorturl.at/5yRih>, accessed 14.3.2024.
- "MTN Syria", https://en.wikipedia.org/wiki/MTN_Syria, accessed 12.3.2024.
- "National Agency for Network Services". Establishment of the national network, https://nans.gov.sy/ar/page/establishment_of_the_national_network_se, accessed 22.03.2024.
- "New Cisco Annual Internet Report Forecasts 5G to Support More Than 10% of Global Mobile Connections by 2023", *Cisco Newsroom*, 18 February 2020, <https://newsroom.cisco.com/c/r/newsroom/en/us/a/y2020/m02/new-cisco-annual-internet-report-forecasts-5g-to-support-more-than-10-of-global-mobile-connections-by-2023.html>, accessed 14.1.2024.
- "Open Season: Building Syria's Surveillance State", Privacy International, December 2016, <http://privacyinternational.org/report/1016/open-season-building-syrias-surveillance-state>, accessed 20.11.2023.
- "Russia Restructures Military Intelligence Network to Disrupt Support for Ukraine", Asharq Al-Awsat, 2024, <https://shorturl.at/CgIBH>, accessed 24.2.2024.
- "Syria: Tal al-Mallohi sentenced after flawed trial", Amnesty International, 18 February 2011. <https://www.amnesty.org/fr/wp-content/uploads/2021/07/mde240062011en.pdf>, accessed 24.1.2024.
- "Syrian Center for Media and Freedom of Expression". Internet Media, <https://scm.bz/en>, accessed 5.3.2024.
- "Syrian Government Orders Seizure of Assets of Rami Makhlouf", *Al-Jazeera*, 19 May 2020. <https://www.aljazeera.com/economy/2020/5/19/syrian-government-orders-seizure-of-assets-of-rami-makhlouf>, accessed 12.03.2024.
- "Syrian Security Branches and Persons in Charge". Syrian Network for Human Rights, https://snhr.org/public_html/wp-content/pdf/english/Syrian_security_branches_and_Persons_in_charge_en.pdf, accessed 05.01.2024.
- "Syrian Telecommunication Regulatory Authority", <https://www.sytra.gov.sy/index.php/en/about-us>, accessed 05.02.2024.
- BAIAZY Amjad. "Syria's Cyber War", https://www.academia.edu/3555530/Syria_Cyber_Wars, accessed 03.02.2024.
- BARROW Michelle. "Challenging Information Control with Communication Technologies in Syria", *E-International Relations*, 26 April 2022, <https://www.e-ir.info/pdf/97189>, accessed 11.08.2023.
- CHAMPAGNE - KITETO Antoine. "Network Surveillance: Qosmos, a Tool Provider for Syria's Leader Al-Assad", *Reflets*, 09 May 2014, <https://reflets.info/articles/network-surveillance-qosmos-a-tool-provider-for-syria-s-leader-al-assad>, accessed 13.01.2024.
- GURULI Nino and DÁVILA-RUHAAR Sarah. "Digital Dominion: How the Syrian Regime's Mass Digital Surveillance Violates Human Rights", Access Now Publisher, March 2021, <https://www.accessnow.org/wp-content/uploads/2021/03/Digital-dominion-Syria-report.pdf>, accessed 25.10.2023
- KHARROUB Tamara. "Cyberactivism in the Middle East: Six Potentials and Six Limitations of New Media Technologies in Democratization" *Arab Center Washington DC*, September 2015, <https://arabcenterdc.org/resource/cyberactivism-in-the-middle-east-six-potentials-and-six-limitations-of-new-media-technologies-in-democratization>, accessed 21.02.2024.
- KHEOPS. "#OpSyria: When the Internet Does Not Let Citizens Down", *Reflets*, 11 September 2011, <https://reflets.info/articles/opsyria-when-the-internet-does-not-let-citizens-down>, accessed 13.02.2024.

- LEE Bryan. "The Impact of Cyber Capabilities in the Syrian Civil War", *Small Wars Journal*, 26 April 2016, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-impact-of-cyber-capabilities-in-the-syrian-civil-war>, accessed 24.01.2024.
- LEYDEN, John. "UK Firm Denies Supplying Spyware to Mubarak's Secret Police", *The Register*, 21 September,2011, https://www.theregister.com/2011/09/21/gamma_international_denies_egyptian_links, accessed 20.02.2024.
- MARQUIS-BOIRE, Morgan, DALEK Jakub et al. "Planet Blue Coat: Mapping Global Censorship and Surveillance Tools", Citizen Lab, 15 January 2013 ,<https://citizenlab.ca/2013/01/planet-blue-coat-mapping-global-censorship-and-surveillance-tools/>, accessed 12.02.2024.
- NEUMAYER Christina and RAFFL Celina. "Facebook for Global Protest: The Potential and Limits of Social Software for Grassroots Activism", Paper presented at 5th Prato Community Informatics & Development Informatics Conference, Prato, Italy, October 2008, <http://ccnr.infotech.monash.edu/conferences-workshops/prato2008.html>, accessed 05.03.2023
- TALLAA Maen. "The Syrian Security Services and the Need for Structural and Functional Change", Omran for Strategic Studies, 18 November 2016, <https://omranstudies.org/index.php/publications/papers/the-syrian-security-services-and-the-need-for-structural-and-functional-change.html>, accessed 21.10.2023.

YAZIM KURALLARI

Güvenlik Stratejileri Dergisine gönderilen çalışmalar daha önce yayımlanmamış ve ilgili alana katkı sağlayacak özgün çalışmalar olmalıdır. “Yayın Etiği ve Değerlendirme Süreci”nde yer alan parametreler dışında deskriptif ya da ilgili konuda mükerrer olan çalışmalar değerlendirme safhasına alınmayacaktır. Bilimsel toplantılarda sunulmuş bildiriye dayanan çalışmalar, ilgili bildiri kitabında yayımlanmamış olması ve bu durumun Editörler Kuruluna belirtilmesi koşuluyla kabul edilebilir.

Güvenlik Stratejileri Dergisi'nin etik ilkeler ve yayın politikası Committee on Publication Ethics (COPE) tarafından yayınlanan rehberler ve politikalar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Yayın ilkeleri, yazarlar ile ilişkiler ve hakemlerle ilişkiler konularında ayrıntılı bilgiye dergimizin internet sitesindeki ilgili başlıklar altından erişilebilir. Yayımlanmak üzere <https://dergipark.org.tr/tr/pub/guvenlikstrj> üzerinden Güvenlik Stratejileri Dergisine iletilen makale metinleri, aşağıda belirtilen biçimsel özellikleri haiz ve konu/alan açısından uygun bulunmaları halinde alan uzmanı (en az) iki hakeme gönderilir. Yazarlar, Yayın Kurulu tarafından reddedilen çalışmalarını hakem raporları çerçevesinde gözden geçirerek Güvenlik Stratejileri Dergisi editörlüğüne gönderir. Bu çalışmalardan yeterli değişiklik yapılmadığı tespit edilenler yazarlarına iade edilir ve süreç sona erer. Yeterli değişiklik yapıldığı tespit edilen çalışmalar ise tekrar değerlendirme sürecine alınır. Hakem raporları tavsiye niteliğindedir ve yayın kararı Editör Kurulu tarafından alınır.

Güvenlik Stratejileri Dergisine yabancı dilde makale gönderen yazarlar, çalışmalarını makale yazım dili ana dili olan ve alanında yetkinliği bulunan bir akademisyene/uzmana “son okuma” yaptırıp bunu ibraz etmekle yükümlüdür.

Güvenlik Stratejileri Dergisinde yayımlanan çalışmalarda ifade edilen görüşler yazarların şahsi bilimsel değerlendirme ve görüşleri olup, mensubu oldukları kurum ve kuruluşlar ile derginin yayımcısı olan Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün ve Milli Savunma Üniversitesi'nin kurumsal kimliğini bağlamaz ve bu kurumların görüşü olarak lanse edilemez.

Dergide yayın yapmış tüm yazarlar, Güvenlik Stratejileri Dergisinin doğal hakemleri sayılmaktadır. Yayın Kurulu'nun talebi üzerine yazarlar en az bir defaya mahsus hakemlik yapmakla mükelleftir.

Makale Metin Şekil Esasları

1. Güvenlik Stratejileri Dergisinin yayın dili Türkçedir. Ancak İngilizce, Almanca ve Fransızca makale ve değerlendirme yazıları da yayımlanabilir. Türkçe makalelerin imla ve noktalamasında Türk Dil Kurumu kurumsal web sayfasında yer alan güncel sözlük ve yazım kuralları esas alınır. Gönderilen makaleler dil ve anlatım açısından bilimsel kıstaslara uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.
2. Gönderilen makale metni (öz, abstract, kaynakça, geniş özet-summary- ve dipnotlar dâhil) asgari 6000, azami 10.000 kelime olmalıdır. Belirtilen sınırların üzerinde veya altında olan çalışmalar değerlendirilmeden yazara iade edilir.
3. Makalelere Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış azami 200 kelimelik öz ve beş anahtar kelime (İngilizce abstract ve keywords) eklenmelidir. Öz, makalenin kaleme alınma amacını, yöntemini, hipotezini/araştırma sorusunu, bulguları ve sonucunu kısaca belirtmelidir. Öz yazımında “bir kısa, iki uzun cümle” prensibine riayet edilmelidir. (Almanca veya Fransızca olarak hazırlanan makalelerde Türkçe ve İngilizce öz/abstract ve anahtar kelime/keywords yanı sıra makalenin yazıldığı dilde de yukarıdaki ilkelerle öz ve anahtar kelime eklenmelidir.) Ayrıca öz ve abstract bölümünün devamında 750-1000 kelime aralığında olacak şekilde İngilizce geniş özete (extended abstract) yer verilmelidir. Geniş özet, öz kısmında yer verilen hususlara ilave olarak vurgulanması gerekli görülen noktaları, tartışmaları ve makalenin genel akışını içermelidir. Türkçe hazırlanan makalelerde söz konusu geniş özet İngilizce; İngilizce hazırlanan makalelerde geniş özet Türkçe yazılmalı; Almanca ve Fransa hazırlanan makalelerde ise geniş özet hem İngilizce hem Türkçe olarak hazırlanmalıdır.
4. Güvenlik Stratejileri Dergisine gönderilen makaleler Microsoft Word programında Times New Roman karakteri kullanılarak 11 punto yazılmalıdır. Dipnotlar ise 9 punto yazılmalıdır. Metnin paragraf özellikleri hizalama iki yana ve satır aralığı 1,5 iken dipnotlarda paragraf özellikleri iki yana hizalı ve 1 satır aralığında olmalıdır. Sayfa numaraları sayfa altında verilmelidir.

5. Yazar adı, İngilizce ve Türkçe olarak yazılan makale başlığının altına yazılmalı; yazarın unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar metin içinde ve sayfa altında numaralandırılarak verilmelidir. Makalelerde ikili alt başlık sistemi kullanılmalıdır. Alt başlıklar koyu yazılmalı ve (giriş ile sonuç dışında) rakam ile numaralandırılmalıdır.

6. Metnin içindeki alıntılar çift turnak ile gösterilmeli; üç satırı geçen alıntılar yeni bir paragraf olarak, içerden, tek aralık ve iki yana yaslı şeklinde yazılmalıdır. Alıntı içerisindeki alıntılar tek turnak içerisinde gösterilmelidir. Metin içinde vurgulanmak istenen kelimeler koyu veya altı çizili yapılmamalı, çift turnak içerisinde yazılmalıdır.

7. Makalelerin hazırlanmasında kullanılan kaynaklara yapılacak atıflarda aşağıdaki Yazım Kurallarına uyulmalıdır. Bu kurallara riayet etmeyen çalışmalar, doğrudan reddedilecektir.

8. Birden fazla kez aynı kaynağa atıfta bulunulduğunda; ilk atıfta künye tam olarak verilmeli, ikinci atıfta yazarın soyadı ve çalışmanın kısaltılmış başlığı kullanılmalıdır. Birbirini takip eden dipnotlarda aynı kaynağa yapılacak atıflarda ise soyadı ile birlikte “age” kullanılmalıdır. (Yabancı dildeki makalelerde “Ibid.” kullanılmalıdır.)

9. Yazarlar makale başvurusu sırasında aksini belirtmedikleri sürece çalışmaya dair katkı oranları yarı yarıya kabul edilir.

9. Dipnotlarda atıflar şu şekillerde verilmelidir:

9.1. Kitaplara yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, eser adı, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih ve sayfa numarası aşağıdaki örneklere uygun olarak sırayla verilmelidir.

1 Morris Janowitz, *The Professional Soldier: A Social and Political Portrait*, Free Press, New York, 1964, s. 210.

2 John J. Mearsheimer ve Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, FSG Adult, New York, 2008, s. 92.

3 Mustafa Aydın, Mitat Çelikpala vd., *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 79.

4 Janowitz, *The Professional Soldier*, s. 155.

5 Age, s. 156.

9.2. Makalelere yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, “makale adı” (varsa çeviren), yayımlandığı süreli yayının adı, yayımlandığı yıl, sayı ve cilt numarası, alıntının yapıldığı sayfa numarası aşağıdaki örneklere uygun olarak sırayla verilecektir. Ansiklopedi maddelerine yapılan atıflarda da makalelere atıf şekli kullanılacaktır. Adam Grissom, “The Future of Military Innovation Studies”, *Journal of Strategic Studies*, 29:5, 2006, s. 910. Özlem Durgun ve Mustafa Caner Timur, “Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Analizi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 54, 2017, s. 119.

Lütfi Sürücü, Fehiman Eminer ve Murat Sağbaş, “The Relationship of Defense Expenditures and Economic Growth Examples of Turkey and China (2000-2020)”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18:41, 2022, s. 175.

Dört ve daha fazla yazarlı makalelerde birinci yazardan sonra Gültekin Yıldız vd. şeklinde kısaltma yapılır.

Derleme kitaplar ve bildiri kitaplarında bölüm/makale:

Engin Avcı, “Ceza Adalet Sistemi Çerçevesinde Şiddet İçeren Radikalleşmeyle Mücadele: Terörist Rehabilitasyonu ve Yeniden Topluma Kazandırma”, Gökhan Sarı ve Cenker Korhan Demir (ed.), *Uluslararası Güvenlik Kongresi, Kuram, Yöntem, Uygulama*, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yayınları, Ankara, 2019, s. 433.

İnternette Makale:

George F. Kennan, “The Sources of Soviet Conduct”, *Foreign Affairs Magazine*, Temmuz 1947, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1947-07-01/sources-soviet-conduct>, erişim 21.11.2019.

Kaan Kılıç, “Türk Hava Sanayinin Gelişiminde Polonyalıların Etkisi”, <https://savasarastirmalari.com/>

türk-hava-sanayinin-gelisiminde-polonyanın-etkisi/, erişim 21.05.2022.

“War in Ukraine”, www.internetkaynak.com, erişim 10.05.2022.

9.3. Tezlere yapılan atıflarda, yayımlanmamış tezlerin başlıkları için italik kullanılmayacaktır. Yazar adı ve soyadı, tezin adı, tezin derecesi, tezin yapıldığı kurum ve enstitü, yapıldığı yer ve tarih, sayfa numarası aşağıdaki şekilde verilecektir.

Barış Ateş, Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Askeri Değişim: NATO Orduları ve Türk Silahlı Kuvvetleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2014, s. 84.

10. Ekler yazının sonunda verilmeli ve altında belgenin içeriği ve kaynağına dair kısa bilgi yer almalıdır. Tablo, Grafik ve şekiller, Ekler kısmında verilebileceği gibi metin içerisine de yerleştirilebilir. Metin içerisinde verilmeleri durumunda tablo ve şekiller kendi içinde sıralanarak numaralandırılmalı (Tablo: 1, Şekil: 2 gibi) ve gerek bu numara gerekse tablo veya şeklin içeriğine dair tanıtıcı başlık tablo ve şeklin üst orta kısmında verilmelidir. Tablo, şekil, grafik ve resim için alıntı yapılmış ise mutlaka kaynak belirtilmelidir.

11. Aday makale metinlerinin sonlarında, alfabetik sıraya göre tasniflenmiş kaynakça yer almalıdır. İnternet kaynakları kaynakçanın sonuna eklenmelidir. Kaynakça düzenlenirken yazarın önce soyadı (BÜYÜK HARFLERLE) ve ardından adı yazıldıktan sonra, metin içindeki dipnotlarda yer alan bilgiler aynen aktarılmalıdır.

KAYNAKÇA ÖRNEĞİ

Metin dosyasında “Kaynakça” başlığı altında eserler Arşiv Kaynakları, Basılı Eserler ve İnternet Kaynakları olmak üzere 3 alt başlığa ayrılmalıdır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları (Varsa)

İlgili arşivin kendi atf kuralları dikkate alınmalıdır.

Kitap

YILDIZ Gültekin (2021). *Osmanlı Devleti'nde Askeri İstihbarat*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

SHELLING Thomas C. (2008). *Arms and Influence*, Yale University Press, Revised edition, New Haven.

YILDIZ Gültekin (ed.) (2017). *Osmanlı Askeri Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792 – 1918*, Timaş Yayınları, İstanbul.

MEARSHEIMER John J. ve WALT Stephen M. (2008). *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, FSG Adult, New York.

SCHMITT Carl (2018). *Kara ve Deniz* (Çev. Gültekin Yıldız), Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul.

Kitap Bölümü

İNALCIK Halil (2002). “Barbaros’tan İnebahtı (Leponto)’ya Akdeniz”, Bülent Arı (ed.), *Türk Denizcilik Tarihi*, T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı Yayınları, Ankara, 141-154.

BALZACQ Thierry ve DOMBROWSKI Peter J. (2019). “Introduction Comparing Grand Strategies in the Modern World”, Thierry Balzacq, Peter J Dombrowski ve Simon Reich (eds.), *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, Oxford University Press, Oxford, 2019. 1-21.

Makale

GRISSOM Adam (2006). “The Future of Military Innovation Studies”, *Journal of Strategic Studies*, 29:5, 905-934.

ARQUILLA John ve FREDRICKSEN Hal (1995). “Graphing’ an Optimal Grand Strategy”, *Military Operations Research*, 1:3, 3-17.

KALELİOĞLU Uğur Berk (2022). “Alman Askeri Sosyolojisi: Gelişim, Kurumsallaşma ve Sınırlılıklar”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18:41, 201-224.

Tez

ATEŞ Barış (2014). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Askeri Değişim: NATO Orduları ve Türk Silahlı Kuvvetleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.

KİBAROĞLU Mustafa (1996). The Nuclear Non-Proliferation Regime at The Crossroads: Strengthening or Uncertainty, *Doktora Tezi*, Bilkent Üniversitesi, Ankara.

İnternet

KENNAN George F. (1947). “The Sources of Soviet Conduct”, *Foreign Affairs Magazine*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1947-07-01/sources-soviet-conduct>, erişim 21.10.2023.

CHARAP Samuel ve PRIEBE Miranda. “Avoiding a Long War: U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict”, *RAND Report*, Ocak 2023, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PEA2500/PEA2510-1/RAND_PEA2510-1.pdf, erişim 21.10.2023.

KILIÇ Kaan. “Türk Hava Sanayinin Gelişiminde Polonyalıların Etkisi”, <https://savasarastirmalari.com/turk-hava-sanayinin-gelisiminde-polonyanin-etkisi/>, erişim 21.05.2022.

“War in Ukraine”, www.internetkaynak.com, erişim 10.05.2022.

SUBMISSION GUIDELINES

Articles submitted to the *Güvenlik Stratejileri Dergisi* shall not be previously published and shall be authentic in a way that it will contribute to literature of the relevant field. Articles, which are descriptive, expect for the stated parameters in the “Publication Ethics and Evaluation Process” or which are repetitive in their field, will not be taken into evaluation. Articles based on presentations submitted in scientific meetings may be accepted for evaluation, provided that they have not been published in the proceedings of the meetings and that the authors inform the editors so.

The ethical principles and publication policy of the *Güvenlik Stratejileri Dergisi* have been prepared in accordance with the guidelines and policies published by the Committee on Publication Ethics (COPE). Detailed information on publication principles, relations with authors and relations with referees can be found under the relevant sections on the website of our journal.

If the articles submitted via <https://dergipark.org.tr/en/pub/guvenlikstrj> comply with the formatting principles presented below and is found to eligible in terms of subject/field, they are assigned to (at least two) referees who are experts in the field for review and evaluation. The authors may re-submit their articles, which are rejected by the Publication Committee, after they revise their work in accordance with the reports of reviewers. If the article is considered to be ill-revised, it is rejected and the process is over. If the article is considered to be revised properly, it is taken as a newly submitted article into the reviewing process. The reports of the referees are of advisory nature and the decision to publish is taken by the Editorial Board.

Authors, who send articles in a foreign language to the Journal, are obliged to get their work proof-read by a native speaker academic who is considered as an expert on their field and to provide an evidence of this proof-reading.

Opinions expressed in the articles published in the Journal are the personal scientific evaluations of the authors and are not, in any way, the institutional views or opinions of their own organizations/institutes or of the Atatürk Strategic Studies and Graduate Institute or the Turkish National Defence University. The authors whose articles have been published in the *Güvenlik Stratejileri Dergisi* are considered as natural peer-reviewers of the Journal and they are obliged to perform a peer-review at least once upon the request of the Editors.

Formatting Principles for Articles

1. The publication language of *JGüvenlik Stratejileri Dergisi* is Turkish. However, articles written in English, German, and French may also be published. The texts submitted shall be clear and understandable and be in line with scientific criteria in terms of language and expression.
2. The article submitted shall have minimum of 6000 words and maximum of 10,000 words including abstract, summary, bibliography, and footnotes. The articles which are below the minimum or above the maximum counts of words are returned to the authors without being evaluated.
3. The articles shall be submitted with the abstract no longer than 200 words and five keywords. The abstract shall include purpose, method, hypothesis/question, and findings of the article and present the conclusion reached in the article shortly. While writing the abstract, the author shall comply to the rule of “one short and two long sentences”. (In the articles written in German or French, abstracts and keywords in Turkish and English shall be added, as well as the abstract and keywords in the original language of the article.) The article shall also have a summary 750-1000 words at the end of the text. The summary shall include the points and arguments, which are considered to emphasize and the general outline of the article, in addition to the points pointed out in the abstract. In the articles written in Turkish, the aforementioned extensive summary shall be in English. For articles written in English, extensive summary shall be written in Turkish. The articles written in German or France, the extensive summary shall be written in both English and Turkish.

4. Articles submitted to the JGüvenlik Stratejileri Dergisi shall be written using the program Microsoft Word in 11 font size in the text and 9 font size in the footnotes. Paragraph properties of the text shall be aligned and line spacing of 1.5 line and paragraph properties of the footnotes shall be aligned and line spacing of 1 line. The page numbers shall be at the bottom of the page.

5. Name of the author shall be placed under the title of the article; their title, place of duty and e-mail address shall be indicated in the footnote with (*) in 9 font size. Footnotes for other explanations shall be provided in numbers at the bottom of the page. The article shall have two-level subheadings and these subheadings shall be written bold and numbered (except for introduction and conclusion).

6. Citations in the text shall be shown with double quotes (“...”) and citations with more than three lines shall be written as a new paragraph as an inward, single spaced and aligned paragraph. Citations within citations shall be shown with a single quote (‘...’). The words to be emphasized within the text shall not be written in bold or underlined but shall be written with double quotes (“...”).

7. The citations shall be made according to guidelines presented below. Articles, which do not comply with these guidelines, will be rejected directly.

8. Multiple references for the same publication shall be made by fully complying the guidelines below in the first reference and then by using the surname and the shortened name of the study. For multiple references in subsequent footnotes, the phrase “ibid” shall be used.

9. The citations in the shall be written as follows:

9.1. Books: name and surname of the author, name of the book, (volume number, if any), (translator, if any), publishing house, place of publication, date of publication, and page number shall be given in order in accordance with the following examples.

1 Morris Janowitz, *The Professional Soldier: A Social and Political Portrait*, Free Press, New York, 1964, p. 210.

2 John J. Mearsheimer and Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, FSG Adult, 1st edition, New York, 2008, p. 92.

3 Mustafa Aydın, Mitat Çelikpala et al., *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, p. 79.

4 Janowitz, *The Professional Soldier*, p. 155.

5 Ibid, p. 156.

9.2. Articles: name and surname of the author, “name of the article” (translator, if any), name of the periodical, date of publication, number and volume, page number of the reference shall be given in order in accordance with the following examples. For the reference to the encyclopedia articles, same rules apply.

Adam Grissom, “The Future of Military Innovation Studies”, *Journal of Strategic Studies*, 29:5, 2006, p. 910.

Özlem Durgun and Mustafa Caner Timur, “Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Analizi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 54, 2017, p. 119.

Lütfi Sürücü, Fehiman Eminer and Murat Sağbaş, “The Relationship of Defense Expenditures and Economic Growth Examples of Turkey and China (2000-2020)”, *Journal of Security Strategies*, 18:41, 2022, p. 175.

In the articles with four or more authors, the names are abbreviated after the first author, as “Gültekin Yıldız et al.”.

9.3. Chapters/articles in edited books and proceedings books:

Engin Avcı, “Ceza Adalet Sistemi Çerçevesinde Şiddet İçeren Radikalleşmeyle Mücadele: Terörist Rehabilitasyonu ve Yeniden Topluma Kazandırma”, Gökhan Sarı & Cenker Korhan Demir (eds.), *Uluslararası Güvenlik Kongresi, Kuram, Yöntem, Uygulama*, Jandarma ve Sahil

9.4. Online articles:

George F. Kennan, “The Sources of Soviet Conduct”, *Foreign Affairs Magazine*, July 1947, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1947-07-01/sources-soviet-conduct>, accessed 21.11.2019.

Kaan Kılıç, “Türk Hava Sanayinin Gelişiminde Polonyalıların Etkisi”, <https://savasarastirmalari.com/turk-hava-sanayinin-gelisiminde-polonyanin-etkisi/>, accessed 21.05.2022.

“War in Ukraine”, www.internetkaynak.com, accessed 10.05.2022.

9.5. Theses/dissertations: no italics shall be used for the titles of the unpublished theses/dissertations. Name and surname of the author, title of the thesis/dissertation, degree of the thesis/dissertation, institution or institute to which it was submitted, place and date, page number shall be given in accordance with the following example.

Tolga Öz, Reverse Logistics and Applications in the Defense Industry, Unpublished Master’s Thesis, Dokuz Eylül University, İzmir, Turkey, 2007, p.60.

10. Attachments shall be presented at the end of the text and brief information as to the content and source of the document shall be presented at the bottom of it. Tables and figures (including graphics) may be presented within the text of the article as well as in the attachments. If they are to be presented within the text of article, tables, figures, and graphics shall be numbered in their own order (such as Table 1, Figure 2, etc). The number of the table or figure and the introductory title regarding the content of it shall be given at the bottom of the table or figure centered. If citations are made for tables, figures, graphics and pictures, the sources of the citations shall be given with a footnote.

11. Resources shall be sorted alphabetically in a bibliography at the end of the article. Internet sources shall be added at the end of the bibliography. The entries of the bibliography shall be written by putting the surname of the author first (IN CAPITAL LETTERS) and then name of the author; then all the other information of the sources shall be included as done in the references.

REFERENCES SAMPLE:

REFERENCES

Archival Sources (If available)

The referencing rules of the relevant archive should be taken into account.

Published Works

Book

YILDIZ Gültekin (2021). *Osmanlı Devleti’nde Askeri İstihbarat*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

SCHELLING Thomas C. (2008). *Arms and Influence*, Yale University Press, Revised edition, New Haven.

YILDIZ Gültekin (ed.) (2017). *Osmanlı Askeri Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792 – 1918*, Timaş Yayınları, İstanbul.

MEARSHEIMER John J. and WALT Stephen M. (2008). *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, FSG Adult, New York.

SCHMITT Carl (2018). *Kara ve Deniz*, (trans. Gültekin Yıldız), Vakıfbank Kültür Yayınları, İstanbul.

Book Chapter

İNALCIK Halil (2002). “Barbaros’tan İnebahtı (Leponto)’ya Akdeniz”, Bülent Arı (ed.), *Türk Denizcilik Tarihi*, T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı Yayınları, Ankara, 141-154.

BALZACQ Thierry and DOMBROWSKI Peter J. (2019). “Introduction Comparing Grand Strategies in the Modern World”, Thierry Balzacq, Peter J Dombrowski ve Simon Reich (eds.), *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, Oxford University Press, Oxford, 2019. 1-21.

Article

GRISSOM Adam (2006). "The Future of Military Innovation Studies", *Journal of Strategic Studies*, 29:5, 905-934.

ARQUILLA John ve FREDRICKSEN Hal (1995). "Graphing' an Optimal Grand Strategy", *Military Operations Research*, 1:3, 3-17.

KALELİOĞLU Uğur Berk (2022). "Alman Askeri Sosyolojisi: Gelişim, Kurumsallaşma ve Sınırlılıklar", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18:41, 201-224.

Doctoral Dissertation/Master's Thesis

ATEŞ Barış (2014). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Askeri Değişim: NATO Orduları ve Türk Silahlı Kuvvetleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Doctoral Dissertation*, Gazi Üniversitesi, Ankara.

KİBAROĞLU Mustafa (1996). The Nuclear Non-Proliferation Regime at The Crossroads: Strengthening or Uncertainty, *Doctoral Dissertation*, Bilkent Üniversitesi, Ankara.

Web Page

KENNAN George F. (1947). "The Sources of Soviet Conduct", *Foreign Affairs Magazine*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1947-07-01/sources-soviet-conduct>, erişim 21.10.2023.

CHARAP Samuel ve PRIEBE Miranda. "Avoiding a Long War: U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict", *RAND Report*, Ocak 2023, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PEA2500/PEA2510-1/RAND_PEA2510-1.pdf, erişim 21.10.2023.

KILIÇ Kaan. "Türk Hava Sanayinin Gelişiminde Polonyalıların Etkisi", <https://savasarastirmalari.com/turk-hava-sanayinin-gelisiminde-polonyanin-etkisi/>, erişim 21.05.2022.

"War in Ukraine", www.internetkaynak.com, erişim 10.05.2022.

